THE

MALAVIKAGNIMITRA.

శ్రీమ[illegible] కులతిలక శ్రీమత్కాళిదాస ప్రణీతం

మాళవికాగ్నిమిత్రం.

నామనాటకం (సచ్ఛాయం)

బ్రం॥ శ్రీ॥ సాగ్గర, నారాయణ శాస్త్రిణాం తనయేన,
శ్రీకంఠశాస్త్రిణా యథామతిసంశోధ్య పరిష్కృతం.

బ్రం। శ్రీ॥ వాజపేయం, కృష్ణశాస్త్రిణా

స్వకీయ్యా,

బెంగళూరు బుక్ డిపో ముద్రాక్షరశాలాయాం

ప్రథమవారం, ముద్రాక్షరైస్సుష్ఠు

ముద్రితం సద్విజయతేతరాం,

బెంగళూరు

జయసం॥ కార్తీక కృష్ణ ద్వాదశీ

1894

అస్యచ మూల్యం కలాషట్కం.

THE

MALAVIKAGNIMITRA.

శ్రీమత్కవికులతిలక శ్రీమత్కాళిదాస ప్రణీతం

మాళవికాగ్నిమిత్రం.

నామనాటకం (సచ్ఛాయం)

బ్ర౹౹ శ్రీ౹౹ సాగ్గర, నారాయణ శాస్త్రిణాంతేనవాసేన,

శ్రీకంఠశాస్త్రిణాయథామతిసంశోధ్యపరిష్కృతం.

బ్ర౹ శ్రీ౹౹ వాజపేయం, కృష్ణశాస్త్రిణా

స్వకీయ్య,

బెంగళూరు బుక్ డిపో ముద్రాక్షరశాలాయాం

ప్రథమవారం, ముద్రాక్షరైస్సుష్ఠు

ముద్రితం సద్విజయతేతరాం,

బెంగళూరు

జయసం౹౹ కార్తీక కృష్ణ ద్వాదశీ

1894

అస్యచ మూల్యం కలాషట్కం.

శ్రీ ర స్తు.

అథ నాటకాదీనాం లక్షణమ్.

నాటకమ్ — వీరశృంగారయోరేకః ప్రధానం వర్ణ్యతే రసః । ప్రఖ్యాతనాయకోపేతం నాటకం తన్మహాహ్వయమ్॥

ప్రకరణం — ఉత్పాద్యేనేతివృత్తేన ధీరశాంతప్రధానకమ్ । శేషం నాటకతుల్యాంగం భవేత్ప్రకరణం హి తత్॥

భాణః — భారతీవృత్తిభూయిష్ఠం శౌర్యసౌభాగ్యవర్ణనైః । సూచ్యేతే వీరశృంగారౌ విటేననిపుణోక్త్యా । కల్పితేనేతి వృత్తేన ధూర్తచారిత్రవర్ణనం ॥ ఏకోఙ్కో ముఖనిర్వాహౌ యత్రభాణ స్ససమ్మతః॥

ప్రహసనం — యత్రసంధ్యంగవృత్త్యంగవర్ణనంభాణవన్మతం । హాస్యో రసఃప్రధానంస్యాచ్ఛవేత్ప్రహసనంహితత్॥

డిమః — యత్రవస్తుప్రసిద్ధంస్యాద్వృత్తయఃకైశికీంవినా । నేతారో దేవగంధర్వ యక్షరక్షోమహోరగాః । భూతప్రేత పిశాచాద్యాః షోడశాత్యంతముద్ధతాః । హాస్యశృంగారరహితారసారౌద్రప్రధానకాః ॥ చత్వారోఙ్కాస్సంధయశ్చ చత్వారో విమర్శవర్జితాః । మాయేంద్రజాలసంగ్రామసూర్యచంద్రగ్రహాదయః॥ శేషంనాటకవత్సర్వం సడిమఃపరికీర్తితః॥

వ్యాయోగః — యత్రేతివృత్తంఖ్యాతంస్యాన్నాయకస్తూద్ధతోమతః । గర్భావమర్శరహితం డిమవద్రసపోషణం ॥ ఏకవాసర కార్యంచ సవ్యాయోగోమహారణః॥

సమవాకారః — యత్రాఙ్గముఖంనాటకవత్సంధయోవిమర్శవర్జితాః॥ నేతారో ద్వాదశపృథక్ఫలాదేవాసురాదయః । వీరప్రధానోపి రసస్త్రయోఙ్కాస్తేషు చక్రమాత్ ॥ వస్తుస్వభావ దైవాదికృతాస్స్యుః కపటాస్త్రియః । పురగోధరణాగ్న్యాదినిమిత్తాఃవిద్రవాస్త్రయః॥ ధర్మార్థకామానుగుణాస్త్రిస్త్రిశ్శృంగారకీర్తయః

ప్రహసనం కేనిబద్ధవ్యాక థాయాం పత్రయాంవధిః । యామావధిద్విర్
భూమ్యాం కేత్ప్రతిహ్యేం కేథ్యయామికా । అసౌ నవ వకారస్యాద్వీ
ధః శ్రేష్ఠః ప్రకర్షః ॥

వీథి — ... నాంవకం గానాంక్షిప్తవృత్తిసుకేశికీ । శృంగారః పరిపూ
ర్ణో లాస్య త్రుస్వచిసియోర్వైర్నాయనా । అస్వాస్థ్యకానీన్యంగానిసా
వీథీవిధిపన్నతా ॥

అంకః — యత్రేతివృత్తం ప్రఖ్యాతం ప్రధానః కరుణో రసః । స్త్రీణాంవి
లాపోపాంగో గ్రామ్యాదిః పాత్ర ప్రాకృతానరాః॥ భాణవత్సంధివృత్త్యా
వి జయోత్సృష్టాంకసంజ్ఞికః ॥

ఈహామృగః — మిశ్రమీహామృగే వృత్తం చతురంకం త్రిసంధికం । మర్త్య
దివ్యావనియమాన్నాయక ప్రతినాయకౌ ॥ ధీరోద్ధతౌ స్త్రీ యం ది
వ్యాంహర్తుకామాచ కామయేత్ అవధం యుద్ధమన్యాయ్యమాభా
సరసయోస్తయోః ॥

పంచసంధయః — ముఖం ప్రతిముఖం గర్భస్సావమర్శోపసంహృతిః ఇతి॥

అవస్థాః — బీజబిందుపతాకాఖ్యప్రకరీకార్యలక్షణా।

అర్థప్రకృతయః — ఆరంభయత్నప్రాప్త్యాశానియతాప్తిఫలాగమాః।

నాందీ — దేవద్విజనృపాదీనామాశీర్వాదపురస్కృతా। నందంతి దేవతా
యస్మాత్తస్మాన్నాందీపరికీర్తితా ॥ యత్రాష్టభిర్ద్వాదశభిరష్టాద
శభిరేవవా । ద్వావింశత్యా పదైర్వాపి సా నాందీ పరికీర్తితా
(శైల్యాం ద్వాదశపదనియమో నాంగీకృతః)

ఆముఖం — (ప్రస్తావనా) సూత్రధారో నటీం బ్రూతే మార్షం వా విదూష
కం । స్వకార్యప్రస్తుతాక్షేపి చిత్రోక్త్యా యత్తదాముఖం॥

ప్రరోచనా — నివేదనం ప్రయోజ్యస్య నిదేశో దేశకాలయోః । కావ్యా
ర్థసూచకశ్లోకైః ప్రశంసా ... జనః । కవికారకనటానాం
ప్రశంసా చ ప్రరోచనా ॥

విష్కంభః — తత్ర విష్కంభకో భావి భూతార్థస్యాంశసూచకః । అముఖ్య
పాత్రరచితస్సంక్షిప్తైక ప్రయోజనః । ద్వివిధః శుద్ధో మిశ్రశ్చ

మిశ్రస్స్యాత్సచమధ్యయోః । శుద్ధః కేవలమధ్యోయమేకానేకకృతో ద్విధా॥

చూళికా—వందిమాగధసూతాద్యైః ప్రతిసీరాంతరస్థితైః। అర్థోపక్షేపణం యత్ర క్రియతే సాహి చూళికా॥

అంకాస్యం—పూర్వాంకాంతే సుప్రవిష్టైః పాత్రైర్భావ్యంక వస్తునః సూచనం తదవిచ్ఛిత్త్యై యత్తదంకాస్యమీరితం॥

ప్రవేశకః—యస్మిన్నీచైః కేవలం పాత్రైర్భావిభూతార్థసూచనమ్ । అంకయోరుభయోర్మధ్యే స విజ్ఞేయః ప్రవేశకః.

అంకావతరణం—యత్ర స్యాదుత్తరాంకార్థః పూర్వాంకార్థాభిసంగతః । అసూచితాంకపాత్రం తదంకావతరణం మతం ॥

అంకః—ప్రత్యక్షనేతృచరితో బీజవ్యక్తిపురస్కృతః। అంకో నానాప్రకారార్థ సంవిధానరసోజ్జ్వలః ॥

స్వగతం—స్వగతం స్వైకవిజ్ఞేయం ॥

ప్రకాశం—ప్రకాశం తు ద్విధా భవేత్। సర్వప్రకాశం నియతప్రకాశం చేతి భేదతః । సర్వప్రకాశం సర్వేషాం స్థితానాం శ్రవణోచితం । ద్వితీయం చ స్థితేష్వేవ కస్యచిచ్ఛ్రవణోచితం ॥ ద్విధా విభజ్యతే తచ్చ జనాంతమపవారితం ॥

జనాంతికం—త్రిపతాకాకరేణాన్యానపవార్యాంతరాకథాం । అన్యోన్యామంత్రణం యచ్చ తజ్జనాంతికముచ్యతే ॥

అపవార్య—రహస్యం కథ్యతేఽన్యస్య పరావృత్త్యాపవారితం ॥

ఆకాశభాషితం—కిం బ్రవీష్యేవమిత్యాది వినా పాత్రం బ్రవీతి యః । శ్రుత్వేవానుక్తమప్యేకస్తత్స్యాదాకాశభాషితం ॥

నాటకే వర్జనీయాః—సంరోధో భోజనం స్నానం సంభోగో యుద్ధమేవ చ । అంబరగ్రహణాదీని ప్రత్యక్షాణి న నిర్దిశేత్ ॥

రసాః—శృంగారహాస్యకరుణావీరరౌద్రభయానకాః । బీభత్సాద్భుతశాంతాశ్చ రసాః పూర్వైరుదాహృతాః॥

శృంగారః—విభావైరనుభావైశ్చ సాత్త్వికైర్వ్యభిచారిభిః నీతః సదస్య

స్యత్వం రతిశ్శృంగారఉచ్యతే॥

హాస్యరసః—విభావైః + వ్యభిచారిభిః। హాసస్సదస్య రస్యత్వం నీతో
హాస్యఇతీరితః॥

కరుణరసః—విభావైః + వ్యభిచారిభిః। శోకస్సదస్య రస్యత్వం నీతః క
రుణఉచ్యతే॥

వీరరసః—విభావైః + వ్యభిచారిభిః। నీతస్సదస్యరస్యత్వముత్సాహో
వీరఉచ్యతే॥

రౌద్రరసః—విభావైః + వ్యభిచారిభిః॥ క్రోధస్సదస్య రస్యత్వం నీతః
రౌద్రఉదీర్యతే॥

భయానకః—విభావైః + వ్యభిచారిభిః। భయం సదస్య రస్యత్వంనీతం
ప్రోక్తోభయానకః॥

బీభత్సరసః—విభావైః + వ్యభిచారిభిః। జుగుప్సాజనరస్యత్వం నీతాబీ
భత్సఉచ్యతే॥

అద్భుతరసః—విభావైః + వ్యభిచారిభిః। ఆశ్చర్యంజనరస్యత్వంనీతమ
ద్భుతఉచ్యతే॥

శాంతరసః—విభావైః + వ్యభిచారిభిః। శాంతిస్సదస్య రస్యత్వం నీతా
శాంతోరసోమతః॥

అథవృత్తయః—కైశికీ భారతీచైవారభటీసాత్వతీ తథా। చతస్రోరీత
యఃప్రోక్తాఃకావ్యలక్షణకోవిదైః॥

కైశికీవృత్తిః—నృత్తగీతవిలాసాదిమృదుశృంగారచేష్టితైః। సమన్వితాభ
వేద్వృత్తిఃకైశికీశ్లక్ష్ణభూషణా॥

భారతీవృత్తిః—వాత్యంతసుకుమారేణసందర్భేణవిపశ్చితా। వర్ణ్యతే
ద్భుతహాస్యాసాభారతీవృత్తిరిష్యతే॥

ఆరభటీవృత్తిః—మాయేంద్రజాలప్రముఖాంచిత్రయుద్ధక్రియామయీం।
ఛేదైర్భేద్యైర్ప్లుతైర్యుక్తాం వృత్తిమారభటీంవిదుః॥

సాత్వతీవృత్తిః—సాత్వికేనగుణేనాతిత్యాగశౌర్యాదినాయుతా। హ
ర్షప్రధానాసంత్యక్తశోకభావాచయాభవేత్। సాత్వతీనామ

సా వృత్తిఃప్రోక్తాలక్షణకోవిదైః॥

రీతయః—రీతిర్నామగుణాశ్లిష్టపదసంఘటనామతా।వైదర్భీ గౌడీపాం
చాల్యశ్చేతిసాత్రివిధామతా॥

వైదర్భీరీతిః—బంధపారుష్యరహితా శబ్దకాఠిన్యవర్జితా। నాతిదీర్ఘ
సమాసాచవైదర్భీరీతిరిష్యతే॥

గౌడీరీతిః—అతిదీర్ఘసమాసయుతాబహులైర్వర్ణైర్యుతామహాప్రా
ణైః । కిరి వా సా గౌడీయేత్యుక్తాతద్దేశబుధమనోజ్ఞత్వాత్॥

పాంచాలీరీతిః—యతోభయ గుణగ్రామ సన్నివేశస్తులాధృతః ॥ సామి
శ్రాస్త్యేవపాంచాలీత్యుక్తాతద్దేశజప్రియా॥

శయ్యా—సాశయ్యాయాపదానాంతుపరామైత్రీ ప్రవర్తతే । తస్యాం
మాతాచవాగ్దేవీసతతం మోదతేధ్రువం॥

ద్రాక్షాపాకనారికేళపాకౌ—అర్థగంభీరిమాపాకః సద్విధాహృదయం
గమః । ద్రాక్షాపాకో నారికేళపాకశ్చప్రస్ఫుటాంతరౌ॥ద్రాక్షా
పాకస్తుసహసోక్తోబహిరంతస్స్ఫురద్రసః। సనారికేళపాకస్స్యాదంత
గూఢరసోదయః॥

స్థాయీభావాః—సజాతీయైర్విజాతీయైర్భావైర్యైత్వతిరస్కృతాః । క్షీ
రాబ్ధివన్నయంత్యన్యాన్ స్వాత్మత్వంస్థాయినోపి తే। రతిర్హాస
శ్చ శోకశ్చక్రోధోత్సాహౌభయంతథా । జుగుప్సా విస్మయ శ్శ
మాస్తేషాంభేదాః ప్రకీర్తితాః॥

సాత్వికభావాః—అన్యేషాంసుఖదుఃఖాదిభావేషు కృతభావనం । ఆను
కూల్యేనయచ్చిత్తం భావకానాంప్రవర్తతే ॥ సత్వం తదితివిజ్ఞే
యంప్రాజ్ఞైస్తతోద్భవానిమాన్॥

వ్యభిచారి(సంచారి)భావాః—వాగంగసత్వ యుక్తాయేజ్ఞేయాస్తే వ్యభి
చారిణః । సంచారయంతివాసమ్యగితిసంచారిణోపితే। ఉన్మజ్జ
తోనిమజ్జంతస్థాయిన్యంబు నిధావివ । ఊర్మివద్వర్ధయంత్యేన
యాంతితద్రూపతాంచతే॥

నాయకాః—ఉదాత్తఉద్ధతశ్చైవ లలితశ్శాంతఇత్యపి। ధీరపూర్వాః

ఇత్థంభేదైశ్చత్వారో నాయకామతాః ॥

ధీరోదాత్తో యథా — దయావానతిగంభీరో వినీతస్సత్త్వసారవాన్ । దృఢవ్రతస్తితిక్షావానాత్మశ్లాఘాపరాఙ్ముఖః । నిగూఢాహంకృతిర్ధీరో ధీరోదాత్త ఉదాహృతః ॥

ధీరోద్ధతో యథా — మాత్సర్యవానహంకారీ మాయావీ రోషణశ్చలః । వికత్థనస్సదాశూరో ధీరోద్ధత ఉదాహృతః ॥

ధీరలలితో యథా — నిశ్చింతో నిరహంకారస్తరుణో వనితావశః । కలావిచక్షణో ధీరలలితస్సుఖైకభూః ॥

ధీరశాంతో యథా — సమప్రకృతికః క్లేశసహిష్ణుశ్చ వివేచక| లలితాదిగుణోపేతః విప్రో వా సచివో వణిక్ । ధీరశాంతశ్చారుదత్తమాధవాదిరుదాహృతః ॥

అథ నాయికాః — నైత్యసాధారణగుణైరుపేతా నాయికా మతా । సా పునస్త్రిధా ముగ్ధామధ్యాప్రౌఢేతి కీర్తితః ॥

ముగ్ధా — ముగ్ధా నవవయఃకామా రతౌ వామా మృదుః క్రుధి। యతతే రతిచేష్టాయాం గూఢలజ్జా మనోభవా ॥ కృతాపరాధే దయితే వీక్షతే రుదతీ సతీ। అప్రియం వా ప్రియం వాపి న కించిదభిభాషతే । సమానలజ్జా మదనా ప్రోద్యత్తారుణ్యశాలినీ॥

మధ్యా — కామావస్థాధికా లజ్జా మధ్యా నాథ తత్ర వశంవదా । కోపశ్చేద్వీక్షతే కాంతం రుషా వక్తి చ కర్హిచిత్, మదేనక్లిశ్యతేత్యర్థం సా మధ్యానాయికాస్మృతా ॥

ప్రౌఢా — సంపూర్ణయౌవనోన్మత్తా ప్రగల్భా రూఢమన్మథా । దయితాంగసిలీనేవ యతతే రతికేళిషు। రతప్రారంభమాత్రేపి గచ్ఛత్యానందమూర్ఛనాం । కుపితా తు పతిం రోషం వదేదాతాడయేత వా।ఏవంవిధగుణా ప్రోక్తా ప్రౌఢా సాతీవ కాముకీ॥

శృంగార నాయికాః — స్వాధీన పతికా చైవ తథా వాసక సజ్జికా । విరహోత్కంఠితా చైవ విప్రలబ్ధా చ ఖండితా। కలహాంతరితా చైవ తథా ప్రోషితభర్తృకా॥ తథాభిసారికా చేతి క్రమాల్లక్షణముచ్యతే॥

స్వాధీనపతికా— స్వాయత్తాసన్నపతికా హృష్టా స్వాధీనవల్లభా ॥ అహృష్టా తత్పరిత్యక్తా నితరాం కామపీడితా ॥

వాసకసజ్జికా— స్వవాసకవశాత్కాంతే సమేష్యతి గృహాంతరం । సజ్జీకరోతి యాఽఽత్మానం సా స్యాద్వాసకసజ్జికా ॥

విరహోత్కంఠితా— అనాగసి ప్రియతమే చిరయత్యుత్సుకా తు యా । విరహోత్కంఠితా భావవేదిభిస్సముదాహృతా ॥

విప్రలబ్ధా— కృత్వా సంకేతమప్రాప్తే దయితే వ్యథితా తు యా । విప్రలబ్ధేతి సా ప్రోక్తా కామతంత్రవశంవదా ॥

ఖండితా— ఉల్లంఘ్య సమయం యస్యాః ప్రియోఽన్యోపభోగవాన్ । భోగలక్ష్మాంచితః ప్రాతరాగచ్ఛేత్సా హి ఖండితా ॥

కలహాంతరితా— యా సఖీనాం పురః పాదపతితం వల్లభం రుషా । నిరస్య పశ్చాత్తపతి కలహాంతరితా తు సా ॥

ప్రోషితభర్తృకా— దూరదేశం గతే కాంతే శోకధ్యానపరాయణా । తత్సమాగమపశ్యంతీ సా స్యాత్ప్రోషితభర్తృకా ॥

అభిసారికా— జ్యోత్స్నాతమస్వినీయానయోగ్యాంబరవిభూషణా । స్వయం వాభిసరేద్యా తు సా భవేదభిసారికా ॥

పీఠమర్దాదయః— అథ శృంగారనేతౄణాం సాహాయ్యకరణోచితాః । నిరూప్యంతే పీఠమర్దవిటచేటవిదూషకాః ॥ నాయకానుచరో భక్తః కించిదూనశ్చ తద్గుణైః । పీఠమర్ద ఇతి ఖ్యాతః కుపితస్త్రీప్రసాదకః ॥ కామతంత్రకలావేదీ విట ఇత్యభిధీయతే । సంధానచతురశ్చేటః కలహంసాదికో మతః । వికారైరంగవేషాద్యైర్వరస్కృతో బుద్ధిమాన్సుఖీ । రాజప్రియతరో నిత్యం విదూషక ఇతీరితః ॥

శ్రీ ర స్తు.

మాలవికాగ్నిమిత్రనాటకీయ్య కథాసూచనం.

ప్రథమాంకే—శ్రీమతోగ్నిమిత్రస్య మాలవికాప్రతికృతిదర్శనసంజాతతద్దిదృక్షావశాత్ తస్యా యథా మే ప్రత్యక్షదర్శనా భవేత్తథా యతేతి బోధితేన విదూషకేణ పరికోపితయోః హరదత్తగణదాసయోః పరస్పరస్పర్ధయా రాజమందిరం ప్రాప్తయోః పాండిత్యతారతమ్యనిర్ణయనిబంధనవ్యాజేన మాలవికాదర్శనోపాయ చింతనమభ్యధాయి,

ద్వితీయాంకే—చతుష్పదవస్తుగానాభినయద్వారా స్వస్మిన్నివేశితచిత్తాయా మాలవికాయా అభిప్రాయం విజ్ఞాయ తస్యాం సన్నివిష్టచిత్తేన రాజ్ఞా యథా సా స్వవశగా భవేత్తథా విధేహీత్యభ్యర్థితేన విదూషకేణ తదుపాయచింతనమభ్యవర్ణి,

తృతీయాంకే—మాలవికాదర్శనసంజాతోత్కలికస్యోద్యానం ప్రాప్య వివిధమదనావస్థామనుభవతస్తత్రాంతరే తపనీయాశోకదోహదనిమిత్తం ధారిణీప్రేషితమాలవికాసమాగమేన సహర్షితస్వాంతస్య రాజ్ఞస్తత్సమీపగమనం । రాజ్ఞా సహ దోలోత్సవమనుభవితుకామాయా ఇరావత్యాస్తత్సమయే౽వలోకనం తేన గర్భాంతే న రాజ్ఞా నైవాహమన్యసంక్రాంతహృదయ ఇతి కృతప్రార్థనయాపి తయా కృతో రాజన్యకాచిరశోపవర్ణితః,

చతుర్థాంకే—మాలవికాదర్శనాద్ద్విగుణీకృతమనోభవవ్యథస్యోద్యానంగతస్య రాజ్ఞస్సమవస్థాం విలోక్యేరావతీకోపకలుషీకృతచిత్తయా ధారిణ్యా సారభాండాగారే నిక్షిప్తాయాస్సవయస్యాయా మాలవికాయా మోక్షణోపాయం చింతయతా విదూషకేణ సర్పదంశనవ్యాజపరికల్పనేన నాగముద్రాం లబ్ధ్వా కృతం మాలవికావిమోచనం తతస్తేనైవోద్యానం ప్రాపితయా మాలవికయా సహ హర్షితస్వాంతస్య రాజ్ఞస్సమాగమః తయోర్నాయికానా

యోకయోస్స్వాభిమతార్థసిద్ధిః, అత్రాంతరే ఇరావత్యాగమనం తత్కృతమన్యాశ్చేత్యర్థాః,

పంచమాంకే — మాలవికా కృతదోహదబలేన పంచ రాత్రాభ్యంతర ఏవ కుసుమితస్యాశోకస్య దర్శననిమిత్తం ధారిణ్యా ప్రార్థనయో ఽస్యాగం ప్రాప్తస్య రాజ్ఞః సహ మాలవికా పరివ్రాజికాభ్యాం దేవ్యాస్తత్రైవ సమాగమః । తతశ్చ విదర్భదేశవిజయార్థం ప్రేషితేన సేనాపతినా బదీకృతాభ్యాం మదనికా జ్యోత్స్నికాభిఖ్యాభ్యాం శిల్పకారికాభ్యాం మాలవికాఽభిజాత్యాదినిరూపణావసరే పరివ్రాజికాముఖతస్తదీయ్యాఖిలవృత్తాంతశ్రవణసంజాతహర్షప్రకర్షయా ధారిణ్యా ప్రసాదీకృతాయా మాలవికాయా మహారాజ్ఞీపదాధిరోహణం చేత్యాదికముపవర్ణితం.

శ్రీసాంబసదాశివః ప్రీయతాం.

అత్రైతన్నాటకస్యోత్తమపాత్రాణి,

౧ సూత్రధారః
౨ నటీ
౩ గణదాసః (నాట్యాచార్యః)
౪ రాజా (అగ్నిమిత్రః నాయకః)
౫ మంత్రీ (వాహతవః)
౬ హరదత్తః (ద్వితీయో నాట్యాచార్యః)
౭ పరివ్రాజికా (పండితకౌశికీ)
౮ కంచుకీ (మౌద్గల్యః)

నీచపాత్రాణి

౧ బకుళావలికా (ధారిణీపరిచారికా ఇయమేవ మాలవికాసఖీ)
౨ కౌముదికా (ద్వితీయా ధారిణీపరిచారికా)
౩ విదూషకః (గౌతమః రాజ్ఞో వయస్యః)
౪ ధారిణీ (అగ్నిమిత్రస్య పట్టమహిషీ.)
౫ మాలవికా (నాయికా)

౬ ఇరావతీ (భోగినీ)

౭ నిపుణికా (ఇరావతీచేటీ)

౮ ఉద్యానపాలికా (మధుకరికా)

౯ సమాహితికా (పరివ్రాజికాయాః పరిచారికా)

౧౦ ప్రతీహారీ (జయసేనా)

౧౧ సారసికః (ధారిణ్యాః పరిచారకః ఆయంకుబ్జః)

౧౨ మదనికా (విదర్భదేశాదుపదీకృతాశిల్పకారికా)

౧౩ జ్యోత్స్నికా (ఇయమపితథైవ)

---

౨౧ మిళిత్వా సర్వపాత్రాణి.

శ్రీరస్తు.

మాళవికాగ్నిమిత్రనాటకీయానాం శ్లోకానామకారాదితోను

క్రమణికా ప్రారభ్యతే.

శ్లోకసంఖ్యా.	శ్లోకాః.	పుటసంఖ్యా.
౧	అంగైరంతర్నిహితవచనైః	౧౮
౨	అచిరాధిష్ఠితరాజ్యం	౭
౩	అర్థంసప్రతిబంధం	౮
౪	అతిమాత్రభాసురత్వాత్	౧౦
౫	అనిమిత్తమిందువదనే	౧౩
౬	అలమన్యగృహీత్వా	౧౫
౭	అవ్యాజసుందరీంతాం	౨౧
౮	అనాతురోత్కంఠితయోః	౩౮
౯	ఆననేనమధ్యయా	
౧౦	అపరాధినిమయిదండం	౪౨
౧౧	అనుచితనూపురవిరహం	౪౭
౧౨	అగ్ని[illegible]	౬౮
౧౩	అనతిలంబిదుకూల	౬౯
౧౪	[illegible]	౭౦

అశుద్ధాశుద్ధ పత్రిక.

పేజీ	పంక్తి	అశుద్ధం	శుద్ధం
౨	౧౯	దితీయ	ద్వితీయ
౪	౧౪	ప్రవిస్య	ప్రవిశ్య
౫	౧౬	యశశ్వినా	యశస్వినా
౬	౧౦	దేద	దేవ
౮	౧౭	ఉపస్థిపః	ఉపస్థితః
౧౩	౮	కటుంభిన్యః	కుటుంబిన్యః
౨౮	౧౧	ఉజ్ఝిశ్త్వా	ఉజ్ఝిత్వా
౨౯	౬	పధికస్య	పథికస్య
౩౯	౫	ఖత్వాహం	ఖల్వాహం
,,	౧౨	నైత్పదం	నైతత్పదం
,,	౨౫	సృతో	శృతో
౩౭	౬	ద్వతాఞ్	దృతాఞ్
,,	౫	గృచ్ఛః	గుచ్ఛః
,,	౨౧	తుపు	తమ
౪౦	౧	వారు	వామోరు
౪౦	౨౨	దృష్టా	దృష్ట్వా
౪౨	౧౦	ఇయమాపి	ఇయమపి
౪౯	౨	బశ్రకిష్యత్సి	శ్చికిత్సిష్యతి
౫౩	౧౬	వానాపి	వానపి
౫౩	౨౩	దృష్ట్వాధా	దృష్ట్వాశ
౫౫	౧౨	బాహ్మోః	బాహ్వోః
౬౪	౧౩	దేవేవి	దేవీ
,,	౨౦	లాంచితాం	లాంఛితాం
,,	౨౭	హసం	హస్తం
౬౬	౨౭	ఏకాందే	ఏకాంతే

శ్రీ ర స్తు.

అ థ మా ళ వి కా గ్ని మి త్రే.

ప్ర థ మో ఙ్కః,

ఏకైశ్వర్యే స్థితోఽపి ప్రణతబహు * ఫలే యః స్వయం కృత్తివాసాః
కాన్తాసంమిశ్రదేహోఽప్యవిషయమనసాం యః పరస్తాద్యతీనామ్।
అష్టాభిర్యస్య కృత్స్నం జగదపి తనుభిర్బిభ్రతో నాభిమానః
సన్మార్గాలోకనాయ వ్యపనయతు స వస్తామసీం వృత్తిమీశః॥౧॥

(నాంద్యంతే)

సూత్రధారః—(నేపథ్యాభిముఖమవలోక్య।) మారిష, ఇతస్తావత్।

(ప్రవిశ్య)

పారిపార్శ్వకః—భావ, అయమస్మి।

సూత్రధారః—అభిహితోఽస్మి విద్వత్పరిషదా, కాళిదాసగ్రథితవస్తు మాళవికాగ్నిమిత్రం నామ నాటకమస్మిన్వసంతోత్సవే ప్రయోక్తవ్య మితి। తదారభ్యతాం సంగీతమ్।

పారిపార్శ్వకః—మా తావత్ ॥ ప్రథితయశసాం భాస, సౌమిల్లక, కవిపుత్రాదీనాం ప్రబంధానతిక్రమ్య వర్తమానకవేః కాళిదాసస్య క్రియాయాం కథం బహుమానః?

సూత్రధారః—అయి, వివేకవిశ్రాంత మభిహితమ్। పశ్య।

ప॥ పురాణమిత్యేవ న సాధు సర్వం
న చాపి కావ్యం నవమిత్యవద్యమ్।
సంతః పరీక్ష్యాన్యతరద్భజంతే
మూఢః పరప్రత్యయనేయబుద్ధిః ॥౨॥

---

* ఫలః ఇతి పా॥

పారిపార్శ్వకః—ఆర్యమిశ్రాః ప్రమాణమ్।

సూత్రధారః—తేన హి త్వరతాం భవాన్।

పః॥ శిరసా ప్రథమగృహీతామాజ్ఞామిచ్ఛామి పరిషదః కర్తుమ్।
దేవ్యా ఇవ ధారిణ్యాః సేవాదక్షః పరిజనోఽయమ్ ॥౩॥

(ఇతి నిష్క్రాన్తౌ)

ప్రస్తావనా,

(తతః ప్రవిశతి వకులావలికా,)

వకులావలికా—అణత్తమ్హి దేవీఏ ధారిణీఏ। అఇరప్పఉత్తోవదేసం ఛలిఅం ణామ ణట్టఅం, అన్తరేణ కీరిసీ, మాలవిఅత్తి ణట్టాఆరిఅం అజ్జ గణదాసం పుచ్ఛిదుం। తా దావ సంగీతసాలం గచ్ఛమ్హి॥ ఛా॥ ఆజ్ఞప్తాస్మి దేవ్యా ధారిణ్యా। అచిరప్రవృత్తోపదేశం ఛలికం నామ నాట్యమన్తరేణ కీదృశీ మాలవికేతి నాట్యాచార్యమార్యగణదాసం ప్రష్టుమ్। తత్తావత్సంగీతశాలాం గచ్ఛామి॥ (ఇతి పరిక్రామతి)

(తతః ప్రవిశత్యాభరణహస్తా ద్వితీయా చేటీ)

ప్రథమా—(ద్వితీయాం దృష్ట్వా) హలా కోముదిఏ, కదో దే ఇఅం ధీరదా। జం సమీవేణ వి అదిక్కమన్తీ ఇదో దిట్ఠిం ణ దేసి॥ ఛా॥ సఖి కౌముదికే, కుతస్తే ఇయం ధీరతా। యత్సమీపేనాప్యతిక్రామన్తీ ఇతో దృష్టిం న దదాసి॥

ద్వితీయా—అమ్హో వఉలావలిఆ। సహి। ఇదం దేవీఏ సిప్పిసఆసాదో ఆణీదం ణాఅముద్దాసణాహం అంగులీఅఅం సిణిద్ధం ణిజ్ఝాఅన్తీ తుహ ఉవాలమ్భే పడిదమ్హి॥ ఛా॥ అహో వకులావలికా। సఖి, ఇదం దేవ్యాః శిల్పిసకాశాదానీతం నాగముద్రాసనాథమంగులీయకం స్నిగ్ధం నిర్ధ్యాయన్తీ తవోపాలమ్భే పతితాస్మి॥

ప్రథమా—(విలోక్య) ఠాణే సజ్జది దిట్ఠీ। ఇమిణా అంగులీఅఏణ ఉబ్భిణ్ణకిరణకేసరేణ కుసుమిదో విఅ దే అగ్గహత్థో॥ ఛా॥ స్థానే సజ్జతి దృష్టిః। అనేనాంగులీయకేనోద్భిన్నకిరణకేసరేణ కుసుమిత ఇవ తేఽగ్రహస్తః॥

ప్రథమోఙ్కః.

ద్వితీయా—హలా, కహిం పత్థిదాసి ॥ ఛా ॥ సఖి, కుత్ర ప్రస్థితాసి ॥

ప్రథమా—దేవీఏ ఎవ్వ వఅణేణ ణాడఆఆరిఅం అజ్జగణదాసం పుచ్ఛిదుం ఉవదేసగ్గహణే కీరిసీ మాలవిఅత్తి ॥ ఛా ॥ దేవ్యా ఏవ వచనేన నాటకాచార్య మార్యగణదాసం ప్రష్టుమ్ । ఉపదేశగ్రహణే కీదృశీ మాలవికేతి ॥

ద్వితీయా—సహి, ఈరిసేణ వావారేణ అసంణిహిదా వి సా కహం భట్టిణా దిట్టా ॥ ఛా । సఖి, ఈదృశేన వ్యాపారేణాసంనిహితాపి సా కథం భర్త్రా దృష్టా ॥

ప్రథమా—ఆమ। సో జణో దేవీఏ పాసగదో చిత్తే దిట్ఠో ॥ ఛా ॥ ఆమ । స జనో దేవ్యాః పార్శ్వగతశ్చిత్రే దృష్టః ॥

ద్వితీయా—కహం విఅ ॥ ఛా ॥ కథమివ ॥

ప్రథమా—సుణు। చిత్తసాలం గదా దేవీ జదా పచ్చగ్గవణ్ణరాఅం చిత్తలేహం ఆఆరిఅస్స ఓలోఅంతీ చిట్ఠది। తదా భట్టా అ ఉవట్ఠిదో ॥ ఛా ॥ శృణు। చిత్రశాలాం గతా దేవీ యదా ప్రత్యగ్రవర్ణరాగాం చిత్రలేఖామాచార్యస్యావలోకయంతీ తిష్ఠతి । తదా భర్తా చోపస్థితః ॥

ద్వితీయా—తదో తదో ॥ ఛా ॥ తత స్తతః ॥

ప్రథమా—ఉవఆరాణంతరం ఏకాసణోవవిట్ఠేణ భట్టిణా చిత్తగదాఏ దేవీఏ పరిఅణమజ్ఝగదం ఆసణ్ణదారిఅం దెక్ఖిఅ పుచ్ఛిదా ॥ ఛా ॥ ఉపచారానంతరమేకాసనోపవిష్టేన భర్త్రా చిత్రగతాయా దేవ్యాః పరిజనమధ్యగతామాసన్నదారికాం దృష్ట్వా దేవీ పృష్టా ॥

ద్వితీయా—కిం తి ॥ ఛా ॥ కిమితి ॥

ప్రథమా—అపువ్వా ఇఅం దారిఆ, ఆసణ్ణా అ దేవీఏ ఆలిహిదా, కిం ణామహేఅత్తి ॥ ఛా ॥ అపూర్వేయం దారికా, ఆసన్నా చ దేవ్యా ఆలిఖితా, కింనామధేయేతి ॥

ద్వితీయా—ఆకిదివిసేసేసు ఆదరో పదం కరేది। తదో తదో ॥ ఛా ॥ ఆకృతివిశేషేష్వాదరః పదం కరోతి। తత స్తతః ॥

ప్రథమా—తదో అవహీరిఅవఅణో భట్టా దేవీం పుణో అణుబంధిదుం సంకిదో। తదో కుమారీఏ వసులచ్ఛీఏ ఆచక్ఖిదమ్। అజ్జ, ఎసా మాలవిఅత్తి ॥

ఛా ॥ తతోఽవధీరితవచనో భర్తా దేవీం పునరనుబంధుం శంకితః। తతః కుమార్యా వసులక్ష్మ్యాఽఖ్యాతమ్। ఆర్య, ఏషా మాలవికేతి॥

ద్వితీయా—(సస్మితం) సరిసం ఖు, బాలభావస్స। అదో వరం కహేహి ॥ ఛా ॥ సదృశం ఖలు బాలభావస్య। అతః పరం కథయ॥

ప్రథమా—కిం అణ్ణం। సంపదం మాలవిఆ సవిసేసం భట్టుణో దంసణపహాదో రక్ఖీఅది ॥ ఛా ॥ కిమన్యత్। సాంప్రతం మాలవికా సవిశేషం భర్తుర్దర్శనపథాద్రక్ష్యతే॥

ద్వితీయా—హలా, అత్తణో ణిఓఅం అణుచిట్ఠ। అహం వి ఏదం అంగుళీఅఅం దేవీఏ ఉవణఇస్సం ॥ ఛా ॥ సఖి, ఆత్మనో నియోగమనుతిష్ఠ। అహమప్యేతదంగుళీయకం దేవ్యా ఉపనేష్యామి। (ఇతి నిష్క్రాంతా)

ప్రథమా—(పరిక్రమ్యావలోక్య।) ఏసో ణట్టాఅరిఓ సంగీదసాలాదో ణిగ్గచ్ఛది। జావ సే అత్తాణం దంసేమి ॥ ఛా ॥ ఏష నాట్యాచార్యః సంగీతశాలాతో నిర్గచ్ఛతి। యావదస్మా ఆత్మానం దర్శయామి॥

(ప్రవిశ్య.)

గణదాసః—కామం సర్వస్యాపి కులవిద్యా బహుమతా। న పునరస్మాకం నాట్యం ప్రతి మిథ్యాగౌరవమ్। తథా హి।

దేవానామిదమామనంతి మునయః కాంతం క్రతుం చాక్షుషం
రుద్రేణేదముమాకృతవ్యతికరే స్వాంగే విభక్తం ద్విధా।
త్రైగుణ్యోద్భవమత్ర లోకచరితం నానారసం దృశ్యతే
నాట్యం భిన్నరుచేర్జనస్య బహుధాప్యేకం సమారాధకమ్ ॥౪॥

వకులావలికా—(ఉపేత్య) అజ్జ, వందామి ॥ఛా॥ ఆర్య, వందే।

గణదాసః—భద్రే, చిరం జీవ ॥

వకులావలికా—అజ్జ, దేవీ పుచ్ఛది। అవి ఉవదేసగ్గహణే ణాదికిలిస్సది వో సిస్సా మాలవిఅత్తి ॥ఛా॥ ఆర్య, దేవీ పృచ్ఛతి। అప్యుపదేశగ్రహణే నాతిక్లిశ్యతి వః శిష్యా మాలవికేతి ॥

గణదాసః—భద్రే, విజ్ఞాప్యతాం దేవీ, పరమనిపుణా మేధావినీ చేతి। కిం బహునా।

పా॥ యద్యత్ప్రయోగవిషయే భావికముపదిశ్యతే మయా తస్యై ।
తత్తద్విశేషకరణాత్ప్రత్యుపదిశతీవ మే బాలా ॥౫॥

వకులావలికా—(ఆత్మగతమ్) అదిక్కమంతం విఅ ఇరావదిం పేక్ఖామి । (ప్రకాశమ్।) కిదత్థా దాణిం వో సిస్సా । జాఏ గురుఅణో ఏవం తుస్సది॥ ఛా॥ అతిక్రామంతీమివేరావతీం పశ్యామి । కృతార్థేదానీం వః శిష్యా । యస్యాం గురుజన ఏవం తుష్యతి ।

గణదాసః—భద్రే, తద్విధానామసులభత్వాత్పృచ్ఛామి । కుతో దేవ్యా తత్పాత్రమానీతమ్ ।

వకులావలికా—అత్థి దేవీఏ వణ్ణావరో భాదా వీరసేణో ణామ భట్టిణా ణమ్మదాతీరే అంతవాలదుగ్గే ఠావిదో। తేణ సిప్పాహిఆరే జోగ్గా ఇఅం దారిఅ త్తి భణిఅ భఇణీఏ దేవీఏ ఉవాఅణం పేసిదా।
ఛా॥ అస్తి దేవ్యా వర్ణావరో భ్రాతా వీరసేనో నామ భర్త్రా నర్మదాతీరేఽన్తపాలదుర్గే స్థాపితః । తేన శిల్పాధికారే యోగ్యేయం దారికేతి భణిత్వా భగిన్యా దేవ్యా ఉపాయనం ప్రేషితా ।

గణదాసః—(స్వగతమ్।) ఆకృతివిశేషప్రత్యయాదేనామనూనవస్తుకాం సంభావయామి । (ప్రకాశమ్।) భద్రే, మయాపి యశస్వినా భవితవ్యమ్ । యతః ।

పా॥ పాత్రవిశేషే న్యస్తం గుణాంతరం వ్రజతి శిల్పమాధాతుః ।
జలమివ సముద్రశుక్తౌ ముక్తాఫలతాం పయోదస్య ॥౬॥

వకులావలికా—అహ ఇం । అహ కహిం వో సిస్సా ।
ఛా॥ అథ కిమ్ । అథ కుత్ర వః శిష్యా ।

గణదాసః—ఇదానీమేవ పంచాంగాభినయముపదిశ్య మయా విశ్రమ్యతామిత్యభిహితా దీర్ఘికావలోకనగవాక్షగతా ప్రవాతమాసేవమానా తిష్ఠతి ।

వకులావలికా—తేణ హి పుణో అణుజాణాదు మం అజ్జో । జావ సే అజ్జస్స పరితోసణివేదణేణ ఉస్సాహం వడ్ఢేమి ।
ఛా॥ తేన హి పునరనుజానాతు మామార్యః । యావదస్యా ఆర్యస్య

పరితోషణేన భవత్యా ఉత్సాహం వర్ధయామి ।

గణదాసః—దృశ్యతాం సఖీ । అహమపి లబ్ధక్షణః స్వగృహం గచ్ఛామి ।

(ఇతి నిష్క్రాంతౌ)

మిశ్రవిష్కంభకః

(తతః ప్రవిశత్యేకాంతస్థితపరిజనో మంత్రిణా లేఖహస్తేనాన్వాస్యమానో రాజా)

రాజా— (అనువాచితలేఖమమాత్యం విలోక్య) వాహతవ, కిం ప్రతిపద్యతే వైదర్భః ।

అమాత్యః—దేవ, ఆత్మవినాశమ్ ।

రాజా—సందేశమిదానీం శ్రోతుమిచ్ఛామి ।

అమాత్యః—ఇదమిదానీమనేన ప్రతిలిఖితమ్ । పూజ్యేనాహమాదిష్టః । పితృవ్యపుత్రో భవతః కుమారో మాధవసేనః ప్రతిశ్రుతసంబంధో మమోపాంతికముపసర్పన్నంతరా త్వదీయేనాంతపాలేనావస్కంద్య గృహీతః । స త్వయా మదపేక్షయా సకలత్రసోదర్యో మోక్తవ్య ఇతి । ఏతన్న వో విదితమ్ ; యత్తుల్యాభిజనేషు రాజ్ఞాం వృత్తిః । అతోఽత్ర మధ్యస్థః పూజ్యో భవితుమర్హతి । సోదర్యా పునరస్య గ్రహణవిప్లవే వినష్టా । తదన్వేషణాయ ప్రయతిష్యే । అథవా, అవశ్యమేవ మాధవసేనో మయా పూజ్యేన మోచయితవ్యః, శ్రూయతామభిసంధిః ।

॥ మౌర్యసచివం విముంచతి యది పూజ్యః సంయతం మమ
స్యాలమ్ । మోక్తా మాధవసేనస్తతో మయా బంధనాత్సద్యః ॥ ౭ ॥

ఇతి ।

రాజా—(సకోపమ్) కథం కార్యవినిమయేన మయి వ్యవహరత్యనాత్మజ్ఞః । వాహతవ, ప్రకృత్యమిత్రః ప్రతికూలకారీ చ మే వైదర్భః । తద్యాతవ్యపక్షే స్థితస్య పూర్వసంకల్పిత సమున్మూలనాయ వీరసేనముఖం దండచక్రమాజ్ఞాపయ ।

అమాత్యః—యదాజ్ఞాపయతి దేవః ।

ప్రథమోఽఙ్కః.

రాజా—అథవా కిం భవాన్మన్యతే

అమాత్యః—శాస్త్రదృష్టమాహ దేవః।

ప॥ అచిరాధిష్ఠిత రాజ్యః శత్రుః ప్రకృతిష్వరూఢమూలత్వాత్
నవసంరోపణశిథిలస్తరురివ సుకరః సముద్ధర్తుమ్ ॥౮॥

రాజా—తేన హ్యవితథం తన్త్రకారవచనమ్। ఇదమేవ వచనం
నిమిత్తముపాదాయ సముద్యోజ్యతాం సేనాధిపతిః।

అమాత్యః—తథా। (ఇతి నిష్క్రాన్తః।)

(పరిజనో యథావ్యాపారం రాజానమభితః స్థితః।)

(ప్రవిశ్య।)

విదూషకః—ఆణత్తోమ్హి తత్తభవదా రణ్ణా। గోదమ, చిన్తేహి
దావ ఉవాఅం జహా మే జదిచ్ఛాదిట్ఠపదికిదీ మాలవిఆ పచ్చక్ఖదంసణా
హోదిత్తి। మఏ అ తత్తహా కిదం। దావ సే ణివేదేమి। (ఇతి పరి
క్రామతి।) ॥ఛా॥ ఆజ్ఞప్తోఽస్మి తత్రభవతా రాజ్ఞా। గౌతమ, చింతయ
తావదుపాయమ్। యథా మే యదృచ్ఛాదృష్టప్రతికృతిర్మాలవికా ప్ర
త్యక్షదర్శనా భవతీతి। మయా చ తత్తథా కృతమ్। తావదస్మై నివేద
యామి

రాజా—(విదూషకం దృష్ట్వా।) అయమపరః కార్యాంతరసచి
వోఽస్మానుపస్థితః।

విదూషకః—(ఉపగమ్య।) వడ్ఢదు భవం ॥ఛా॥ వర్ధతాం భవాన్

రాజా—(సశిరః కంపమ్ ఇతఆస్యతాం।)

(విదూషక ఉపవిష్టః।)

రాజా—అపి కించిదుపేయోపాయదర్శనే వ్యాపృతం తే ప్రజ్ఞాచక్షుః

విదూషకః—పఓఅసిద్ధిం పుచ్ఛ ॥ఛా॥ ప్రయోగసిద్ధిం పృచ్ఛ।

రాజా—కథమివ।

విదూషకః—(కర్ణే।) ఎవ్వం విఅ॥ఛా॥ ఏవమివ॥

రాజా—సాధు వయస్య, నిపుణముపక్రాంతమ్। ఇదానీం దురధి
గమసిద్ధావప్యస్మిన్నారమ్భే వయమాశంసామహే। కుతః॥

శ్లో॥ అర్థం సప్రతిబంధం ప్రభురధిగంతుం సహాయవానేవ।
దృశ్యం తమసి న పశ్యతి దీపేన వినా సచక్షురపి॥౯॥

(నేపథ్యే)

అలం బహువికత్థ్య। రాజ్ఞః సమక్షమేవావయో రధరోత్తరయో ర్వ్యక్తిర్భవిష్యతి ॥

రాజా—(ఆకర్ణ్య।) సఖే, త్వత్సునీతిపాదపస్య పుష్పముద్భిన్నమ్॥

విదూషకః—ఫలం వి అచిరేణ దక్ఖిస్ససి॥ ఛా॥ ఫలమప్యచిరేణ ద్రక్ష్యసి॥

(తతః ప్రవిశతి కంచుకీ)

కంచుకీ—దేవ, అమాత్యో విజ్ఞాపయతి। అనుష్ఠితా ప్రభోరాజ్ఞేతి। ఏతౌ పునర్హరదత్తగణదాసౌ॥

శ్లో॥ ఉభావభినయాచార్యౌ పరస్పరజయైషిణౌ।
త్వాం ద్రష్టుముద్యతౌ సాక్షాద్భావావివ శరీరిణౌ॥౧౦॥

రాజా—ప్రవేశయ।

కంచుకీ—యదాజ్ఞాపయతి దేవః। (ఇతి నిష్క్రమ్య తాభ్యాం సహ ప్రవిష్టః) ఇత ఇతో భవంతౌ।

గణదాసః—(రాజానం విలోక్య) అహో దురాసదో రాజమహిమా।

శ్లో॥ నచ న పరిచితో న చాప్యగమ్య
శ్చకితముపైమి తథాపి పార్శ్వమస్య।
సలిలనిధిరివ ప్రతిక్షణం మే
భవతి స ఏవ నవో నవోఽయమక్ష్ణోః ॥౧౧॥

హరదత్తః—మహత్ఖలు పురుషాకారమిదం జ్యోతిః। తథా హి।

శ్లో॥ ద్వారే నియుక్తపురుషాభిమతప్రవేశః
సింహాసనాంతికచరేణ సహోపసర్పన్।
తేజోభిరస్య వినివర్తితదృష్టిపాతై
ర్వాక్యాదృతే పునరివ ప్రతివారితోఽస్మి ॥౧౨॥

కంచుకీ—ఏష దేవః। ఉపసర్పతాం భవంతౌ।

ఉభౌ—(ఉపేత్య) విజయతాం దేవః।

ప్రథమోఽఙ్కః

రాజా — స్వాగతం భవద్భ్యామ్। (పరిజనం విలోక్య) ఆసనే తావదత్రభవతోః (ఉభౌ పరిజనోపనీతయోరాసనయోరుపవిష్టౌ।)

రాజా — కిమిదం శిష్యోపదేశకాలే యుగపదాచార్యాభ్యామత్రప్రస్థానమ్।

గణదాసః — దేవ, శ్రూయతామ్। తీర్థాదభినయవిద్యా శిక్షితా దత్తప్రయోగశ్చాస్మి। దేవేన దేవ్యా చ పరిగృహీతః।

రాజా — బాఢం జానే। తతః కిమ్।

గణదాసః — సోఽహమమునా హరదత్తేన ప్రధానపురుషసమక్షమయం న మే పాదరజసాపి తుల్య ఇత్యధిక్షిప్తః।

హరదత్తః — దేవ, అయమేవ ప్రథమం పరివాదకరః। అత్రభవతః కిల మమ చ సముద్రపల్వలయోరివాంతరమితి। తదత్రభవానిమం మాం చ శాస్త్రే ప్రయోగే చ విమృశతు। దేవ ఏవ నౌ విశేషజ్ఞః ప్రాశ్నికః।

విదూషకః — సమత్థం పడిణ్ణాదం ॥ఛా॥ సమర్థం ప్రతిజ్ఞాతమ్

గణదాసః — ప్రథమః కల్పః। అవహితో దేవః శ్రోతుమర్హతి।

రాజా — తిష్ఠ యావత్। పక్షపాతమత్ర దేవీ మన్యతే। తదస్యాః పండితకౌశికీసహితాయాః సమక్షమేవ న్యాయ్యో వ్యవహారః

విదూషకః — సుట్ఠు భవం భణాది ॥ఛా॥ సుష్ఠు భవాన్భణతి।

ఆచార్యౌ — యద్దేవాయ రోచతే।

రాజా — మౌద్గల్య, అముం ప్రస్తావం నివేద్య పండితకౌశిక్యా సార్ధమాహూయతాం దేవీ।

కంచుకీ — యదాజ్ఞాపయతి దేవః। (ఇతి నిష్క్రమ్య సపరివ్రాజికయా దేవ్యా సహ ప్రవిశ్య।) ఇత ఇతో భవతీ।

ధారిణీ — (పరివ్రాజికాం విలోక్య) భఅవది, హరదత్తస్స గణదాసస్స అ సంరంభే కహం పెక్ఖసి ॥ఛా॥ భగవతి, హరదత్తస్య గణదాసస్య చ సంరంభే కథం పశ్యసి ॥

పరివ్రా — అలం స్వపక్షావసాదశంకయా, న పరిహీయతే ప్రతివాదినో గణదాసః।

ధారిణీ — జఇవి ఎవ్వం రాఅపరిగ్గహో సే పహాణత్తణం ఉవహరఇ॥

(౧)

ప్రథమో ఽఙ్కః.

రాజా — స్వాగతం భవద్భ్యామ్। (పరిజనం విలోక్య) ఆసనే తావదత్ర భవతోః। (ఉభౌ పరిజనోపనీతయోరాసనయోరుపవిష్టౌ।)

రాజా — కిమిదం శిష్యోపదేశకాలే యుగపదాచార్యాభ్యామత్రప్రస్థానమ్।

గణదాసః — దేవ, శ్రూయతామ్। తీర్థాదభినయవిద్యా శిక్షితా దత్తప్రయోగశ్చాస్మి। దేవేన దేవ్యా చ పరిగృహీతః।

రాజా — బాఢం జానే। తతః కిమ్।

గణదాసః — సోఽహమమునా హరదత్తేన ప్రధానపురుషసమక్షమయం మే న పాదరజసాపి తుల్య ఇత్యధిక్షిప్తః।

హరదత్తః — దేవ, అయమేవ ప్రథమం పరివాదకరః। అత్రభవతః కిల మమ చ సముద్రపల్వలయోరివాన్తరమితి। తదత్రభవానిమం మాం చ శాస్త్రే ప్రయోగే చ విమృశతు। దేవ ఏవ నౌ విశేషజ్ఞః ప్రాశ్నికః।

విదూషకః — సమత్థం పడిణ్ణాదం ॥ఛా॥ సమర్థం ప్రతిజ్ఞాతమ్

గణదాసః — ప్రథమః కల్పః। అవహితో దేవః శ్రోతుమర్హతి।

రాజా — తిష్ఠ యావత్। పక్షపాతమత్ర దేవీ మన్యతే। తదస్యాః పణ్డితకౌశికీసహితాయాః సమక్షమేవ న్యాయ్యో వ్యవహారః

విదూషకః — సుట్ఠు భవం భణాది ॥ఛా॥ సుష్ఠు భవాన్భణతి।

ఆచార్యౌ — యద్దేవాయ రోచతే।

రాజా — మౌద్గల్య, అముం ప్రస్తావం నివేద్య పణ్డితకౌశిక్యా సార్ధమాహూయతాం దేవీ।

కంచుకీ — యదాజ్ఞాపయతి దేవః। (ఇతి నిష్క్రమ్య సపరివ్రాజికయా దేవ్యా సహ ప్రవిష్టః) ఇత ఇతో భవతి।

ధారిణీ — (పరివ్రాజికాం విలోక్య) భఅవది, హరదత్తస్స గణదాసస్స అ సంరమ్భే కహం పెక్ఖసి ॥ ఛా॥ భగవతి, హరదత్తస్య గణదాసస్య చ సంరమ్భే కథం పశ్యసి ॥

పరివ్రా — అలం స్వపక్షావసాదశంకయా, న పరిహీయతే ప్రతివాదినో గణదాసః।

ధారిణీ — జఇవి ఎవ్వం రాఅపరిగ్గహో సే పహాణత్తణం ఉవహరది॥

ఛా॥ యద్యప్యేవం రాజపరిగ్రహోఽస్య ప్రధానత్వముపహరతి॥

పరివ్రాజికా—అయి, రాజ్ఞీశబ్దభాజన మాత్మానమపి చింత
యతః భవతి । పశ్య॥

శ్లో॥ అతిమాత్రభాసురత్వం పుష్యతి భానోః పరిగ్రహాదనలః।
అధిగచ్ఛతి మహిమానం చన్ద్రోఽపి నిశాపరిగృహీతః॥౧౩॥

విదూషకః—అఇ, ఉఅట్ఠిదా దేవీ పీఠమద్దిఅం పండిఅకోసిఇం పురో
కరిఅ ధారిణీ ॥ఛా॥ అయి, ఉపస్థితా దేవీ పీఠమర్దికాం పండితకౌ
శికీం పురస్కృత్య ధారిణీ॥

రాజా—పశ్యామ్యేనామ్। యైషా

శ్లో॥ మంగళాలంకృతా భాతి కౌశిక్యా యతివేషయా।
త్రయీ విగ్రహవత్యేవ సమమధ్యాత్మవిద్యయా ॥౧౪॥

పరివ్రాజికా—(ఉపేత్య) విజయతాం దేవః॥

రాజా—భగవతి! అభివాదయే।

పరివ్రాజికా—

శ్లో॥ మహాసారప్రసవయోః సదృశక్షమయోర్ద్వయోః।
ధారిణీభూతధారిణ్యోర్భవ భర్తా శరచ్ఛతమ్

ధారిణీ—జేదు అజ్జఉత్తో ॥ఛా॥ జయత్వార్యపుత్రః॥

రాజా—స్వాగతం దేవ్యై। (పరివ్రాజికాంవిలోక్య।) భగవతి,
క్రియతామాసనపరిగ్రహః॥

(సర్వ ఉపవిశంతి।)

రాజా—భగవతి, అత్రభవతోర్హరదత్తగణదాసయోః పరస్పరం
విజ్ఞానసంఘర్షే భగవత్యా ప్రాశ్నికపదమధ్యాసితవ్యమ్॥

పరివ్రాజికా—(సస్మితం।) అలముపాలమ్భేన। పత్తనే సతి గ్రామే రత
త్నపరీక్షా॥

రాజా—నైతదేవమ్। పండితకౌశికీ ఖలు భగవతీ। పక్షపాతినావ
హం దేవీ చ॥

ఆచార్యౌ—సమ్యగాహ దేవః। మధ్యస్థా భగవతీ నౌ గుణదోషతః

పరిచ్ఛేత్తుమర్హతి॥ రాజా— తేన హి ప్రస్తూయతాం వివాదః॥

పరివ్రాజికా— దేవ, ప్రయోగప్రధానం హి నాట్యశాస్త్రమ్। కిమత్ర వాగ్వ్యవహారేణ। కథం వా దేవీ మన్యతే।

దేవీ— జఇ మం పుచ్ఛసి, ఏదాణం వివాదో ఎవ్వ ణ మే రోఅది॥ ఛా॥ యది మాం పృచ్ఛసి, ఏతేషాం వివాద ఏవ న మే రోచతే॥

గణదాసః— దేవి, న మాం సమానవిద్యయా పరిభవనీయ మవగన్తుమర్హసి॥

విదూషకః— భోది, పెక్ఖామో ఉరబ్భసంవాదమ్। కిం ముహా వేఅణదాణేణ॥ ఛా॥ భవతి, పశ్యామ ఉరభ్రసంవాదమ్। కిం ముధా వేతనదానేన॥

దేవీ— ణం కలహప్పిఓసి॥ ఛా॥ నను కలహప్రియోసి॥

విదూషకః— మా ఎవ్వం। అణ్ణోణ్ణకలహప్పిఆణం మత్తహత్థీణం ఎకదరస్సిం అణిజ్జిదే కుదో అవసమో॥
ఛా॥ మైవమ్। అన్యోన్యకలహప్రియయోర్మత్తహస్తినోరేకతరస్మిన్ననిర్జితే కుత ఉపశమః॥

రాజా— నను స్వాంగసౌష్ఠవాతిశయముభయోర్దృష్టవతీ భగవతీ॥

పరివ్రాజికా— అథ కిమ్॥

రాజా— తదిదానీమతః పరం కిమాభ్యాం ప్రత్యాయయితవ్యమ్।

పరివ్రాజికా— తదేవ వక్తుకామాస్మి॥

ప॥ శ్లిష్టా క్రియా కస్యచిదాత్మసంస్థా
సంక్రాన్తిరన్యస్య విశేషయుక్తా।
యస్యోభయం సాధు స శిక్షకాణాం
ధురి ప్రతిష్ఠాపయితవ్య ఏవ॥ ౧౬॥

విదూషకః— సుదం అజ్జేహిం భఅవదీఏ వఅణం। ఎసో పిండిదత్థో ఉవదేసదంసణాదో ణిణ్ణఒత్తి॥ ఛా॥ శ్రుతమార్యాభ్యాం భగవత్యా వచనమ్। ఏష పిండితార్థ ఉపదేశదర్శనాన్నిర్ణయ ఇతి॥

హరదత్తః— పరమభిమతం నః।

గణదాసః— దేవి, ఏవం స్థితమ్॥

దేవీ — జదా ఉణ మందమేధా సిస్సా ఉవదేసం మలిణేంతి, తదా ఆ-
రిఅస్స దోసో ణు? ॥ ఛా ॥ యదా పునరల్పమేధాః శిష్యా ఉపదేశం
మలినయంతి, తదాచార్యస్య దోషో ను? ॥

రాజా — దేవి ఏవమాపద్యతే, వినేతురద్రవ్యపరిగ్రహోపి బుద్ధిలాఘవం
ప్రకాశయతి ।

దేవీ — (స్వగతమ్।) కహం దాణిం। (గణదాసం విలోక్య ప్రకాశమ్।)
అలం అజ్జఉత్తస్స ఉస్సాహకారణం మణోరహం పూరిఅ । విరమ ణిరత్థ-
ఆదో ఆరమ్భాదో ॥ ఛా ॥ కథమిదానీం। అలమార్యపుత్రస్యోత్సాహకా-
రణం మనోరథం పూరయిత్వా । విరమ నిరర్థకాదారమ్భాత్ ॥

విదూషకః — సుట్ఠు భోదీ భణాది । భో గణదాస, సంగీదపదం ల-
ద్ధిఅ సరస్సదీఉవాఅణమోదఆఇం ఖాదమాణస్స కిం తే సుహణిగ్గ-
హేణ వివాదేణ ॥ ఛా ॥ సుష్ఠు భవతీ భణతి భో గణదాస, సంగీతపదం లబ్ధ్వా
సరస్వత్యుపాయనమోదకాన్ ఖాదతః కిం తే సుఖనిగ్రహేణ వివాదేన ॥

గణదాసః — సత్యమయమేవార్థో దేవీవాక్యస్య । శ్రూయతామవ-
సరప్రాప్తమిదానీమ్ ॥

ప ॥ లబ్ధాస్పదోఽస్మీతి వివాదభీరో
స్తితిక్షమాణస్య పరేణ నిన్దామ్ ।
యస్యాగమః కేవలజీవికాయై
తం జ్ఞానపణ్యం వణిజం వదన్తి ॥ ౧౭ ॥

దేవీ — అచిరోవణీదావి సిస్సావి ఉణ పడిట్ఠిదస్స ఉవదేసస్స అ-
ణ్ణాయ్యం పఆసణం ॥ ఛా ॥ అచిరోపనీతాయాం శిష్యాయాం పునః ప్ర-
తిష్ఠితస్యోపదేశస్యాన్యాయ్యం ప్రకాశనమ్ ।

గణదాసః — అత ఏవ మే నిర్బన్ధః ।

దేవీ — తేణ హి దువే వి ఉవదేసం భఅవదీఏ దంసేధ ॥ ఛా ॥ తేన
హి ద్వావప్యుపదేశం భగవత్యై దర్శయతమ్ ॥

పరివ్రాజికా — దేవి, నైతన్న్యాయ్యమ్ । సర్వజ్ఞస్యాప్యేకాకినో
నిర్ణయాభ్యుపగమో దోషాయ । •

దేవీ—(జనాంతికమ్।) మూఢే పరివ్వాజిఏ, ఏవం జగ్గన్తింపి సుత్తం విఅ కరేసి। (ఇతి సాసూయం పరావర్తతే।) ॥ఛా॥ మూఢే పరివ్రాజికే, మాం జాగ్రతీమపి సుప్తామివ కరోషి।

(రాజా దేవీం పరివ్రాజికాయై దర్శయతి।)

పరివ్రాజికా—

॥ప॥ అనిమిత్తమిందువదనే కిమత్రభవతః పరాఙ్ముఖీ భవసి।
ప్రభవంత్యోఽపి హి భర్తృషు కారణకోపాః కుటుంబిన్యః॥౧౭॥

విదూషకః—ణం సకారణం ఏవ్వ। అత్తణో పక్ఖో రక్ఖిదవ్వో (గణదాసం విలోక్య।) దిట్ఠిఆ కోవవ్వాజేణ దేవీఏ పరిత్తాదో భవం। సుసిక్ఖిదోవి సవ్వో ఉవదేస్సేణ ణిణ్హాదో హోది ॥ఛా॥ నను సకారణమేవ। ఆత్మనః పక్షో రక్షితవ్యః। దిష్ట్యా కోపవ్యాజేన దేవ్యా పరిత్రాతో భవాన్। సుశిక్షితోఽపి సర్వ ఉపదేశేన నిష్ణాతో భవతి।

గణదాసః—దేవి, శ్రూయతామ్। ఏవం జనో గృహ్ణాతి। తది దానీమ్।

॥ప॥ వివాదే దర్శయిష్యామి క్రియాసంక్రాంతిమాత్మనః।
యది మాం నానుజానాసి పరిత్యక్తోఽస్మ్యహం త్వయా॥౧౮॥

(ఆసనాదుత్థాయగంతుమిచ్ఛతి।)

దేవీ—(స్వగతమ్।) కా గదీ। (ప్రకాశమ్।) పహవది ఆఅరిఓ సిస్సజణస్స ॥ఛా॥ కా గతిః। ప్రభవత్యాచార్యః శిష్యజనస్య।

గణదాసః—చిరమపదేశశంకితోఽస్మి। (రాజానమవలోక్య।) అనుజ్ఞాతం దేవ్యా। తదాజ్ఞాపయతు దేవః। కస్మిన్నభినయవస్తున్యుపదేశం దర్శయిష్యామి।

రాజా—యదాదిశతి భగవతీ।

పరివ్రాజికా—కిమపి దేవ్యా మనసి వర్తతే। తతః శంకితాస్మి।

దేవీ—భణ వీసద్ధం। పహవది పహూ అత్తణో పరిఅణస్స।
॥ఛా॥ భణ విస్రబ్ధమ్। ప్రభవతి ప్రభురాత్మనః పరిజనస్య।

రాజా—మమ చేతి బ్రూహి।

దేవీ—భఅవది, భణేదాణీమ్ ॥ ఛా ॥ భగవతి, భణేదానీమ్

పరివ్రాజికా—దేవ, శర్మిష్ఠాయాః కృతిం చతుష్పదోత్థాం ఛలికం దుష్ప్రయోజ్యముదాహరంతి। తత్రైకార్థసంశ్రయముభయోః ప్రయోగం పశ్యామి। తావతాజ్ఞాయత ఏవాత్రభవతోరుపదేశాంతరమ్।

ఆచార్యౌ—యదాజ్ఞాపయతి భగవతీ।

విదూషకః—తేణ హి దువే వి వగ్గా పేక్ఖాఘరే సంగీదరఅణం కరిఅ తత్తభవదో దూదం పేసఅహ। అహవా ముదంగసద్దో ఏవ్వ ణో ఉత్థావఇస్సది ॥ ఛా ॥ తేన హి ద్వావపి వర్గౌ ప్రేక్షాగృహే సంగీతరచనాం కృత్వా తత్రభవతో దూతం ప్రేషయతమ్। అథవా మృదంగశబ్ద ఏవ న ఉత్థాపయిష్యతి।

హరదత్తః—తథా। (ఇత్యుత్తిష్ఠతి।)

(గణదాసో ధారిణీమవలోకయతి।)

దేవీ—(గణదాసం విలోక్య।) విఅఈ హోహి ॥ ఛా ॥ విజయీ భవ ॥

(ఆచార్యౌ ప్రస్థితౌ।)

పరివ్రాజికా—ఇతస్తావత్।

ఆచార్యౌ—(పరివృత్య।) ఇమౌ స్వః।

పరివ్రాజికా—నిర్ణయాధికారే బ్రవీమి। సర్వాంగసౌష్ఠవాభివ్యక్తయే విగతనేపథ్యయోః పాత్రయోః ప్రవేశోఽస్తు।

ఉభౌ—నేదమావయోరుపదేశ్యమ్। (ఇతి నిష్క్రాంతౌ।)

దేవీ—(రాజానమవలోక్య।) జఇ రాఅకజ్జేసు ఈదిసీ ఉవాఅణిఉణదా అజ్జఉత్తస్స, తదో సోహణం భవే ॥ ఛా ॥ యది రాజకార్యేష్వీదృశ్యుపాయనిపుణతార్యపుత్రస్య, తతః శోభనం భవేత్।

రాజా—

॥ ప ॥ అలమన్యథా గృహీత్వా న ఖలు మనస్విని మయా ప్రయుక్త
మిదమ్। ప్రాయః సమానవిద్యాః పరస్పరయశఃపురోభాగాః॥ ౧౮॥

(నేపథ్యే మృదంగధ్వనిః। సర్వే కర్ణం దదతి।)

పరివ్రాజికా—హంత । ప్రవృత్తం సంగీతమ్ । తథా హ్యేషా

॥ప॥ జీమూతస్తనితవిశంకిభిర్మయూరై ।

రుద్గ్రీవైరనురసితస్య పుష్కరస్య ।

నిర్హ్రాదిన్యుపహితమధ్యమస్వరోత్థా ।

మాయూరీ మదయతి మార్జనా మనాంసి ॥౨౧॥

రాజా—దేవి, తస్యాః సామాజికా భవామః ।

దేవీ—(స్వగతమ్) అహో అవిణఓ అజ్జఉత్తస్స ॥ఛా॥ అ

హో అవినయ ఆర్యపుత్రస్య ।

(సర్వే ఉత్తిష్ఠంతి)

విదూషకః—(అపవార్య) భో, ధీరం గచ్ఛహ్మ । తత్తభోదీ ధా

రిణీవిసంవాదఇస్సది ॥ఛా ॥ భోః, ధీరం గచ్ఛామః । తత్రభవతీ ధారి

ణీ విసంవాదయిష్యతి ।

రాజా—

॥ప॥ ధైర్యావలంబినమపి త్వరయతి మాం మురజవాద్యరాగో౽యమ్

అవతరతః సిద్ధిపథం శబ్దః స్వమనోరథస్యేవ ॥౨౨॥

(ఇతి నిష్క్రాంతాః సర్వే)

ఇతి శ్రీమహాకవి కాళిదాసకృతౌ మాళవికాగ్నిమిత్రేనాటకే

ప్రథమో౽ంకః,

శ్రీరస్తు.

అథ మాళవికాగ్నిమిత్రే.

ద్వితీయోఙ్కః,

(తతః ప్రవిశతి సంగీతరచనాయామాసనస్థో రాజా సవయస్యః ధారిణీ పరివ్రాజికా విభవతశ్చ పరివారః।)

రాజా—భగవతి, అత్రభవతో రాచార్యయోః ప్రథమం కతరస్యోపదేశం ద్రక్ష్యామః॥

పరివ్రాజికా—నను సమానేఽపి జ్ఞానవృద్ధభావే వయోవృద్ధత్వాద్గణదాసః పురస్కారమర్హతి॥

రాజా—మౌద్గల్య, ఏవమత్రభవతో రావేద్య నియోగమశూన్యం కురు॥

కంచుకీ—యదాజ్ఞాపయతి దేవః। (ఇతి నిష్క్రాంతః।)

(ప్రవిశ్య)

గణదాసః—దేవ, శర్మిష్ఠాయాః కృతిర్లయమధ్యా చతుష్పదాస్తి। తస్యాశ్చతుర్వస్తునః ప్రయోగమేకమనాః శ్రోతుమర్హతి దేవః।

రాజా—ఆచార్య బహుమానాదవహితోఽస్మి।

విదూషకః—(అపవార్య) ఉవత్థిదం ణఅణమహు సంణిహిదమక్ఖిఅం అ। తా అప్పమత్తో దాణిం పెక్ఖ।

ఛా॥ ఉపస్థితం నయనమధు, సన్నిహితమక్షికం చ, తదప్రమత్త ఇదానీం పశ్య

(తతః ప్రవిశత్యాచార్యావేక్ష్యమాణాంగసౌష్ఠవా మాలవికా।)

విదూషకః—(జనాంతికమ్) పెక్ఖదు భవం। ణ ఖు సే పడిచ్ఛందాదో పరిహీఅది మహురదా॥ ఛా॥ పశ్యతు భవాన్। న ఖల్వస్యాః ప్రతిచ్ఛందాత్పరిహీయతే మధురతా॥

రాజా—(అపవార్య) వయస్య,

శ్లో॥ చిత్రగతాయామస్యాం కాంతివిసంవాదశంకి మే హృదయమ్।
సంప్రతి శిథిలసమాధిం మన్యే యేనేయమాలిఖితా॥౧॥

గణదాసః—వత్సే, ముక్తసాధ్వసా సత్వస్థా భవ ।

రాజా—(ఆత్మగతమ్।) అహో సర్వాస్వవస్థాస్వనవద్యతా రూపవిశేషస్య । తథా హి ।

ప॥ దీర్ఘాక్షం శరదిందుకాంతి వదనం బాహూ నతావంసయోః,
సంక్షిప్తం నిబిడోన్నతస్తనమురః పార్శ్వే ప్రమృష్టే ఇవ ।
మధ్యః పాణిమితో నితంబి జఘనం పాదావరాలాంగులీ,
ఛందో నర్తయితుర్యథైవ మనసి శ్లిష్టం తథాస్యా వపుః ॥౩॥

మాలవికా—(ఉపగానం కృత్వా చతుష్పదవస్తు గాయతి।)

ప॥ దుల్లహో పిఓ మే తస్సిం భవ హిఅఅ ణిరాసం
అమ్హో అపంగవో మే పరిప్ఫురఇ కిం పి వామో ।
ఏసో సో చిరదిట్ఠో కహం ఉణ ఉవణఇదవ్వో
ణాహ మం పరాహీణం తుఇ పరిగణఅ సతిణ్హమ్ ॥౪॥

ఛా॥ ప॥ దుర్లభః ప్రియో మే తస్మిన్ భవ హృదయ నిరాశం
అహో అపాంగో మే పరిస్ఫురతి కిమపి వామః ।
ఏష స చిరదృష్టః కథం పునరుపనేతవ్యో
నాథ మాం పరాధీనాం త్వయి పరిగణయ సతృష్ణామ్ ॥

విదూషకః—(జనాంతికమ్।) భో, చఉప్పదవత్థుఅం దువారికరిఅ తుఇ ఉవట్టావిదో అప్పా తత్తహోదీఏ ॥ ఛా ॥ భోః, చతుష్పదవస్తుకం ద్వారీకృత్య త్వయ్యుపస్థాపిత ఆత్మా తత్రభవత్యా ।

రాజా— సఖే, ఏవమేవ మమాపి హృదయమ్ । అనయా ఖలు

ప॥ జనమిమమనుసక్తం విద్ధి నాథేతి గేయే
వచనమభినయంత్యా స్వాంగనిర్దేశపూర్వమ్ ।
ప్రణయగతిమదృష్ట్వా ధారిణీసంనికర్షా-
దహమపి సుకుమారప్రార్థనావ్యాజముక్తః ॥౫॥

(మాలవికా గీతాంతే నిష్క్రమితుమారబ్ధా।)

విదూషకః—భోది, చిట్ఠ కిం చి । కో విసుమరిదో కమ్మ భేదో ।

తం దావ పుచ్ఛిస్సం ॥ ఛా ॥ భవతి, కిల్లా కించిత్ । వో విస్మృత
మఙ్గభేదః । తం తావత్ప్రక్ష్యామి ।

గణదాసః — భగవతి, ఉపదేశవిశుద్ధా యాతుమర్హసి ।

మాలవికా నివృత్య స్థితా ।

రాజా — (ఆత్మగతమ్।) అహో, సర్వాస్వవస్థాసు చారుతా శో
భాంతరం పుష్యతి ॥ తథా హి ।

శ్లో॥ వామం సంధిస్తిమితవలయం న్యస్య హస్తం నితంబే
కృత్వా శ్యామావిటపసదృశం స్రస్తముక్తం ద్వితీయమ్।
పాదాంగుష్ఠాలులితకుసుమే కుట్టిమే పాతితాక్షం
నృత్తాదస్యాః స్థితమతితరాం కాంతమృజ్వాయతార్ధం ॥౭॥

దేవీ — ణం గోదమఅణం వి అజ్జో హిఅఏ కరేది । ఛా ॥ నను గౌ
తమవచనమప్యార్యో హృదయే కరోతి ।

గణదాసః — దేవి, మా మైవమ్ । దేవప్రత్యయాత్సంభావ్యతే
సూక్ష్మదర్శితా గౌతమస్య ।

శ్లో॥ మందోఽప్యమందతామేతి సంసర్గేణ విపశ్చితః ।
పంకచ్ఛిదః ఫలస్యేవ నికషేణావిలం పయః ॥౮॥

(విదూషకం విలోక్య।) తతః శృణుమో వయం వివక్షితమార్యస్య।

విదూషకః — (గణదాసం విలోక్య।) కోసిఅం దావ పుచ్ఛ । ప
చ్ఛా, జో మఏ కమ్మభేదో దిట్ఠో తం భణిస్సం ॥ ఛా ॥ కౌశికీం తావత్పృ
చ్ఛ । పశ్చాద్యో మయా కర్మభేదో దృష్టస్తం భణిష్యామి ।

గణదాసః — భగవతి యథాదృష్టమభిధీయతామ్ । గుణో వా దోషో వా।

పరివ్రాజికా — యథాదృష్టం సర్వమనవద్యమ్ । కుతః ।

శ్లో॥ అంగైరంతర్నిహితవచనైః సూచితః సమ్యగర్థః
పాదన్యాసో లయమనుగతస్తన్మయత్వం
శాఖాయోనిర్మృదురభినయస్తద్వికల్ప
కశంకి మే హృదయమ్।
భావో భావం నుదతి వి
యేనేయమాలిఖితా ॥౯॥

గణదాసః—దేవః కథం వా మన్యతే ।

రాజా—వయం స్వపక్షే శిథిలాభిమానాః సంవృత్తాః ।

గణదాసః— అద్య నర్తయితాస్మి । కుతః

ప॥ ఉపదేశం విదుశ్శుద్ధం సంతస్తముపదేశినః ।
శ్యామాయతే న యుష్మాసు యః కాంచనమివాగ్నిషు ॥౯॥

దేవీ—విట్టిఅ పరిక్ఖ ఆరాహణేణ అజ్జో వడ్ఢఇ ॥ ఛా ॥ విప్స్యపరిషదారాధనేనార్యో వర్ధతే॥

గణదాసః—దేవీపరిగ్రహ ఏవ వృద్ధిహేతుః। (విదూషకం విలోక్య) గౌతమ, వదేదానీం యత్తే మనసి వర్తతే॥

విదూషకః—పుఢమోపదేసదంసణే పుఢమం బహ్మణస్స పూఆ కాదవ్వా। సా ణం వో విసుమరిదా ॥ ఛా ॥ ప్రథమోపదేశదర్శనే ప్రథమం బ్రాహ్మణస్య పూజా కర్తవ్యా । సా నను వో విస్మృతా॥

పరివ్రాజికా—అహో ప్రయోగాభ్యంతరః ప్రశ్నః॥

(సర్వే ప్రహసితాః)

(మాలవికా స్మితం కరోతి।)

రాజా—(ఆత్మగతమ్।) ఉపాత్తసారశ్చక్షుషా మే స్వవిషయః యదనేన.

ప॥ స్మయమానమాయతాక్ష్యాః కించిదభివ్యక్తదశనశోభిముఖమ్ । అసమగ్రలక్ష్యకేసరముచ్ఛ్వసదివ పంకజం దృష్టమ్॥౧౦॥

గణదాసః—మహాబ్రాహ్మణ, న ఖలు ప్రథమం నేపథ్యప్రదర్శనమిదమ్ । అన్యథా కథం త్వామర్చనీయం నార్చయిష్యామః।

విదూషకః—ఏవ ణామ ముద్ధ చాదఏణ ఏఅసుక్ఖ ఘణగజ్జిదే అంతరిక్ఖే జలపాణం ఇచ్ఛిదం । అహవా పండిదసంతోస పచ్చయాణం మూఢ జాదీ । జదో అత్తహోదీఏ సోహణం భణిదం తదో సే ఇమం పారితోసిఅం పఅచ్ఛామి ॥ ఛా ॥ మయా నామ ముగ్ధ చాతకేనేవ శుష్కఘనగర్జితేఽంతరిక్షే జలపానమిష్టమ్ । అథవా పండితసంతోషప్రత్యయా నను మూఢజాతిః । యతోఽత్రభవత్యా శోభనం భణితం తతోఽస్యై ఇదం పారితోషికం ప్రయచ్ఛామి॥ (ఇతి రాజ్ఞో హస్తాత్కటకమాకర్షతి।)

దేవీ—చిట్ఠదావ। గుణంతరం అఆణంతో కింణిమిత్తం తుమం ఆహరణం దేసి।

ఛా॥ తిష్ఠ తావత్। గుణాంతరమజానన్కిం-నిమిత్తం త్వమాభరణం దదాసి॥

విదూషకః—పరకేర అంతి కరిఅ॥ ఛా॥పరకీయమితికృత్వా॥

దేవీ—(ఆచార్యం విలోక్య।) అజ్జ గణదాస, దంసిదోవదేసా దేసిస్సా॥

ఛా॥ ఆర్య గణదాస, దర్శితోపదేశా తే శిష్యా॥

గణదాసః—వత్సే, ప్రతిష్ఠస్వేదానీమ్॥

(మాలవికా సహాచార్యేణ నిష్క్రాంతా)

విదూషకః—(జనాంతికం।) ఏత్తిఓ మే మదివిహవో భవంతం సేవిదుం॥ ఛా॥ ఏతావాన్మే మతివిభవో భవంతం సేవితుమ్॥

రాజా—అలమలం పరిచ్ఛేదేన॥ అహంహి

శ్లో॥ భాగ్యాస్తమయమివాక్ష్ణోర్హృదయస్య మహోత్సవావసానమివ।
ద్వారపిధానమివ ధృతేర్మన్యే తస్యాస్తిరస్కరణీమ్॥౧౧॥

విదూషకః—(జనాంతికం।) దలిద్దో విఅ ఆదురో వెజ్జేణ ఓసహం దీఅమాణం ఇచ్ఛసి॥ఛా॥ దరిద్ర ఇవాతురో వైద్యేనౌషధం దీయమానమిచ్ఛసి।

(ప్రవిశ్య।)

హరదత్తః—దేవ, మదీయమిదానీం ప్రయోగముపలోకయితుం క్రియతాం ప్రసాదః

రాజా—(ఆత్మగతమ్।) అవసితో దర్శనార్థః। (దాక్షిణ్యమవలంబ్య। ప్రకాశమ్।) నను పర్యుత్సుకా ఏవ వయమ్।

హరదత్తః—అనుగృహీతోఽస్మి।

(నేపథ్యే।)

వైతాళికః—జయతు జయతు దేవః। ఉపారూఢో మధ్యాహ్నః। తథాహి।

శ్లో॥ పత్రచ్ఛాయాసు హంసా ముకులితనయనా దీర్ఘికా పద్మినీనాం

సౌధాన్యత్యర్థతాపాద్వలభిపరిచయద్వేషి పారావతాని।
బిందుత్క్షేపాత్పిపాసుః పరిసరతి శిఖీ భ్రాంతిమద్వారియంత్రం
సర్వైరుస్రైః సమగ్ర స్త్వమివనృపగుణైర్దీప్యతే సప్తసప్తిః॥

విదూషకః—అవిహాఅవిహా। అహ్మాణం ఉణ భోఅణవేలా ఉవట్టిదా। ఉఇదవేలాదిక్కమే చిఇచ్ఛఆ దోసం ఉదాహరంతి। (హరదత్తం విలోక్య।) కిం దాణిం భణసి ॥ఛా॥ అవిధ అవిధ। అస్మాకం పునర్భోజనవెలోపస్థితా। ఉచితవెలాతిక్రమే చికిత్సకా దోషముదాహరంతి। కిమిదానీం భణసి।

హరదత్తః—నాస్తి వచనస్యాన్యస్యావకాశోఽత్ర।

రాజా—తేన హి త్వదీయముపదేశం శ్వోవయం ద్రక్ష్యామః। విశ్రామ్యతు భవాన్।

హరదత్తః—యథాజ్ఞాపయతి దేవః। (ఇతి నిష్క్రాంతః।)

దేవీ—ణివ్వట్టేదు అజ్జఉత్తో మజ్జణవిహిం ॥ఛా॥ నిర్వర్తయత్వార్యపుత్రో మజ్జనవిధిమ్।

విదూషకః—భోది, విసేసేణ పాణభోఅణం తువరావేహి।

ఛా॥ భవతి, విశేషేణ పానభోజనం త్వరయ ॥

పరివ్రాజికా—(ఉత్థాయ।) స్వస్తి భవతే। (ఇతి సపరిజనయా దేవ్యాసహ నిష్క్రాంతా।

విదూషకః—భో వఅస్స, ణ కేవలం రూవేసిప్పేవిఅదుదీ ఆమాలవిఆ॥ ఛా॥ భో వయస్య, న కేవలం రూపేశిల్పేఽప్యద్వితీయా మాలవికా।

రాజా—వయస్య,

ప॥ అవ్యాజసుందరీం తాం విజ్ఞానేన లలితేన యోజయతా।
పరికల్పితో విధాత్రా బాణః కామస్య విషదిగ్ధః ॥ ౧౩॥

కింబహునా। సఖే, చింతయితవ్యోఽస్మి ॥

విదూషకః—భవదావి అహం। దిఢం విపణికందు వివ మే ఉఅరబ్భంతరం దజ్ఝఇ॥ ఛా॥ భవతాప్యహం। దృఢం విపణికందురివ మఉదరాభ్యంతరందహ్యతే॥

రాజా—ఏవమేవ భవాన్సుహృదర్థేఽపి త్వరతామ్॥

విదూషకః—గహీదో ఖణో। కిం తు మేహావలీణిరుద్ధాజోణ్హావి అస్సాహీణదంసణా తత్తహోదీ। భవం వి సూణాపరిసరచరో విఅవిహంగో ఆమిసలోలుప భీరుఓ అ। తా అణాదురో భవి అకజ్జసిద్ధిం పత్థేంతో మే రోఅసి ॥ ఛా ॥ గృహీతః క్షణః కిం తు మేఘావలీ నిరుద్ధా జ్యోత్స్నేవ పరాధీనదర్శనా తత్రభవతీ ॥ భవానపి సూనాపరిసరచర ఇవ విహంగ ఆమిషలోలుపో భీరుకశ్చ। తదనాతురో భూత్వా కార్యసిద్ధిం ప్రార్థయమానో మే రోచసే ॥

రాజా—కథమనాతురో భవిష్యామి।

ప॥ సర్వాంతఃపురవనితావ్యాపారప్రతినివృత్తహృదయస్య।
సా వామలోచనా మే స్నేహస్యైకాయనీభూతా॥౧౪॥

(ఇతి నిష్క్రాంతౌ సర్వే)

ఇతి మహాకవి కాళిదాసకృతౌ మాలవికాగ్నిమిత్రే
నాటకే ద్వితీయోఽఙ్కః

శ్రీ ర స్తు.

అ థ మా ళ వి కా గ్ని మి త్రే.

తృ తీ యో ౦ క ః

(తతః ప్రవిశతి పరివ్రాజికాయాః పరిచారికా సమాహితికా।)

సమాహితికా—ఆణత్తమ్హి భఅవదీఏ । సమాహిదిఏ, దేవీఏ ఉవాయణత్థం బీఅఊరఅం గేణ్హిఅ ఆఅచ్ఛత్తి । జావ పమదవణపాలిఅం మహుఅరిఅం అణ్ణేసామి।(పరిక్రమ్యావలోక్య।) ఏసా తవణీఆసోఅం ఓలోఅంతీ చిట్ఠది। జావ ణం ఉవసప్పామి ॥ ఛా ॥ ఆజ్ఞప్తాస్మి భగవత్యా । సమాహితికే, దేవ్యా ఉపాయనార్థం బీజపూరకం గృహీత్వా గచ్ఛేతి । యావత్ప్రమదవనపాలికాం మధుకరికామన్విష్యామి। ఏషా తపనీయాశోకమవలోకయంతీ తిష్ఠతి । యావదేనాముపసర్పామి।

(తతః ప్రవిశత్యుద్యాన పాలికా।)

ప్రథమా—(ఉపసృత్య) మహుఅరిఏ, అవి సుహో దే ఉజ్జాణవావారో ॥ ఛా ॥ మధుకరికే, అపి సుఖస్త ఉద్యానవ్యాపారః॥

ద్వితీయా—అహ్మో సమాహిదిఆ। సహి, సాగదం తే ॥ ఛా ॥ అహో సమాహితికా । సఖి, స్వాగతం తే॥

సమాహితికా—హలా, భగవదీ ఆణ్ణవేది। అరిత్తపాణిణా అహ్మారిసజణేణ తత్తహోదీ దేవీ దెక్ఖిదవ్వా । తా బీఅపూరఏణ సుస్సూసిదుం ఇచ్ఛామ త్తి ॥ ఛా ॥ సఖి, భగవత్యాజ్ఞాపయతి । అరిక్తపాణినాస్మాదృశజనేన తత్రభవతీ దేవీ ద్రష్టవ్యా । తద్బీజపూరకేణ శుశ్రూషితుమిచ్ఛామీతి ॥

మధుకరికా—ణం సంణిహిదం బీఅపూరఅం । కహేహి దావ అణ్ణోణ్ణసంఘరిసిదాణం ణట్టాఅరిఆణం ఉవదేసం దెక్ఖిఅ కదరో భఅవదీఏ పసంసిదో ॥ ఛా ॥ నను సంనిహితం బీజపూరకమ్ । కథయ తావదన్యోన్యసంఘర్షితయోర్నాట్యాచార్యయోరుపదేశం దృష్ట్వా కతరో భగ

వత్యా ప్రశంసితః॥

సమాహితికా—దువేవి కిల ఆఅమిణా పఓఅణిఉణా అ। కింతు శి
స్సాఏమాలవిఆఏగుణవిసేసేణ గణదాసస్స ఉవదేసో పసంసిదో ॥
ఛా ॥ ద్వావపికిలాగమినౌ,ప్రయోగనిపుణౌ చ। కింతుశిష్యాయామాలవి
కాయాగుణవిశేషేణ గణదాసస్యోపదేశఃప్రశంసితః॥

మధుకరికా— అహమాలవిఆగదం కోలీణం కింతి సుణీఅది ॥
ఛా ॥ అథ మాలవికాగతం కౌలీనం కిమితి శ్రూయతే।

సమాహితికా—ఢిఢం కిల తస్సిం సాహిలాసో భట్టా। కింతు కే
వలం ధారిణీఏ చిత్తం రక్ఖంతో పహుత్తణం దంసేది। మాలవి ఆవిఇ
మేసు దిఅహేసు అణుహూదముత్తా విఅ మాలదీమాలా మిలాణా లక్ఖీ
అది। అదో వరం ణ జాణే। విసజ్జేహి మం॥ ఛా ॥ దృఢంకిల తస్యాం
సాభిలాషో భర్తా। కింతు కేవలం ధారిణ్యాశ్చిత్తం రక్షన్ప్రభుత్వం
దర్శయతి। మాలవికాప్యేషు దివసేష్వనుభూత ముక్తేవ మాలతీ మా
లామ్లానా లక్ష్యతే। అతఃపరం న జానే। విసృజమామ్॥

మధుకరికా— ఏదంసాహావలంబిదంబీజపూరఅంగేణ్హ ॥ ఛా ॥ ఎత
చ్ఛాఖావలమ్బితఃబిజపూరకం గృహాణ ॥

సమాహితికా—తహ। (ఇతి నాట్యేన బీజపూరకం గృహీత్వా।)
హలా, తుమం వి అదో పెసలదరం సాహుజణసుస్సూసాఏ ఫలం పా
వేహి। (ఇతి ప్రస్థితా।) ఛా ॥ తథా। సఖి, త్వమప్యతః పెశలతరం
సాధుజనశుశ్రూషాయాః ఫలం ప్రాప్నుహి ॥

మధుకరికా—హలా, సమం ఎవ్వ గచ్ఛమ్హ। అహం వి ఇమస్స చి
రాఅమాణకుసుమొగ్గమస్స తవణీ ఆసోఅస్స దోహలనిమిత్తం దేవీఏవి
ణ్ణావేమి ॥ ఛా ॥ సఖి, సమమేవ గచ్ఛావః। అహమప్యస్యచిరాయమా
ణకుసుమోద్గమస్య తపనీయా శోకస్య దోహద నిమిత్తం దేవ్యై విజ్ఞా
పయామి ॥

సమాహికా—జుజ్జఇ। అహిఆరో క్ఖు తుహ ॥ ఛా ॥ యుజ్యతే॥

అధికారశ్శఖలు తవ ।

(ఇతి నిష్క్రాన్తే।)

ఇతి ప్రవేశకః ।

(తతః ప్రవిశతి కామయమానావస్థో రాజా విదూషకశ్చ।)

రాజా—(ఆత్మానం విలోక్య।)

ప॥ శరీరం క్షామం స్యాదసతి దయితాలింగనసుఖే
భవేత్సాస్రం చక్షుః క్షణమపి న సా దృశ్యత ఇతి।
తయా సారంగాక్ష్యా త్వమసి న కదాచిద్విరహితం
ప్రసక్తే నిర్వాణె హృదయ పరితాపం వ్రజసి కిమ్ ॥౧॥

విదూషకః—అలం భవదో ధీరదం ఉజ్ఝిఅ పరిదేవిదేణ । దిట్ఠామఏ తత్త హోదీఏ మాలవిఆఏ పిఅసహీ వఉలావలిఆ । సుణావిదో అఅం అత్థో జో భవదా సందిట్ఠో ॥ఛా॥ అలం భవతో ధీరతాముజ్ఝిత్వా పరిదేవితేన । దృష్టా మయా తత్రభవత్యా మాలవికాయాః ప్రియసఖీ వకులావలికా । శ్రావితోఽయమర్థో యో భవతా సందిష్టః।

రాజా— తతః కిముక్తవతీ ।

విదూషకః—విణ్ణావేహి । అణుగహీదమ్హి ఇమిణా ణిఓఏణ । కిం తు సా తవస్సిణీ దేవీఏ అహిఅం రక్ఖిఅంతీ ణాఅరక్ఖిదో విఅ ణిహీ ణ సుహం సమాసాదఇదవ్వా । తహావి ఘుటఇస్సం తి ॥ఛా॥ విజ్ఞాపయ । అనుగృహీతాస్మ్యనేన నియోగేన । కిం తు సా తపస్వినీ దేవ్యాధికం రక్ష్యమాణా నాగరక్షిత ఇవ నిధిర్న సుఖం సమాసాదయితవ్యా । తథాపి ఘటయిష్యామీతి ।

రాజా—భగవన్ సంకల్పయోనే ప్రతిబంధవత్సు చాపి విషయేష్వభినివేశకారీ కిం తథా ప్రహరసి యథా జనోఽయం న కాలాంతరక్షమో భవతి । (సవిస్మయమ్।)

ప॥ క్వ రుజా హృదయప్రమాథినీ
క్వ చ తే విశ్వసనీయమాయుధమ్ ।
। మృదు తీక్ష్ణతరం యదుచ్యతే।

తదిదం మన్మథ దృశ్యతే త్వయి ॥౨॥

విదూషకః—ణం భణామి తస్సిం సాహాణిజ్జె కిలో ఉపక్ఖ్వేఓ । పచ్చవత్థావేదు భవం అప్పాణం ॥ఛా॥ నను భణామి తస్మిన్సాధనీయే కృత ఉపక్షేపః । పర్యవస్థాపయతు భవానాత్మానమ్ ।

రాజా—అథైవం దివసశేషముచితవ్యాపారవిముఖేన చేతసా క్వ న కలు యాపయామి ।

విదూషకః—అజ్జ ఏవ్వ పుఢమానదారసుహాఅణి రత్తకురవఅణేఉ వాఅణం పేసిఅ ణవవసంతావదారవ్వవదేసేణ ఇరావదీఏ ణిఉణిఆముహేణ పత్థికో భవం । ఇచ్ఛమ్మి అజ్జఉత్తేణ సహ దోలాహిరోహణంఅణుహ విదుంతి । భవదావి సే పడిణ్ణాదం । తా పమదవణం ఏవ్వ గచ్ఛమ్హ ॥ఛా॥ అద్యైవ ప్రథమావతారసుభగాని రక్తకురవకాణ్యుపాయనం ప్రేష్య నవవసంతావతారవ్యపదేశేనేరావత్యా నిపుణికాముఖేన ప్రార్థితో భవాన్ । ఇచ్ఛామ్యార్యపుత్రేణ సహ దోలాధిరోహణమనుభవితుమితి । భవతాప్యస్యై ప్రతిజ్ఞాతమ్ । తత్ప్రమదవనమేవ గచ్ఛావః ।

రాజా—న క్షమమిదమ్ ।

విదూషకః—కహం విఅ ॥ఛా॥ కథమివ ।

రాజా—వయస్య, నిసర్గనిపుణాః స్త్రియః కథమన్యసంక్రాంతహృదయ ముపలాలయంతమపి తే సఖీ న మాం లక్షయిష్యతి । అతః పశ్యామి !

ప॥ ఉచితః ప్రణయో వరం విహంతుం
బహవః ఖండనహేతవో హి దృష్టాః ।
ఉపచారవిధిర్మనస్వినీనాం
న తు పూర్వాభ్యధికోఽపి భావశూన్యః ॥౩॥

విదూషకః—ణారిహది భవం అంతేఉరప్పడిట్టిదం దక్ఖిణ్ణం ఏకపదే పిట్ఠదో కాదుమ్ ॥ఛా॥ నార్హతి భవానంతః పురప్రతిష్ఠితం దాక్షిణ్యమేకపదే పృష్ఠతః కర్తుమ్ ।

రాజా—(విచింత్య) తేన హి ప్రమదవనమార్గమాదేశయ ।

తృతీయోఙ్కః

విదూషకః—ఇదో ఇదో భవం ॥ఛా॥ ఇత ఇతో భవాన్ ।

(ఉభౌ పరిక్రామతః।)

విదూషకః—ఏదం పమదవణం పవణదరచలాహిం పల్లవంగులీహిం తువరేది విఅ భవంతం పవేసిదుం ॥ఛా॥ ఏతత్ప్రమదవనం పవనదరచలాభిః పల్లవాంగుళీభిస్త్వరయతీవ భవంతం ప్రవేష్టుమ్ ।

రాజా—(స్పర్శసుఖం రూపయిత్వా।) అభిజాతః ఖలు వసంతః సఖే, పశ్య ।

ప॥ అనుత్తానాం శ్రవణసుభగైః కూజితైః కోకిలానాం
సానుక్రోశం మనసిజరుజః సహ్యతాం పృచ్ఛతీవ ।
అంగే చూతప్రసవసురభిర్దక్షిణో మారుతో మే
సాంద్రస్పర్శః కరతల ఇవ వ్యాపృతో మాధవేన ॥౪

విదూషకః—పవిస ణివ్వుదిలాహాఅ॥ఛా॥ ప్రవిశ నివృతిలాభాయ

(ఉభౌ ప్రవిశతః ।

విదూషకః—అవహాణేణ దిట్ఠిం దేహి । ఏదం ఖు భవంతం విఅ విలోహఇదుకామాఏ మహులచ్ఛీఏ జువఇవేసలజ్జాపఇత్తం వసంతకుసుమణేవచ్ఛం గహీదం ॥ఛా॥ అవధానేన దృష్టిం దేహి । ఏతత్ఖలు భవంతమివ విలోభయితుకామయా మధులక్ష్మ్యా యువతివేషలజ్జాపయితృకం వసంతకుసుమనేపథ్యం గృహీతమ్ ।

రాజా—విస్మయాదేతదవలోకయామి।

ప॥ రక్తాశోకరుచా విశేషితగుణో బింబాధరాలక్తకః
ప్రత్యాఖ్యాతవిశేషకం కురవకం శ్యామావదాతారుణమ్।
ఆక్రాంతా తిలకక్రియాపి తిలకైర్లగ్నద్విరేఫాంజనైః
సావజ్ఞేవ ముఖప్రసాధనవిధౌ శ్రీర్మాధవీ యోషితామ్ ॥౫

(ఉభౌ నాట్యేనోద్యానశోభాం నిర్వర్ణయతః।)

(తతః ప్రవిశత్యుత్సుకా మాలవికా।)

మాలవికా—అవిణ్ణాదహిఅఅం భట్టారం అహిలసంతీ అప్పణోవి దావ లజ్జేమి । కుదో విహవో సిణిద్ధస్స సహీజణస్సవి ఇమం వుత్తంతం

ఆచక్ఖిదుం । ణ జాణె అప్పడిఆరగరుఅం వేఅణాం కెత్తిఅం కాలం మా
అణో మం ణఇస్సది త్తి । (ఇతి కతిచిత్పదాని గత్వా ।) ఆ, కహిం ఖు
పత్థిదమ్హి । (ఇతి స్మృతి మభినీయ ।) ఆణత్తమ్హి దేవీఏ । గోదమచావ
లాదో దోలాపరిభ్భట్ఠాఏ సరుజో మహ చలణో । తుమం దావ గదుఅ
తవణీఅసో అస్స దోహలం ణివ్వట్టేహి త్తి । జది సో పంచరత్త భ్యంత
రే కుసుమం దంసేది, తదో అహం అహిలాసపూరఇత్తఅం పసాదం దా
ఇస్సంతి । జావ ణిఓఅభూమిం పుఢమం గదా హోమి, తావ అణుపదం
మమ చలణాలంకార హత్థాఏ వఉలావలిఆఏ ఆఅంతవ్వం, పరిదేవఇ
స్సం తావ వీసద్ధం ముహుత్తఅం । (ఇతి పరిక్రామతి ।)

ఛా॥ అవిజ్ఞాతహృదయం భర్తారమభిలషంత్యాత్మనోఽపి తావల్లజ్జే
మి । కుతో విభవః స్నిగ్ధస్య సఖీజనస్యేమం వృత్తాంత మాఖ్యాతుమ్ ।
న జానేఽప్రతీకారగురుకాం వేదనాం కియంతం కాలం మదనో మాం
నేష్యతీతి । ఆ, కుత్ర ఖలు ప్రస్థితాస్మి । ఆదిష్టాస్మి దేవ్యా । గౌతమచా
పలాద్దోలా పరిభ్రష్టాయాః సరుజో మమ చరణః । త్వం తావద్గత్వా
తపనీయాశోకస్య దోహదం నివర్తయేతి । యద్యసౌ పంచరాత్రాభ్యం
తరే కుసుమం దర్శయతి, తతోఽహమభిలాష పూరయితృకం ప్రసాదం
దాస్యామీతి । యావన్నియోగభూమిం ప్రథమంగతా భవామి, తావ
దనుపదం మమ చరణాలంకారహస్తయా వకులావలికయాఽగంతవ్యమ్।
పరిదేవయిష్యామి తావద్విస్రబ్ధం ముహూర్తకమ్ ।

విదూషకః—(దృష్ట్వా ।) వఅస్స, ఏదం ఖు సీహుపాణువ్వేజిదస్స
మచ్ఛండిఆ ఉవణదా ॥ ఛా॥ వయస్య, ఏతత్ఖలు సీధుపానోద్వేజితస్య మ
త్స్యండికోపనతా ॥

రాజా—అయి, కిమేతత్ ॥

విదూషకః—ఏసా ణాదిపరిఅరవేసా ఊసుఅవఅణా ఏఆఇణీ మాల
విఆ అదూరే వట్టది ॥

ఛా॥ ఏషా నాతిపరిచార వేషోత్సుక వదనైకాకినీ మాలవికాఽదూరే
వర్తతే ॥

రాజా—(సహర్షమ్) కథం మాలవికా?

విదూషకః—అహఇం ॥ ఛా॥ అథకిం।

రాజా—శక్యమిదానీం జీవితమవలమ్బితుమ్।

త్వదుపలభ్య సమీపగతాం ప్రియాం
హృదయముచ్ఛ్వసితం మమవిక్లబమ్।
తరువృతాం పథికస్య జలార్థినః
సరితమారసితాదివ సారసాత్॥౮॥

అథ క్వ తత్రభవతీ॥

విదూషకః—ఎసాతరురాఇమజ్ఝా దో ణికకణ్ఠంతాఇదో ఎవ్వ ఆహిఅ ట్టంతీ దీసఇ ॥ ఛా ॥ ఏషా తరురాజిమధ్యాన్నిష్క్రాంతేత ఏవాభివర్తమానాదృశ్యతే ॥

రాజా—(విలోక్య సహర్షమ్) వయస్య, పశ్యామి॥

విపులం నితమ్బబింబే మధ్యే క్షామం సమున్నతం కుచయోః।
అత్యాయతం నయనయోర్మమజీవితమేతదాయాతి॥౯॥

సఖే, పూర్వస్మాదతిమనోహరమవస్థాంతరముపారూఢా తత్రభవతీ । త థాహి॥

శరకాండపాండుగండస్థలేయమాభాతి పరిమితాభరణా।
మాధవపరిణతపత్రా కతిపయకుసుమేవ కుందలతా॥౧౦॥

విదూషకః—ఏసావి భవం విఅ మఅణవ్వాహిణా పరిమట్ఠా భవిస్సది ॥ ఛా. ॥ ఏషాపి భవానివ మదనవ్యాధినా పరిమృష్టా భవిష్యతి॥

రాజా—సౌహార్ద మేవం పశ్యతి॥

మాలవికా—అఅం సో సుఉమాలదోహలాపెక్ఖీ అగహీదకుసుమణే వచ్ఛో ఉక్కణ్ఠిదాఏ మహ అసో ఓ అణుకరేది । జావ ఎదస్స పచ్ఛాయసీదలే సిలాపట్టఏ ణిసణ్ణా అప్పాణం విణోదేమి॥ ఛా॥ అయం స సుకుమారదోహదాపేక్షు గృహీతకుసుమనేపథ్య ఉత్కణ్ఠితాయా మమాశోకో ఽనుకరోతి ॥ యావదస్య పచ్ఛాయశీతలే శిలాపట్టకే నిషణ్ణాత్మానం వినోదయామి ॥

విదూషకః—సుదం భవదా । ఉక్కణ్ఠిదమ్హి త్తి తత్తహోదీ మన్తేది ॥ ఛా ॥ శ్రుతం భవతా । ఉత్కణ్ఠితాస్మీతి తత్రభవతీ మన్త్రయతి ॥

రాజా—నైతావతా భవన్తం ప్రసన్నతరం మన్యే । కుతః ॥

వోఢా కురవకరజసాం కిసలయపుటభేదశీకరానుగతః ।
అనిమిత్తోత్కణ్ఠామపి జనయతి మనసో మలయవాతః ॥ ౯ ॥

(మాలవికోపవిష్టా)

రాజా—సఖే, ఇతస్తావత్ । ఆవాం లతాన్తరితౌ భవావః ॥

విదూషకః—ఇరావదిం విఅ అదూరే సమత్థేమి ॥ ఛా ॥ ఇరావతీమివాదూరే సమర్థయే ॥

రాజా—నహి కమలినీం దృష్ట్వా గ్రాహమపేక్షతే మతంగజః । (ఇతి విలోకయన్ స్థితః ।)

మాలవికా—హిఅఅ, ణిరవలమ్బణాదో అదిభూమిలంఘిణో తే మణోరహాదో విరమ । కిం మం ఆఆసిఅ ॥
ఛా ॥ హృదయ, నిరవలమ్బనాదతిభూమిలంఘినస్తే మనోరథాద్విరమ । కిం మామాయాస్య ॥

(విదూషకో రాజానమపేక్షతే)

రాజా—ప్రియే పశ్య వామత్వం స్నేహస్య ।

ప ॥ ఔత్సుక్యహేతుం వివృణోషి న త్వం
తత్త్వావబోధైకరసో న తర్కః ।
తథాపి రంభోరు కరోమి లక్ష్య-
మాత్మానమేతత్పరిదేవితానామ్ ॥ ౧౦ ॥

విదూషకః—సంపదం భవదో ణిస్సంసఅం భవిస్సది । ఏసా అప్పిదమఅణసందేసా వివిత్తే ణం వఉలావలిఆ ఉవట్ఠిదా ॥
ఛా ॥ సాంప్రతం భవతో నిస్సంశయం భవిష్యతి । ఏషార్పితమదనసందేశా వివిక్తే ఏనాం వకులావలికోపస్థితా ॥

రాజా—అపిస్మరేదసావస్మదభ్యర్థనామ్ ॥

విదూషకః—కిం దాణిం ఏసా దాసీఏమహిదా తుహ గరుఅం సం

జేసంవిసుమరేసి । అహం దావ ణ విసుమరేమి॥

ఛా ॥ కిమిదానీమేషా దాస్యాదుహితా తవ గురుకం సందేశంవిస్మరతి। అహంతావన్న విస్మరామి।

(ప్రవిశ్య చరణాలంకారహస్తా)

వకులావలికా—అవిసుహం సహీఏ ॥ ఛా ॥ అపి సుఖంసఖ్యాః॥

మాలవికా—అహ్మో వఉలావలిఆ। సహి, సాఅదంతే। ఉవవిస।

ఛా ॥ అహో వకులావలికా। సఖి, స్వాగతం తే। ఉపవిశ॥

వకులావలికా—(ఉపవిశ్య।)హలా, తుమం దాణింజోగ్గదాఏ ణిఉత్తా । తాఏక్కం చలణం ఉవణేహి । జావసాలత్తఅంసణూఉరంచకరేమి ॥ ఛా ॥ సఖి, త్వమిదానీం యోగ్యతయా నియుక్తా । తస్మాదేకం చరణముపనయ । యావత్సాలక్తకం సనూపురం చ కరోమి॥

మాలవికా—(ఆత్మగతమ్।)హిఅఅ, సుహిదాఏ అలం । ఉవట్ఠిదో అఅం విహవో త్తి । కహం దాణిం అత్తాణం మోచెఅం । అహవా దాణింఎదంఎవ్వ మిచ్చుమండణం మే హావిస్సది ॥

ఛా ॥ హృదయ, సుఖితయాలమ్। ఉపస్థితోఽయం విభవఇతి । కథమిదానీమాత్మానం మోచయేయమ్ ॥ అథవేదానీమేతదేవ మృత్యుమండనం మే భవిష్యతి ॥

వకులావలికా—కిం విఆరేసి । ఊసుఆ ఖు ఇమస్స తవణీఆసోఅస్స ముఉలుగ్గమే దేవీ॥

ఛా ॥ కిం విచారయసి । ఉత్సుకా ఖల్వస్య తపనీయాశోకస్య ముకులోద్గమే దేవీ ॥

రాజా—కథమశోకదోహదనిమిత్తోఽయమారమ్భః॥

విదూషకః—కిం ణు ఖు జాణాసి తుమం । మహ కాలణాదో దేవీ ఇమం అంతేఉరణేవచ్ఛేణ జోఅఇస్సది త్తి॥

ఛా॥ కిం ను ఖలుజానాసి త్వమ్ । మమ కారణాద్దేవీఽమామంతఃపురనేపథ్యేన యోజయిష్యతీతి ॥

మాలవికా—హలా, మరిసేహి దావణం। (ఇతిపాదముపహరతి)

ఛా॥ సఖి, మర్షయ తావదేనమ్॥

వఉలావలికా—అజ్జ, సరీరఅం సి మే। (ఇతి నాట్యేన చరణసంస్కారమారభతే।) ఛా॥ అయి, శరీరమసి మే॥

రాజా—చరణాంతనివేశితాం ప్రియాయాః

సరసాం పశ్య వయస్య రాగరేఖామ్।

ప్రథమామివ పల్లవప్రసూతిం

హరదగ్ధస్య మనోభవద్రుమస్య॥ ౧౧॥

విదూషకః—చలణాణురూవో త్తహోదీఏ అహిఆరో ఉవక్ఖిత్తో॥
ఛా॥ చరణానురూపస్తత్రభవత్యా అధికార ఉపక్షిప్తః॥

రాజా—సమ్యగాహ భవాన్॥

నవకిసలయరాగేణాగ్రపాదేన బాలా

స్ఫురితనఖరుచా ద్వౌ హంతుమర్హత్యనేన।

అకుసుమితమశోకం దోహదాపేక్షయా వా

ప్రణమితశిరసం వా కాంతమార్ద్రాపరాధమ్॥ ౧౨॥

విదూషకః—పహరిస్సది త్తహోదీ తుమం అవరద్ధమ్॥
ఛా॥ ప్రహరిష్యతి తత్రభవతీ త్వామపరాద్ధమ్॥

రాజా—మూర్ధ్నా ప్రతిగృహీతంవచఃసిద్ధిదర్శినోమహాబ్రాహ్మణస్య॥

(తతఃప్రవిశతి యుక్తమదా ఇరావతీ చేటీ చ।)

ఇరావతీ—హంజే ణిఉణిఏ, సుణోమి బహుసో మదో కిల ఇత్థిఆజణస్స మండణం త్తి। అవి సచ్చో లోఅవాదో అఅం॥
ఛా॥ చేటి నిపుణికే, శృణోమి బహుశో మదః కిల స్త్రీజనస్య మండనమితి। అపి సత్యో లోకవాదోఽయమ్॥

నిపుణికా—పుఢమం లోఅవాదో ఎవ్వ। అజ్జ సచ్చో సంవుత్తో॥
ఛా॥ ప్రథమం లోకవాద ఏవ। అద్య సత్యః సంవృత్తః॥

ఇరావతీ—సంకిత్తణసంసినా అలం సిణేహేణ। కహేహి కుదో దాణిం ఓగమిదవ్వో దోలాఘరం పుఢమం గదో భట్టాణవ త్తి॥

భా॥ సంకీర్తనశంసినాఽలంస్నేహేన। కథయకుత ఇదానీ మవగంత
వ్యో దోలాగృహం ప్రథమం గతో భర్తా న వేతి॥

నిపుణికా—భట్టిణీఏ అఖండిదాదో పణఆదో॥ భా॥ భట్టిన్యా అఖ
ణ్డితాత్ప్రణయాత్॥

ఇరావతీ— అలం సేవాఏ। మజ్ఝత్థదం పరిగహీఅ భణాహి।
భా॥ అలం సేవయా। మధ్యస్థతాం పరిగృహ్య భణ॥

నిపుణికా—వసంతోవాఅణలోలువేణఅజ్జగోదమేణకహీఅం।తువర
దు భట్టిణీ॥ భా॥ వసంతోపాయనలోలుపేనార్యగౌతమేనకథితమ్।త్వ
రతాం భట్టినీ॥

ఇరావతీ—(అవస్థాసదృశంపరిక్రమ్య।) హంజె, మదేణ కిలామిఅ
మాణం అత్తాణం అజ్జఉత్తదంసణె హిఅఅం తువరేది। చలణా ఉణ
ణ మహాపసరంతి॥ భా॥ చేటి, మదేనక్లామ్యమానమాత్మాన మార్యపు
త్రదర్శనే హృదయం త్వరయతి। చరణౌ పునర్న మమ ప్రసరతః॥

నిపుణికా—ఇదం పత్తమ్హ దోలాఘరం॥ భా॥ నను ప్రాప్తేస్వో దో
లాగృహమ్॥

ఇరావతీ—ణిఉణిఏ, అజ్జఉత్తో ఎత్థ ణ దీసది॥
భా॥ నిపుణికే, ఆర్యపుత్రోఽత్ర న దృశ్యతే॥

నిపుణికా—భట్టిణీఏ ఓలోఅదు। పరిహాస ణిమిత్తం కహిం వి అది
ట్ఠిణ భత్తుణా హోదవ్వం। ఇమం పిఅంగులదా పరిక్ఖిత్తం అసోఅ సి
లాపట్టం పవిసామో॥ భా॥ భట్టిన్యవలోకయతు। పరిహాస నిమిత్తం
కుత్రాప్యదృష్టేన భర్త్రా భవితవ్యమ్। ఇమం ప్రియంగు లతాపరిక్షి
ప్తమశోక శిలాపట్టం ప్రవిశావః॥

ఇరావతీ—తహ॥ భా॥ తథా॥

నిపుణికా—(విలోక్య॥)ఓలోఅదు భట్టిణీ। చూదంకురం విచిణ్ణంతీ
ణం పిపీలిఆహిం దంసిదం॥

భా॥ అవలోకయతు భట్టినీ। చూతాంకురం విచిన్వత్యోః పిపీలికా
ర్దష్టమ్॥

ఇరావతీ—కహం విఅ ॥ ఛా ॥ కథమివ॥

నిపుణికా—ఏసా అసోఅపాఅవచ్ఛాఆఏ మాలవిఆఏ వఉలావలిఆ చలణాలంకారం ణివ్వట్టేసి ॥

ఛా ॥ ఏషాశోకపాదపచ్ఛాయాయాం మాలవికాయా వకులావలికా చరణాలంకారంనిర్వర్తయతి ॥

ఇరావతీ—(శఙ్కాం రూపయతి।)అభూమీ ఇఅం మాలవిఆఏ। కహం ఎత్థ తక్కేసి ॥

ఛా ॥ అభూమిరియం మాలవికాయాః। కథమత్ర తర్కయసి॥

నిపుణికా—తక్కేమి దోలాపరిబ్భంసిదాఏ సరుఅచలణాఏ దేవీఏ అసో అసోఅదోహలాహిఆరే మాలవిఆ ణిఉత్తేత్తి। అణ్ణహా కహం దేవీ సఅంధారిఅం ణూఉరజుఅలం పరిఅణస్స అబ్భణుజాణిస్సది॥

ఛా ॥ తర్కయామి దోలాపరిభ్రష్టయా సరుజచరణయా దేవ్యాశోకదోహదాధికారే మాలవికా నియుక్తేతి। అన్యథా కథం దేవీ స్వయం ధారితం నూపురయుగళం పరిజనస్యాభ్యనుజ్ఞాస్యతి ॥

ఇరావతీ—మహదీ క్ఖు సే సంభావణా ॥ ఛా ॥ మహతీ ఖల్వస్యాః సంభావనా ॥

నిపుణికా—కిం అణ్ణేసీ అది భట్టా ॥ ఛా ॥ కిమన్విష్యతే భర్తా॥

ఇరావతీ—హలా, ణ మే చలణా అణ్ణదో పవట్టంతి। మదో మం విఆరేది। ఆసంకిదస్స దావ అంతం గమిస్సం। (ఇతిమాలవికాం నిర్వర్ణ్య। ఆత్మగతమ్।) ఠాణే క్ఖు కాదరం మే హిఅఅం॥

ఛా ॥ సఖి, న మే చరణావన్యతః ప్రవర్తేతే। మదో మాం వికారయతి ॥ ఆశంకితస్య తావదంతం గమిష్యామి। స్థానే ఖలు కాతరం మే హృదయమ్॥

వకులావలికా—(మాలవికాయై చరణందర్శయంతీ)అవి రోఅది తే అఅం అలత్తఅరేహావిణ్ణాసో ॥ ఛా ॥ అపిరోచతే తే రాగరేఖావిన్యాసః॥

[illegible]—[illegible] అత్తణో చలణో త్తి లజ్జేమి ణం పసంసిదుం।

[illegible] ॥ ఛా ॥ సఖి, ఆత్మనశ్చరణ ఇతి

లజ్జే, ఏనం ప్రశంసితుం । తేన ప్రసాధనకలాయామభివినీతాసి॥

వకులావలికా— ఎత్థ అహం భత్తుణో సీసమ్హి॥

ఛా ॥ అత్రాహం భర్తుః శిష్యాస్మి॥

విదూషకః— తువరేహి దావ ణం గురుదక్ఖిణాఏ ॥ ఛా ॥ త్వరయ తావదేనాం గురుదక్షిణాయై॥

మాలవికా— దిట్ఠిఆ ణ గవ్విదాసి ॥ ఛా ॥ దిష్ట్యా న గర్వితాసి॥

వకులావలికా— ఉవదేసాణురూవా చలణా లద్ధిఅ అజ్జ దావ గవ్విదా భవిస్సం । (రాగం విలోక్య । ఆత్మగతమ్।) హంత, సిద్ధం మే దుత్థమ్ ॥ (ప్రకాశమ్) సహి, ఎకస్స దే చలణస్స అవసిదో రాఅణిక్ఖేవో । కేవలం ముహమారుదో లంబఇదవ్వో । అహవా పవాదంఎదం ఠాణం ॥ ఛా ॥ ఉపదేశానురూపౌ చరణౌ లబ్ధ్వాద్య తావద్గర్వితా భవిష్యామి । హంత సిద్ధం మే దూత్యమ్ । సఖి, ఏకస్య తే చరణస్యావసితో రాగనిక్షేపః । కేవలం ముఖమారుతో లమ్భయితవ్యః । అథవా ప్రవాతమేతత్స్థానమ్॥

రాజా— సఖే, పశ్య।

ప ॥ ఆర్ద్రాలక్తకమస్యాశ్చరణం ముఖమారుతేన వీజయితుమ్ ।
ప్రతిపన్నః ప్రథమతరః సంప్రతి సేవావకాశో మే॥౧౩॥

విదూషకః— కుదో దే అణుసఓ । చిరం భవదా ఎదం కమేణ అణుహవిదవ్వం ॥ ఛా ॥ కుతస్తే అనుశయః । చిరం భవతా ఏతత్క్రమేణానుభవితవ్యమ్ ॥

వకులావలికా— సహి, అరుణసదపత్తం విఅ సోహది దే చలణో। సవ్వహా భత్తుణో అంకపరివట్టిణీ హోహి ॥ ఛా ॥ సఖి, అరుణశతపత్రమివ శోభతే తే చరణమ్ । సర్వథా భర్తురఙ్కపరివర్తినీ భవ॥

(ఇరావతీ నిపుణికా మపేక్షతే)

రాజా— మమేయమాశీః॥

మాలవికా— మా అవఅణీఅం మంతేహి ॥ ఛా ॥ మా అవచనీయం మంత్రస్వ ॥

వకులావలికా—మఏ మంతఇదవ్వం ఎవ్వ మంతిదం ॥ ఛా ॥ మయా మంత్రయితవ్యమేవ మంత్రితమ్॥

మాలవికా—పిఅ ఖు అహం తవ ॥ ఛా ॥ ప్రియా ఖల్వహం తవ॥

వకులావలికా—ణ కేవలం మహ ॥ ఛా ॥ న కేవలం మమ॥

మాలవికా—కిస్స ఖు అణ్ణస్స ॥ ఛా ॥ కస్య ఖల్వన్యస్య॥*

వకులావలికా—గుణేసు అహిణివేసిణో భత్తుణో వి ॥ ఛా ॥ గుణేష్వభినివేశినో భర్తురపి ॥

మాలవికా—అలీఅం మంతేసి । ఎవం ఎవ్వ ఋఇ ణత్థి ॥ ఛా ॥ అలీకం మంత్రయసె । ఏతదేవ మయి నాస్తి ॥

వకులావలికా—సచ్చం తుఇ ణత్థి । భత్తుణో కిసేసు వరపండురేసు సీసఇ అంగేసు ॥ ఛా ॥ సత్యం త్వయి నాస్తి । భర్తుః కృశేషు వరపాండురేషు దృశ్యతేఽంగేషు ॥

నిఉణికా—పుఢమం గుణిదం విఅ హదాసాఏ ఉత్తరం ॥ ఛా ॥ ప్రథమం గుణితమివ హతాశాయా ఉత్తరమ్॥

వకులావలికా—అణురాఓ అణురాఏణ పచ్చేట్టవ్వో త్తి సుఅణవఅణం పమాణీకరేహి ॥ ఛా ॥ అనురాగోఽనురాగేణ ప్రత్యేష్టవ్య ఇతి సుజనవచనం ప్రమాణీకురు ॥

మాలవికా—కిం అత్తణో ఛందేణ మంతేసి ॥ ఛా ॥ కిమాత్మచ్ఛందేన మంత్రయసే॥

వకులావలికా—ణహి ణహి । భత్తుణో ఖు ఏదాఇం పణఅమిదుఅక్ఖరాఇం వత్తంతారిదాఇం ॥ ఛా ॥ నహి నహి । భర్తుః ఖల్వేతాని ప్రణయమృదుకానక్షరాణి వక్త్రాంతరితాని ॥

మాలవికా—హలా, దేవీం చింతిఅ ణ మే హిఅఅం విస్ససది॥ ఛా ॥ సఖి, దేవీం చింతయిత్వా న మే హృదయం విశ్వసతి॥

వకులావలికా—ముద్ధే, భమరసంపాదో భవిస్సది త్తి వసంతావదారసవ్వస్సం కిం ణ చూదప్పసవో ఓదంసిదవ్వో ॥ ఛా ॥ ముగ్ధే, భ్రమరసంపాతో భవిష్యతీతి వసంతావతారసర్వస్వం కిం న చూతప్రసవో

వతంసితవ్యః॥

మాలవికా—తుమం దావదుజ్జాదె అచ్చన్తం సహాయా హోహి॥ ఛా॥ త్వం తావదుద్యాతేఽత్యంతం సహాయా భవ।

వకులావలికా—విమద్దసురహీ వఉలావలిఆ ఖు అహం॥ ఛా॥ విమర్దసురభి ర్బకులావలికా ఖల్వహమ్।

రాజా—సాధు వకులావలికే, సాధు।

ప॥ భావజ్ఞానానంతరం ప్రస్తుతేన
ప్రత్యాఖ్యానే దత్తయుక్త్యోత్తరేణ।
వాక్యేనేయం స్థాపితా స్వే నిదేశే
స్థానే ప్రాణాః కామినాం దూత్యధీనాః॥౧౪॥

ఇరావతీ—పెఖ్ఖ పెఖ్ఖ। కారిదం ఏవ్వ వఉలావలిఆఏ ఏదం పదం మాలవిఆఏ॥ ఛా॥ పశ్య పశ్య। కారితమేవ బకులావలికయైతత్పదం మాలవికాయాః॥

నిపుణికా—భట్టిణి, అహిఆరస్స ఉఇదో ఉవదేసో॥ ఛా॥ భట్టిని, అధికారస్యోచిత ఉపదేశః॥

ఇరావతీ—ఠాణే ఖు సంకిదం మే హిఅఅం। గహీదత్థా అణంతరం చింతఇస్సం॥ ఛా॥ స్థానే ఖలు శంకితం మే హృదయమ్। గృహీతార్థానంతరం చింతయిష్యామి।

వకులావలికా—ఏసో దుదీఓవి దే ణివ్వుత్తపరికమ్మో చలణో। జావ ణం సణూఉరం కరేమి। (ఇతి నాట్యేన నూపురయుగలమాముచ్య) హలా, ఉట్ఠేహి। అసోఅవిఆసఇత్తఅం దేవీఏ ణిఓఅం అణుచిట్ఠ॥ ఛా॥ ఏష ద్వితీయోఽపి తే నిర్వృత్తపరికర్మా చరణః। యావదేనం సనూపురం కరోమి। హలా, ఉత్తిష్ఠ। అశోకవికాసయితృకం దేవ్యా నియోగమనుతిష్ఠ॥

(ఉభే ఉత్తిష్ఠతః।)

ఇరావతీ—సుదో దేవీఏ ణిఓఓ। హోదు దాణిం॥ ఛా॥ శ్రుతో దేవ్యా నియోగః। భవత్విదానీమ్॥

వకులావలికా—ఏసో ఉవారూఢరాఓ ఉఅభోఅక్ఖమో పురదో దే

వట్టఇ ॥ ఛా॥ ఏష ఉపారూఢరాగ ఉపభోగక్షమః పురతస్తే వర్తతే ॥

మాలవికా—(సహర్షమ్।) కిం భట్టా ॥ ఛా॥ కిం భర్తా ॥

వఉలావలికా—(సస్మితమ్।) ణ దావ భట్టా । ఏసో అసో అసాహావలంబి పల్లవగుచ్ఛఓ। ఓదంసేహి ణం ॥ ఛా॥ న తావద్భర్తా। ఏషోఽశోకశాఖావలంబీ పల్లవగుచ్ఛః। అవతంసయైనమ్।

విదూషకః— సుదం భవదా ॥ ఛా॥ శ్రుతం భవతా ॥

రాజా—సఖే, పర్యాప్తమేతావతా కామినామ్।

శ॥ అనాతురోత్కణ్ఠితయోః ప్రసిధ్యతా
సమాగమేనాపి రతిర్న మాం ప్రతి।
పరస్పరప్రాప్తినిరాశయోర్వరం
శరీరనాశోఽపి సమానురాగయోః ॥౧౫॥

(మాలవికా రచితపల్లవావతంసా పాదమశోకాయ ప్రహిణోతి।)

రాజా—వయస్య,

శ॥ ఆదాయ కర్ణకిసలయమస్యాదియమత్ర చరణమర్పయతి।
ఉభయోః సదృశవినిమయాదాత్మానం వంచితం మన్యే ॥౧౬॥

వఉలావలికా—హలా, ణత్థి తే దోసో। ణిగ్గుణో అఅం అసోఓ జఇ కుసుమోబ్భేదమంథరో హవే, జో దే చలణసక్కారం లంభిఅ।
ఛా॥ సఖి, నాస్తి తే దోషః। నిర్గుణోఽయమశోకో యది కుసుమోద్భేదమన్థరో భవేత్, యస్తే చరణసత్కారం లబ్ధ్వా॥

రాజా—

శ॥ అనేన తనుమధ్యయా ముఖరనూపురారావిణా
నవాంబురుహకోమలేన చరణేన సంభావితః।
అశోక యది సద్య ఏవ ముకులైర్న సంపత్స్యసే
వృథా వహసి దోహదం లలితకామిసాధారణమ్ ॥౧౭॥

సఖే, వచనానుసరణపూర్వకం ప్రవేష్టుమిచ్ఛామి।

విదూషకః—ఏహి। ణం పరిహాసఇస్సం ॥ ఛా॥ ఏహి। ఏనాం పరిహాసయిష్యామి।

(ఉభౌ ప్రవేశం కురుతః।)

నిపుణికా—భట్టిణి భట్టిణి, భట్టా ఏత్థ పవిసది ॥ఛా॥ భట్టిని భట్టిని, భర్తాఽత్ర ప్రవిశతి ॥

ఇరావతీ—ఏవ్వం పుఢమం మమ చింతిదం హిఅఏణ॥ఛా॥ ఏవంప్రథమం మమ చింతితం హృదయేన ॥

విదూషకః—(ఉపేత్య।) జుత్తం ణామ ? అత్తహోదో పిఅవఅస్సో అఅంఅసోఓ । ణం వామపాదేణ తాడిదుం ॥ఛా॥ యుక్తం నామ? అత్రభవతః ప్రియవయస్యోఽయమశోకః । ఏనం వామపాదేన తాడయితుమ్ ॥

ఉభే—(ససంభ్రమమ్।) అహో, భట్టా ॥ఛా॥ అహో, భర్తా

విదూషకః—వఉలావలిఏ, గహీదత్థాఏ తుఏ అత్తహోదీ ఈరిసంఅవిణఅం కరంతీ కీస ణ ణివారిదా ॥ఛా॥ వకులావలికే, గృహీతార్థయా త్వయాఽత్రభవతీదృశమవినయం కుర్వతీ కస్మాన్న నివారితా ।

(మాలవికా భయం రూపయతి।)

నిపుణికా—భట్టిణి, పేక్ఖ । కిం పఉత్తం అజ్జగోదమేణ ॥

ఛా॥ భట్టిని, పశ్య । కిం ప్రవృత్తమార్యగౌతమేన ॥

ఇరావతీ—కహం ఖు బహ్మబంధు అణ్ణహా హోది ॥ఛా ॥ కథం ఖలు బ్రహ్మబంధురన్యథా భవతి ॥

వఉలావలికా—అజ్జ, ఏసా దేవీఏ ణిఓఅం అణుచిట్ఠది । ఏదస్సిం అదిక్కమే పరవదీ ఇఅం । పసీదదు భట్టా । (ఇత్యాత్మనా సహైనాం పణిపాతయతి।) ॥ఛా॥ ఆర్య, ఏషా దేవ్యా నియోగమనుతిష్ఠతి। తస్మిన్నతిక్రమే పరవ- తీయమ్ ప్రసీదతు భర్తా ॥

రాజా—యద్యేవమనపరాధాసి । ఉత్తిష్ఠ భద్రే । (ఇతి హస్తేన గృహీత్వై - నాముత్థాపయతి।)

విదూషకః—జుజ్జఇ । దేవీ ఏత్థ మాణఇదవ్వా ॥ఛా॥ యుజ్యతే । దేవ్యత్ర మానయితవ్యా ।

ష॥ కిసలయమృదోర్విలాసిని కఠినే నిహితస్య పాదపస్కంధే।

చరణస్య న తే బాధా సంప్రతి వామోరు వామస్య ॥౧౭॥

(మాలవికా శృంగారలజ్జాం రూపయతి।)

ఇరావతీ—అహో ణవణీదకప్పహిఅఓ అజ్జఉత్తో ॥ఛా॥ అహో నవనీతకల్పహృదయ ఆర్యపుత్రః ।

మాలవికా—వఉలావలిఏ, ఏహి । అణుచిట్ఠిదం అత్తణో ణిఓఅం దేవీఏ ణివేదేమ్హ ॥ఛా॥ వకులావలికే, ఏహి । అనుష్ఠితమాత్మనో నియోగం దేవ్యై నివేదయావః ॥

వకులావలికా—విణ్ణావేహి భట్టారం విసజ్జేహి త్తి ॥ఛా॥ విజ్ఞాపయ భర్తారం విసర్జయేతి ॥

రాజా—భద్రే, యాస్యసి । మమ తావదుత్పన్నావసరమర్థిత్వం శ్రూయతామ్ ॥

వకులావలికా—అవహిదా సుణాహి । ఆణవేదు భట్టా ॥ఛా॥ అవహితా శృణు । ఆజ్ఞాపయతు భర్తా ॥

రాజా—

ప॥ ధృతిపుష్పమయమపి జనో బధ్నాతి న తాదృశం చిరాత్ప్రభృతి।
స్పర్శామృతేన పూరయ దోహదమస్యాప్యనన్యరుచేః॥౧౮॥

ఇరావతీ—(సహసోపసృత్య।) పూరేహి పూరేహి। అసోఓ కుసుమం ణ దంసేది । అఅం ఉణ పుప్ఫది ఏవ్వ ॥ఛా॥ పూరయ పూరయ । అశోకః కుసుమం న దర్శయతి । అయం పునః పుష్పత్యేవ ॥

(సర్వే ఇరావతీం దృష్ట్వా సంభ్రాంతాః।)

రాజా—(అపవార్య।) వయస్య, కా ప్రతిపత్తిరత్ర ।

విదూషకః—కిం అణ్ణం । జఙ్ఘాబలం ఏవ్వ ॥ఛా॥ కిమన్యత్ । జఙ్ఘాబలమేవ ॥

ఇరావతీ—వఉలావలిఏ, తుఏ సాహు ఉవక్కంతం । దాణిం సఫలబ్భ-త్థణం కరేహి అజ్జఉత్తం ॥ఛా॥ వకులావలికే, త్వయా సాధూపక్రాంతమ్ । ఇదానీం సఫలాభ్యర్థనం కుర్వార్యపుత్రమ్ ।

ఉభే—పసీదదు భట్టిణీ । కా అహ్మే భత్తుణో పణఅపరిగ్గహ

స్స । (ఇతి నిష్క్రాన్తా।) ॥ఛా॥ ప్రసీదతు భట్టినీ । కే ఆవాం భర్తుః ప్రణయపరిగ్రహస్య ।

ఇరావతీ—అవిస్ససణీఅ పురిసా । అత్తణో వఞ్చణవఅణం పమాణీకరిఅ అక్ఖిత్తాఏ వాహజణగీదగహీదచిత్తాఏ విఅ హరిణీఏ ఏదం ణ విణ్ణాదం ॥ఛా॥ అవిశ్వసనీయాః పురుషాః। ఆత్మనో వఞ్చనావచనం ప్రమాణీకృత్యాక్షిప్తయా వ్యాధజనగీతగృహీతచిత్తయా హరిణ్యేవైతన్న విజ్ఞాతమ్ ।

విదూషకః—(జనాంతికమ్।)పడిజోఏహి దాణిం కింపి । కమ్మగ్గహీదేణవి కుంభిలఏణ సంధిచ్ఛేదే సిక్ఖిదోమ్హి త్తి వత్తవ్వం హోది ।

ఛా॥ ప్రతియోజయేదానీం కిమపి । కర్మగృహీతేనాపి కుంభీలకేన సంధిచ్ఛేదే శిక్షితోఽస్మీతి వక్తవ్యం భవతి ।

రాజా—సుందరి, న మే మాలవికయా కశ్చిదర్థః। మయా త్వం చిరయసీతి యథాకథంచిదాత్మా వినోదితః ।

ఇరావతీ—విస్ససణీఓసి । మఏ ణ విణ్ణాదం ఈరిసం విణోదవత్థుఅం అజ్జఉత్తేణ ఉవలద్ధం త్తి । అణ్ణహా దుక్ఖభాఇణీఏ ఏవ్వం ణ కరీఅది।

ఛా॥ విశ్వసనీయోఽసి । మయా న విజ్ఞాతమీదృశం వినోదవస్తుకమార్యపుత్రేణోప లబ్ధమితి । అన్యథా దుఃఖభాగిన్యైవం న క్రియతే ।

విదూషకః—మా తావ దా తత్తభవదో దక్ఖిణ్ణస్స ఉఅరోహం భణిదుం సమత్థివిట్టేణ దేవీఏ పరిఅణేణ సంకహా అవరాహేణ సంధావీఅదు । ఏత్థ తుమం ఏవ్వ పమాణం ॥ఛా॥ మా తావత్ తత్రభవతో దాక్షిణ్యస్యోపరోధం భణితుం సమాసత్తివృష్టే(?)స దేవ్యాః పరిజనేన సంకథాపరాధేన సంధాప్యతామ్ । అత్ర త్వమేవ ప్రమాణమ్ ।

ఇరావతీ—ణం సంకహా ణామ హోదు,కింతిఅత్తాణం ఆఆసఇస్సం। (ఇతి రుషా ప్రస్థితా।) ॥ఛా॥ నను సంకథా నామ భవతు । కిమిత్యాత్మానమాయాసయిష్యామి ।

రాజా—(అనుసరన్।) ప్రసీదతు భవతీ ।

(ఇరావతీ రశనాస్ఖలధారితచరణా వ్రజత్యేవ।)

రాజా—సుందరి, న శోభతే ప్రణయిని జనే నిరపేక్షతా ।

ఇరావతీ—సఢ, అవిస్సఅణీఅహిఅఓ సి ॥ఛా॥ శఠ, అవిశ్వసనీయహృదయోఽసి ।

రాజా—

ప॥ శఠ ఇతి మయి తావదస్తు తే
పరిచయవత్యవధీరణా ప్రియే ।
చరణపతితయా న చండి తాం
విసృజసి మేఖలయాపి యాచితా ॥౨౦॥

ఇరావతీ—ఇఅం పి హదాసా తుమం ఏవ్వ అణుసరది । (ఇతి రశనా మాదాయ రాజానం తాడయితుమిచ్ఛతి ।) ॥ఛా॥ ఇయమపి హతాశా త్వామేవానుసరతి ।

రాజా—ఇయమిరావతీ

ప॥ బాష్పాసారా హేమకాఞ్చీగుణేన
శ్రోణీబింబాదప్యుపేక్షాచ్యుతేన ।
చండీ చండం హంతుమభ్యుద్యతా మాం
విద్యుద్దామ్నా మేఘరాజీవ విన్ధ్యమ్ ॥౨౧॥

ఇరావతీ—కిం మం ఏవ్వ భూఓ వి అవరద్ధం కరేసి ।

ఛా॥ కిం మామేవ భూయోఽప్యపరాద్ధాం కరోషి ।

రాజా—(సరశనం హస్తమవలంబయతి ।)

ప॥ అపరాధిని మయి దండం సంహరసి కిముద్యతం కుటిలకేశి ।
వర్ధయసి విలసితం త్వం దాసజనాయాస్య కుప్యసి చ ॥౨౨॥

నూనమిదమనుజ్ఞాతమ్ । (ఇతి పాదయోః పతతి ।)

ఇరావతీ—ణ ఖు ఇమే మాలవిఆచలణా, జా దే హరిసదోహలం పూరఇస్సంతి । (ఇతి నిష్క్రాంతా సహ చేట్యా ।) ॥ఛా॥ న ఖల్విమౌ మాలవికాచరణౌ, యౌ తే హర్షదోహదం పూరయిష్యతః ।

విదూషకః—ఉట్ఠేహి । కిదప్పసాదోసి ॥ఛా॥ ఉత్తిష్ఠ । కృతప్రసాదోఽసి ।

రాజా—(ఉత్థాయ ఇరావతీమపశ్యన్ ।) కథం గతైవ ప్రియా ।

విదూషకః—వఅస్స, దిట్ఠిఆ ఇఅస్స అవిణఅస్స అప్పసణ్ణా గదా ఏసా । తా వఅం సిగ్ఘం అవక్కమామో । జావ అఙ్గారఓ రాసిం విఅ అణువజ్ఝం పడిగమణం ణ కరేది ॥ ఛా॥ వయస్య, దిష్ట్యా అనేనావినయేనాప్రసన్నా గతైషా । తద్వయం శీఘ్రముపక్రామామః । యావదఙ్గారకో రాశిమివానువక్రం ప్రతిగమనం న కరోతి ।

రాజా—అహో మదనస్య వైషమ్యమ్ ।

శ్లో॥ మన్యే ప్రియాహృతమనాస్తస్యాః ప్రణిపాతలఙ్ఘనం సేవామ్ ।
ఏవం హి ప్రణయవతీ సా శక్యముపేక్షితుం కుపితా ॥ ౨౩ ॥

(ఇతి నిష్క్రాన్తః సహ వయస్యేన ।)

ఇతి శ్రీమహాకవి కాళిదాసకృతౌ మాళవికాగ్నిమిత్రనాటకే ॥
తృతీయోఽఙ్కః ।

—(*)—

శ్రీరస్తు.

అథ మాళవికాగ్నిమిత్రే

చతుర్థోఽఙ్కః.

(తతః ప్రవిశతి పర్యుత్సుకో రాజా ప్రతీహారీ చ).

రాజా—(ఆత్మగతమ్)

ప॥ తామాశ్రిత్య శ్రుతిపథగతామాస్థయా బద్ధమూలః
సంప్రాప్తాయాం నయనవిషయం రూఢరాగప్రవాళః ।
హస్తస్పర్శైర్ముకుళిత ఇవ వ్యక్తరోమోద్గమత్వా-
త్కుర్యాత్క్లాన్తిం మనసిజతరుర్మాం రసజ్ఞం ఫలస్య ॥౧॥

(ప్రకాశమ్) సఖే గౌతమ ।

ప్రతీహారీ—జేదు జేదు భట్టా । అసంణిహిదో గోదమో ॥ ఛా॥ జయతు జయతు భర్తా । అసన్నిహితో గౌతమః ।

రాజా—(ఆత్మగతమ్) ఆః, మాలవికావృత్తాన్తజ్ఞానాయ మయా ప్రేషితః ।

(ప్రవిశ్య)

విదూషకః—వడ్ఢదు భవం ॥ ఛా॥ వర్ధతాం భవాన్ ।

రాజా—జయసేనే, జానీహి తావత్క్వ దేవీ ధారిణీ సరుజచరణత్వాద్వర్తత ఇతి ।

ప్రతీహారీ—జం దేవో ఆణవేది । (ఇతి నిష్క్రాన్తా ।)

ఛా॥ యథా దేవ ఆజ్ఞాపయతి ॥

రాజా—గౌతమ, కస్తే వృత్తాన్తస్తత్రభవత్యాః సఖ్యాః ।

విదూషకః—జో బిడాలగహిదాఏ పరహుదిఆఏ ॥ ఛా॥ యో బిడాలగృహీతాయాః పరభృతికాయాః ।

రాజా—(సవిషాదమ్) కథమివ ।

విదూషకః—సా ఖు తవస్సిణీ తాఏ పింగలచ్ఛీఏ సారభండఘరే [illegible] రపి గుహాపి విల నిక్షిప్తా ।

ఛా॥ సా ఖలు తపస్వినీ తయా పింగలాక్ష్యా సారభాండభూగృహే గుహాయామివ నిక్షిప్తా ।

రాజా—నను మత్సంపర్కముపలభ్య ।

విదూషకః— అహ ఇం ॥ఛా॥ అథ కిమ్ ।

రాజా—క ఏవం విముఖోఽస్మాకమ్ । యేన చండీకృతా దేవీ ।

విదూషకః—సుణాదు భవం । పరివ్వాజిఆఏ మే కహిదం । హీఓ కిల తత్తహోదీ ఇరావదీ రుఅక్కంతచలణం దేవిం సుహప్పుచ్ఛిఆ అదా ॥ ఛా ॥ శృణోతు భవాన్ । పరివ్రాజికయా మే కథితమ్ । హ్యః కిల తత్రభవతీరావతీ రుజాక్రాంతచరణాం దేవీం సుఖప్రచ్ఛికాగతా॥

రాజా—తత స్తతః ।

విదూషకః—తదో సా దేవీఏ పుచ్ఛిదా । కిం ణు ఓలోఇదో వల్లహజణో త్తి । తాఏ ఉత్తం । మందో వా ఉవఆరో । జం పరిజణే సంకంతం వల్లహత్తణం ణ జాణీఅది ॥ ఛా ॥ తతః సా దేవ్యా పృష్టా । కిం న్వవలోకితో వల్లభజన ఇతి । తయోక్తమ్ । మందో వ ఉపచారః । యత్పరిజనే సంక్రాంతం వల్లభత్వం న జ్ఞాయతే ।

రాజా—నిభేదాదృతేఽపి మాలవికాయామయముపన్యాసః శంకయతి ॥

విదూషకః—తదో తాఏ అణుఖిజ్జమాణా సా భవదో అవిణఅం అంతరేణ పరిగదత్థా కిదా ॥ ఛా ॥ తత స్తయానుఖిద్యమానా సా భవతోఽవినయమంతరేణ పరిగతార్థా కృతా ॥

రాజా—అహో దీర్ఘరోషతా తత్రభవత్యాః । అతః పరం కథయ ॥

విదూషకః—కిం అదో వరం । మాలవిఆ వఉలావలిఆ అ ణిఅలపదీఓ అదిట్ఠసుజ్జపాదం పాదాలవాసం ణాఅకణ్ణఆఓ విఅ అణుహోంతి ॥ ఛా ॥ కిమతః పరమ్ । మాలవికా వకులావలికా చ నిగలపద్యా నదృష్టసూర్యపాదం పాతాలవాసం నాగకన్యకే ఇవానుభవతః ।

రాజా—కష్టం కష్టమ్ ।

మ॥ మధురస్వరా పరభృతా భ్రమరీ చ విబుద్ధచూతసంగిన్యా ।

కోటరముకాలవృష్ట్యా ప్రబలపురోవాతయా గమితే ॥౨॥

అస్యాత్ర కస్యాదిముపక్రమస్య గతిః స్యాత్ ।

విదూషకః — కహం ణ పివిస్సది । జం సారభాండఘరఏ వాఉదా మాహవిఆ దేవీఏ సందిట్ఠా । మహ అంగులీఅఅముద్దం అదేక్ఖిఅ ణ మోత్తవ్వా మాలవిఆ వఉలావలిఆ అ త్తి ॥ ఛా ॥ కథం భవిష్యతి । యత్సారభాండగృహే వ్యాపృతా మాధవికా దేవ్యా సందిష్టా । మమాంగులీయకముద్రామదృష్ట్వా న మోక్తవ్యా మాలవికా వకులావలికా చేతి ।

రాజా — (నిశ్శ్వస్య । సపరామర్శమ్ ।) సఖే, కిమత్ర కర్తవ్యమ్ ।

విదూషకః — (విచిన్త్య) అత్థి ఏత్థ ఉవాఓ ॥ ఛా ॥ అస్త్యత్రోపాయః ।

రాజా — క ఇవ ।

విదూషకః — (సదృష్టిక్షేపమ్ ।) కో వి అదిట్ఠో సుణాది । కణ్ణే దే కహేమి । (ఇత్యుపశ్లిష్య కర్ణే ।) ఏవ్వం విఅ । (ఇత్యావేదయతి ।)

ఛా ॥ కోఽప్యదృష్టః శృణోతి । కర్ణే తే కథయామి । ఏవమివ ।

రాజా — (సహర్షమ్ ।) సుష్ఠు । ప్రయుజ్యతాం సిద్ధయే ।

(ప్రవిశ్య)

ప్రతీహారీ — దేవ, పవాదసఅణే దేవీ ణిసణ్ణా రత్తచందణధారిణా పరిఅణహత్థగదేణ చలణేణ భఅవదీఏ కహావిణోదేహిం విణోదిజ్జమాణా చిట్ఠది ॥ ఛా ॥ దేవ, ప్రవాతశయనే దేవీ నిషణ్ణా రక్తచందనధారిణా పరిజనహస్తగతేన చరణేన భగవత్యా కథావినోదైర్వినోద్యమానా తిష్ఠతి ।

రాజా — తేన హ్యస్మత్ప్రవేశయోగ్యోఽయమవసరః ।

విదూషకః — తా గచ్ఛదు భవం । అహం వి దేవిం పేక్ఖిదుం అరిత్తపాణీ భవిస్సం ॥ ఛా ॥ తద్గచ్ఛతు భవాన్ । అహమపి దేవీం ద్రష్టుమరిక్తపాణిర్భవిష్యామి ।

రాజా — జయసేనాయాస్తావదస్మద్రహస్యం విదితం కురు ।

విదూషకః — తహ । (ఇతి కర్ణే ।) ఏవ్వం విఅ పిహావి । (ఇత్యావేద్య నిష్క్రాన్తః ।) ॥ ఛా ॥ తథా । ఏవమివ భవతి ।

రాజా—జయసేనే, ప్రవాతశయనమార్గమాదేశయ ।

ప్రతీహారీ—ఇదో ఇదో దేవో ॥ ఛా ॥ ఇత ఇతో దేవః ।

(తతః ప్రవిశతి శయనస్థా దేవీ పరివ్రాజికా విభవతశ్చ పరివారః।)

దేవీ—భఅవది, రమణిజ్జం కహావత్థు । తదో తదో ॥ ఛా ॥ భగవతి, రమణీయం కథావస్తు । తతస్తతః ।

పరివ్రాజికా—(సదృష్టిక్షేపమ్।) దేవి, అత పరం పునః కథయిష్యామి । అత్ర భగవాన్విదిశేశ్వరః సంప్రాప్తః ।

దేవీ—అయ్యో, భట్టా । (ఇత్యుత్థాతుమిచ్ఛతి।) ॥ ఛా ॥ అహో భర్తా ।

రాజా—అలమలముపచారయన్త్రణయా ।

ప॥ అనుచితనూపురవిరహం నార్హసి తపనీయపీఠికాలమ్బి ।
చరణం రుజా పరీతం కలభాషిణి మాం చ పీడయితుమ్ ॥ ౩॥

ధారిణీ—జేదు జేదు అజ్జఉత్తో ॥ ఛా ॥ జయతు జయత్వార్యపుత్రః ॥

పరివ్రాజికా—విజయతాం విజయతాం దేవః ।

రాజా—(పరివ్రాజికాం ప్రణమ్యోపవిశ్య ।) దేవి, అపి సహ్యా తే వేదనా ।

ధారిణీ—అజ్జ అత్థి మే విసేసో ॥ ఛా ॥ అద్యాస్తి మే విశేషః ॥

(తతః ప్రవిశతి యజ్ఞోపవీతబద్ధాంగుష్ఠః సంభ్రాన్తో విదూషకః।)

విదూషకః—పరిత్తాఅదు పరిత్తాఅదు భవం । సప్పేణమ్హి దట్ఠో। ఛా॥ పరిత్రాయతాం పరిత్రాయతాం భవాన్ । సర్పేణాస్మి దష్టః।

(సర్వే విషణ్ణాః।)

రాజా—కష్టం కష్టమ్ । క్వ భవాన్పరిభ్రాన్తః ।

విదూషకః—దేవిం దక్ఖిస్సం త్తి ఆఆరపుప్ఫగ్గహణకాలణాదో పమదవణం గదోమ్హి ॥ ఛా॥ దేవీం ద్రక్ష్యామీత్యాచారపుష్పగ్రహణకారణాత్ప్రమదవనం గతోఽస్మి ।

దేవీ—హద్ధి హద్ధి । అహం ఏవ్వ బమ్హణస్స జీవిదసంసఅణిమిత్తం జాదమ్హి ॥ ఛా ॥ హా ధిక్ హా ధిక్ । అహమేవ బ్రాహ్మణస్య జీవి

తసంశయసిమిత్తం జాతాస్మి ।

విదూషకః—తహిం అసోఅత్థవఅకాలణాదో పసారిదే దక్ఖి- ణ హత్థే కోదరణిగ్గదేణ సప్పరూవేణ కాలేణ దట్ఠోమ్హి । ఇమం ఏ వాణి దువే దంసణపదాణి । (ఇతి దంశం దర్శయతి।) ॥ ఛా॥ తస్మిన్నశోక స్తబకకారణాత్ప్రసారితే దక్షిణహస్తే కోటరనిర్గతేన సర్పరూపేణ కాలేన దష్టోఽస్మి । నన్వేతే ద్వే దంశపదే ।

పరివ్రాజికా—తేన హి దంశచ్ఛేదః పూర్వకర్మేతి శ్రూయతే । స తావదస్య క్రియతామ్ ।

ప॥ ఛేదో దంశస్య దాహో వా క్షతేర్వా రక్తమోక్షణమ్ ।
ఏతాని దష్టమాత్రాణామాయుష్యాః ప్రతిపత్తయః ॥౪॥

రాజా—సంప్రతి విషవైద్యానాం కర్మ । జయసేనే, ధ్రువసిద్ధిః క్షిప్రమానీయతామ్ ।

ప్రతీహారీ—జం దేవో ఆణవేది । (ఇతి నిష్క్రాన్తా।)

ఛా॥ యద్దేవ ఆజ్ఞాపయతి ।

విదూషకః—అహో, పావేణ మిచ్చుణా గహీదోమ్హి ।

ఛా॥ అహో, పాపేన మృత్యునా గృహీతోఽస్మి ।

రాజా—మా కాతరో భూః । అవిషోఽపి కదాచిద్దంశో భవేత్।

విదూషకః—కహం ణ భాఇస్సం.। సిమసిమాఅన్తి మే అంగాఇం । (ఇతివిషవేగం రూపయతి।) ॥ ఛా ॥ కథం న భేష్యామి । సిమి సిమాయన్తి మేఽఙ్గాని ।

దేవీ—హా, దంసిదం అసుహం వికారేణ । అవలంబధ బమ్హణం ।

ఛా॥ హా, దర్శితమశుభం వికారేణ । అవలంబధ్వం బ్రాహ్మణమ్।

(పరివ్రాజికా ససంభ్రమమవలంబతే।)

విదూషకః—(రాజానం విలోక్య।) భో, భవదో బాల్లాదో పి పి అ- వఅస్సోమ్హి । తం విఆరిఅ అపుత్తాఏ మే జణణీఏ జోగక్ఖేమం వహేసు ॥ ఛా ॥ భోః, భవతో బాల్యాదపి ప్రియవయస్యోఽస్మి । తం వి చార్య పుత్రాయా మే జనన్యా యోగక్షేమం వహ ।

రాజా—మా భైషీర్గౌతమ। స్థిరో భవ। అచిరాత్త్వాం వైద్యబ్రాహ్మణీకరిష్యామి॥

(ప్రవిశ్య।)

జయసేనా—దేవ, ఆణవిదో ధువసిద్ధీ విణ్ణావేది। ఇహ ఏవ్వ ఆణీఅదు సో గోదమో త్తి ॥ఛా॥ దేవ, ఆజ్ఞాపితో ధ్రువసిద్ధిర్విజ్ఞాపయతి। ఇహైవానీయతాం స గౌతమ ఇతి।

రాజా—తేన హి ప్రతిగృహీతమేనం తత్రభవతః సకాశం ప్రాపయ

జయసేనా—తహ ॥ఛా॥ తథా ॥

విదూషకః—(దేవీం విలోక్య।) భోది, జీవేఅం వా ణ వా। జం మఏ అత్తభవంతం సేవమాణేణ తే అవరద్ధం తం మరిసేహి ॥ఛా॥ భవతి, జీవేయం వా న వా। యన్మయాత్రభవంతం సేవమానేన తేఽపరాద్ధం తమభ్యుపేక్షస్వ ॥

దేవీ—దీహాఉ హోహి ॥ఛా॥ దీర్ఘాయుర్భవ ॥

(నిష్క్రాంతో విదూషకః ప్రతీహారీ చ।)

రాజా—ప్రకృతిభీరుస్తపస్వీ ధ్రువసిద్ధిమపి యథార్థనామానం సిద్ధిమంతం న మన్యతే ॥

(ప్రవిశ్య।)

జయసేనా—జేదు భట్టా। ధువసిద్ధీ విణ్ణావేది। ఉదకుంభవిహాణేణ సప్పముద్దిఅం కిం పి కప్పిదవ్వం। తం అణ్ణేసీఅదు త్తి ॥ఛా॥ జయతు భర్తా। ధ్రువసిద్ధిర్విజ్ఞాపయతి। ఉదకుంభవిధానేన సర్పముద్రితం కిమపి కల్పయితవ్యమ్। తదన్విష్యతామితి ॥

దేవీ—ఇదం సప్పముద్దిఅం అంగులీఅఅం। పచ్ఛా మమ హత్థే దేహి ణం। (ఇత్యంగులీయకం దదాతి ॥ఛా॥ ఇదం సర్పముద్రితమంగులీయకమ్। పశ్చాన్మమ హస్తే దేహ్యేతత్ ॥

(ప్రతీహారీ గృహీత్వా ప్రస్థితా।)

రాజా—కర్మసిద్ధావాశు ప్రతిపత్తిమానయ।

ప్రతీహారీ—జం దేవో ఆణవేది। (ఇతి నిష్క్రాంతా।) ॥ఛా॥ య

ర్దేవ ఆజ్ఞాపయతి ।

పరివ్రాజికా— యథా మే హృదయమాచష్టే తథా నిర్విషో గౌతమః

రాజా— భూయాదేవమ్ ॥

(ప్రవిశ్య ।)

జయసేనా— జేదు దేవో । ణివుత్తవిసవేగో గోదమో ముహుత్తేణ పకిదిత్థో సంవుత్తో ॥ ఛా॥ జయతు దేవః । నివృత్తవిషవేగో గౌతమో ముహూర్తేన ప్రకృతిస్థః సంవృత్తః ॥

దేవీ— దిట్ఠిఆ ॥ ఛా ॥ దిష్ట్యా ।

ప్రతీహారీ— ఏసో ఉణ అమచ్చో వాహతఓ విణ్ణావేది । రాఅకజ్జం బహు మంతిదవ్వం । దంసణేణ అణుగ్గహం ఇచ్ఛామి త్తి ॥ ఛా॥ ఏష పునరమాత్యో వాహతకో విజ్ఞాపయతి । రాజకార్యం బహు మంత్రయితవ్యమ్ । దర్శనేనానుగ్రహమిచ్ఛామీతి ।

దేవీ— గచ్ఛదు అజ్జఉత్తో కజ్జసిద్ధీఏ ॥ ఛా॥ గచ్ఛత్వార్యపుత్రః కార్యసిద్ధయే ॥

రాజా— ఆతపాక్రాంతోఽయముద్దేశః । శీతక్రియా చాస్య వ్యాధేః ప్రశస్తా । తదన్యత్ర నీయతాం శయనమ్ ।

దేవీ— బాలిఆఓ, అజ్జవుత్తవఅణం అణుచిట్ఠహ ॥ ఛా॥ బాలికాః ఆర్యపుత్రవచనమనుతిష్ఠత ॥

పరిజనః— తహ ॥ ఛా ॥ తథా ॥

(నిష్క్రాంతా దేవీ పరివ్రాజికా పరిజనశ్చ ।)

రాజా— జయసేనే, మాం గూఢేన పథా ప్రమదవనం ప్రాపయ ॥

ప్రతీహారీ— ఇదో ఇదో దేవో ॥ ఛా॥ ఇత ఇతో దేవః ॥

రాజా— జయసేనే, సమాప్తకరణీయో నను గౌతమః ।

ప్రతీహారీ— అహ ఇం ॥ ఛా॥ అథ కిమ్ ॥

రాజా—

ప॥ ఇష్టాధిగమనిమిత్తం ప్రయోగమేకాంతసాధ్యమపి మత్వా ।
సందిగ్ధమేవ సిద్ధౌ కాతరమాశంకతే హృదయమ్ ॥ ౫ ॥

(ప్రవిశ్య।)

విదూషకః—వడ్ఢదు భవం। సిద్ధాఇం దే మంగలకంమాఇం।

ఛా॥ వర్ధతాం భవాన్ । సిద్ధాని తే మంగళకర్మాణి ॥

రాజా—జయసేనే, త్వమపి నియోగమశూన్యం కురు ।

ప్రతీహారీ—జం దేవో ఆణవేది। (ఇతి నిష్క్రాంతా।)॥ఛా॥ య ద్దేవ ఆజ్ఞాపయతి ॥

రాజా—వయస్య, క్షుద్రా మాధవికా । న ఖలు కించిద్విచారిత మనయా ?

విదూషకః—దేవీఏ అంగులీఅ అముద్దిఅం దక్ఖిఅ కహం విఆరేది।

ఛా॥ దేవ్యా అంగులీయక ముద్రాం దృష్ట్వా కథం విచారయతి।

రాజా—న ఖలు ముద్రా మధికృత్య బ్రవీమి । ఏతయోర్వ్యక్తయోః కింనిమిత్తో మోక్షః । కిం వా దేవ్యాః పరిజనమతిక్రమ్య భవాన్సందిష్ట ఇత్యేవమనయా ప్రష్టవ్యమ్ ।

విదూషకః—ణం పుచ్ఛిదోమ్హి । పుణో మందస్స మే తస్సిం పచ్చుప్పణ్ణా మదీ ।ఛా॥ నను పృష్టోఽస్మి। పునర్మందస్య మే తస్మిన్ప్రత్యుత్పన్నా మతిః ।

రాజా—కథ్యతామ్ ॥

విదూషకః—భణిదా మఏ । దేవ్వచింతఏహిం విణ్ణావిదో రాఆ। సోవసగ్గం వో ణక్ఖత్తం । సవ్వబంధణమోక్ఖో కరీఅదు త్తి ।ఛా॥ భణితా మయా । దైవచింతకై ర్విజ్ఞాపితో రాజా । సోపసర్గం వో నక్షత్రమ్ । సర్వబంధనమోక్షః క్రియతామితి ।

రాజా—(సహర్షమ్।) తత స్తతః ।

విదూషకః—తం సుణిఅ దేవీఏ ఇరావదీచిత్తం రక్ఖంతీఏ రాఆ కిళ మోఏదిత్తి అహం సందిట్ఠో త్తి । తదో జుజ్జది త్తి తాఏ ఏవ్వం సంపాదిదో అత్థో ॥ ఛా ॥ తచ్ఛ్రుత్వా దేవ్యేరావతీచిత్తం రక్షంత్యా రాజా కిల మోచయతీత్యహం సందిష్ట ఇతి । తతో యుజ్యత ఇతి తయైవం సంపాదితోఽర్థః ।

రాజా—(విదూషకం పరిష్వజ్య।) సఖే, ప్రియోఽహం తవ

ప॥ నహి బుద్ధిగుణేనైవ సుహృదామర్థదర్శనమ్।
కార్యసిద్ధిపథః సూక్ష్మః స్నేహేనాప్యుపలభ్యతే॥

విదూషకః—తువరదు భవం సముద్దఘరఏ సహీసహిదం మాలవిఅం ఠావిఅ భవంతం పచ్చుగ్గదోమ్హి ॥ ఛా॥ త్వరతాం భవాన్। సముద్రగృహే సఖీసహితాం మాలవికాం స్థాపయిత్వా భవంతం ప్రత్యుద్గతోఽస్మి॥

రాజా—అహమేనాం సంభావయామి। గచ్ఛాగ్రతః।

విదూషకః—ఏదు భవం। (పరిక్రమ్య।) ఇదం సముద్దఘరం॥

ఛా॥ ఏతు భవాన్। ఇదం సముద్రగృహమ్।

రాజా—(సాశంకమ్।) వయస్య, ఏషా కుసుమావచయవ్యగ్రహస్తా సఖ్యాస్తే పరిచారికా చంద్రికా సంనికృష్టమాగచ్ఛతి। ఇతస్తావత్। ఆవాం భిత్తిగూఢౌ భవావః।

విదూషకః—(అహో కుంభీలఏహిం కాముఏహిం చ పరిహరణిఆ క్ఖు చందిఆ॥ ఛా॥ అహో కుంభీలకైః కాముకైశ్చ పరిహరణీయా ఖలు చంద్రికా॥)

(ఉభౌ యథోక్తం కురుతః।)

రాజా—గౌతమ, కథం ను తే సఖీ మాం ప్రతిపాలయతి। ఏహి। ఏనాం గవాక్షమాశ్రిత్య విలోకయావః।

విదూషకః—తహ॥ ఛా॥ తథా।

(ఉభౌ విలోకయంతౌ తిష్ఠతః।)

(తతః ప్రవిశతి మాలవికా వకులావలికా చ।)

వకులావలికా—సహి, పణమ భట్టారం॥ ఛా॥ సఖి, ప్రణమ భర్తారం॥

మాలవికా—ణమో దే॥ ఛా॥ నమస్తే॥

రాజా—శంకే మే ప్రతికృతిం నిర్దిశతి।

మాలవికా—(సహర్షమ్। ద్వారమవలోక్య।) హలా, మం విప్పలంభేసి॥ ఛా॥ సఖి మాం విప్రలంభయసి॥

రాజా—హర్షవిషాదాభ్యామత్రభవత్యోః ప్రీతోఽస్మి ।

ప॥ సూర్యోదయే భవతి యా సూర్యాస్తమయే చ పుండరీకస్య।
వదనేన సువదనాయాస్తే సమవస్థే క్షణాదూఢే ॥౭॥

వకులావలికా—ణం ఏసో చిత్తగదో భట్టా ॥ఛా॥ నన్వేష చిత్రగతో భర్తా ।

ఉభే—(ప్రణిపత్య।) జేదు భట్టా ॥ఛా॥ జయతు భర్తా॥

మాలవికా—హలా, తదా సంభమదిట్ఠే భట్టిణో రూవే జహా ణ వితిణ్హమ్హి, తహా అజ్జవి వఏ భావిదో అవితిణ్హదంసణో భట్టా ।

ఛా॥ సఖి, తదా సంభ్రమదృష్టే భర్తూ రూపే యథా న వితృష్ణాస్మి, తథాద్యాపి మయా భావితోఽవితృష్ణాదర్శనో భర్తా ।

విదూషకః—సుదం భవదా । తత్తహోదీ చిత్తే జహా దిట్ఠో తహా దిట్ఠో భవం తి మంతేది । ముహా దాణిం మఞ్జూసా వివ రఅణభండఅం జోవ్వణగవ్వం వహాసి ॥ఛా॥ శ్రుతం భవతా । తత్రభవతీ చిత్రే యథా దృష్టస్తథా దృష్టో భవానితి మంత్రయతి ముధేదానీం మఞ్జూషేవ రత్నభాండం యౌవనగర్వం వహసే ॥

రాజా—సఖే, కుతూహలవానాపి నిసర్గశాలీనః స్త్రీజనః । పశ్య ।

ప॥ కార్త్స్న్యేన నిర్వర్ణయితుం చ రూప
మిచ్ఛంతి తత్పూర్వసమాగమానామ్ ॥
న చ ప్రియేష్వాయతలోచనానాం
సమగ్రవృత్తీని విలోచనాని ॥ ౮ ॥

మాలవికా—హలా, కా ఏసా పాసపరిఉత్తవఅణేణ భట్టిణా సిణిద్ధాఏ దిట్ఠిఏ ణిజ్ఝాఈఅది ॥ఛా॥ సఖి, కైషా పార్శ్వపరివృత్తవదనేన భర్త్రా స్నిగ్ధయా దృష్ట్యా నిధ్యాయతే ॥

వకులావలికా—ణం ఇఅం పాసగదా ఇరావదీ ॥ఛా॥ నన్వియం పార్శ్వగతేరావతీ ।

మాలవికా—సహి, అదక్ఖిణో విఅ భట్టా మే పడిభాది । జో సవ్వం దేవీజణం ఉజ్ఝిఅ ఏకాఏ ముహే బద్ధలక్ఖో ॥ఛా॥ సఖి అదక్షి

ణ ఇవ భర్తాఽఽ మే ప్రతిభాతి। యః సవర్ణం దేవీ జనముజ్ఝిత్వైకస్యా ముఖే బద్ధలక్ష్యః ॥

వకులావలికా—(ఆత్మగతమ్।) చిత్తగదం భట్టారం పరమత్థదో సంకప్పిఅ అసూఅది పిఆదు। కీడిస్సం దావ ఏదాఏ। (ప్రకాశమ్।) హలా, భట్టిణో వల్లహా ఏసా ॥ఛా॥ చిత్రగతం భర్తారం పరమార్థతః సంకల్ప్యాసూయతి। భవతు। క్రీడిష్యామి తావదేతయా। సఖి, భర్తుర్వల్లభైషా ॥

మాలవికా—తదో కిం దాణిం అత్తాణం ఆఆసఇస్సం। (ఇతి సాసూయం పరావర్తతే।) ॥ ఛా ॥ తతః కిమిదానీమాత్మాన మాయాసయిష్యామి ॥

రాజా—సఖే, పశ్య।

ప॥ భ్రూభంగభిన్నతిలకం స్ఫురితాధరోష్ఠం
సాసూయమాననమితః పరివర్తయంత్యా।
కాంతాపరాధకుపితే ష్వనయా వినేతుః
సందర్శితేవ లలితాభినయస్య శిక్షా ॥౯॥

విదూషకః—అణుణఅసజ్జో దాణిం హోహి ॥ఛా॥ అనునయసజ్జ ఇదానీం భవ ॥

మాలవికా—అజ్జగోదమో ఏత్థ సంసేవది। (పునః స్థానాంతరాభిముఖీ భవితుమిచ్ఛతి।) ॥ ఛా ॥ ఆర్యగౌతమోఽత్ర సంసేవతే।

వకులావలికా—(మాలవికాం రుద్ధ్వా।) ణ ఖు కువిదా దాణిం తుమం ॥ఛా॥ న ఖలు కుపితేదానీం త్వమ్।

మాలవికా—జఇ చిరం కువిదం ఏవ్వ మం మణ్ణేసి, ఏసో పచ్చాణీఅది కోవో ॥ఛా॥ యది చిరం కుపితామేవ మాం మన్యసే, ఏష ప్రత్యానీయతే కోపః ॥

రాజా—ఉపేత్య।)

ప॥ కుప్యసి కువలయనయనే చిత్రార్పితచేష్టయా కిమేతస్మై।
నను తవ సాక్షాదయమహమనన్యసాధారణో దాసః ॥౧౦॥

వకులావలికా—జెదు భట్టా ॥ ఛా ॥ జయతు భర్తా ।

మాలవికా—(ఆత్మగతమ్ ।) కహం చిత్తగదో భట్టా మఏ అసూఇదో । (ఇతి సప్రణయవదనమఞ్జలిం కరోతి ।) ॥ఛా॥ కథంచిత్రగతో భర్తా మయాసూయితః ।

(రాజా మదనకాతర్యం రూపయతి ।)

విదూషకః—కిం భవం ఉదాసీణో విఅ ॥ఛా॥ కిం భవానుదాసీన ఇవ ।

రాజా—అవిశ్వసనీయత్వాత్సఖ్యాస్తవ ।

విదూషకః—అత్తహోదీఏ అఅం తుహ అవిస్సాసో ॥ఛా॥ అత్రభవత్యాయం తవావిశ్వాసః ॥

రాజా—శ్రూయతామ్ ।

శ్లో॥ పథి నయనయోః స్థిత్వా స్థిత్వా తిరోభవతి క్షణా
త్సరతి సహసా బాహ్వోర్మధ్యం గతాపి సఖీ తవ ।
మనసిజరుజా క్లిష్టస్యైవం సమాగమమాయయా
కథమివ సఖే విస్రబ్ధం స్యాదిమాం ప్రతి మే మనః ॥౧౨॥

వకులావలికా—సహి, బహుసో కిల భట్టా విప్పలద్ధో । తా వతుఏ అత్తా విస్ససణిజ్జో కరీఅదు ॥ఛా॥ సఖి, బహుశః కిల భర్తా విప్రలబ్ధః । తావత్త్వయాత్మా విశ్వసనీయః క్రియతామ్ ॥

మాలవికా—సహి, మహ ఉణ మందభగ్గాఏ సివిణసమాఅమో వి భట్టిణో దుల్లహో ఆసి ॥ఛా ॥ సఖి, మమ పునర్మందభాగ్యాయాః స్వప్నసమాగమోఽపి భర్తుర్దుర్లభ ఆసీత్ ।

వకులావలికా—భట్టా కహేదు సే ఉత్తరం ॥ ఛా ॥ భర్తా కథయత్వస్యా ఉత్తరమ్ ॥

రాజా—

శ్లో॥ ఉత్తరేణ కిమాత్మైవ పంచబాణాగ్నిసాక్షికమ్ ।
తవ సఖ్యై మయా దత్తో న సేవ్యః సేవితా రహః ॥౧౩॥

వకులావలికా—అణుగహీదహ్మ ॥ఛా॥ అనుగృహీతాః స్మః ॥

విదూషకః—(పరిక్రమ్య ।) వఉలావలిఏ, ఏసో బాలాసోఅస్స

క్ఖస్సపల్లవాఇం లంఘేది హరిణో । ణివారేమి ణం ॥ఛా॥ వకులావలికే, ఏష బాలాశోకవృక్షస్య పల్లవాని లంఘయతి హరిణః। నివారయామి ఏనం॥

వకులావలికా—తహ । (ఇతి ప్రస్థితా।) ॥ఛా॥ తథా ।

రాజా—వయస్య, ఏవమేవాస్మిన్రక్షణార్థే అవహితేన త్వయా భవితవ్యమ్ ।

విదూషకః—ఏవ్వం వి గోదమో సందిసీఅది ॥ఛా॥ ఏవమపి గౌతమః సందిశ్యతే ।

వకులావలికా—(పరిక్రమ్య।) అజ్జ గోదమ, అహం అప్పఆసే చిట్ఠామి । తుమం దువారరక్ఖిఓ హోహి ॥ఛా॥ ఆర్య గౌతమ, అహమప్రకాశే తిష్ఠామి । త్వం ద్వారరక్షకో భవ ॥

విదూషకః—జుజ్జఇ ॥ ఛా ॥ యుజ్యతే ।

(నిష్క్రాన్తా వకులావలికా।)

విదూషకః—ఇమం దావ ఫలిహత్థంభం అస్సిదో హోమి । (ఇతి తథా కృత్వా।) అహో సుహప్ఫరిసదా సిలావిసేసస్స । (ఇతి నిద్రాయతే।) ॥ఛా ॥ ఇమం తావత్స్ఫటికస్తంభమాశ్రితో భవామి । అహో సుఖస్పర్శతా శిలావిశేషస్య ॥

(మాలవికా ససాధ్వసా తిష్ఠతి।)

రాజా—

ప॥ విసృజ సుందరి సంగమసాధ్వసం
తవ చిరాత్ప్రభృతి ప్రణయోన్ముఖే ।
పరిగృహాణ గతే సహకారతాం
త్వమతిముక్తలతాచరితం మయి ॥౧౩॥

మాలవికా—దేవీఏ భఏణ అత్తణోవి పిఅం కాదుం ణ పారేమి। ఛా॥ దేవ్యా భయేనాత్మనోఽపి ప్రియం కర్తుం న పారయామి।

రాజా—అయి, న భేతవ్యమ్ ।

మాలవికా—(సోపాలమ్భమ్।) జో ణ భాఅది, సో మఏ భట్టిణీదంసణే దిట్టసమత్థో భట్టా ॥

ఛా॥ యో న బిభేతి, స మయా భట్టినీదర్శనే దృష్టసామర్థ్యో భర్తా।

రాజా—

శ్లో॥ దాక్షిణ్యం నామ బింబోష్ఠి బైమ్బికానాం కులవ్రతమ్ ।
తన్మే దీర్ఘాక్షి యే ప్రాణాస్తే త్వదాశానిబంధనాః ॥౧౪॥

తదనుగృహ్యతాం చిరానురక్తోఽయం జనః । (ఇతి సంశ్లేషముపజనయతి।)

(మాలవికా పరిహరతి।)

రాజా—(ఆత్మగతమ్।) రమణీయః ఖలు నవాంగనానాం మదనవిషయావతారః । తథా హి ।

శ్లో॥ హస్తం కంపయతే రుణద్ధి రశనావ్యాపారలోలాంగులీం
స్వౌ హస్తౌ నయతి స్తనావరణతామాలింగ్యమానా బలాత్।
పాతుం పక్ష్మలనేత్రమున్నమయతః సాచీకరోత్యాననం
వ్యాజేనాప్యభిలాషపూరణసుఖం నిర్వర్తయత్యేవ మే ॥ ౧౫॥

(తతః ప్రవిశతీరావతీ నిపుణికా చ।)

ఇరావతీ—హంజె ణిఉణిఏ, సచ్చం తుమం పరిగదత్థా చందిఆఏ। స ముద్దఘరఆలిందసఇదో ఏఆఈ అజ్జగోదమో దిట్ఠోత్తి ॥ఛా॥ హఞ్జే నిపుణికే, సత్యం త్వం పరిగతార్థా చంద్రికయా । సముద్రగృహాలిందశయిత ఏకాకీ ఆర్యగౌతమో దృష్ట ఇతి ॥

నిపుణికా—అణ్ణహా కహం భట్టిణీఏ విణ్ణావేమి ॥ఛా॥ అన్యథా కథం భట్టిన్యై విజ్ఞాపయామి ॥

ఇరావతీ—తేణ హి తహిం ఏవ్వ గచ్ఛామో । సంసఆదో ముత్తం పిఅవఅస్సం పుచ్ఛిదుం అ ॥ఛా॥ తేన హి తత్రైవ గచ్ఛావః । సంశయాన్ముక్తం ప్రియవయస్యం ప్రష్టుం చ ॥

నిపుణికా—సావసేసం విఅ భట్టిణీఏ వఅణం ॥ఛా॥ సావశేషమివ భట్టిన్యా వచనమ్ ॥

ఇరావతీ—అణ్ణం అ చిత్తగదం అజ్జఉత్తం పసాదేదుం ॥ఛా॥ అన్యచ్చ చిత్రగతమార్యపుత్రం ప్రసాదయితుమ్ ॥

నిపుణికా—అహ కహం దాణిం ఏవ్వ ణ ప్పసాదీఅది ॥ఛా॥ అథ కథమిదానీమేవ న ప్రసాద్యతే ॥

ఇరావతీ—ముద్ధె, జారిసో చిత్తగదో ణం తారిసో ఏవ్వ అణ్ణసంకంతహిఅఓ అజ్జఉత్తో । కేవలం ఉవఆరాదిక్కమం పమజ్జిదుం అఅం ఆరంభో ॥ఛా॥ ముగ్ధే, యాదృశశ్చిత్రగతో నను తాదృశ ఏవాన్యసంక్రాంతహృదయ ఆర్యపుత్రః । కేవలముపచారాతిక్రమం ప్రమార్జితుమయమారంభః ॥

నిపుణికా—ఇదో ఇదో భట్టిణీ ॥ఛా॥ ఇత ఇతో భట్టినీ ॥

(ఉభే పరిక్రామతః।)

(ప్రవిశ్య।)

చేటీ—జెదు భట్టిణీ। దేవీ భణాది । ణ మే మచ్ఛరస్స ఏసో కాలో తేణ ఖు బహుమాణం వడ్ఢైదుం వఅస్సాఏ సహ ణిఅలబంధణె కిదా మాలవిఆ । జఇ అణుమణ్ణసి అజ్జఉత్తస్స పిఅం కాదుం తహా కరేమి । జం తుహ ఇచ్ఛిదం తం మే భణాహి త్తి ॥ఛా॥ జయతు భట్టినీ । దేవీ భణతి। న మే మత్సరస్యైష కాలః । తేన ఖలు బహుమానం వర్ధయితుం వయస్యయా సహ నిగలబంధనం కృతా మాలవికా । యద్యనుమన్యస ఆర్యపుత్రస్య ప్రియం కర్తుం తథా కరోమి । యత్తవేష్టం తన్మే భణేతి ॥

ఇరావతీ—ణాఅరిఏ, విణ్ణావేహి దేవిం । కా వఅం భట్టిణిం ణిఓదుం । పరిఅణణిఅలణేణ దంసిదో మఇ అణుగ్గహో। కస్స వా పసాదేణ అఅం జణో వడ్ఢది త్తి ॥ఛా॥ నాగరికే, విజ్ఞాపయ దేవీమ్ । కా వయం భట్టినీం నియోజయితుమ్ । పరిజననిగలనేన దర్శితో మయ్యనుగ్రహః । కస్య వా ప్రసాదేనాయం జనో వర్ధత ఇతి ॥

చేటీ—తహ। (ఇతి నిష్క్రాంతా।) ॥ఛా॥ తథా ॥

నిపుణికా—(పరిక్రమ్యావలోక్య చ।) భట్టిణి, ఏసో దువారుద్దేసే సముద్దఘరఅస్స విపణిగదో విఅ బలీవద్దో అజ్జగోదమో ఆసీణో ఏవ్వ ణిద్దాఅది ॥ఛా॥ భట్టిని, ఏష ద్వారోద్దేశే సముద్రగృహస్య విపణిగత ఇవ బలీవర్దః ఆర్యగౌతమ ఆసీన ఏవ నిద్రాయతే ॥

ఇరావతీ—అచ్చాహిదం । ణ ఖు సావసేసో విసవిఆరో హువే ।
ఛా॥ అత్యాహితమ్ । న ఖలు సావశేషో విషవికారో భవేత్ ॥

నిపుణికా—పసణ్ణముహవణ్ణో దీసఇ । అవి అ ధువసిద్ధిణా చిఇచ్ఛిదో । తా సే ఆసంకణిజ్జం పావం॥ ఛా॥ ప్రసన్నముఖవర్ణో దృశ్యతే । అపి చ ధ్రువసిద్ధినా చికిత్సితః । తదస్యాశంకనీయం పాపమ్ ॥

విదూషకః—(ఉత్స్వప్నాయతే) భో విమాలవిఏ॥ ఛా॥ భవతి మాలవికే॥

నిపుణికా—సుదం భట్టిణీఏ । కస్స ఏసో అత్తణిఓఅసంపాదణే విస్ససణిజ్జో హదాసో । సవ్వకాలం ఇదో ఏవ్వ సోత్థివాఅణమోదఏహిం కుచ్ఛిం పూరిఅ సంపదం మాలవిఅం సివిణావేది ॥ ఛా॥ శ్రుతం భట్టిన్యా । కస్యైష ఆత్మనియోగసంపాదనే విశ్వసనీయో హతాశః । సర్వకాలమిత ఏవ స్వస్తివాచనమోదకైః కుక్షిం పూరయిత్వా సాంప్రతం మాలవికాం స్వప్నాయతే ॥

విదూషకః—ఇరావదిం అదిక్కమంతి హోహి ॥ ఛా॥ ఇరావతీమతిక్రామంతీ భవ ॥

నిపుణికా—ఏదం అచ్చాహిదం । ఇమం భుఅంగభీరుఅం బమ్హబంధుం ఇమిణా భుఅంగకుటిలేణ దండకట్ఠేణ ఖంభంతరిదా భాఅఇస్సం।
ఛా॥ ఏతదత్యాహితమ్ । ఇమం భుజంగభీరుం బ్రహ్మబంధుమనేన భుజంగకుటిలేన దండకాష్ఠేన స్తంభాంతరితా భీషయిష్యామి ॥

ఇరావతీ—అరుహది ఏవ్వ కిదగ్ఘో ఉవద్దవస్స॥ ఛా॥ అర్హత్యేవ కృతఘ్న ఉపద్రవస్య ॥

(నిపుణికా విదూషకస్యోపరి దండకాష్ఠం పాతయతి।)

విదూషకః—(సహసా ప్రబుద్ధ్య।) అవిహా అవిహా । భో వఅస్స, సప్పో మే ఉవరి పడిదో ॥ ఛా ॥ అవిధ అవిధ । భో వయస్య, సర్పో మ ఉపరి పతితః ॥

రాజా—(సహసోపసృత్య।) సఖే, న భేతవ్యం న భేతవ్యమ్ ।

మాలవికా—(అనుసృత్య।) భట్టా, మా దావ సహసా ణిక్కమ సప్పోత్తి భణీఅది ॥ ఛా॥ భర్తః, మా తావత్సహసా నిష్క్రామ । స

సర్ప ఇతి భణ్యతే ॥

ఇరావతీ—హద్ధి హద్ధి । భట్టా ఇదో ఏవ్వ ధావది ॥ ఛా ॥ హాధిక్ హా ధిక్ । భర్తా ఇత ఏవ ధావతి ॥

విదూషకః—(సప్రహాసమ్।) కహం దండకట్ఠం ఏవం । అహం ఉణ జాణే । జం మఏ కేదఈకంటఏహిం దంసం కరిఅ సప్పస్స ఉవరి అత్తాసో కిదం, తం మే ఫలిదం ॥ ఛా ॥ కథం దండకాష్ఠమేతత్ । అహం పున ర్జానే । యన్మయా కేతకీకంటకైర్దంశంకృత్వా సర్పస్యోపర్యయశః క్కృతమ్, తన్మే ఫలితమ్ ॥

(ప్రవిశ్య పటాక్షేపేణ।)

వకులావలికా—మా దావ భట్టా పవిసదు। ఇహ కుటిలగఈ సప్పో విఅ దీసఇ ॥ ఛా॥ మా తావద్భర్తా ప్రవిశతు । ఇహ కుటిలగతిః సర్ప ఇవ దృశ్యతే ॥

ఇరావతీ—(స్తంభాంతరితా రాజానముపేత్య ।) అవి ణివ్విగ్ఘమణోరహో దివాసంకేదో మిహుణస్స ॥ ఛా ॥ అపి నిర్విఘ్నమనోరథో దివాసంకేతో మిథునస్య ।

(సర్వే ఇరావతీం దృష్ట్వా సంభ్రాంతాః।)

రాజా—ప్రియే, అపూర్వోఽయముపచారః ।

ఇరావతీ—వఉలావలిఏ, దిట్ఠిఆ దుచ్చాహిఆరవిసఆ సంపుణ్ణా దే పఇణ్ణా ॥ ఛా॥ వకులావలికే, దిష్ట్యా దూత్యాధికారవిషయా సంపూర్ణా తే ప్రతిజ్ఞా ।

వకులావలికా—పసీదదు భట్టిణీ । కిం ణు ఖు దద్దురా వాహరంతి త్తి దేవీఏ పుఢవీఏ దేవో వరిసిదుం విరమది ॥ ఛా॥ ప్రసీదతు భట్టినీ । కిం ను ఖలు దర్దురా వ్యాహరంతీతి దేవ్యాం పృథివ్యాం దేవో వర్షితుం విరమతి ?

విదూషకః—మా దావ । భోదీఏ దంసణమెత్తేణ అత్తభవం పణివాదలంఘణం విసుమరిదో । తుమం ఉణ అజ్జ వి పసాదం ణ గేణ్హసి ॥

ఛా॥ మా తావత్ । భవత్యా దర్శనమాత్రేణాత్రభవాన్ప్రణిపా

తలంఘనం విస్మృతః । త్వం పునరద్యాపి ప్రసాదం న గృహ్ణాసి ।

ఇరావతీ—కువిదా దాణిం అహం కిం కరిస్సం ॥ఛా॥ కుపితేదానీమహం కిం కరిష్యామి ॥

రాజా—అస్థానే కోప ఇత్యనుపపన్నం త్వయి । తథా హి ॥

ప॥ కదా ముఖం వరతను కారణాదృతే
తవాగతం క్షణమపి కోపపాత్రతామ్ ।
అపర్వణి గ్రహకలుషేందుమండలా
విభావరీ కథయ కథం భవిష్యతి ॥ ౧౬ ॥

ఇరావతీ—అట్ఠాణేత్తి సుట్ఠు వాహరిదం అజ్జఉత్తేణ । అణ్ణసంకంతేసు అమ్హాణం భాఅహేఏసు జది ఉణ కుప్పేఅం, తదో హస్సా భవేఅం। ఛా॥ అస్థాన ఇతి సుష్ఠు వ్యాహృతమార్యపుత్రేణ । అన్యసంక్రాంతేష్వస్మాకం భాగధేయేషు యది పునః కుప్యేయమ్, తతో హాస్యా భవేయమ్॥

రాజా—త్వమన్యథా కల్పయసి । అహం పునః సత్యమేవ కోపస్థానం నపశ్యామి ।

ప॥ నార్హతి కృతాపరాధోఽప్యుత్సవదివసేషు పరిజనో దండం ।
ఇతి మోచితే మయైతే ప్రణిపతితుం మాముపగతే వ ॥ ౧౭ ॥

ఇరావతీ—ణిఉణిఏ, గచ్ఛ । దేవిం విణ్ణావేహి । దిట్ఠో భవదీఏ పక్ఖవాదో ణం అజ్జఉత్తేత్తి ॥ ఛా ॥ నిపుణికే, గచ్ఛ । దేవీం విజ్ఞాపయ । దృష్టో భవత్యాః పక్షపాతో నన్వద్యేతి ॥

నిపుణికా—తహ । (ఇతి నిష్క్రాంతా ।) ॥ఛా॥ తథా ॥

విదూషకః—(అపవార్య ।) భో, అణత్థో సంపడిదో । బంధణబ్భట్ఠో గిహకవోదో బిడాలిఆఏ ఆలోఏ పడిదో ॥ఛా॥ భోః, అనర్థః సంపతితః । బంధనభ్రష్టో గృహకపోతో బిడాలికాయా ఆలోకే పతితః॥

(ప్రవిశ్య ।)

నిపుణికా—(అపవార్య ।) భట్టిణి, జదిచ్ఛాదిట్ఠాఏ మాహవిఆఏ ఆచక్ఖిదం । ఏవ్వం ఖు ఏవం ణివుత్తంతి । (ఇతి కర్ణే కథయతి ।)

ఛా॥ భట్టిని, యదృచ్ఛాదృష్టయా మాధవికయాఖ్యాతమ్ । ఏవం ఖ

స్యైతన్నివృత్తమితి ॥

ఇరావతీ—(ఆత్మగతమ్।) ఉవవణ్ణం । సచ్చం అలం ఎత్థ బమ్హబం-
ధుణా కిదో పఓఓ । (విదూషకం విలోక్య।) ఇఅం ఇమస్స కామతంత
సచివస్స ణీఈ ॥ ఛా॥ ఉపపన్నమ్ । సత్యమయమత్ర బ్రహ్మబంధునా కృతః
ప్రయోగః । ఇయమస్య కామతంత్రసచివస్య నీతిః ॥

విదూషకః—భోది, జఇ ణీఇగదం ఎకం వి అక్ఖరం పఢెఅం, ణం
మఏ అత్తభవం పేసిదో హువే ॥ఛా॥ భవతి, యది నీతిగతమేకమప్యక్ష-
రం పఠేయమ్, నను మయాత్రభవాన్ప్రేషితో భవేత్ ।

రాజా—(ఆత్మగతమ్।) కథం ను ఖల్వస్మాత్సంకటాదాత్మానం మో-
చయిష్యామి ॥

(ప్రవిశ్య।)

జయసేనా—దేవ, కుమారీ వసులచ్ఛీ కందుఅం అణుధావంతీ పిం-
గలవాణరేణ బలిఅం తాసిదా అంకణిసణ్ణా దేవీఏ పవాదకిసలఅం విఅ
వేవమాణా ణ కిం వి పకిదిం పడివజ్జఇ ॥ఛా॥ దేవ, కుమారీ వసులక్ష్మీః
కందుకమనుధావంతీ పింగళవానరేణ బలవత్త్రాసితాంకనిషణ్ణా దేవ్యాః
ప్రవాతకిసలయమివ వేపమానా న కించిత్ప్రకృతిం ప్రతిపద్యతే ॥

రాజా—కష్టమ్ । కాతరో బాలభావః ॥

ఇరావతీ—(సావేగమ్।) తువరదు అజ్జఉత్తో ణం సమాసాసిదుం
మా సే సంతాసజణిదో విఆరో వడ్ఢదు ॥ ఛా॥ త్వరతామార్యపుత్ర ఎ-
నాం సమాశ్వాసయితుమ్। మాస్యాః సంత్రాసజనితో వికారో వర్ధతామ్॥

రాజా—అయమేనాం సంజ్ఞాపయామి । (ఇతి సత్వరం పరి
క్రామతి।)

విదూషకః—సాహు రే పింగలవాణర, సాహు । పరిత్తాదో తువ
సపక్ఖో ॥ ఛా ॥ సాధు రే పింగళవానర, సాధు । పరిత్రాతస్త్వ
యా స్వపక్షః ॥

(నిష్క్రాంతో రాజా విదూషకశ్చ । ఇరావతీ నిపుణికా ప్రతీహారీ చ।)

మాలవికా—హలా, దేవిం చింతిఅ వేవది మే హిఅఅం । ణజా-

ణే అదో వరం కిం వా అణుహావిదవ్వం హావిస్సది త్తి ॥ఛా॥ సఖ్యదే
వీం చింతయిత్వా వెపతే మే హృదయమ్ । న జానేఽతః పరం
కిం వానుభవితవ్యం భవిష్యతీతి ॥

(నేపథ్యే)

అచ్చరిఅం అచ్చరిఅం । అపుణ్ణే ఎవ్వ పఞ్చరత్తే దోహలస్స ము
ఉలేహిం సంణద్ధో తవణీఆసోఓ । జావ దేవీఏ ణివేదేమి ॥ఛా॥ ఆశ్చ
ర్యమాశ్చర్యమ్ । అపూర్ణ ఎవ పఞ్చరాత్రే దోహదస్య ముకులైః సం
నద్ధస్తపనీయాశోకః । యావద్దేవ్యై నివేదయామి ॥

(ఉభే శ్రుత్వా ప్రహృష్టే ।)

వకులావలికా—అస్ససదు సహీ । సచ్చప్పఇణ్ణా దేవీ ॥ఛా॥ ఆశ్వ
సతు సఖీ । సత్యప్రతిజ్ఞా దేవీ ॥

మాలవికా—తేణ హి పమదవణపాలిఆఏ పుట్ఠదో హోమి ।
ఛా॥ తేన హి ప్రమదవనపాలికాయాః పృష్ఠతో భవామి ॥

వకులావలికా—తహ ।ఛా॥ తథా ॥

(ఇతి నిష్క్రాన్తే ।)

ఇతి శ్రీ మహాకవి కాళిదాసకృతౌ

మాళవికాగ్నిమిత్రే నాటకే.

చతుర్థోఽఙ్కః ।

శ్రీరస్తు.

అథ మాళవికాగ్నిమిత్రే.

పంచమోఽంకః.

(తతః ప్రవిశత్యుద్యానపాలికా।)

ఉద్యానపాలికా—ఉవఖ్ఖిత్తో మఏ కిదసక్కారవిహాణో తవణీఅ అ
సోఅస్స వేదిఆబంధో ॥ జావ అణుట్ఠిదణిఓఅం అత్తాణం దేవీఏణివేదే
మి । (పరిక్రమ్య।) అహో దేవ్వస్స అణుకంపణీఆ మాలవిఆ । త
స్సిం తహ చండీఆ దేవీ ఇమిణా అసోఅకుసుమవుత్తంతేణపసాదసుము
హీహవిస్సది । కహిం ణుఖు దేవీ హవే । (విలోక్య।) అమ్మో, ఏ
సో దేవీఏపరిఅణబ్భంతరో కింపి జదుముద్దాలచ్ఛిదం మంజూసం గ
హీఅ చదుస్సాలాదో కుజ్జో సారసిఓ ణిక్కమది। పుచ్ఛిస్సం దావ ణం।

(ఇతి పరిక్రామతి)

ఛా ॥ఉపక్షిప్తో మయా కృతసత్కారవిధిస్తపనీయాశోకస్య వేదికాబంధః।
యావదనుష్ఠితనియోగమాత్మానం దేవ్యై నివేదయామి। అహో దైవ
స్యానుకంపనీయా మాలవికా । తస్యాం తథా చండీ దేవ్యనేనాశో
కకుసుమవృత్తాంతేన ప్రసాదసుముఖీభవిష్యతి । కుత్ర ను ఖలు దే
దేవీ భవేత్ ॥ అహో, ఏష దేవ్యాః పరిజనాభ్యంతరః కిమపి జ
తుముద్రాలాంఛితాం మంజూషాం గృహీత్వా చతుశ్శాలాతః కుబ్జః
సారసికో నిష్క్రామతి । ప్రక్ష్యామి తావదేనమ్॥

(తతః ప్రవిశతి కుబ్జః సారసికః)

ఉద్యాన పాలికా—(ఉపసృత్య)సారసిఅ, కహింపత్థిదోసి ॥
ఛా॥సారసిక, కుత్రప్రస్థితోఽసి ॥

సారసికః—మహుఅరిఏ, విజ్జాభరిఆణం బహ్మణాణం ణిచ్చదక్ఖి
ణామాడిఆ పురోహిదస్స హత్థం పావఇస్సం ॥ఛా॥ మధుకరికే, వి
ద్యాభరితానాం బ్రాహ్మణానాం నిత్యదక్షిణామాడికా పురోహితస్య
హస్తం ప్రాపయిష్యామి ॥

ఉద్యానపాలికా—కింణిమిత్తం ॥ఛా॥ కింనిమిత్తమ్ ॥

సారసికః—జదప్పహుది సేణావదీ జణ్ణతురంగరక్ఖణే ణిఉత్తో భట్టిదారఓ వసుమిత్తో, తదప్పహుది తస్స ఆఉసణిమిత్తం ణిక్ఖసదసువణ్ణపరిమాణం దక్ఖిణం దేవీ దక్ఖిణీఏహిం పరిగ్గాహేది ॥ఛా॥ యదాప్రభృతి సేనాపతిర్యజ్ఞతురంగరక్షణే నియుక్తో భర్తృదారకో వసుమిత్రః తదాప్రభృతి తస్యాయుర్నిమిత్తం నిష్కశతసువర్ణపరిమాణాం దక్షిణాం దేవీ దక్షిణీయైః పరిగ్రాహయతి ॥

ఉద్యానపాలికా—అహ కహిం దేవీ । కిం వా అణుచిట్ఠది ॥ఛా॥ అథ కుత్ర దేవీ । కిం వానుతిష్ఠతి ॥

సారసికః—మంగళఘరే ఆసణత్థా భవిఅ విదబ్భవిసఆదో భాదుణా వీరసేణేణ పేసిదం లేహం లేహకరేహిం వాఇఅమాణం సుణాది ॥
ఛా॥ మంగళగృహే ఆసనస్థా భూత్వా విదర్భవిషయాద్భ్రాత్రా వీరసేనేన ప్రేషితం లేఖం లేఖకైర్వాచ్యమానం శృణోతి ॥

ఉద్యానపాలికా—కో ఉణ విదబ్భరాఅవుత్తంతో సుణీఅది ॥
ఛా॥ కః పునర్విదర్భరాజవృత్తాంతః శ్రూయతే ॥

సారసికః—వసీకిదో కిల వీరసేణప్పముహేహిం భత్తుణో విజఅదణ్డేహిం విదబ్భణాహో । మోఇదో సే దాఆదో మాహవసేణో । దూదో అ తేణ మహాసారాణి రఅణాణి వాహణాణి సిప్పఆరిఆభూఇట్ఠం పరిఅణం ఉవాఅణీకరిఅ భట్టిణో సఆసం పేసిదో త్తి ॥ఛా॥ వశీకృతః కిల వీరసేనప్రముఖైర్భర్తుర్విజయదండైర్విదర్భనాథః । మోచితోఽస్య దాయాదో మాధవసేనః । దూతశ్చ తేన మహాసారాణి రత్నాని వాహనాని శిల్పకారికాభూయిష్ఠం పరిజనముపాయనీకృత్య భర్తుః సకాశం ప్రేషిత ఇతి ॥

ఉద్యానపాలికా—అహం వి దేవీఏ సఆసం గచ్ఛమ్హి । తుమం వి అ

త్తణో ణిఓఅం అణుచిట్ఠ ॥ఛా॥ అహమపి దేవ్యాః సకాశం గచ్ఛామి త్వమప్యాత్మనో నియోగమనుతిష్ఠ ।

(ఇతి నిష్క్రాంతౌ ।)

ఇతి ప్రవేశకః ।

(తతః ప్రవిశతి ప్రతీహారీ ।)

ప్రతీహారీ—ఆణత్తమ్హి అసోఅసక్కారవావుదాఏ దేవీఏ । విణ్ణావేహి । అజ్జఉత్తేణ సహ అసోఅరుక్ఖస్స పసూణలచ్ఛిం పచ్చక్ఖీకాదుం తి । తా జావ ధమ్మాసణగదం దేవం పడివాలేమి । (ఇతి పరిక్రామతి ।)

ఛా॥ ఆజ్ఞప్తాస్మ్యశోకసత్కారవ్యాపృతయా దేవ్యా । విజ్ఞాపయ । ఆర్యపుత్రేణ సహాశోకవృక్షస్య ప్రసూనలక్ష్మీం ప్రత్యక్షీకర్తుమితి । తద్యావద్ధర్మాసనగతం దేవం ప్రతిపాలయామి ।

(నేపథ్యే వైతాలికౌ ।)

విజయతాం విజయతాం దేవః

ప్రథమః—దిష్ట్యా దండైరేవ రిపుశిరస్సు వర్తతే దేవః ।

ప॥ పరభృతకలవ్యాహారేషు త్వమాత్తరతిర్మధుం
నయసి విదిశాతీరోద్యానేష్వనంగ ఇవాంగవాన్ ।
విజయకరిణామాలానత్వం గతైః ప్రబలస్య తే
వరద వరదారోధోవృక్షైః సహావనతో రిపుః ॥౧॥

ద్వితీయః—

ప॥ విరచితపదం వీరప్రీత్యా సురోపమ సూరిభి
శ్చరితముభయోర్మధ్యేకృత్య స్థితం క్రథకైశికాన్ ।
తవహృతవతో దండానీకైర్విదర్భపతేః శ్రియం
పరిఘగురుభిర్దోర్భిర్విష్ణోః ప్రసహ్య చ రుక్మిణీం ॥౨॥

ప్రతీహారీ—ఏసో జఅసద్దసూఇదప్పత్థాణో భట్టా ఇదో ఏవ్వ ఆఅచ్ఛది । అహం వి దావ ఇమస్స పముహాదో లోఆదో ఓసరిఅ ఖంభంతరిదా హోమి । (ఇత్యేకాంతే స్థితా ।) ॥ఛా॥ ఏష జయశబ్దసూచితప్రస్థానో

ర్తేఽత ఏవాగచ్ఛతి । అహమపి తావదస్య ప్రముఖాలోకాదపసృత్య స్తంభాంతరితా భవామి ॥

(ప్రవిశ్య సవయస్యః)

రాజా—

ప॥ కాంతాం విచింత్య సులభేతరసంప్రయోగాం
శ్రుత్వా విదర్భపతిమానమితం బలైశ్చ ।
ధారాభిరాతప ఇవాభిహతం సరోజం
దుఃఖాయతే మమ మనః సుఖముత్సృతే చ ॥3॥

విదూషకః—జహ అహం పేక్ఖామి । ఏకంతసుహిదో భవం హవిస్సది ॥ఛా॥ యథాహం పశ్యామి । ఏకాంతసుఖితో భవాన్భవిష్యతి।

రాజా—కథమివ ।

విదూషకః—అజ్జ కిల దేవీఏ ఏవ్వం పండితకౌశికీ భణిదా । భఅవది, జం తుమం పసాహణగవ్వం వహాసి, తం దంసేహి మాలవిఆఏ సరీరే వివాహణేవచ్ఛం తి । తాఏ సవిసేసాలంకిదా మాలవిఆ । తత్తహోదీకదావి పూరఏ భవదోవి మణోరహం ॥ఛా॥ అద్య కిల దేవ్యైవం పండితకౌశికీ భణితా । భగవతి, యత్త్వం ప్రసాధనగర్వం వహసి, తద్దర్శయ మాలవికాయాః శరీరే వివాహనైపథ్యమితి । తయా సవిశేషాలంకృతా మాలవికా । తత్రభవతీ కదాచిత్పూరయేద్భవతోఽపి మనోరథమ్ ॥

రాజా— సఖే, మదపేక్షామనురోధిన్యా అనయా ధారిణ్యాః పూర్వచరితైః సంభావ్యత ఏవైతత్

ప్రతీహారీ—(ఉపగమ్య) జేదు భట్టా । దేవీ విణ్ణావేది । తవణీఅసోఅస్స కుసుమసమిద్ధిదంసణేణ మహ ఆరంభో సఫలో కరీఅదు త్తి।

ఛా॥ జయతు భర్తా । దేవీ విజ్ఞాపయతి । తపనీయాశోకస్య కుసుమసమృద్ధిదర్శనేన మమారంభః సఫలః క్రియతామితి ॥

రాజా—నను తత్రైవ తిష్ఠతి ॥

ప్రతీహారీ—అహ ఇం । జహారిహసంమాణసుహిఅం అంతేఉరం వి

సజ్జిఅ మాలవిఆపురోఏణ అత్తణో పరిఅణేణ సహ దేవం పడివాలేది॥

ఛా॥ అథ కిమ్ । యథార్హసంమానసుఖితమంతఃపురం విసృజ్య మాలవికాపురోగయాత్మనః పరిజనేనసహ దేవం ప్రతిపాలయతి ।

రాజా—(సహర్షం విలోక్య విదూషకమ్ ।) జయసేనే, గచ్ఛాగ్రతః ॥

ప్రతీహారీ—ఏదు ఏదు దేవో।(ఇతి పరిక్రామతి)।ఛా॥ఏత్వేతు దేవః॥

విదూషకః—(విలోక్య।) భో వఅస్స, కించి పరివుత్తజోవ్వణో విఅ వసంతో పమదవణే లక్ఖీఅది ॥ఛా॥ భో వయస్య, కించిత్పరివృత్త యౌవన ఇవ వసంతః ప్రమదవనే లక్ష్యతే॥

రాజా—యథాహ భవాన్ ।

ప॥ అగ్రే వికీర్ణకురవకఫలజాలకభిద్యమానసహకారమ్ ।
పరిణామాభిముఖమృతోరుత్సుకయతి యౌవనం చేతః॥౨॥

విదూషకః—(పరిక్రమ్య।) అహో, అఅం సో దిణ్ణణేవచ్ఛో విఅ కుసుమత్థబఏహిం తవణీఅసోఓ । ఓలోఏదు భవం ॥ఛా॥ అహో, అయం స దత్తనేపథ్య ఇవ కుసుమస్తబకైస్తపనీయాశోకః । అవలోకయతు భవాన్ ॥

రాజా—స్థానే ఖలు ప్రసవమంథరోఽయమభూత్ । యదిదానీమనన్యసాధారణీం శోభాముద్వహతి । పశ్య ।

ప॥ సర్వాశోకతరూణాం ప్రథమం సూచితవసంతవిభవానామ్।
నివృత్తదోహదేఽస్మిన్సంక్రాంతానీవ కుసుమాని ॥౫॥

విదూషకః—తహ । భో, వీసద్ధో హోహి । అమ్హేసు సంణిహిదేసు వి ధారిణీ పాసపరివట్టిణిం మాలవిఅం అణుమణ్ణేది ॥

ఛా॥ తథా । భోః, విస్రబ్ధో భవ । అస్మాసు సంనిహితేష్వపి ధారిణీ పార్శ్వపరివర్తినీం మాలవికామనుమన్యతే ॥

రాజా—(సహర్షమ్।) సఖే, పశ్య।

ప॥ మామియమభ్యుత్తిష్ఠతి దేవీ వినయాదనుత్థితా ప్రియయా ॥
విస్తృతహస్తకమలయా నరేంద్రలక్ష్మ్యా వసుమతీవ ॥౬॥

(తతః ప్రవిశతి ధారిణీ మాలవికా పరివ్రాజికా విభవతశ్చ పరివారః।)

మాలవికా—(ఆత్మగతమ్।) జాణామి ణిమిత్తం కోదుఅలంకారస్స తహ వి మే హిఅఅం బిసిణీపత్తగదం విఅ సలిలం వేవది। అవి అదక్ఖిణేదరం వి మే ణఅణం బహుసో ఫురది॥ ఛా॥ జానామి నిమిత్తం కౌతుకాలంకారస్య। తథాపి మే హృదయం బిసినీపత్రగతమివ సలిలం వేపతే। అపి చ దక్షిణేతరమపి మే నయనం బహుశః స్ఫురతి॥

విదూషకః— భో వఅస్స, వివాహణేవచ్ఛేణ సవిసేసం ఖు సోహదిమాలవిఆ॥ ఛా॥ భో వయస్య, వివాహనైపథ్యేన సవిశేషం ఖలు శోభతే మాలవికా॥

రాజా—పశ్యామ్యేనామ్। సైషా।

ప॥ అనతిలంబిదుకూలనివాసినీ
బహుభిరాభరణైః ప్రతిభాతి మే।
ఉడుగణైరుదయోన్ముఖచంద్రికా
హతహిమైరివ చైత్రవిభావరీ॥౭॥

దేవీ—(ఉపేత్య।) జేదు అజ్జఉత్తో ॥ఛా॥ జయత్వార్యపుత్రః

విదూషకః—వడ్ఢదు భోదీ ॥ఛా॥ వర్ధతాం భవతీ

పరివ్రాజికా—విజయతాం దేవః।

రాజా—భగవతి, అభివాదయే।

పరివ్రాజికా—అభిప్రేతసిద్ధిరస్తు।

దేవీ—(సస్మితమ్।) అజ్జఉత్త, ఏస తే అమ్హేహిం తరుణీజణసహాఅస్స అసోఓ సంకేదఘరో కప్పిదో ॥ఛా॥ ఆర్యపుత్ర, ఏష తేఽస్మాభిస్తరుణీజనసహాయస్యాశోకః సంకేతగృహం కల్పితః।

విదూషకః—భో, ఆరాహిఓసి ॥ఛా॥ భోః, ఆరాధితోఽసి

రాజా—(సవ్రీడమశోకమభితః పరిక్రామన్।)

ప॥ నాయం దేవ్యా భాజనత్వం న సేయః
సత్కారాణామీదృశానామశోకః।
యః సన్న్యస్తే మాధవశ్రీనియోగ

తస్మై ప్రశ్నసత్యాదరం త్వత్ప్రియాత్మా ॥౮॥

విదూషకః—భో, వీసద్ధో భవిఅ తుమం జోవ్వణవదిం ఇమం పేక్ఖ ॥ ఛా॥ భోః, విస్రబ్ధో భూత్వా త్వం యౌవనవతీమిమాం పశ్య ।

దేవీ—కం ॥ఛా॥ కామ్ ॥

విదూషకః—భోది, తవణీఆసోఅస్స కుసుమసోహమ్ ॥ఛా॥ భవతి, తపనీయాశోకస్య కుసుమశోభామ్ ॥

(సర్వ ఉపవిశంతి।)

రాజా—(మాలవికాం విలోక్య । ఆత్మగతమ్ ।) కష్టః ఖలు సంనిధివియోగః ॥

ప॥ అహం రథాంగనామేవ ప్రియా సహచరీవ మే ।
అననుజ్ఞాతసంపర్కా ధారిణీ రజనీవ నౌ ॥౯॥

(ప్రవిశ్య।)

కంచుకీ—విజయతాం దేవః । దేవ, అమాత్యో విజ్ఞాపయతి । విదర్భవిషయోపాయనే ద్వే శిల్పకారికే మార్గపరిశ్రమాదలఘుశరీరే ఇతి పూర్వం న ప్రవేశితే । సంప్రతి దేవోపస్థానయోగ్యే సంవృత్తే । తదాజ్ఞాం దేవో దాతుమర్హతీతి ।

రాజా—ప్రవేశయ తే ।

కంచుకీ—యదాజ్ఞాపయతి దేవః । (ఇతి నిష్క్రమ్య తాభ్యాం సహ ప్రవిశ్య।) ఇతో భవత్యౌ ।

ప్రథమా—హలా మదణిఏ, అపువ్వం ఇమం రాఅఉలం పవిసంతీఏ పసీదది మే హిఅఅం ॥ఛా॥ సఖి మదనికే, అపూర్వమిమం రాజకులం ప్రవిశంత్యాః ప్రసీదతి మే హృదయమ్ ॥

ద్వితీయా—జోసణిఏ, అత్థి ఖు లోఅప్పవాదో । ఆఆమి సుహం దుక్ఖం వా హిఅఅసమవత్థా కహేది త్తి ॥ఛా॥ జ్యోత్స్నికే, అస్తి ఖలు లోకప్రవాదః। ఆగామి సుఖం దుఃఖం వా హృదయసమవస్థా కథయతీతి

ప్రథమా—సో సచ్చో దాణిం హోదు ॥ ఛా ॥ స సత్య ఇదానీం భవతు ॥

కంచుకీ—ఏష దేవ్యా సహ దేవ స్తిష్ఠతి । ఉపసర్పతాం భవత్యౌ।

(ఉభే ఉపసర్పతః)

(మాలవికా పరివ్రాజికా చ దేవ్యౌ దృష్ట్వా పరస్పరమవలోకయతః।)

ఉభే—(ప్రణిపత్య।) జెదు భట్టా । జేదు భట్టిణీ ॥ ఛా ॥ జయతు భర్తా । జయతు భట్టిని ।

(రాజాజ్ఞయా ఉభే ఉపవిష్టే।)

రాజా—కస్యాం కలాయామభివినీ తే భవత్యౌ ।

ఉభే—భట్టా, సంగీదే అబ్భంతర మ్హ ॥ ఛా॥ భర్తః, సంగీతేఽభ్యంతరే స్వః ॥

రాజా—దేవి, గృహ్యతామనయోరన్యతరా ॥

దేవీ—మాలవిఏ, ఇదో పేక్ఖ । కదరా దే సంగీదసహఆరిణీరుచ్చది ॥ ఛా ॥ మాలవికే, ఇతః పశ్య । కతరా తె సంగీతసహకారిణీ రోచతే ॥

ఉభే—(మాలవికాం దృష్ట్వా।) అమ్హో భట్టదారిఆ । (ఇతి ప్రణమ్య) జెదు జేదు భట్టదారిఆ। (తయా సహ బాష్పం వికిరతః।)

ఛా॥ అహో భర్తృదారికా । జయతు జయతు భర్తృదారికా।

(సర్వే సవిస్మయమవలోకయంతి।)

రాజా—కె వా భవత్యౌ । కా వా ఇయమ్ ।

ఉభే—భట్టా, ఏసా అమ్హాణం భట్టదారిఆ ॥ఛా ॥ భర్తః, ఏషాస్మాకం భర్తృదారికా ॥

రాజా—కథమివ ।

ఉభే—సుణాదు భట్టా । జో సో భట్టిణా విజఅదండేహిం విదబ్భణాహం వసీకరిఅ బంధణాదో మోఇఓ కుమారో మాహవసేణో ణామ, తస్స ఇఅం కణీఅసీ భఇణీ మాలవిఆ ణామ।।ఛా॥ శృణోతు భర్తా । యః స భర్త్రా విజయదండైర్విదర్భనాథం వశీకృత్య బంధనాన్మోచితః కుమారో మాధవసేనో నామ, తస్యేయం కనీయసీ భగినీ మాలవికా నామ ॥

దేవీ—కహం రాఅదారిఆ ఇఅం । చందణం ఖు మవ పాదఓవఓఏ
ణ దూసిదం ॥ఛా॥ కథం రాజదారికేయమ్ । చందనం ఖలు మయా పా
దోపయోగేన దూషితమ్ ॥

రాజా—అథాత్రభవతి కథమిత్థంభూతా ।

మాలవికా—(నిశ్వస్య । ఆత్మగతమ్,) విహిణిఓఏణ ॥ఛా॥ విధి
యోగేన ॥

ద్వితీయా—భత్తుదాఅదవసంగదే భట్టిదారఏ మాహవసేణే తస్స అ
మచ్చేణ అజ్జసుమదిణా అహ్మారిసం పరిఅణం ఉజ్ఝిఅ గూఢం ఆణీదా
ఏసా ॥ఛా॥ భర్తృదాయాదవశంగతే భర్తృదారకే మాధవసేనే తస్యా
మాత్యేనార్యసుమతినాస్మాదృశంపరిజనముజ్ఝిత్వా గూఢమానీతైషా ।

రాజా—శ్రుతపూర్వం మయైతత్ । తతస్తతః ।

ద్వితీయా—భట్టా, అదో వరం ణ ఆణీమో ॥ఛా॥ భర్తః, అతఃప
రం న జానీమః ।

పరివ్రాజికా—తతఃపరం మందభాగినీ కథయిష్యామి ।

ఉభే—అజ్జకోసిఈఏ విఅ సరసంజోఓ ॥ఛా॥ ఆర్యకౌశిక్యా ఇవ స్వ
రసంయోగః ।

మాలవికా—ణం సా ఏవ్వ ॥ఛా॥ నను సైవ ।

ఉభే—జదివేసధారిణీ అజ్జకోసిఈ దుఖ్ఖేణ విభావీఅది । భఅవది
వందామో ॥ఛా॥ యతివేషధారిణ్యార్యకౌశికీ దుఃఖేన విభావ్యతే । భ
గవతి, వందావహే ॥

పరివ్రాజికా—స్వస్తి భవతీభ్యామ్ ॥

రాజా—కథమాప్తవర్గోఽయం భగవత్యాః ।

పరివ్రాజికా—ఏవమేతత్ ॥

విదూషకః—తేణ హి కహేదు భఅవదీ అత్తభోదీఏ ఉత్తంతం
అసేసం॥ఛా॥ తేన హి కథయతు భగవత్యత్రభవత్యా వృత్తాంతమశేషమ్॥

పరివ్రాజికా—(సవైక్లబ్యమ్) తావచ్ఛ్రూయతామ్ । మాధవ
సేనసచివం మమాగ్రజం సుమతిమవగచ్ఛ ।

రాజా—ఉపలక్షితమ్। తత స్తతః ।

పరివ్రాజికా—స ఇమాం తథాగతభ్రాతృకాం మయా సార్ధమపవాహ్య భవత్సంబంధాపేక్షయా పథికసార్థం విదిశాగామినమనుప్రవిష్టః॥

రాజా—తత స్తతః ।

పరివ్రాజికా—స చాటవ్యంతరే నివిష్టో గత్వాధ్వా వణిగ్జనః ।

రాజా—కిం చాన్యత్ ।

పరివ్రాజికా—తత్ర

ప॥ తూణీరపట్టపరిబద్ధభుజాంతరాళ
మాపార్ష్ణిలంబిశిఖిపింఛకలాపధారి ।
కోదండపాణి వినదత్ప్రతిరోధకానా
మాపాతదుష్ప్రసహమావిరభూదనీకమ్ ॥౧౦॥

(మాలవికా భయం రూపయతి।)

విదూషకః—భోది, మా భఆహి । అదిక్కంతం ఖు తత్తహోదీ కహేది॥ ఛా॥ భవతి, మా బిభీహి।అతిక్రాంతం ఖలు తత్రభవతీ కథయతి ॥

రాజా—తత స్తతః।

పరివ్రాజికా—తతో ముహూర్తంబద్ధాయుధాస్తే పరాఙ్ముఖీభూతాః సార్థవాహయోద్ధార స్తస్కరైః ।

రాజా—హంత, ఇతః పరం కష్టతరం శ్రోతవ్యమ్ ।

పరివ్రాజికా—తత స్సుమతిః ।

ప॥ ఇమాం పరీప్సుర్దుర్జాతే పరాభిభవకాతరామ్ ।
భర్తృప్రియః ప్రియైర్భర్తు రానృణ్యమసుభిర్గతః ॥౧౧॥

ప్రథమా—అహ్మో, హదో సుమదీ ॥ఛా॥ అహో, హత స్సుమతిః॥

ద్వితీయా—అదో ఖు భట్టిదారిఆఏ ఇఅం సమవత్థా సంవుత్తా ।

ఛా॥ అతః ఖలు భర్తృదారికాయా ఇయం సమవస్థా సంవృత్తా ।

(పరివ్రాజికా బాష్పం విసృజతి।)

రాజా—భగవతి, తనుత్యజామీదృశీ లోకయాత్రా। న శోచ్యం తత్రభవాన్సఫలీకృతభర్తృపిండః । తత స్తతః ।

పరివ్రాజికా—తతో ఽహం మోహముపగతా యావత్సంజ్ఞాం లభే తావదియం దుర్లభదర్శనా సంప్రవృత్తా ॥

రాజా—మహత్ఖలు కృచ్ఛ్రమనుభూతం భగవత్యా ।

పరివ్రాజికా—తతో భ్రాతృశరీరమగ్నిసాత్కృత్వా పునర్నవీభూతవైధవ్యదుఃఖయా మయా త్వదీయదేశమవతీర్య ఇమే కాషాయే గృహీతే ।

రాజా—యుక్తః సజ్జనస్యైష పన్థాః । తతస్తతః ।

పరివ్రాజికా—సేయమాటవికేభ్యో వీరసేనం వీరసేనాచ్చ దేవీం గతా । దేవీగృహే లబ్ధప్రవేశయా దృష్టేత్యేతదవసానం కథాయాః ।

మాలవికా—కిం ణు ఖు సంపదం భట్టా భణాది ॥ఛా॥ కిం ను ఖలు సాంప్రతం భర్తా భణతి ।

రాజా—అహో పరిభవోపహారిణో వినిపాతాః । కుతః ।

ప॥ ప్రేష్యభావేన నామేయం దేవీశబ్దక్షమా సతీ ।
స్నానీయవస్త్రక్రియయా పత్రోర్ణం వోపయుజ్యతే । ౧౩॥

దేవీ—భఅవది, తుఏ అభిజణవదిం మాలవిఅం అణాచక్ఖంతీఏ అసంపదం కిదమ్ ॥ఛా॥ భగవతి, త్వయాభిజనవతీం మాలవికామనాచక్షాణయాసాంప్రతం కృతమ్ ।

పరివ్రాజికా—శాన్తం పాపం । కేన చ కారణేన మయా నైర్ఘృణ్యమవలంబితమ్ ।

దేవీ—కిం విఅ తం కారణమ్ ॥ఛా॥ కిమివ తత్కారణమ్ ।

పరివ్రాజికా—ఇయం పితరి జీవతి కేనాపి దేవయాత్రాగతేన సిద్ధాదేశకేన సాధునా మత్సమక్షం సమాదిష్టా । సంవత్సరమాత్రమియం ప్రేష్యభావమనుభూయ తతః సదృశభర్తృగామినీ భవిష్యతీతి । తదేవం భావినమాదేశమస్యాస్త్వత్పాదశుశ్రూషయా పరిణమన్తమవేక్ష్య కాలప్రతీక్షయా మయా సాధు కృతమితి పశ్యామి ॥

రాజా—యుక్తా ప్రతీక్షా ।

కంచుకీ—దేవ, కథాన్తరేణాన్తరితమ్ । అమాత్యో విజ్ఞాపయతి । విదర్భగతమనుష్ఠేయమనుష్ఠితమభూత్ । దేవస్య తావదభిప్రాయం శ్రో

తుమిచ్ఛామీతి ॥

రాజా—మౌద్గల్య, తత్రభవతోర్యజ్ఞసేనమాధవసేనయోర్ద్వైరాజ్యమిదానీమవస్థాపయితుకామోఽస్మి ॥

శ్లో॥ తౌ పృథగ్వరదాకూలే శిష్టాముత్తరదక్షిణే ।
నక్తందివం విభజ్యోభౌ శీతోష్ణకిరణావివ ॥౧౩॥

కంచుకీ—దేవ, ఏవమమాత్యపరిషదే నివేదయామి ।

(రాజాంగుళ్యానుమన్యతే।)

(నిష్క్రాంతః కంచుకీ।)

ప్రథమా—(జనాంతికమ్।) భట్టిదారిఏ, దిట్ఠిఆ భట్టిణా భట్టిదారఓ అద్ధరజ్జే పడిట్ఠం గమఇస్సది ॥ఛా॥ భర్తృదారికే, దిష్ట్యా భర్త్రా భర్తృదారకోఽర్ధరాజ్యే ప్రతిష్ఠాం గమయిష్యతే ।

మాలవికా—ఏదం దావ బహు మణ్ణిదవ్వం, జం జీవిదసంసఆదో ముత్తో ॥ఛా॥ ఏతత్తావద్బహు మంతవ్యమ్, యజ్జీవితసంశయాన్ముక్తః ।

(ప్రవిశ్య।)

కంచుకీ—విజయతాం దేవః । దేవ, అమాత్యో విజ్ఞాపయతి । కల్యాణీ దేవస్య బుద్ధిః । మంత్రిపరిషదోఽప్యేతదేవ దర్శనమ్ । కుతః॥

శ్లో॥ ద్విధా విభక్తాం శ్రియముద్వహంతౌ
ధురం రథాశ్వావివ సంగ్రహీతుః ।
తౌ స్థాస్యతస్తే నృపతేర్నిదేశే
పరస్పరోపగ్రహనిర్వికారౌ ॥౧౪॥

రాజా—తేన హి మంత్రిపరిషదం బ్రూహి । సేనాన్యే వీరసేనాయ లేఖ్యతామేవం క్రియతామితి ।

కంచుకీ—యథాజ్ఞాపయతి దేవః । (ఇతి నిష్క్రమ్య సప్రాభృతకం లేఖం గృహీత్వా పునః ప్రవిష్టః ।) అనుష్ఠితా ప్రభోరాజ్ఞా । అయం దేవస్య సేనాపతేః పుష్పమిత్రస్య సకాశాత్సోత్తరీయప్రాభృతకో లేఖః ప్రాప్తః । ప్రత్యక్షీకరోత్వేనం దేవః ।

(రాజోత్థాయ సప్రాభృతకం లేఖం సోపచారం గృహీత్వా

దేవీ—ఏదం కిం అచ్ఛరిఅం । సాహారణో ఖు తాణం మహ అ అ అం అబ్భుదఓ ॥ఛా॥ ఏతత్కి-మాశ్చర్యమ్ । సాధారణః ఖలు తాసాం మమ చాయమభ్యుదయః ॥

ప్రతీహారీ—(జనాంతికమ్।) భట్టిణి, ఇరావదీ ఉణ విణ్ణావేది। సరిసం దేవీఏ పహావంతీఏ । తుహ వఅణం సంకప్పిదం ణ జుజ్జది అణ్ణహా కాదుం తి ॥ఛా॥ భట్టిని, ఇరావతీ పునర్విజ్ఞాపయతి । సదృశం దేవ్యాః ప్రభవంత్యాః । తవవచనం సంకల్పితం న యుజ్యతేఽన్యథాకర్తుమితి॥

దేవీ—భఅవది, తుఏ అణుమదా ఇచ్ఛామి అజ్జసుమదిణా పుఢమసంకప్పిదం మాలవిఅం అజ్జఉత్తస్స పడివాదేదుం ॥ ఛా ॥ భగవతి, త్వయానుమతేచ్ఛామ్యార్యసుమతినా ప్రథమసంకల్పితాం మాలవికామార్యపుత్రాయ ప్రతిపాదయితుమ్ ॥

పరివ్రాజికా—ఇదానీమపి త్వమేవాస్యాః ప్రభవసి ।

దేవీ—(మాలవికాం హస్తే గృహీత్వా।) ఇదం అజ్జఉత్తో పిఅణివేదణాణురూవం పారితోసిఅం పడిచ్ఛదు ॥ఛా॥ ఇదమార్యపుత్రః ప్రియనివేదనానురూపం పారితోషికం ప్రతీచ్ఛతు ॥

(రాజా వ్రీడాం నాటయతి।)

దేవీ—(సస్మితమ్।) కిం అవధీరేది అజ్జఉత్తో ॥ఛా॥ కిమవధీరయత్యార్యపుత్రః ।

విదూషకః—భోది, ఏసో లోఅవ్వవహారో । సవ్వో ణవవరో లజ్జాదురో హోది ॥ ఛా ॥ భవతి, ఏష లోకవ్యవహారః । సర్వో నవవరో లజ్జాతురో భవతి ।

(రాజా విదూషకమపేక్షతే।)

విదూషకః—అహ దేవీఏ ఏవ్వ కిదప్పణఅవిసేసం దిణ్ణదేవీసద్దం మాలవిఅం అత్తభవం పడిగ్గహీదుం ఇచ్ఛది ॥ఛా॥ అథ దేవ్యైవ కృతప్రణయవిశేషాం దత్తదేవీశబ్దాం మాలవికామత్రభవాన్ప్రతిగ్రహీతుమిచ్ఛతి॥

దేవీ—ఏదాఏ రాఅదారిఆఏ అహిజణేణ ఏవ్వ దిణ్ణో దేవీసద్దో। కిం పుణరుత్తేణ ॥ఛా॥ ఏతస్యా రాజదారికాయా అభిజనేనైవ దత్తో దేవీశబ్దః । కిం పునరుక్తేన ॥

పరివ్రాజికా—మా మైవమ్ ।

ప॥ అప్యాకరసముత్పన్నో రత్నజాతిపురస్కృతః ।
జాతరూపేణ కల్యాణి స హి సంయోగమర్హతి ॥౧౪॥

దేవీ—(స్మృత్వా ।) మరిసేదు భఅవదీ । అబ్భుదఅకహాఏ ఉఇదం ణలక్ఖిదం । జఅసేణే, గచ్ఛ దావ । కోసేఅపత్తోణ్ణజుఅలం ఉవణేహి ॥ ఛా ॥ మర్షయతు భగవతీ । అభ్యుదయకథయోచితం న లక్షితమ్ । జయసేనే, గచ్ఛ తావత్ । కౌశేయపత్త్రోర్ణయుగలముపనయ

ప్రతీహారీ—జం దేవీ ఆణవేది । (ఇతి నిష్క్రాన్తా పత్త్రోర్ణం గృహీత్వా పునః ప్రవిశ్య ।) దేవి, ఏదమ్ ॥ఛా॥ యద్దేవ్యాజ్ఞాపయతి । దేవి, ఏతత్ ॥

దేవీ—(మాలవికామవకుణ్ఠనవతీం కృత్వా ।) అజ్జఉత్తో దాణిం ఇమం పడిచ్ఛదు ॥ఛా॥ ఆర్యపుత్ర, ఇదానీమిమాం ప్రతీచ్ఛతు ॥

రాజా—త్వచ్ఛాసనాత్ప్రవృత్తా ఏవ వయమ్ । (అపవార్య, హన్త, ప్రతిగృహీతా ।

విదూషకః—అహో దేవీఏ అణుకూలదా ॥ఛా॥ అహో దేవ్యా అనుకూలతా ।

(దేవీ పరిజనమవలోకయతి।)

పరిజనః—(మాలవికాముపేత్య।) జేదు భట్టిణీ ॥ ఛా ॥ జయతు భట్టినీ ॥

(దేవీ పరివ్రాజికాం నిరీక్షతే।)

పరివ్రాజికా—నైతచ్చిత్రం త్వయి ।

ప॥ ప్రతిపక్షేణాపి పతిం సేవన్తే భర్తృవత్సలాః సాధ్వ్యః ।
అన్యసరితామపి జలం సముద్రగాః ప్రాపయన్త్యుదధిమ్॥౧౫

(ప్రవిశ్య।)

నిపుణికా—జేదు భట్టా । ఇరావదీ విణ్ణావేది । జం ఉవఆరాదిక్కమేణ తదా భట్టిణో అవరద్ధా, తం సఅం ఏవ్వ భత్తుణో అణుఊలం ణామ మఏ ఆఅరిదం । సంపదం పుణ్ణమణోరహేణ భత్తుణా పసాదమే

త్తేణ సంభావఇదవ్వ త్తి ॥ఛా॥ జయతు భర్తా । ఇరాజతీ విజ్ఞాపయతి యదుపచారాతిక్రమేణ తదాభర్త్రే అపరాద్ధా, తత్స్వయమేవ భర్తు రనుకూలం నామ మయాచరితమ్ । సాంప్రతం పూర్ణమనోరథేన భర్త్రా ప్రసాదమాత్రేణ సంభావయితవ్యేతి ।

దేవీ—ణిఉణిఏ, అవస్సం సే సేవిదం అజ్జఉత్తో జాణిస్సది ।

॥ఛా॥ నిపుణికే, అవశ్యమస్యాః సేవితమార్యపుత్రో జ్ఞాస్యతి ।

నిఉణికా—అణుగహీదమ్హి ॥ఛా॥ అనుగృహీతాస్మి ।

పరివ్రాజికా—దేవ, అమునా యుక్తసంబంధేన చరితార్థం మాధవసేనం సభాజయితుం గచ్ఛామః ॥

దేవీ—భఅవదీఏ ణ జుత్తం అమ్హే పరిచ్చఇదుం ॥ఛా॥ భగవత్యా న యుక్తమస్మాన్పరిత్యక్తుమ్ ॥

రాజా—భగవతి, మదీయేష్వేవ లేఖేషు తత్రభవతస్త్వాముద్దిశ్య సభాజనాక్షరాణి పాతయిష్యామః ।

పరివ్రాజికా—యువయోః స్నేహాత్పరవానయం జనః ।

దేవీ—అజ్జఉత్త, కిం తే భూఓ పిఅం ఉపహరామి ॥ఛా॥ ఆర్యపుత్ర, కిం తే భూయః ప్రియముపహరామి ॥

రాజా— ప॥ త్వం మే ప్రసాదసుముఖీ భవ దేవి నిత్య-
మేతావదేవ హృదయే ప్రతిపాలనీయమ్ ।

(తథాపీదమస్తు భరతవాక్యమ్।)

ఆశాస్యమభ్యధిగమాత్ప్రభృతి ప్రజానాం
సంపద్యతే న ఖలు గోప్తరి నాగ్నిమిత్రే ॥ ౨౦॥

(ఇతి నిష్క్రాంతాః సర్వే।)

ఇతి శ్రీకాళిదాసస కృతౌ మాళవికాగ్నిమిత్రే నాటకే పంచమోఽంకః।

సమాప్తమిదం నాటకం.

శ్రీలక్ష్మీనృసింహో విజయతే.

—※ శ్రీవర్ధతాం. ※—

శ్రీరస్తు.

శ్రీమత్పంచజన పంచాననాయనమః.

శ్రీమద్రాజాధిరాజ మహాకవి శ్రీహర్షదేవ

విరచితా

రత్నావళీ నామికేయం నాటికా

ఛాయా సహితా.

గీర్వాణభాషా ధ్యేతౄణామత్యంతోపయోగాయ,

బ్రం॥ శ్రీ॥ సాగ్గర॥ శ్రీకంఠశాస్త్రిభి

స్సమ్యక్సంశోధ్యపరిష్కృతా.

ఇయం చ,

శ్రీమత్కల్యాణపురీమధ్య విద్యోతమానాయాం

“బెంగళూరు బుక్ డిపో” ముద్రాక్షర శాలాయాం

తదధికారిణా,

బ్రం॥ శ్రీ॥ వాజపేయం॥ కృష్ణశాస్త్రిణా,

ప్రథమ వారం ముద్రాపితం

సద్విజయతే తమామ్.

Bangalore,

1895.

ఏతన్మూల్యం ౧౦ కలాః.

శ్రీరస్తు.

శ్రీలక్ష్మీనృసింహ ప్రసన్న.

అస్తి కిల సమస్త వస్తు సంపూర్ణా కౌశాంబీ నామ నగరీ తత్ర చ వత్సో నామ రాజా ధర్మేణ ప్రజాః పర్యపాలయన్నవ తరాం. తస్య చాతిశయిత సురాంగనారూప లావణ్యా వాసవదత్తా నామ్నీ ధర్మశీలా దాక్షిణ్యవతీ మహిషీ. తయా సహాసన్ననుభవన్ రాజా తదమాత్యవర్యే యౌగంధరాయణే సన్నివేశితాఖిల రాజ్యతంత్రః స్వవయస్యేన వసంతక నామ్నా సహ విహరన్నిరతిశయానంద భరితః కాలం నయతిస్మ. తదమాత్యో యౌగంధరాయణోఽపి సమస్త రాజ్యతంత్రమధర్మ వర్జితం చకార. తతశ్చ సింహళదేశాత్కశ్చిద్బ్రాహ్మణః పృథివీం పరిభ్రమన్ కౌశాంబీనగర మాజగామ స తు స్వీయ దారిద్ర్య వశాద్రాజావలోకనార్థ మమాత్యం ప్రసాదయితుం తదంతికం గతః. తతశ్చ యౌగంధరాయణ స్తం విలోక్య యథార్హం సంభావ్య ఆసనగతం పరిగతాధ్వశ్రమం తం భూసురమవలోక్యార్థం పప్రచ్ఛ, భో విప్రవర్య! కుత ఆగతః ఇతి, సోఽబ్రవీత్సింహళదేశా దాగతోఽస్మీతి. తతో యౌగంధరాయణ స్తద్దేశ్య వృత్తాంతమపృచ్ఛత్ బ్రాహ్మణ స్తద్వాక్యమాకర్ణ్య తత్రత్యం వృత్తాంతం వక్తుం ప్రచక్రమే. భో అమాత్య శృణు తత్రత్యం వృత్తం అస్తి చాస్మాకం దేశం పర్యపాలయన్ విక్రమబాహు ర్నామ రాజా తస్య ధర్మపత్న్యాం సుశీలాయాం జాతా రత్నావళీ నామ్నీ, తస్యాః సౌందర్యాదికం వర్ణయితుం నాలం సహస్రఫణోఽపి, సా వరతి ర్వా న భారతీ వా, నగజా వా, నగధరసతీ వా, నగారిసతీ వా, న జానే యది మానుషీ స్యాత్తత్తుల్య సాదృశ్య రూపలావణ్య సం

పదధిష్ఠానభూమిస్సావ్యతే ఏతాదృశీం తత్తనయాంవిలోక్య కశ్చి
త్సిద్ధపురుషో రాజానమబ్రవీత్ భోః! విక్రమబాహో యోఽస్యాః
పాణిం గృహ్ణాతి ససమ్రాడ్భవతీతి తచ్ఛ్రుత్వాఽస్యా అను
రూపంవరమన్వేష్టుం నానాదిశాసు దూతాః కుశలాః ప్రహితాః
ఏతావానేవేతి. అథ యౌగంధరాయణస్తస్య రాజదర్శన కా
ర్యంనిర్వర్త్య సమ్మాన్య విసర్జయిత్వా స్వమనస్యేవ మాలోచ
యత్, అహో ఏతాదృశాదృష్టవతీ రూపలావణ్యవతీ చాస్మ
త్స్వామినోభార్యా భవితు మర్హతీతి తతఃకథమేతత్సంఘటత
ఇత్యాలోచ్య ఏకం వార్తాకుశలందూతమాహూయైవ మబ్ర
వీత్. భోః! కస్మింశ్చిదాప్తజనానుష్ఠేయ కర్మణి త్వాంని
యోజయామి. ఇతశ్చ సింహళదేశంగత్వా రాజానం బ్రూహి భ
వత్తనయాం వత్సేశ్వరో యాచతఇతి సతుదూతస్తదాదేశేన
తతోనిష్క్రమ్య సింహళదేశం గత్వా తద్వృత్తాంతం రాజ్ఞే ని
వేదయామాస సతురాజా, వత్సరాజమహిషీ స్వభగిన్యాస్సు
తాయది రత్నావళీం తస్మైప్రయచ్ఛామి తదాఖిద్యేతసేత్యా
లోచ్య తద్వ్యాపారేణోక్తమనంగీచకార. తత స్సదూతః పునర్ని
వృత్య తద్వృత్తాంతం మంత్రిణేవ్యజిజ్ఞపత్. తతః కంచిత్కా
లంనీత్వా యౌగంధరాయణోబాభ్రవ్యనామానంకంచుకినమా
హూయేదమబ్రవీత్, భోబాభ్రవ్యత్వమితోగత్వా సింహ
ళాధిపం బ్రూహి. వత్సరాజపత్నీ వాసవదత్తా లావణికేన
వహ్నినా దగ్ధా అతశ్చ వత్సరాజః పునర్వివాహం కర్తుం
కామో భవత్తనయాం యాచతే తత్రభవతు మర్హసి తత్ప్ర
ణయమితి. సతథేతి తస్మాత్ప్రస్థాయ సింహళ దేశాధిపస్య
విక్రమబాహో ర్నికటమేత్య యథాజ్ఞప్తం యౌగంధరాయ

తేన తత్సర్వం రాజ్ఞే నివేదయామాస తతశ్చ తద్యథార్థం
మన్వానో విక్రమబాహుః స్వమంత్రిణం వసుభూతిమహా
యః తేన సహాలోచ్య, వత్స రాజం స్వానురూపం సంబంధినం
విదిత్వా తదభిప్రాయానుసారేణ స్వదుహితరం రత్నావళ్యా
దభిస్తోషయిత్వా తత్సహాయార్థం వసుభూతింనియోజ్యబాభ్ర
వ్యేణ సహ కౌశాంబీనగరం ప్రేషయామాస. తౌ చ తాం పథి
పరిపాలయంతౌ సముద్ర నికటమాజగ్మతుః అతస్సముద్రము
త్తితీర్షూ నావమధిరుహ్య రత్నావళీ సహితౌ ప్రతస్థాతే.
తతో మధ్యే సముద్రం యానభంగస్సమభూత్. తతశ్చ దైవా
ద్రత్నావళీ కంచిత్ఫలకమవలంబ్య తీర మేత్య కౌశాంబీనై వణి
గ్భిస్సంగతా తన్నగరమాజగామ, తతశ్చ తాం యౌగంధరా
యణస్సింహళేశ్వర తనయాం జానన్నపి ప్రత్యభిజ్ఞాదిచా, తద
కథయన్నుపాయనవ్యాజేన తాం దేవ్యా వాసవదత్తాయాహస్తే
సమర్పితవాన్ తతశ్చ యౌ తౌ యానభంగనిమగ్నౌ వసుభూ
తి బాభ్రవ్యౌ దైవాదర్ణవతీర మాసాద్య కోసలదేశ విజయా
యవత్సరాజప్రేషితేన రుమణ్వన్నామ కేన సేనాపతినా సంగ
తౌ, విదితైతద్వృత్తాంతౌ యౌగంధరాయణః పరమ మానంద
ముపగతః సచానంద స్సర్వథాస్ప్రశంతిన స్వామిన మిత్యాది
నాకవినైవదర్శితః.

సేయం పూర్వకథానుసంధేయా.

ప్రథమాంకే.—శ్రీమత్ వత్సరాజస్య స్వనగర ప్రవృత్త మదన మహోత్సవ మవలోకయతస్స వయస్యస్య నికట మాగతాభ్యాం దేవీప్రేషితాభ్యాం మదనికా చూతలతికాభ్యాం ముఖేన దేవీ కర్తృక మదనపూజా వృత్తాంత ముపశ్రుత్య, తా మవలోకయితు కామస్య రాజ్ఞో వయస్యేన సహోద్యానవ నగమనం, తతశ్చ మదన పూజార్థం పూర్వమేవాగతాయాః వాసవదత్తాయాః పరిచారికా మధ్యగతాం సాగరికా నామ్నీం, గత్వావళీ[illegible]మవలోక్య ఇయ మత్ర స్థాతవ్యేతి మన్వానయా దేవ్యా సారికానయన వ్యాజేన తత్ప్రస్థాపనం తతశ్చ, సారికాం మే సఖీ సుసంగతా సమానయతు అహంత్వే తతా[illegible]మా చరణేన అవలోకయామీతి నిభృతం వర్తమానాయా స్సాగరికాయా మహారాజ దర్శనేన తద్విషయక భావానుబంధశ్చ నిరూపితః.

ద్వితీయాంకే.— నాయక దర్శనాత్సముత్పన్న మనోభావాయాః కథం చిదాత్మ వినోదనార్థం మహారాజ ప్రతికృతిం విలేఖయంత్యాః స్సాగరికాయా స్సమాశ్వాసనార్థం సారికాపంజరేణ సహా ప్రవిష్టాం సుసంగతాం విలోక్య లజ్జితయా కథం చిత్స్వాభిప్రాయం నివేదయంత్యా సాగరికయానుభూయమాన వివిధ మదనావస్థా దర్శనాత్సముత్పన్న బోధయా పింగళవానరభయేన సాగరికా సుసంగతాభ్యాం ప్రత్యక్షమేవ సారికయా శ్రీఖండదాసోపదిష్ట దోహదబలేనస్య ఏవ పల్లవితాం నవమాలికా మవలోకయితు ముద్యానమాగతాయ సవయస్యాయ రాజ్ఞే సారికాసు సంగతాభ్యాం మంత్రిత [illegible] నివేదనం, తతః కంపత్రితదంకయా

పరిదేవితుంస్వార్తి చింతయతః, తత్రైవ పరిత్యక్తచిత్రఫల
కేవిలిఖిత మాత్మానం విలోక్య హర్షిత స్వాంతస్య రాజ్ఞః
సమీపం చిత్రఫలకా నయనార్థం సమాగతయా సుసంగత
యా నివేదిత సాగరికా వృత్తాంతస్య రాజ్ఞస్సాగరికా సమీ
పమాగత్య తత్ప్రసాదనావసరే వాసవదత్తా సమాగతేతి శ్రు
త్వా భయాత్తయో స్సాగరికా సుసంగతయోర్నిర్గమనం
తతశ్చ, రాజ్ఞా పరిగృహీతాయాః పల్లవితాయా నవమాలికా
లతాయా స్సమవలోకనార్థం దేవ్యా స్సమాగమనకాలే విదూ
షకేణ ప్రచ్ఛాదితం, తతో రాజ్ఞాపరిగృహీతా నవమాలికా ప
ల్లవితేతి హర్షవశాన్నర్తయతో విదూషకస్య కక్షాన్నిపతి
తస్యచ చిత్రఫలకస్య దర్శనేన కుపితాయాః వాసవదత్తా
రాజకృత క్షమాపణాదికమభ్యవర్ణి.

తృతీయ్యాంకే.— సాగరికాదర్శన సంజాత మదనావ
స్థస్య ఉద్యానంగతస్య రాజ్ఞస్సమీపం ప్రతి కాంచనమాలా వే
షధారిణీ సుసంగతా, స్వవేషధారిణీం సాగరికాం ప్రాపయిష్య
తీతి విదితోదంతాయా వాసవదత్తాయాః కాంచనమాలయా సహ
ప్రవేశః పూర్వమేవకృత సంకేతస్యతామేవ సాగరికాం మత్వా
నస్య రాజ్ఞ స్తత్సమీపాగమనం తతశ్చాయం సాగరికాయాం బద్ధ
భావ ఇతి మన్వానయా దేవ్యాకోప పూర్వకం నిర్గమనం,
తతశ్చ సంకేతానురూపం వాసవదత్తావేషేణ సమాగతాం మర్తు
కామాం సాగరికాం విలోక్యేయం దేవీ మరిష్యతీతి మన్వా
నేన రాజ్ఞా హస్తగ్రహణ పూర్వకం సాగరికా ప్రసాదన
కాలే పునరాగతయా దేవ్యా సాగరికాయా విదూషకస్యచ
బంధనాగార ప్రాప్తిర్నిరూపితా.

చతుర్థాంకే. — వాసవదత్తాయాః కోపేన బంధనాగారం ప్రాపితా సాగరికా విదూషకో పరిచింతయతో రాజ్ఞస్సమీపం ప్రతి దేవీ ప్రసాదేన సబహుమానం పరిత్యక్త బంధనస్య మధ్యేమార్గం సుసంగతా ముఖేన సాగరికా వృత్తాంతం విదిత్వా తదీయ రత్నావళీమాదాయ సమాగతస్య విదూషకస్య దర్శనేన హర్షితస్య రాజ్ఞ స్సమీపం ప్రత్యైంద్రజాలికాగమనం తదీయ విచిత్రతర కౌశల నిరీక్షణాయ సమాగతయా దేవ్యా సహాత. దవలోకనకాలె సింహళేశ్వరామాత్యస్య వసుభూతే ర్బాభ్రవ్యేణ సహ ప్రవేశః తన్నివేదిత రత్నావళీ వృత్తాంతశ్రవణకాలే ఐంద్రజాలిక మాయాదగ్ధమంతఃపురం విలోక్య సాగరికా తత్రాంతఃపురే దగ్ధేతి భీతాయా దేవ్యా వచనమాకర్ణ్య జ్వలనం ప్రవిశ్య రాజ్ఞా సమానీతాం తా మవలోక్యైయ మేవ రత్నావళీతి మన్వానేన వసుభూతినా తదీయ్య నిఖిల వృత్తాంత నివేదనావసరే సమాగతేన యౌగంధరాయణేన స్వకృతతంత్ర నివేదనం తతశ్చ రత్నావళీం స్వసోదరీం మన్వానా దేవీ పశ్చాత్తాప పూర్వకంలతాం మహారాజాయదా రత్నావళీవ తదనుగ్రహేణ మహారాజ్ఞీపద మాయరోహేత్యాదిక ముపవర్ణితం.

జయతా మిందు చూడప్రియా భగవతీ.

రత్నావళీనాటికీయోత్తమ పాత్రాణి.

౧	వత్సరాజః	నాయకః.
౨	యౌగంధరాయణః	మంత్రీ.
౩	వసుభూతిః	సింహళేశ్వరస్య విక్రమబాహోర్మంత్రీ.
౪	బాభ్రవ్యః	వత్సరాజస్య కంచుకీ.
౫	విజయవర్మా	వత్సరాజస్య సైన్యపాలః.

నీచ పాత్రాణి.

౬	వాసవదత్తా	వత్సరాజస్య మహిషీ.
౭	రత్నావళీ / సాగరికా.	సింహళేశ్వరస్య విక్రమబాహోః పుత్రీ నాయికా.
౮	కాంచనమాలా	వాసవదత్తాయాః పరిచారికా.
౯	సుసంగతా	సాగరికాయాః సఖీ వాసవదత్తాయాః పరిచారికా చ.
౧౦	నిపుణికా	ఏతా వాసవదత్తాయాః పరిచారిణ్యః.
౧౧	మదనికా	
౧౨	చూతలతికా	
౧౩	వసుంధరా	ప్రతీహారీ
౧౪	వసంతకః	విదూషకః.
౧౫	సంవరసిద్ధిః	ఐంద్రజాలికః.

విక్రమబాహుః	సింహళదేశాధిపః.
రుమణ్వాన్	వత్సరాజస్య సైన్యాధిపః.

అస్యాం నాటికాయాం మనయోః ప్రవేశో నాస్తి.

రత్నావళీనాటికీయోత్తమ పాత్రాణి.

౧	వత్సరాజః	నాయకః.
౨	యౌగంధరాయణః	మంత్రీ.
౩	వసుభూతిః	సింహళేశ్వరస్య విక్రమబాహోర్మంత్రీ.
౪	బాభ్రవ్యః	వత్సరాజస్య కంచుకీ.
౫	విజయవర్మా	వత్సరాజస్య సైన్యపాలః.

సీ చ పాత్రాణి.

౬	వాసవదత్తా	వత్సరాజస్య మహిషీ.
౭	రత్నావళీ / సాగరికా	సింహళేశ్వరస్య విక్రమబాహోః పుత్రీ నాయికా
౮	కాంచనమాలా	వాసవదత్తాయాః పరిచారికా
౯	సుసంగతా	సాగరికాయాః సఖీ వాసవదత్తాయాః పరిచారికా చ.
౧౦	నిపుణికా	ఏతా వాసవదత్తాయాః పరిచారిణ్యః
౧౧	మదనికా	
౧౨	చూతలతికా	
౧౩	వసుంధరా	ప్రతీహారీ
౧౪	వసంతకః	విదూషకః.
౧౫	సంవరసిద్ధిః	ఐంద్రజాలికః.

విక్రమబాహుః	సింహళదేశాధిపః.
రుమణ్వాన్	వత్సరాజస్య సైన్యాధిపః.

అస్యాం నాటికాయా మనయోః ప్రవేశోనాస్తి.

ఇతి రత్నావళీ నాటికీయ్యానాం పద్యానా మకారాది

శ్లోకానుక్రమణికా సమాప్తా.

అథ నాటికాలక్షణం సాహిత్యదర్పణే.

“ నాటికా క్లృప్తవృత్తా స్యాత్ స్త్రీప్రాయా చతురంకికా।
ప్రఖ్యాతో ధీరలలిత స్తత్ర స్యాన్నాయకో నృపః॥
స్యాదంతః పురసంబద్ధా సంగీతవ్యాపృతాథవా।
నవానురాగా కన్యాస్యాన్నాయికా నృపవంశజా॥
సంప్రవర్తేత నేతాస్యాం దేవ్యాస్త్రాసేనశంకితః।
దేవీ పునర్భవేజ్జ్యేష్ఠా ప్రగల్భా నృపవంశజా॥
పదే పదే మానవతీ తద్వశ స్సంగమోద్వయోః।
వృత్తిస్స్యాత్కైశికీస్వల్పవిమర్శాస్సంధయఃపునః॥ ”

శ్రీ ర స్తు.

శ్రీ మ న్మ హా గ ణ ప త యే న మః.

రత్నావళీ నాటికాయాం- ప్రథమాంక ప్రారంభః.

ప్రస్తావనా.

పాదాగ్రస్థితయా ముహుః స్తనభరేణానీతయానమ్రతాం
శంభోస్సస్పృహాలోచనత్రయపథంయాంత్యాతదారాధనే।
హ్రీమత్యా శిరసీ హితస్సపులక స్వేదోద్గమోత్కంపయా
విశ్లిష్యన్కుసుమాంజలిర్గిరిజయాక్షిప్తోఽంతరే పాతువః॥౧॥

అపిచ.

ఔత్సుక్యేన కృతత్వరా సహభువా వ్యావర్తమానా హ్రి
యా తైస్తైర్బంధు వధూజనస్య వచనైర్నీతాభి ముఖ్యంపునః।
దృష్ట్వాగ్రే వరమాత్తసాధ్వసరసా గౌరీ నవే సంగమే సంరో
హత్పులకాహరేణ హసతా శ్లిష్టా శివాయాస్తువః॥౨॥

అపిచ.

సంప్రాప్తం మకరధ్వజేన మథనం త్వత్తో మదర్థే పురా
తద్యుక్తం బహుమార్గగాం మమపురోనిర్లజ్జవోఢుం స్త్రియం।
తామేవానునయస్వభావకుటిలాం హేకృష్ణ కేశగ్రహం
ముంచేత్యాహరుపాయమద్రితనయాలక్ష్మీశ్చ పాయాత్సవ.

అపిచ.

క్రోధేద్ధైర్దృష్టిపాతైస్త్రిభిరుపశమితా వహ్నయోఽమీ
త్రయోపి త్రాసార్తా ఋత్విజోఽధశ్చపలగణహృతోష్ణీషప
ట్టాఃపతంతి। దక్షస్తౌత్యస్య పత్నీ విలపతి కరుణం విద్రుతం
చాపి దేవైః శంసన్నిత్యాత్తహాసో మఖమథనవిధౌ పాతుదే
వ్యైశివోవః॥౪॥

అపిచ.

జితముడుపతినా నమస్సురేభ్యో ద్విజవృషభా నిరుపద్రవా భవంతు । భవతు చ పృథివీ సమృద్ధసస్యా ప్రతపతుచంద్రవపు ర్నరేంద్రచంద్రః ॥ ౬ ॥

(నాంద్యంతే)

సూత్రధారః—అలమతిప్రసంగేన । అద్యాహం వసంతోత్సవే సబహుమానమాహూయ నానాదిగ్దేశా దాగతేన రాజ్ఞః శ్రీహర్షదేవస్య పాదపద్మోపజీవినా రాజసమూహేనోక్తః । యథాస్మత్స్వామినా శ్రీహర్షదేవే నాపూర్వవస్తురచనాలంకృతా రత్నావళీ నామ నాటికా కృతా । సాచాస్మాభిః శ్రోత్రపరంపరయా శ్రుతా । నతు ప్రయోగతో దృష్టా । తత్తస్యైవ రాజ్ఞః సకలజన హృదయాహ్లాదినో బహుమానా దస్మాసు చానుగ్రహబుద్ధ్యా యథావత్ప్రయోగేణత్వయా నాటయితవ్యేతి। (పరిక్రమ్యావలోక్య చ।) తద్యావదిదానీం నేపథ్యరచనాం కృత్వా యథాభిలషితం సంపాదయామి। (పరిషదమవలోక్య।) అయేఆవర్జితానీవసకల సామాజికానాం మనాంసీతి మే నిశ్చయః । యతః ।

శ్రీహర్షో నిపుణః కవిః పరిషదప్యేషా గుణగ్రాహిణీలోకే హారి చ వత్సరాజ చరితం నాట్యే చ దక్షావయమ్। వస్త్వేకైకమపీహ వాంఛితఫలప్రాప్తేః పదం కిం పున ర్మద్భాగ్యోపచయాదయం సముదితస్సర్వో గుణానాం గణః ॥ ౭॥

తద్యావద్గృహం గత్వా గృహిణీమాహూయ సంగీతకమనుతిష్ఠామి। (పరిక్రమ్య నేపథ్యాభిముఖ మవలోక్య చ।) ఇదమస్మదీయం గృహమ్ । యావత్ప్రవిశామి। (ప్రవిశ్య) అర్యే, ఇతస్తావత్ ।

(ప్రవిశ్య) నటీ— * అజ్జఉత్త, ఇఅమ్హి । అణవేదు అజ్జో కో ణిఓఓఅణుచిట్ఠీఅదు త్తి ।

సూత్రధారః— ఆర్యే, రత్నావళీదర్శనోత్సుకోయంరాజలోకః । తద్గృహ్యతాంనేపథ్యమ్।

నటీ—(నిశ్వస్య సోద్వేగం) ¶ అజ్జఉత్త,ణిచ్చింతోదాణిం సితుమం । తాకీసణణచ్చసి। మహ ఉణ మందభాఆఏఏక్కా జ్జేవ్వదుహిదా । సావి తుఏ కహింవి దేసంతరే దిణ్ణా । తా ఏవ్వం దూరదేసట్ఠిదేణ భత్తుణా సహ కహం సే పాణిగ్గహణం భవిస్సది త్తి ఇమాఏచింతాఏ అప్పావి మే ణ పడిభాది।తా కిం ఉణ ణచ్చిదవ్వం।

సూత్రధారః—ఆర్యే, దూరస్థేనేత్యలముద్వేగేన । పశ్య।

ప॥ ద్వీపాదన్యస్మాదపిమధ్యాదపి జలనిధేర్దిశోప్యంతాత్।
ఆనీయ ఝడితి ఘటయతి విధిరభిమతమభిముఖీభూతః॥౬॥

నేపథ్యే.

సాధు!భరతపుత్ర, సాధు!ఏవమేతత్।కస్సందేహః।(ద్వీపాదిత్యాదిపఠతి)

---

* ఆర్యపుత్ర, ఇయమస్మి। ఆజ్ఞాపయత్వార్యః కో నియోగోఽనుష్ఠీయతామితి।

¶ అర్యపుత్ర, నిశ్చింత ఇదానీ మసిత్వమ్ । తత్కస్మాన్ననృత్యసి । మమ పునర్మంద భాగ్యాయా ఏకైవ దుహితా । సాపి త్వయా కుత్రాపి దేశాంతరే దత్తా । తదేవందూరదేశస్థితేన భర్త్రా సహ కథం తస్యాః పాణి గ్రహణం భవిష్యతీత్యనయా చింతయాత్మాపి మే న ప్రతిభాతి । తత్కిం పునర్నర్తితవ్యమ్।

సూత్రధారః—(ఆకర్ణ్య నేపథ్యాభిముఖమవలోక్య) ఆర్య, కిమితి పదం విలంబసే? నన్వయం మమ యవీయాన్ భ్రాతా గృహీతయౌగంధరాయణభూమికః ప్రాప్త ఏవ। తదేహి। ఆవామప్యనంతరకరణీయ వేషవశేనాంతరభూమికయా సజ్జీభవావ॥

(ఇతి నిష్క్రాంతౌ)

ఇతి ప్రస్తావనా.

విష్కంభకః.

(తతః ప్రవిశతి హృష్టో యౌగంధరాయణః)

యౌగంధరాయణః—ఏవమేతత్। కస్సందేహః। (ద్వీపాదితి పునః పఠిత్వా) అన్యథా క్వ సిద్ధాదేశప్రత్యయప్రార్థితాయాః సింహలేశ్వరదుహితుః సముద్రే యానభంగనిమగ్నాయాః ఫలకాసాదనమ్। క్వ చ కౌశాంబీయేన వణిజా సింహలేభ్యః ప్రత్యాగచ్ఛతా తదవస్థాయాః సంభావనమ్। రత్నమాలాచిహ్నాయాః ప్రత్యభిజ్ఞానాదిహానయనం చ. (సహర్షమ్) సర్వథా స్పృశంతి స్వామినమభ్యుదయాః। (విచింత్య) మయాపి చైతాం దేవీహస్తే సగౌరవం నిక్షిపతా యుక్తమేవానుష్ఠితమ్। శ్రుతం చ మయా బాభ్రవ్యోఽపి కంచుకీ సింహలేశ్వరామాత్యేన వసుభూతినా సహ కథం కథమపి సముద్రాదుత్తీర్య కోసలోచ్ఛిత్తయే గతవతా రుమణ్వతా మిళిత ఇతి। తదేవం నిష్పన్నప్రాయమపి ప్రభుప్రయోజనం న మే ధృతిమావహతి। కష్టోఽయం ఖలు భృత్యభావః।

ప॥ ప్రారంభేఽస్మిన్ స్వామినో వృద్ధిహేతౌ దైవేనేత్థం దత్తహస్తావలంబే। సిద్ధేర్భ్రాంతిర్నాస్తి సత్యం తథాపి స్వేచ్ఛాకారీ భీత ఏవాస్మి భర్తుః॥౭॥ (నేపథ్యే కలకలః)

(ఆకర్ణ్య) అయే, మధురమభిహన్యమానమృదుమృదంగానుగతసంగీతమధురః పురఃపౌరాణాముచ్చరతి చర్చరీధ్వనిఃతథా తర్కయామి యదేనం మదనమహామహీయాంసం పురజనప్రమోదమవలోకయితుంప్రాసాదాభిముఖంప్రస్థితో దేవఇతి। (ఊర్ధ్వమవలోక్య) అయే, కథమధిరూఢ ఏవ దేవఃప్రాసాదం। యఏషః:—

ప॥ విశ్రాంతవిగ్రహకథోరతిమాంజనస్య
చిత్తే వసన్ప్రియవసంతక ఏవసాక్షాత్।
పర్యుత్సుకోనిజమహోత్సవదర్శనాయ
వత్సేశ్వరఃకుసుమచాపఇవాభ్యుపైతి॥౮॥

తద్యావద్గృహంగత్వాకార్యశేషం చింతయామి। (ఇతినిష్క్రాంతః।) ఇతి విష్కంభకః.

(తతః ప్రవిశత్యాసనస్థో గృహీత వసంతోత్సవ వేషోరాజా విదూషకశ్చ।)

రాజా—(సహర్షమవలోక్య।)సఖేవసంతక।

విదూషకః—†ఆణవేదు భవం।

రాజా—ప॥ రాజ్యంనిర్జితశత్రుయోగ్యసచివే న్యస్తస్సమస్తోభరస్సమ్యక్పాలనలాలితాః ప్రశమితాశేషోపసర్గాఃప్రజాః। ప్రద్యోతస్యసుతావసంతసమయస్త్వంచేతి నామ్నాధృతిం కామఃకామముపైత్వయంమమపునర్మన్యేమహానుత్సవః॥౯॥

విదూషకః—(సహర్షమ్।) +భోవఅస్స, ఏవ్వం ణేదం। అహం ఉణజాణామి ణ భవదో ణ కామదేవస్స మహ జ్జేవ ఏ

---

† ఆజ్ఞాపయతుభవాన్।

\+ భో వయస్య, ఏవంనేదమ్। అహం పునర్జానామిన భవతోన కామదేవస్య మమైవైకస్య బ్రాహ్మణ వటుకస్యాయ

కఆస్స బహ్మాణవదు అస్స అలం మఅణమహూస్సవా । జస్స
కిదే పిఅవఅస్సేణ ఏవ్వం మన్తిఅది॥ (విలోక్య।) తా కిం ఇమి
ణా । పెక్ఖ పెక్ఖ దావ ఇమస్స మహు మత్తకామిణీజాణా స
అంగాహగహిదసిఙ్గకజలప్పహారణచ్చ న్తణాఅరజణజణిదకో
దూహళస్స సమన్తదో సుచ్ఛన్ద మద్దలో ద్దామ చచ్చరీ సద్ద
ముహరరత్థా మూహాసోహిణో పయిణ్ణపడవాస పుంజ పిఁజ
రిదదసదిసాముహస్స సస్సిరీఅదం మఅణమహూస్సవస్స॥

రాజా—(సహర్షం సమన్తాదవలోక్య।) అహో, పరాం
కోటిమధిరోహతి ప్రమోదః పౌరాణాం । తథాహి ॥

కీర్ణైః పిష్టాతకౌఘైః కృతదివసముఖైః కుఙ్కుమక్షో
దగౌరైః హేమాలంకారభాభిర్భరనమితశిర శ్శేఖరైః కైం
కిరాతైః । ఏషా వేషాభిలక్ష్య స్వవిభవవిజితా శేషవిత్తేశకో
శా కౌశాంబీ శాతకుమ్భద్రవఖచితజనేవైకపీతా విభాతి॥౧౧॥

అపిచ॥ ధారాయన్త్రవిముక్తసంతతపయః పూరప్లుతే సర్వత
స్సద్యస్సాన్ద్రవిమర్దకర్దమకృతక్రీడే క్షణం ప్రాఙ్గణే । ఉ
ద్దామప్రమదాకపోలనిపతత్సిందూర రాగారుణై స్సైందూరీ
క్రియతే జనేన చరణన్యాసైః పురః కుట్టిమమ్ ॥౧౨॥

విదూషకః—(విలోక్య) ¶ ఏదంపి దావ సుపిఅద్ధ జణజ

మదన మహోత్సవః । యస్యకృతే ప్రియ వయస్యేనైవం మ
న్త్రితే।తదలమనేన।ప్రేక్షస్వప్రేక్షస్వ తావదస్య మధుమత్తకా
మినీజనస్వయంగ్రాహ గృహీతశృఙ్గకజలప్రహారనృత్యన్నాగర
జనజనితకౌతూహలస్య సమంతతస్స్వచ్ఛందమర్దలోద్దామచ
చ్చరీశబ్దముఖరరథ్యా ముఖశోభినః ప్రకీర్ణపటవాసపుంజ పిం
జరితదశదిఙ్ముఖస్య సశ్రీకతాం మదనమహోత్సవస్య॥

¶ ఇదమపి తావత్సువిదగ్ధజనజలభరితశృఙ్గకజలపరిహార

లభరిదసిఙ్గకజలప్ప హారముకరాసికాఓ మణోహరం వార
విలాసిణీవిలసిదం ఓలోఅదు పిఅవఅస్సో ॥

రాజా— (విలోక్య।) వయస్య, సమ్యగ్దృష్టం త్వయా।
కుతః ॥

అస్మిన్ప్రకీర్ణపటవాసకృతాన్ధకారే దృష్టో మనాఙ్మణివి
భూషణరశ్మిజాలైః । పాతాళముద్యతఫణాకృతిశృఙ్గకోఽయం।
మామద్య సంస్మరయతీవ భుజంగలోకః ॥౧౩॥

విదూషకః—(విలోక్య।) † వఅస్స, ఎసా క్ఖు మఅణి ఆ
మఅణసరిసం వసంతాభిణఅం ణచ్చంతీ చూదలదిఆఏ సహ ఇదో
జెవ్వ ఆఅచ్ఛదిత్తి అవలోఏదు పిఅవఅస్సో॥

(తతః ప్రవిశతో మదనలీలాం నాటయంత్యౌ ద్విపదీ
ఖండం గాయంత్యౌ చేట్యౌ। మదనికా గాయతి)

❋ కుసుమాఉహపిఅదూఅఓ మఉలాఇద బహుచూఅఓ ।
సిఢిలిఅమాణగ్గహణఓవాఅఇదాహిణపవణఓ॥౧౪॥

విఅసిఅవఉలామోఅఓ కక్ఖిఅపిఅజణమెలఓ । పడివా
లణఅసమత్థఓ భమ్మఇజువఈసత్థఓ ॥ ౧౫ ॥ ఇహ ప్రథమం

ముక్తసీత్కార మనోహరం వారవిలాసినీ విలసితమాలోకయ
తు ప్రియవయస్యః ॥

† భో వయస్య, ఏషా ఖలు మదనికా మదనసదృశం వసం
తాభినయం నృత్యంతీ చూతలతికయా సహైవ ఇత ఏవాగచ్ఛతీత్యవ
లోకయతు ప్రియవయస్యః ॥

❋ కుసుమాయుధ ప్రియదూతకో ముకులాయితబహు
చూతకః। శిథిలితమానగ్రహణకో వాతిదక్షిణపవనకః॥ వికసితవ
కులామోదకః కాంక్షితప్రియజనమేలకః । ప్రతిపాలనాసమర్థ
కో భ్రామ్యతి యువతీసార్థకః ॥ ఇహ ప్రథమం మధుమాసో జన

-మహుమాసాజణస్స హిఅఆఇం కుణఇ మిదులాఇం। పచ్ఛా విద్ధ
ఇకామో లద్ధప్పసరేహిం కుసుమబాణేహిం ॥౧౮॥

రాజా—(నిర్వర్ణ్య।) అహో, మధురోఽయమాసాం నిర్భరః క్రీడారసః। తథాహి।

స్రస్తస్రగ్దామశోభాంత్యజతి విరచితామాకులః కేశపాశః క్షీబాయా నూపురౌ చ ద్విగుణతరమిమౌ క్రందతః పాదలగ్నౌ। వ్యస్తః కమ్పానుబంధాదనవరతమురో హంతి హారోఽయమస్యాః క్రీడంత్యాః పీడయేవ స్తనభరవినమన్మధ్యభఙ్గానపేక్షమ్ ॥౧౯॥

విదూషకః—(సహాసమ్।) † భో వఅస్స, అహం వి ఏదాణం బద్ధపరిఅరాణం మజ్ఝేణచ్చంతో గాఅంతో మఅణమహూస్సవం సంమాణఇస్సం ॥

రాజా—(సస్మితమ్) వయస్య ఏవం క్రియతామ్ ॥

విదూషకః—¶ జం భవం ఆణవేదిత్తి। (ఇత్యుత్థాయ చేట్యోర్మధ్యే నృత్యన్।) భోది మఅణిఏ, భోది చూదలదిఏ, ఏదం చచ్చరిఅం మంపి సిక్ఖావేధ ॥

మదనికా—(విహస్య।) § హదాస ణక్ఖు ఏసా చచ్చరీ॥

స్యహృదయానికరోతిమృదులాని । పశ్చాద్విధ్యతికామో లబ్ధప్రసరైః కుసుమబాణైః ॥

† భో వయస్య, అహమప్యేతాసాం బద్ధపరికరాణాం మధ్యే నృత్యంగాయన్మదనమహోత్సవంసంమానయిష్యామి॥

¶ యద్భవానాజ్ఞాపయతీతి। భవతి మదనికే, భవతి చూతలతికే, ఏతచ్చర్చరికం మామపి శిక్షయతమ్ ॥

§ హతాశ, న ఖల్వేషా చర్చరీ॥

విదూషకః— * తా కిం క్ఖు ఏదం ॥

మదనికా—() హదాస? దువదీఖండం క్ఖు ఏదం॥

విదూషకః—(సహర్షమ్।) ❀ కిం ఏదిణా ఖండేణ మోఅఆ కరీఅంతి లడ్డుఆ వా॥

మదనికా—(విహస్య।) + హదాస, ణహి ణహి । పఢీఅది క్ఖు ఏదం ॥

విదూషకః—(సవిస్మయమ్।) ✤ పఢీఅది క్ఖు ఏదం? (సవిషాదమ్।) జఇ పఢీఅది ణ భుఞ్జీఅది తా మహ ఏదిణా ణకజ్జం। వరం పిఅవఅస్సస్స జేవ్వ సఆసం గమిస్సం॥ (తథా కరోతి। అపసృత్యోపవిశతి॥)

(ఉభే ఆకర్షతః । విదూషక ఆకర్షయతి॥)

ఉభే—(హస్తౌ గృహీత్వా।) ¶ చిట్ఠ । విణా కీలిఅం హదాస? కహింగచ్ఛసి। (ఇతి బహువిధం తాడయతః)

విదూషకః—(హస్తమాకృష్య ప్రపలాయ్య రాజానముపసృత్య।) † భో వఅస్స? ణచ్చిదోమ్హి।

రాజా—వయస్య? క్రీడితమ్?

---

* తతః కిం ఖల్వేతత్॥

() హతాశ? ద్విపదీఖండం ఖల్వేతత్॥

❀ కిమనేన ఖండేన మోదకాః క్రియంతే లడ్డుకా వా॥

+ హతాశ? నహి నహి । పఠ్యతే ఖల్వేతత్॥

✤ పఠ్యతే ఖల్వేతత్ ? యది పఠ్యతే నభుజ్యతే తస్మైతేననకార్యమ్। వరం ప్రియవయస్యస్యైవ సకాశంగమిష్యామి॥

¶ తిష్ఠ। వినా క్రీడితం హతాశ? కుత్ర గచ్ఛసి।

† భో వయస్య? నర్తితోఽస్మి।

విదూషకః— § ణహి కీలిఅం । పలాఇదోమ్హి।

చూతలతికా—* హంజే మఅణిఏ? చిరం క్ఖు అమ్హేహిం కీలి
దం । తా ఏహి । ణివేదేమ్హ దావ భట్టిణీఏ సందేసం మహారా
అస్స।

మదనికా—¶ చూదలది ఏ? సుట్ఠు క్ఖు ఏ సుమరిదం ఏవ్వం।
ఏవ్వ కరేమ్హ।

(పరిక్రమ్యోపసృత్య చ।)

ఉభే— † జేదు జేదు భట్టా । భట్టా? దేవీ ఆణవేది-
(ఇత్యర్ధోక్తే లజ్జాం నాటయంత్యౌ।) ణహిణహి । విణ్ణావేది।

రాజా—(సహర్షం విహస్య సాదరమ్।) మదనికే? నన్వా
జ్ఞాపయతీత్యేవ రమణీయమ్ । విశేషతోఽద్య మదనమహోత్స
వే । తదుచ్యతాం కిమాజ్ఞాపయతి దేవీ।

విదూషకః— + ఆః దాస్వీ ధీఏ? కిం త్తి, దేవీ ఆణవేది।

చేట్యౌ— () ఏవ్వం భట్టిణీ విణవేది । జహా క్ఖు అజ్జ మఏ
మఅరందుజ్జాణం గదుఅ రత్తాసోఅపాఅవదలసంట్ఠావిదస్స భ

---

§ నహి క్రీడితం । పలాయితోఽస్మి।

* హంజే మదనికే? చిరం ఖల్వావాభ్యాం క్రీడితం । తదే
హి। నివేదయావస్తావద్భర్త్ర్యాః సందేశం మహారాజాయ।

¶ చూతలతికే? సుష్ఠు ఖలు త్వయా స్మృతమేతత్। ఏవం కుర్వః।

† జయతు జయతు భర్తా। భర్తః? దేవ్యాజ్ఞాపయతి। న
హి నహి। విజ్ఞాపయతి।

+ ఆః దాస్యాః పుత్రి? కిమితి దేవ్యాజ్ఞాపయతి।

() ఏవం భర్త్రీ విజ్ఞాపయతి । యథా ఖల్వద్య మయా మ
కరందోద్యానం గత్వా రక్తాశోకపాదపతలసంస్థాపితస్య భగవ

అవదో కుసుమా ఉహస్స పూఆ ణివ్వ త్తఇదవ్వా। తత్థ అజ్జఉ
త్తేణ సంణిహిదేణ హోదవ్వం త్తి।

రాజా—వయస్య? కిం వక్తవ్యమ్। ఉత్సవాదుత్సవాంతర
మాపతితమితి।

విదూషకః— ¶ తా ఉట్ఠేహి। తహిం జెవ్వ గచ్ఛమ్హ।
జేణ తహిం గదస్స మహావి బమ్హణబాలఅస్స సోత్థివాఅణం కిం
పిహావిస్సది త్తి।

రాజా—మదనికే? గమ్యతాం దేవ్యై నివేదయితుమ్। అయ
మహామాగతఏవ మకరందోద్యానమితి।

చేట్యౌ— † జం భట్టా ఆణవేది త్తి। (ఇతినిష్క్రాంతే.)

రాజా—వయస్య? ఏహి। అవతరావః।

(ఇత్యుభౌ ప్రాసాదాదవతరణం నాటయతః।)

రాజా—వయస్య? ఆదేశయ మకరందోద్యానస్య మార్గం।

విదూషకః— * ఏదు ఏదు భట్టా।

(ఇతి పరిక్రామతః।)

విదూషకః—(అగ్రతోఽవలోక్య।) + భో! ఏదం తం మ
అరందుజ్జాణం। తా ఏహి। పవిసమ్హ। (ఇతి ప్రవిశతః।)

తః కుసుమాయుధస్య పూజా నిర్వర్తయితవ్యా। తత్రార్యపు
త్రేణ సంనిహితేన భవితవ్యమితి।

¶ తదుత్తిష్ఠ। తత్రైవ గచ్ఛావః। యేన తత్రగతస్య మమా
పి బ్రాహ్మణబాలకస్య స్వస్తివాయనం కిమపి భవిష్యతీతి।

† యద్భర్తాఽఽజ్ఞాపయతీతి।

* ఏతు ఏతు భర్తా।

+ భోః! ఏతత్తన్మకరందోద్యానమ్। తదేహి। ప్రవిశావః।

విదూషకః—(సహర్షమ్ ।) ¶ భో! మహారాఅ! పెక్ఖ పెక్ఖ? ఏదం తంమలఅమారుదాందోలిదమఉలాయమాణసహఆరమంజరీరేణుపడలపడిబద్ధపడవిఆణం మత్తమహుఅరనిఅరముక్కఝఙ్కారమిలిదమహురకోఇలాలావసంగీదసుహావహం తుహాగమణదంసిదాదరం విఅ మఅరందుజ్జాణం లక్ఖీఅది। తా పవిసదు భవం।

రాజా—(సమంతాదవలోక్య।) అహో! రమ్యతా మకరందోద్యానస్య। ఇహ హి

శ్లో॥ ఉద్యద్విద్రుమకాంతిభిః కిసలయైస్తామ్రాం త్విషం బిభ్రతో భృంగాళీవిరుతైః కలైరవిశదవ్యాహారలీలాభృతః। ఘూర్ణన్తో మలయానిలాహతిచలైశ్శాఖాసమూహైర్ముహుర్భ్రాంతిం ప్రాప్య మధుప్రసంగమధునా మత్తా ఇవామీ ద్రుమాః॥౧౮॥

అపి చ. శ్లో॥ మూలే గండూషసేకాసవ ఇవ వకులైర్వామ్యతే పుష్పవృష్ట్యా మధ్వా తామ్రే తరుణ్యా ముఖశశిరుచిరా చ్చంపకాస్యద్య భాంతి। ఆకర్ణ్యాశోకపాదాహతిషు చ రసతాం నిర్భరం నూపురాణాం ఝఙ్కారస్యానుగీతైరనుకరణమివారభ్యతే భృంగసార్థైః॥౧౯॥

విదూషకః—(ఆకర్ణ్య।) † భో వయస్స, ణ ఏదే మహు

¶ భో మహారాజ! ప్రేక్షస్వ? ఏతత్తన్మలయమారుతాందోళితముకుళాయమాన సహకారమంజరీరేణుపటల ప్రతిబద్ధ పటవితానం మత్తమధుకర నికరముక్త ఝఙ్కార మిళితమధురకోకిలాలాపసంగీతసుఖావహం తవాగమన దర్శితాదరమివ మకరందోద్యానం లక్ష్యతే। తత్ప్రవిశతు భవాన్।

† భో వయస్య! నైతే మధుకరా నూపుర శబ్దమనుసరం

అరాణూఉరసద్దం అణుసరంతో । ణూఉరసద్దో జెన్వ ఏసో దే
వీఏ పరిఅణస్స।

రాజా—వయస్య? సమ్యగవధారితమ్।

(తతఃప్రవిశతి వాసవదత్తా కాంచనమాలా గృహీత పూజోప
కరణా సాగరికా విభవతశ్చ పరివారః।)

వాసవదత్తా—¶ హంజె కంచణమాలే? ఆదేసేహి మెమ
అరందుజ్జాణస్స మగ్గం॥

కాంచనమాలా—† ఏదు ఏదు భట్టిణీ॥

వాసవదత్తా—(పరిక్రమ్య।) * హంజె కంచణమాలే? అహ
కేత్తిఅమూరె దాణిం సో రత్తాసోఅపాఅవో। జహిం మఏ భ
అవదో మఅణస్సపూఆ ణివ్వత్తిఇదవ్వా॥

కాంచనమాలా—+ భట్టిణీ? ఆసణ్ణో జెవ్వ కిం ణ పేక్ఖది
భట్టిణీ। ఇఅం క్ఖు సా నిరంతరుబ్భిణ్ణ కుసుమలోహిణీ భట్టిణీఏ
పడిగ్గాహిదా మాహవీలదా। ఏసా క్ఖు అవరా ణోమాలి ఆ
లదా జాఏ అఆలకుసుమ సముగ్గమసద్ధాలుణా భట్టిణా అ

తః। నూపురశబ్ద ఏవైష దేవ్యాః పరిజనస్య॥

¶ హంజె కాంచనమాలె? ఆదేశయ మే మకరందోద్యాన
స్య మార్గమ్॥

† ఏతు ఏతు భర్త్రీ।

* హంజె కాంచనమాలె? అథ కియద్దూర ఇదానీం రక్తా
శోకపాదపః। యత్ర మయాభగవతో మదనస్య పూజా నిర్వ
ర్తయితవ్యా॥

+ భర్త్రి? ఆసన్న ఎవ కిం న ప్రేక్షతే భర్త్రీ। ఇయం ఖ
లు సా నిరంతరోద్భిన్నకుసుమశోభినీ భర్త్రా పరిగృహీతా

ణువిణం అఆసీఅది అప్పా । తా ఏదం అదిక్కమిఅ దీసది జ
§ సో రత్తాసోఅపాఅవో జహిం దేవీపూఅం ణివ్వత్తఇస్సది॥

వాసవదత్తా—† తా ఏహి। తహిం జేవ్వ లహుం గచ్ఛహ్మ॥

కాంచనమాలా—¶ ఏదు ఏదు భట్టిణీ॥

(సర్వాః పరిక్రామంతి।)

వాసవదత్తా—§ అఅం సో రత్తాసోఅపాఅవో జహిం అహం పూఅం ణివ్వత్తఇస్సం। తా ఏహి మె పూఆణిమిత్తాఇం ఉవఅరణాఇం ఉవణేహి ॥

సాగరికా—(ఉపసృత్య।) * భట్టిణి! ఏదం సవ్వం సజ్జం॥

వాసవదత్తా—(నిరూప్యాత్మగతమ్।) ❦ అహో! పమాదో పరిఅణస్స । జస్స జ్జేవ్వ దంసణపహాదో పఅత్తేణ రక్ఖీఅది తస్స జెవ్వ దిట్ఠిగోఅరె పడిదా హావె। హోదు। ఏవ్వం దా

మాధవీలతా । ఏషా ఖల్వపరా నవమాలికా లతా యస్యా అకాలకుసుమసముద్గమశ్రద్ధాలు రా భర్తా నుదిన మాయాస్యతి ఆత్మా । తదేతామతిక్రమ్య దృశ్యత ఏవ సరక్తాశోకపాదపో యత్ర దేవీ పూజాం నివర్తయిష్యతి ॥

† తదేహి । తత్రైవ లఘు గచ్ఛామః ॥

¶ ఏతు ఏతు భర్త్రీ ॥

§ అయం స రక్తాశోకపాదపో యత్రాహం పూజాం నివర్తయిష్యే ॥ తదేహి ॥ మె పూజానిమిత్తాన్యుపకరణాన్యుపనయ ॥

* భర్త్రి! ఏతత్సర్వం సజ్జమ్ ॥

❦ అహో! ప్రమాదః పరిజనస్య। యస్యైవ దర్శనపథాత్ప్రయత్నేన రక్ష్యతే తస్యైవ దృష్టిగోచరే పతితాథ

వ భణిస్సం। (ప్రకాశమ్।) హంజె సాఅరిఏ, తుమం అజ్జ మఅ
ణమహూస్సవపరాహీణె పరిఅణె సారిఅం ఉజ్ఝిఅ ఇహ ఆగ
దా । తా తహిం జెవ్వ లహుం గచ్ఛ। ఏదం పి సవ్వం పూఓవఅ
రణం కఞ్చణమాలాఏ హత్థే సమప్పేహి॥

సాగరికా—¶ జం భట్టిణీ అణవేదిత్తి। (తథా కృత్వా
కతిచిత్పదాని గత్వాత్మగతమ్) సారిఆ మఏ ఉణ సుసంగదా
ఏ హత్థే సమప్పిదా । ఏదం పి అత్థి మె పేక్ఖిదుం కోదూహ
ళం । కిం జహా తాదస్స అంతెఉరే భఅవం అణంగో అచ్చీఅ
ది ఇహావి తహ జెవ్వ కిం వా అణ్ణహత్తి । తా అలక్ఖిఆ భవిఅ
పేక్ఖిస్సం । (పరిక్రమ్యావలోక్య) తా జావ ఇహ పూఆసమ
ఓ హోదిదావ అహం వి భఅవంతం మఅణం జెవ్వపూఅఇదుం
కుసుమాఇం అవచిణిస్సం। (ఇతి కుసుమాపచయం నాటయతి)

వాసవదత్తా—† కంచణమాలె, పడిట్ఠావేహి అసోఅ

వేల్। భవతు।ఏవం తావద్భణిష్యామి హంజె సాగరికే, కస్మా
త్త్వమద్య మదనమహోత్సవ పరాధీనే పరిజనే సారికాముజ్ఝి
త్వేహాగతా। తత్తత్రైవ లఘుగచ్ఛ । ఏతదపి సర్వం పూజో
పకరణం కాంచనమాలాయా హస్తే సమర్పయ॥

¶ యద్భర్త్ర్యాజ్ఞాపయతీతి । సారికా మయా పునః సుసం
గతాయా హస్తే సమర్పితా । ఏతదప్యస్తి మే ప్రేక్షితుం కౌ
తూహలమ్ । కిం యథా తాతస్యాంతఃపురే భగవాననంగోఽ
ర్చ్యతే ఇహాపి తథైవ కిం వాన్యథేతి । తదలక్షితా భూత్వా
ప్రేక్షిష్యే । తద్యావదిహ పూజా సమయోభవతి తావద
హమపి భగవంతం మదనమేవ పూజయితుం కుసుమాన్యవ
చేష్యామి ॥

† కాంచనమాలే, ప్రతిష్ఠాపయాశోకమూలె భగవంతం

మాలె భఅవంతేం పజ్జుణ్ణం॥

కాంచనమాలా—* జం భట్టిణీ అణవేదిత్తి॥ (తథాకరోతి।)

విదూషకః—(పరిక్రమ్యావలోక్య చ।) ¶ భో వఅస్స? జహా సిసంతో ణూఉరసద్దో తహా తక్కేమి ఆఅదా దేవీ అసోఅమూలం త్తి॥

రాజా—వయస్య, సమ్యగవధారితమ్॥ పశ్యేయం దేవీ॥ యాకిలైషా॥

ఆ॥ కుసుమసుకుమారమూర్తిర్దధతీ నియమేన తనుతరం మధ్యమ్। ఆభాతి మకరకేతోః పార్శ్వస్థా చాపయష్టిరివ ॥౨౦॥

తదేహి॥ ఉపసర్పావః॥ (ఉపసృత్య।) ప్రియే వాసవదత్తే?

వాసవదత్తా—(విలోక్య।) † కహం అజ్జఉత్తో। జఅదు జఅదు అజ్జఉత్తో। అలంకరేదు ఇమం దేసం ఆసణపడిగ్గహేణ। ఏదం ఆసణం। ఏత్థ ఉవవిసదు అజ్జఉత్తో॥

(రాజా నాట్యేనోపవిశతి।)

కాంచనమాలా—§ భట్టిణి? సహత్థదిణ్ణేహిం కుసుమ కుంకుమ చందణాఆసేహిం రత్తాసో అపాలవం కదుఅ

ప్రద్యుమ్నమ్॥

* యద్భర్త్ర్యాజ్ఞాపయతీతి॥

¶ భో వయస్య, యథా విశ్రాంతో నూపురశబ్దస్తథా తర్కయామ్యాగతా దేవ్యశోకమూలమితి॥

† కథమార్యపుత్రః। జయతు జయత్వార్యపుత్రః। అలంకరోత్విమం దేశమాసనపరిగ్రహేణ। ఏతదాసనమ్। అత్రోపవిశత్వార్యపుత్రః॥

§ భర్త్రి, స్వహస్తదత్తైః కుసుమ కుంకుమ చందనవాసోభిః శోభితం రక్తాశోకపాదపం గత్వార్చయతాం భగవాన్

అచ్చీఅదు భఅవం పజ్జుణ్ణో ॥

వాసవదత్తా — ¶ ఉవణేహి మె పూఓవఅరణాఇం॥

(కాంచనమాలోపనయతి । వాసవదత్తా తథా కరోతి)

రాజా — ప్రియే వాసవదత్తే !

పద్యం॥ ప్రత్యగ్రమజ్జనవిశేషవివిక్తకాంతిః కౌసుంభరాగరుచిరస్ఫురదంశుకాంతా । విభ్రాజసే మకరకేతనమర్చయంతీ బాలప్రవాళవిటపిప్రభవా లతేవ ॥౨౧॥

అపిచ।

పద్యం ॥ స్పృష్టస్త్వయైవ దయితె స్మరపూజావ్యాపృతేన హస్తేన । ఉద్భిన్నా పరమృదుతర కిసలయ ఇవలక్ష్యతేఽశోకః ॥౨౨॥

అపిచ।

పద్యం॥ అనంగోఽయమనంగత్వమద్య నిందిష్యతి ధ్రువమ్। యదనేన నసంప్రాప్తః పాణిస్పర్శోత్సవస్తవ ॥౨౩॥

కాంచనమాలా — † భట్టిణి ! అచ్చిదో భఅవం పజ్జుణ్ణో । తాకరేహి భత్తుణో ఉఇదం పూఆసక్కారం॥

వాసవదత్తా — + తేణ హి ఉవణేహి మే కుసుమాఇం విలేవణంఅ॥

కాంచనమాలా — * భట్టిణి ! ఏదం సవ్వం సజ్జం॥

ప్రద్యుమ్నః ॥

¶ ఉపనయ మే పూజోపకరణాని॥

† భర్త్రి ! అర్చితో భగవాన్ప్రద్యుమ్నః । తత్కురు భర్తురుచితం పూజాసత్కారమ్ ॥

+ తేన హ్యుపనయ కుసుమాని విలేపనంచ॥

* భర్త్రి ! ఇదం సర్వం సజ్జమ్॥

(వాసవదత్తా నాట్యేన రాజానం పూజయతి)

సాగరికా—(గృహీతకుసుమా) † హద్ధీ హద్ధీ। కహం కుసుమలో హెణాక్ఖిత్తహిఅఆఏ అదిచిరం జెవ్వ మఏ కిదం। తా ఇమిణా సింధువారవిడబేణ ఓవారిదసరీరా భవిఅ పేక్ఖామి। (విలోక్య) కహం పచ్చక్ఖో జెవ్వ అపువ్వో కుసుమాఉహో। అహ్మాణం తాదస్స అంతేఉరే చిత్తగదో అచ్చీఅది। ఇహ పచ్చక్ఖీకిదో। తా అహంపి ఇమేహిం కుసుమేహిం ఇహ ట్ఠిదా జెవ్వ భఅవంతం కుసుమాఉహం పూఅఇస్సం। (ఇతి కుసుమాని ప్రక్షిపతి।) ణమో దే భఅవం కుసుమాఉహ, సుభదంసణో మే భవిస్ససి। దిట్ఠం జం పెక్ఖిదవ్వం। అమోఘదంసణో మే భవిస్ససి। (ఇతి ప్రణమతి) అచ్చరిఅం। దిట్ఠో వి పుణో పేక్ఖిదవ్వో। తా జావ ణ కోవి సంపేక్ఖది దావ జెవ్వ గమిస్సం। (ఇతి కతిచిత్పదాని గచ్ఛతి)

కాంచనమాలా— ¶ అజ్జ వసంతఅ, ఏహి। సంపదం తు

---

† హాధిక్ హాధిక్। కథం కుసుమలోభాక్షిప్త హృదయయాతిచిరమేవ మయాకృతమ్। తదనేన సింధువారవిటపేనాపవారితశరీరా భూత్వా ప్రేక్షే। కథం ప్రత్యక్ష ఏవాపూర్వః కుసుమాయుధః। అస్మాకం తాతస్యాంతఃపురే చిత్రగతోఽర్చ్యతే। ఇహ ప్రత్యక్షీకృతః। తదహమప్యేభిః కుసుమైరిహ స్థితైవ భగవంతం కుసుమాయుధం పూజయిష్యే। నమస్తే భగవన్ కుసుమాయుధ, శుభదర్శనో మే భవిష్యసి। దృష్టం యద్ద్రష్టవ్యమ్। అమోఘదర్శనో మే భవిష్యసి। ఆశ్చర్యమాశ్చర్యమ్ దృష్టోఽపి పునః ప్రేక్షితవ్యః। తద్యావన్న కోఽపి మాం ప్రేక్షతే తావదేవ గమిష్యామి॥

¶ ఆర్య వసంతక! ఏహి సాంప్రతం త్వమపి స్వస్తివాయ

మంవి సోత్థివాఅణం పడిశ్ఛేహి॥

(విదూషక ఉపసర్పతి।)

వాసవదత్తా—(విలేపన కుసుమాభరణ దానపూర్వకమ్।)

† అజ్జ, ఏదం సోత్థివా అణం పడిచ్ఛ। (ఇత్యర్పయతి)

విదూషకః—(సహర్షం గృహీత్వా।) ❖ సోత్థి భోదిఏ॥

(నేపథ్యే వైతాళికః పఠతి।)

పద్యం॥ అస్తాపాస్తసమస్తభాసి నభసః పారంప్రయాతే రవా వాస్థానీంసమయేసమంన్నృపజనస్సాయంతనేసంపతణ్। సంప్రత్యేష సరోరుహ ద్యుతిముషః పాదాంస్తవాసేవితుం ప్రీత్యుత్కర్ష కృతోదృశాముదయనస్యేందోరివోద్వీక్షతే॥౨౪॥

సాగరికా—(శ్రుత్వా సహర్షం పరివృత్య రాజానందృష్ట్వా సస్పృహమ్।) +కహం అఅం సో రాజా ఉఅఅణో ణామ జస్స అహం తాదేణ దిణ్ణా।(దీర్ఘం నిశ్వస్య।) తాపరప్పేసణకరిసిదంవి మే సరీరం ఎదస్స దంసణేణ దాణిం బహుమదం సంవుత్తం।

రాజా—కథముత్సవాపహృతచేతోభిః సంధ్యాతిక్రమోఽ ప్యస్మాభిర్నోపలక్షితః। దేవి! పశ్య॥

ప॥ ఉదయతటాంతరితమియంప్రాచీసూచయతిదిఙ్నిశానాథమ్। పరిపాండునా ముఖేన ప్రియమివ హృదయ స్థితం

నం ప్రతీచ్ఛ॥

† ఆర్య! ఇదం స్వస్తివాయనం ప్రతీచ్ఛ॥

❖ స్వస్తి భవత్యై॥

+ కథమయం స రాజోదయనో నామ యస్యాహంతాతేన దత్తా। తత్పరప్రేషణకృశమపి మే శరీర మేతస్య దర్శనేనేదానీం బహుమతం సంవృత్తమ్।

రమణీ ॥౭౫॥ దేవి ! తదు త్తిష్ఠావః; అవాసాభ్యంతర మేవ ప్రవి
శావః। (సర్వ ఉత్థాయ పరిక్రామంతి।)

సాగరికా—† కహం పత్థిదా దేవీ! హెూదు; తురి అం గమి
స్సం। (రాజానం సస్పృహం దృష్ట్వా నిశ్వస్య చ।) కధంమంద
భాఇణీఏ మఏ పక్ఖిదుంపి చిరం ణ పారిదో అఅం జణో।(ఇతి
నిష్క్రాంతా।)

రాజా—(పరిక్రామన్।)

ప॥ దేవిత్వన్ముఖపంకజేన శశినశ్శోభా తిరస్కారిణా పశ్యా
బ్జాని వినిర్జితాని సహసా గచ్ఛంతి విచ్ఛాయతామ్। శ్రుత్వా
తే పరివారవార వనితాగీతాని భృంగాంగనా లీయంతే ముకు
లాంత రేషు శనకైః సంజాతలజ్జాఇవ॥౨౬॥

(ఇతి నిష్క్రాంతాస్సర్వే।)

ఇతి శ్రీమహారాజ శ్రీహర్షదేవ విరచితాయాం రత్నావళీ
నాటికాయాం- మదన మహోత్సవో నామ-ప్రథమోంకః.

అథరత్నావళీనాటికాయాం ప్రథమ ద్వితీయాంకమధ్యే
ప్రవేశకః.

(తతః ప్రవిశతి శారికాపంజరవ్యగ్రహస్తా సుసంగతా।)

సుసంగతా—¶ హద్ధీ హద్ధీ। అహ దాణిం మహహత్థే
ఇమం సారిఅం ణిక్ఖివిఅ కహిం గదా మే పిఅసహీ సాఅరిఆ భ
విస్సది।(అన్యతోదృష్ట్వా।) ఏసా ఖు ణిఉణిఆ ఇదో జెవ్వ ఆఅచ్ఛది

---

† కథం ప్రస్థితా దేవి! భవతు; త్వరితం గమిష్యామి।కథం
మందభాగిన్యా మయా ప్రేక్షితుమపి చిరం న పారితోఽయంజనః।

¶ హాధిక్ హాధిక్ । అథేదానీం మమహస్త ఇమాం శారి
కాం నిక్షిప్య కుత్ర గతామే ప్రియసఖీ సాగరికా భవిష్యతి। ఏ

తా జావ ఏదం పుచ్ఛిస్సం।

(తతః ప్రవిశతి నిపుణికా।)

నిపుణికా — † ఉవలద్ధో క్ఖు మఏ భట్టిణో వుత్తంతో। తా జావ గదుఅ భట్టిణీఏ ణివేదేమి। (ఇతి పరిక్రామతి।)

సుసంగతా — ¶ హలా ణిఉణిఏ! కహిం దాణిం తుమం విమ్హఓక్ఖిత్తహిఅఆ విఅ ఇహట్ఠిదం మం అవహీరిఅ కుదో ఆదిక్కామసి॥

నిపుణికా — ❦ కహం సుసంగదా। హలా సుసంగదే। సుట్ఠు తుఏ జాణిదం। ఏదం క్ఖు మహ విమ్హఅస్స కారణం। అజ్జ ఇళ భట్టా సిరిపవ్వదాదో ఆఅదస్స సిరిఖండదాసణామహేఅస్స ధమ్మిఅస్స సఆసాదో అఆలకుసుమసంజణణదోహఅం సిక్ఖిఅ, అత్తణో పడిగ్గాహిదం ణోమాళిఅం, కుసుమసమిద్ధిసోహిదం। కరిస్సది త్తి। తహిం ఏదం వుత్తంతం జాణిదుం దేవీఏ పేసిదమ్హి। తుమం ఉణ కహిం పత్థిదా।

ఏషా ఖలు నిపుణికైవ ఏవాగచ్ఛతి। తద్యావదేనాం ప్రక్ష్యామి।

† ఉపలబ్ధః ఖలు మయా భర్తుర్వృత్తాంతః తద్యావద్గత్వా భర్త్ర్యై నివేదయామి।

¶ హలా నిపుణికే! కుత ఇదానీం త్వం విస్మయాక్షిప్తహృదయేవ ఇహ స్థితాం మామవధీర్య కుతోఽతిక్రామసి।

❦ కథం సుసంగతా। హలా సుసంగతే! సుష్ఠు త్వయా జ్ఞాతమ్। ఇదం ఖలు మమ విస్మయస్య కారణమ్। అద్య కిల భర్తా శ్రీపర్వతాదాగతస్య శ్రీఖండదాసనామధేయస్య ధార్మికస్య సకాశాదకాలకుసుమసంజననదోహదం శిక్షిత్వా ఆత్మనః పరిగృహీతాం నవమాలికాం కుసుమసమృద్ధిశోభితాం కరిష్యతీతి। తతస్తమేనం వృత్తాంతం జ్ఞాతుం దేవ్యా ప్రేషితాస్మి। త్వం పునః క్వ ప్రస్థితా।

సుసంగతా — ¶ పిఅసహీం సాఅరిఅం అణ్ణేసిదుం॥

నిపుణికా — † దిట్ఠా మఏ సాఅరిఆ గహీదసముగ్గ అచిత్తఫలఅవట్టిఆ సముబ్విగ్గా కఅలీఘరం పవిశంతీ । తాగచ్ఛ పిఅసహీం । అహంవి దేవీసఆసం గమిస్సం॥

(ఇతి నిష్క్రాంతే।)

ఇతి ప్రవేశకః.

ద్వితీయోఽఙ్కః.

(తతః ప్రవిశతి గృహీతచిత్రఫలకవర్తికా మదనావస్థాం నాటయంతీ సాగరికా।)

సాగరికా — + హిఅఅ, పసీద, పసీద। కిం ఇమిణా ఆఆసమెత్తఫలేణ దుల్లహజణ పత్థణాణుబంధేణ । అణ్ణం చ। జేణ ఏవ్వ దిట్ఠేణ దేఈరిసో సందావో ణంవడ్ఢది । (సవిస్మయమ్।) పుణోవితంజేవ్వ పేక్ఖిదుం అహిలససీత్తి అహో తే మూఢదా। అహ ణిసంస హిఅఅ! జమ్మదో పహుది సహ సంవడ్ఢిఅం ఇమం జణం పరిహరిఅక్ఖణమేత్తదంసణపరిచిదం జణంఅణుగచ్ఛంతో ణలజ్జేసి। అహవా కోతుహ దోసో । అణం

¶ ప్రియసఖీం సాగరికామన్వేష్టుమ్॥

† హలా, దృష్టామయా సాగరికా గృహీతసముద్గకచిత్రఫలకవర్తికా సముద్విగ్నా కదళీగృహం ప్రవిశంతీ । తద్గచ్ఛ ప్రియసఖీమ్ । అహమపి దేవీసకాశం గమిష్యామి॥

+ హృదయ, ప్రసీద ప్రసీద । కిమనేనాయాసమాత్రఫలేన దుర్లభజన ప్రార్థనానుబంధేన । అన్యచ్చ! యేనైవ దృష్టేన తు ఈదృశ స్సంతాపో సనువర్ధతే। పునరపి తమేవ ప్రేక్షితుమభిలష్యసీత్యహో తే మూఢతా। అయి నృశంస హృదయ! జన్మతః ప్రభృతి సహ సంవర్ధితమిమం జనం పరిహృత్య క్ష

గసరపడణభీదేణా తుఏ ఏవ్వం అజ్జ వ్వవసీదం । హోదు దా
వ । అణంగం దావ ఉవాళహిస్సం । (సాస్రమంజలిం బద్ధ్వా
జానుభ్యాంస్థిత్వా ।) భఅవం కుసుమాఉహ, ణిజ్జిదసఅలసురా
సురో భవిఅ ఇత్థిఆజణం పహరంతో కహం ణ లజ్జసి । (విచిం
త్య ।) మహ మందభాఇణీఏ ఇమిణా దుణ్ణిమిత్తేణ అవస్సం మ
రణం ఉవట్ఠిదం । (ఫలకమవలోక్య) తా జావ ఇహ ణ కోవి ఆ
అచ్ఛది దావ ఆలేక్ఖసమప్పిదం తం అభిమదం జణం పెక్ఖిఅ
జహాసమీహిదం తహా కరిస్సం । (సావష్టంభమేకమనా భూ
త్వా నాట్యేన ఫలకం గృహీత్వా నిశ్వస్య ।) జఇవి మె అదిసద్ధ
సేణ వేవది అఅం అదిమేత్తం అగ్గహత్థో తహవి తస్స జణస్స
అణ్ణో దంసణోవాఓ ణత్థి త్తి తా జహాతహా ఆలిహిఅ ణం పె
క్ఖిస్సం । (ఇతి నాట్యేన లిఖతి ।) (తతః ప్రవిశతి సుసంగతా ।)

సుసంగతా — † ఏదం క్ఖు కఅలీఘరమ్ । తా జావ పవిసా

ణమాత్రదర్శనపరిచితం జనమనుగచ్ఛన్న లజ్జసే । అథవా క
స్తవ దోషః । అనంగశరపతనభీతేన త్వయైవమద్య వ్యవసి
తమ్ । భవతు తావత్ । అనంగం తావదుపాలప్స్యే । భగ
వన్ కుసుమాయుధ, నిర్జితసకలసురాసురో భూత్వా స్త్రీజనం
ప్రహరన్ కథం న లజ్జసే । సర్వథా మమ మందభాగ్యాయా అ
నేన దుర్నిమిత్తేనావశ్యం మరణముపస్థితమ్ । తద్యావదిహ న
కోఽప్యాగచ్ఛతి తావదాలేఖ్యసమర్పితం తమభిమతం జనం
ప్రేక్ష్య యథా సమీహితం తథా కరిష్యామి । యద్యపి మేఽతి
సాధ్వసేన వేపతేఽయమతిమాత్రమగ్రహస్తస్తథాపి తస్య
జనస్యాన్యో దర్శనోపాయో నాస్తీతి తద్యథాతథాలిఖ్యై
నం ప్రేక్షిష్యే ॥

† ఇదం ఖలు కదలీగృహమ్ । తద్యావత్ప్రవిశామి । ఏషా

మి। (ప్రత్యభిజ్ఞ్యావలోక్య చ సవిస్మయమ్।) ఏసా మే పిఅసహీ సా
అరిఆ। కిం ఉణ ఏసా గురుఅణురాఓక్ఖిత్తహిఅఆ విఅ కింపి
ఆళిహంతీ ణ మం పెక్ఖది। హోదు। తా దావ దిట్ఠిపహం పరిహరిఅ
ణిరూవఇస్సం। (సైరం పృష్ఠతోఽస్యాః స్థిత్వా దృష్ట్వా సహ
ర్షమ్। కహం భట్టా ఆళిహిదో। సాహు సాఅరిఏ! సాహు।
అహ వా ణ కమలాఅరం వజ్జిఅ రాఅహంసీ అణ్ణస్సిం అహి
రమది॥

సాగరికా—(సబాష్పమ్।) † ఆళిహిదో మఏ ఏసో। కిం ఉణ
అణవరదణివడంతవాహసలిలేణ మే దిట్ఠీ పెక్ఖిదుం ణ ప్పహవది।
(ముఖముత్తానీకృత్యాశ్రూణి నివారయంతీ సుసంగతాం దృ
ష్ట్వోత్తరీయేణ ఫలకం ప్రచ్ఛాదయంతీ స్మితం కృత్వా।) కహం
పిఅసహీ సుసంగదా। (ఇత్యుత్థాయ హస్తే గృహీత్వా।) సహి సు
సంగదే! ఇదో ఉవవిస।

సుసంగతా—(ఉపవిశ్య బలాత్ఫలకమాకృష్య దృష్ట్వా చ।)
¶ సహి! కో ఏసో తుఏ ఆళిహిదో।

మే ప్రియసఖీ సాగరికా। కిం పునరేషా గుర్వనురాగోత్క్షిప్త
హృదయేవ కిమప్యాలిఖంతీ న మాం ప్రేక్షతే। భవతు। తద్వా
వదస్యా దృష్టిపథం పరిహృత్య నిరూపయిష్యామి। కథం భర్తా
లిఖితః। సాధు సాగరికే! సాధు; అథ వా న కమలాకరం వర్జ
యిత్వా రాజహంస్యన్యస్మిన్నభిరమతే।

† ఆలిఖితో మయైషః। కిం పునరనవరతనిపతద్బాష్పసలి
లేన మే దృష్టిః ప్రేక్షితుం న ప్రభవతి। కథం ప్రియసఖీ సుసం
గతా। సఖి సుసంగతే! అత్రోపవిశ।

¶ సఖి! క ఏష త్వయా లిఖితః।

సాగరికా—(సలజ్జమ్।) † పఉత్తమఅణమహూస్సవే భఅవం అణంగో॥

సుసంగతా—(సస్మితమ్।) ¶ అహో ! దేణిఉణత్తణం। కిం ఉణసుణ్ణం విఅ చిత్రం పడిభాదిః తా అహంవి ఆలిహిఅ రఇసణాహం కరిస్సం। (వర్తికాం గృహీత్వా నాట్యేన రతి వ్యపదేశేన సాగరికామాలిఖతి।)

సాగరికా—(విలోక్య సక్రోధమ్।) * సహీ! కీస తుఏ అహం ఏత్థ ఆలిహిదా॥

సుసంగతా—(విహస్య।) + సహి, కిం అఆరణె కుప్పసి। జారిసో తుఏ కామదేవో ఆలిహిదో తారిసీమఏ రఈ ఆలిహిదేత్తి। తాఅణ్ణహాసంభావిణి, కిం తుహ ఏదిణా ఆలవిదేణ? కహెహి సవ్వం వుత్తంతం॥

సాగరికా—(సలజ్జాస్వగతమ్।) ꠸ ణం జాణిదమ్హి పిఅసహీఏ। (ప్రకాశమ్) పిఅసహి, మహదీ క్ఖు మె లజ్జా। తా తహ కరేసు జహా ణ కోవి అవరో ఏదం వుత్తంతం జాణాదిత్తి॥

---

† ప్రవృత్త మదనమహోత్సవే భగవాననంగః॥

¶ అహో తె నిపుణత్వమ్। కిం పునః శూన్యమివ చిత్రం ప్రతిభాతి। తదహమప్యాలిఖ్య రతిసనాథం కరిష్యామి॥

* సఖి ! కథం త్వయాహమత్రాలిఖితా॥

+ సఖి ! కిమకారణె కుప్యసి। యాదృశ స్త్వయా కామ దేవ ఆలిఖితస్తాదృశీమయా రతిరాలిఖితేతి। తదన్యథాసంభావిని, కిం తవైతేనాలపితేన ? కథయ సర్వం వృత్తాంతమ్॥

꠸ నను జ్ఞాతాస్మి ప్రియసఖ్యా। ప్రియసఖి ! మహతీ ఖలు మె లజ్జా। తత్తథా కురుయథా న కోఽప్యపర ఇమం వృత్తాంతం జానాతీతి॥

సుసంగతా— † సహి, మా లజ్జ । ఈరిసస్స కణ్ణారఅ ణస్స అవస్సం ఏవ్వ ఈరిసే వరే అహిలాసేణ హోదవ్వం। తహావి జహా ణకోవి అవరో ఏదం వుత్తన్తం జాణిస్సది తహా కరేమి । ఏదాఏ ఉణ మేధావిణీఏ సారిఆఏ ఏత్థ కారణేణ హోదవ్వం । కదావి ఏసా ఇమస్స ఆలావస్స గహిదక్ఖరా కస్సవి పురదో మంతఇస్సది త్తి॥

సాగరికా—(సోద్వేగమ్) ¶ సహి, అదోవి మె అధిఅదరం సందావో బాధేఇ। (ఇతి మదనావస్థాం నాటయతి)

సుసంగతా—(సాగరికాయాః హృదయే హస్తం దత్త్వా) * సహి! సమస్ససహి సమస్స సహి। జావ ఇమాఏ దిగ్ఘిఆఏ ణలిణీపత్తాణి ముణాలిఆం అగేణ్హిఅ లహుం ఆఅచ్ఛామి । (నిష్క్రమ్య పునః ప్రవిశ్యచ నాట్యేన నలినీపత్రైః శయనీయం మృణాలవలయాని చరచయిత్వా పరిశిష్టాని నలినీపత్రాణి సాగరికాయాః హృదయే నిక్షిపతి।)

---

† సఖి! మా లజ్జస్వ । ఈదృశస్య కన్యారత్నస్యావశ్యమేవేదృశే వరేఽభిలాషేణ భవితవ్యమ్ । తథాపి యథా నకోఽప్యపర ఏతం వృత్తాంతం జ్ఞాస్యతి తథా కరోమి । ఏతయా పునర్మేధావిన్యా సారికయాత్ర కారణేన భవితవ్యమ్ । కదాప్యేషాస్యాలాపస్య గృహీతాక్షరా కస్యాపి పురతో మంత్రయిష్యత ఇతి॥

¶ సఖి ! అతోఽపి మేఽధికతరం సంతాపో బాధతే॥

* సఖి ! సమాశ్వసిహి సమాశ్వసిహి । యావదస్యా దీర్ఘికాయాః నలినీపత్రాణి మృణాలికాంచ గృహీత్వా లఘ్వాగచ్ఛామి ॥

సాగరికా — † సహి! అవణేహి ఇమాఇం ణలిణీపత్తా ఇం ముణాళవలఆఇం అ। అలం ఏదిణా। కీస అఆరణే అత్తాణం ఆఆసేసి। ణం భణామి॥

పద్యం॥ దుల్లహజణాణురాఓ లజ్జా గురుఈ పరవ్వసో అప్పా। పిఅసహి। విసమం పేమ్మం మరణం సరణం ణవరమెక్కం॥౨౦॥

(ఇతి మూర్ఛతి।)

సుసంగతా — (సకరుణమ్।) ¶ పిఅసహి సాఅరిఏ! సమస్ససహి సమస్ససహి॥

(నేపథ్యే కలకలః)

పద్యం॥ కంఠేకృత్వావశేషం కనకమయమధశ్శృంఖలాదామకర్షన్ క్రాంత్వాద్వారాణి హేలాచలచరణ రణత్కింకిణీచక్రవాళః। దత్తాతంకోఙ్గనానామనుసృతసరణిస్సంభ్రమాదశ్వపాలైః ప్రభ్రష్టోఽయంప్లవంగః ప్రవిశతి నృపతేర్మందిరం మందురాయాః॥౨౧॥ అపిచ.

నష్టంవర్షవరైర్మనుష్యగణనా భావాదపాస్యత్రపా మంతః కంచుకికంచుకస్య విశతి త్రాసాదయంవామనః। పర్యంతాశ్రయిభిర్నిజస్య సదృశం నామ్నఃకిరాతైః కృతం కుబ్జానీచతయైవ యాంతి శనకైరాత్మేక్షణాశంకినః॥౨౨॥

---

† సఖి! అపనయేమాని నళినీపత్రాణి మృణాళవలయాని చ। అలమేతేన। కస్మాదకారణ ఆత్మానమాయాసయసి। న నుభణామి॥

దుర్లభజనానురాగో లజ్జాగుర్వీ పరవశఆత్మా॥
ప్రియసఖివిషమం ప్రేమమరణం శరణంనువరమేకమ్॥

¶ ప్రియసఖి సాగరికే! సమాశ్వసిహి సమాశ్వసిహి॥

సుసంగతా — (ఆకర్ణ్యాగ్రతో౽వలోక్య ససంభ్రమము త్థాయ సాగరికాం హస్తే గృహీత్వా।) + సహి! ఉట్ఠేహి ఉట్ఠేహి। ఎసో క్ఖు దుట్ఠవాణరో ఇదో జెవ్వ ఆఅచ్ఛఇ।

సాగరికా — ¶ కిం తా దాణిం కరేమ్హ।

సుసంగతా — * ఏహి! ఇమస్సిం తమాల విడవాంధఆరే పవిసిఅ ఏదం అదివహేమ్హ।

(పరిక్రమ్యోభే సభయం పశ్యంత్యావేకాంతే వ్యవస్థితే।)

సాగరికా — † సుసంగదే! కహం తుఏ చిత్తఫలఓ ఉజ్ఝిదో। కదావి కోవి తం పెక్ఖే।

సుసంగతా — ‡ అఇ సుత్థిదే! కిం అజ్జవి చిత్తఫలఏణ కరిస్ససి। ఏసోవి దధిభత్తలమ్పడో ఏదం పంజరం ఉగ్ఘాడిఅ దుట్ఠవాణరో అదిక్కన్తో। ఎసా క్ఖు మేహావిణీ ఉడ్డీణా అణ్ణదో గచ్ఛది। తా ఏహి। లహుం అణుసరేమ్హ। ఇమస్స ఆలావస్సగహి

+ సఖి! ఉత్తిష్ఠోత్తిష్ఠ। ఏష ఖలు దుష్టవానర ఇత ఏవాగచ్ఛతి।

¶ కిం తదిదానీం కుర్వః।

* ఏహి! అస్మింస్తమాలవిటపాంధకారే ప్రవిశ్యైనమతివాహయావః।

† సుసంగతే, కథం త్వయా చిత్రఫలక ఉజ్ఝితః। కదాపి కో౽పి తం ప్రేక్షేత।

‡ అయి సుస్థితే! కిమద్యాపి చిత్రఫలకేన కరిష్యసి। ఏషో౽పి దధిభక్తలమ్పట ఏతత్పంజర ముద్ఘాట్య దుష్ట వానరో౽తిక్రాంతః। ఏషా ఖలు మేధావిన్యుడ్డీనాన్యతో గచ్ఛతి। తదేహి। లఘ్వనుసరావః। అస్యాలాపగృహీతాక్షరా కస్యాపి పురతో

దక్ఖరా కస్సవి పురదో మంతఇస్సది।

సాగరికా— † సహి!ఏవ్వం కరేహ్మ।

(ఇతి పరిక్రామతః।)

(నేపథ్యే)

() హీ!! హీ!! భో! భోః! అచ్చరిఅం అచ్చరిఅం;

సాగరికా—(విలోక్య) † సుసంగదే, జాణీఅది ణం పుణోవి దుట్ఠవాణరో జెవ్వ ఆఅచ్ఛది త్తి।

సుసంగతా—(దృష్ట్వా విహస్య) ¶ అఇ కాదరే। ణభేహి।భట్టిణో పరిపాసవత్తి క్ఖు ఎసో అజ్జవసంతఓ।

(తతః ప్రవిశతి విదూషకః)

విదూషకః—✤ హీ! హీ! భో భోః!అచ్చరిఅం అచ్చరిఅం; సాహు రేసిరిఖండదాస ధమ్మిఅ, సాహు।

సాగరికా—(సస్పృహమవలోక్య।) ⚜ సహి సుసంగదే! దంసణిజ్జో క్ఖు అఅం జణో।

సుసంగతా— ✱ సహి సుత్థిదే, కిం ఏదిణా దిట్ఠేణ।దూ

ఎంత్రియిష్యతి।

† సఖి, ఏవంకుర్వః।

() హీ హీ। భోభోః! ఆశ్చర్యమాశ్చర్యమ్?

† సుసంగతే, జ్ఞాయతేననుపునరపిదుష్టవానర ఏవాగచ్ఛతీతి।

¶ అయి కాతరే! న బిభీహి। భర్తుః పరిపార్శ్వే వర్తీ ఖల్వేష ఆర్యవసంతకః।

✤ హీ హీ ! భో భోః! ఆశ్చర్యమాశ్చర్యమ్।సాధురే శ్రీఖండదాస।! ధార్మిక సాధు॥

⚜ సఖి సుసంగతే! దర్శనీయః ఖల్వయంజనః।

✱ సఖి సుస్థితే! కిమనేన దృష్టేన। దూరీభూతా ఖలుసారి

రీఘూ దాక్ష సారిఆ। తా ఏహి। అణుసరేమ్హ।

(ఇతి నిష్క్రాంతే)

విదూషకః— † సాహు రే సిరిఖండ దాస ధమ్మిఅ ! సాహు। జేణ దిణ్ణమెత్తేణ ఎవ్వ తేణ దోహఎణ ఈరిసీ ణోమాళిఆ సంవుత్తా। జేణ నిరంతరుబ్భిణ్ణకుసుమగుచ్ఛ సోహిఅవిడవా ఉవహసంతీ విఅ లక్ఖీఅది దేవీపరిగహిదం మాహవీలదం తా జావ గదుఅ పి అవఅస్సస్స ణివేదేమి। (పరిక్రమ్యావలోక్య చ।) ఏసో క్ఖు పిఅవఅస్సో తస్స దోహదస్స లదపచ్చఅదాఏ పరోక్ఖం వి తం ణోమాళిఅం పచ్చక్ఖం విఅ కుసుమిదం పేక్ఖంతో హరిసుప్పుల్లలోఅణో ఇదో ఏవ్వ ఆఅచ్ఛది। తా జావ ణం ఉవసప్పామి। (ఇతి రాజానంప్రతి నిర్గతః।)

(తతః ప్రవిశతి యథానిర్దిష్టో రాజా।)

రాజా— (సహర్షమ్।)

పద్యం॥ ఉద్దామోత్కలికాం విపాండురరుచం ప్రారబ్ధజృంభాం క్షణా దాయాసం శ్వసనోద్గమైరవిరతై రాతన్వతీ

కా। తదేహి। అనుసరావః।

† సాధు రే శ్రీఖండదాస! ధార్మిక! సాధు। యేన దత్తమాత్రేణైవ తేన దోహదేనేదృశీ నవమాలికా, సంవృత్తా। యేన నిరంతరోద్భిన్నకుసుమగుచ్ఛశోభిత విటపోపహసంతీవ లక్ష్యతే దేవీపరిగృహీతాం మాధవీలతామ్। తద్యావద్గత్వా ప్రియవయస్యస్య నివేదయామి। ఏష ఖలు ప్రియ వయస్యస్తస్య దోహదస్య లబ్ధప్రత్యయతయా పరోక్షమపి తాం నవమాలికాం ప్రత్యక్షమివ కుసుమితాం ప్రేక్షమాణః హర్షోత్ఫుల్లలోచన ఇత ఏవాగచ్ఛతి। తద్యావదేనముపసర్పామి।

మాత్మనః । అహ్యో ద్యానలతామిమాం సమదనాం నారీమివా న్యాంధ్రువం పశ్యన్కోపవిపాటలద్యుతిముఖం దేవ్యాః కరిష్యామ్యహమ్ ॥౩౦॥

విదూషకః—(సహసోపసృత్య।) + జఅదు జఅదు పిఅవ అస్సో భో వఅస్స ! దిట్ఠిఆ వడ్ఢసి । (కేణ దిణ్ణమెత్తౌ కౌతి పునః పఠతి।)

రాజా—వయస్య ! క స్సందేహః । అచింత్యోహి మణిమంత్రౌషధాదీనాం ప్రభావః । పశ్య ॥

పద్యం ॥ కంఠే శ్రీపురుషోత్తమస్యసమరె దృష్ట్వామణిం శత్రుభి నష్టం మంత్రవరై ర్వసంతి వసుధా మూలెభుజంగాహతాః । పూర్వం లక్ష్మణ వీరవా నరభటా యేమేఘనాదాహతాః సీతాత్తేఽపి మాహౌషధే గుణనిధే గంధం పునర్జీవితాః ॥౩౧ ॥

తదాదేశయ మార్గం యేన వయమద్య తదవలోకనేన చక్షుషః ఫలమనుభవామః ॥

విదూషకః—(సాటోపమ్।) † ఏదు ఏదు భవం॥

రాజా—గచ్ఛాగ్రతః॥

(ఉభౌ సగవం పరిక్రామతః।)

విదూషకః—(ఆకర్ణ్య సభయం నివృత్య రాజానం హస్తే గృహీత్వా ససంభ్రమమ్।) ¶ భో వఅస్స! ఏహి పలాఅమ్హ॥

+ జయతు జయతు ప్రియవయస్యః । భో వయస్య! దిష్ట్యా వర్ధసే ॥

† ఏతు ఏతు భవాన్॥

¶ భో వయస్య ఏహి పలాయావహే॥

ఆళిహిందో। సఉత్తణఅణమహూాస్స వేభ అవఁఅణంగో త్తి।పుణో విభణాది । సహి ! కీసతుప అహంఏత్థఆళిహిదా,సహి! కింఅఆ రణెకుప్పసి । జారిసోతుప కామదేవో అళిహిదో తాదిసీ మప రఈఆళిహిదత్తి । తా అణ్ణహా సంభావిణి, కింతుహ ఏదిణాఆ ళవిదేణ । కహేహి సవ్వ-వుత్తంతం।భో వఅస్స!కిఁణుఖుఏదం।

రాజా — వయస్య! ఏవంతర్కయామి । కయాపిహృదయ వల్లభో౽నురాగాదభిలిఖ్య కామదేవవ్యపదేశేన సఖీపురతో౽ పహ్నుతః । తత్సఖ్యాపి ప్రత్యభిజ్ఞాయ వైదగ్ధ్యా దసావపి త త్రాలిఖ్య రతివ్యపదేశేనదర్శితేతి।

విదూషకః — (ఛోటికాంఁదత్వా) ¶భో వఅస్స!జుజ్జఇక్ఖుఏదం।

రాజా — భో వయస్య! తూష్ణీం భవ। పునరపి వ్యాహర తి । తచ్ఛృణువస్తావత్। (ఉభావపిశృణుతః)

విదూషకః — +భోః, పుణోవి ఏసా ఎవ్వంభణాది । సహి! మాలజ్జ।ఈదిసస్స కణ్ణారఅణస్సఅవస్సం ఎవ్వ ఈదిసే వరేఅ హిళాసేణ హోదవ్వం । తా జా ఎసా ఆళిహిదా సా క్ఖు క ణ్ణాదంసణీఆ।

యాహమత్రాలిఖితా । సఖి ! కిమకారణె కుప్యసి । యాదృశ స్త్వయా కామదేవ అలిఖితస్తాదృశీ మయా రతి రాలిఖితేతి।తద న్యథా సంభావినీ; కిం తవైతేనాలపితేన । కథయసర్వం వృత్తా న్తమ్ ; భో ! వయస్య! కిం ఖల్విదమ్।

¶ భో వయస్య ! యుజ్యతే ఖల్వేతత్;

+ భోః, పునరప్యేషైవ భణతి। సఖి! మా లజ్జస్వ। ఈదృ శస్య కన్యారత్నస్యా వశ్యమెవేదృ శే వరేఽభిలాషేణ భవిత వ్యమ్ । తద్యైషాలిఖితా సా ఖలు కన్యా దర్శనీయా।

రాజా—యద్యేవముపహితో శృణువస్తావత్। అస్త్యత్ర్రి
వకాశోనః కుతూహలస్య।

విదూషకః— † భో వఅస్స! మా పండిదగవ్వం ఉవ్వహ
అహం దే ఎదాఏ ముహాదో సుణిఅ సవ్వం వాక్ఖాణఇస్సం।

(ఇత్యుభావాకర్ణయతః)

విదూషకః— ¶ భో వఅస్స! సుదం తుఏ జం ఎదాఏ మన్తి
దం। సహి! అదోవి మే అహిఅదరం సందావో బాధఇ।సహి!
అవణేహి ఇమాఇం ణలిణీపత్తాఇం ముణాళవలఆఇం అ।అలం ఏది
ణా। కీసఅఆరణే అత్తాణం ఆఆసేసి।

రాజా—వయస్య, న కేవలం శ్రుతమ్। అభిప్రాయోఽ
పిలక్షితః।

విదూషకః— § భో వఅస్స! అజ్జవి కురుకురాఅది ఎ
వ్వ ఎసా సారిఆ దాసీఏధీఆ।

రాజా—యుక్తమభిహితమ్।

(పునరాకర్ణయతః।)

విదూషకః— ✤ భో వఅస్స! ఎసా క్ఖు సారిఆ దాసీఏదు

---

† భో వయస్య! మా పాండిత్యగర్వముద్వహస్వ। అహం
తవైతస్యా ముఖాచ్ఛ్రుత్వా సర్వం వ్యాఖ్యాస్యామి।

¶ భో వయస్య! శ్రుతం త్వయా యదేతయా మంత్రితం।
సఖి! అతోఽపి మేఽధికతరం సంతాపో బాధతే। సఖి! అపన
యేమాని నళినీ పత్రాణి మృణాళవలయాని చ। అలమేతేన। క
స్మాదకారణ ఆత్మానమాయాసయసి।

§ భో వయస్య! అద్యాపి కురుకురాయత్యేవైషా సా
రికా దాస్యాః పుత్రీ।

✤ భో వయస్య! ఏషా ఖలు సారికా దాస్యా దుహితా

హీఁదా చఉవ్వేదీ బమ్హణో విఅ రిచాఇం భణిదుం పఉత్తా।

రాజా—వయస్య ! కథయ కిమప్యన్యచేతసా మయా నావధారితం కిమనయోక్తమితి॥

విదూషకః— * భోః ! ఏవ్వం భణాది॥

ప॥ దుల్లహజణఅణురాఓ లజ్జాగురుఈ పరవ్వసో అప్పా। పిఅసహి విసమం పేమ్మం మరణం సరణం ణవారి ఏక్కం ॥౨౬॥

రాజా—(సస్మితమ్।) వయస్య! ఏవంవిధం భవంతం బ్రాహ్మణం ముక్త్వా కోఽన్య ఏవం విధానామృచామభిజ్ఞః॥

విదూషకః— † తదో కిం ణుఏదం॥

రాజా—నను గాథికేయమ్॥

విదూషకః— + కిం గాధిఆ। తదో కిం కహిఆ॥

రాజా—వయస్య ! కయాపి శ్లాఘ్యయౌవనయా ప్రియతమమనాసాదయంత్యా జీవితనిరపేక్షయోక్తమ్॥

విదూషకః—(ఉచ్చైర్విహస్య।) ¶ భోః ! కిం ఏదేహిం వక్కభణిదేహిం। ఉజుఅం ఏవ్వ కిం ణభణాసి ! జహ మం ఏవ్వ అణాసాఅఅంతీఏత్తి। అణ్ణహా కో అణ్ణో కుసుమచావ

చతుర్వేదీ బ్రాహ్మణ ఇవ ఋచో భణితుం ప్రవృత్తా।

* భోః ! ఏవం భణతి॥

దుర్లభజనానురాగో లజ్జాగుర్వీ పరవశ ఆత్మా।
ప్రియసఖి విషమం ప్రేమ మరణం శరణం నవారైక్యమ్॥

† తదా కిం న్విదమ్।

\+ కిం గాధికా। తదా కిం కథ్యతామ్॥

¶ భోః ! కిమేతైర్వక్రభణితైః। ఋజుకమేవ కిం నభణసి। యథా మామేవానాసాదయంత్యేతి। అన్యథా కోఽన్యః కుసుమచాపవ్యపదేశేన నిహ్నూయతే॥

వ్వవదేసేణ ణిహ్ణావీఅది । (హస్తతాలం దత్వోచ్చైర్విహసతి)

రాజా—(ఊర్ధ్వమవలోక్య।) ధిఙ్మూర్ఖ, కిముచ్చైర్విహసతా త్వయా తపస్వినీ త్రాసితేయమ్ । యేనోడ్డీయాన్యత్ర క్వాపిగతా॥

(ఇతి నిరూపయతః।)

విదూషకో—(విలోక్య।) * భో వయస్స ! అణ్ణధా మా సంభావేహి । ఏసా కఅలీ ఘరం ఏవ్వ గదా । తా ఏహి ॥ అణుసరేమ్హ॥

(ఇతి పరిక్రామతః।)

రాజా—ప॥ దుర్వారాం కుసుమశరవ్యథాం వహంత్యా కామిన్యా యదభిహితంపురస్సఖీనామ్ । తద్భూయశ్శుకశిశుసారికాభిరుక్తం ధన్యానాం శ్రవణపథాతిథిత్వమేతి ॥33॥

విదూషకః— ¶ భో వఅస్స ! ఏదం క్ఖు కఅలీఘరఅం। జావ పవిసమ్హ ॥

(ఇత్యుభౌ ప్రవిశతః।)

విదూషకః— † భోః ! అలం దాఏ దాసీఏ ధీఆఏ సారిఆఏ అణ్ణేసణప్పఅత్తేణ । ఇహ దావ మలయమారుదువ్వేల్లంత బాలకఅళీదళసీఅళే ఉవవిసిఅ ముహుత్తఅం వీసమ్హ॥

---

* భో వయస్య ! అన్యథా మా సంభావయ ఏషా కదలీ గృహమేవ గతా । తదేహి । అనుసరావః ॥

¶ భో వయస్య ! ఇదం ఖలు కదలీగృహమ్ । యావత్ప్రవిశావః ॥

† భోః ! అలం తస్యా దాస్యాః పుత్ర్యాః సారికాయా అన్వేషణప్రయత్నేన। ఇహ తావన్మలయమారుతోద్వేల్లద్బాలకదళీదళ శీతలే శిలాతల ఉపవిశ్యముహూర్తంవిశ్రామ్యావ॥

రాజా—యదభిరుచితం భవతే ॥

(ఇత్యుపవిశతః । రాజా నిశ్వస్య దుర్వారా
మితి పునః పఠతి।)

విదూషకః—(పార్శ్వతోఽవలోక్య।) * భో వఅస్స, ఏ
దేణ ఉగ్ఘాడిఅదువారేణ దుట్ఠవాణరేణ తాఏ సారిఆఏ పంజ
రేణ హోదవ్వం॥

రాజా—వయస్య! నిరూప్యతామ్ ॥

విదూషకః—† జంభవం ఆణవేది త్తి । (పరిక్రమ్యావలో
క్య చ।) ఏసోవి చిత్తఫలఓ। జావ ణం గెణ్హామి। (గృహీత్వా
నిరూప్య చ హర్షం నాటయతి।)

రాజా—(సకౌతుకమ్।) వయస్య! కిమేతత్॥

విదూషకః— + భో వఅస్స! దిట్ఠిఆ వడ్ఢసి। ఏదం తం
జం మఏ భణిదం। తుమం జెవ్వ ఏత్థ ఆళిహిదో అణ్ణహా కో
అణ్ణో కుసుమచావవ్వవదేసేణ ణిహ్ణుఈఅది త్తి॥

రాజా—(సహర్షం హస్తౌ ప్రసార్య।) సఖే! దర్శయ
దర్శయ॥

విదూషకః— ¶ ణ దే దంసఇస్సం। సావి కణ్ణఆ ఏత్థ ఎ

---

* భో వయస్య! ఏతేనోద్ఘాటితద్వారేణ దుష్టవానరేణ
తస్యాః సారికాయాః పంజరేణ భవితవ్యమ్॥

† యద్భవానాజ్ఞాపయతీతి। ఏషోఽపి చిత్రఫలకః। యా
వదేనం గృహ్ణామి॥

+ భో వయస్య! దిష్ట్యా వర్ధసే। ఏతత్తద్యన్మయా భ
ణితమ్। త్వమేవాత్రాలిఖితః। అన్యథా కోఽన్యః కుసుమచాప
వ్యపదేశేన నిహ్నూయత ఇతి॥

¶ న తే దర్శయిష్యామి। సాపి కన్యకాత్రైవాలిఖితేతి। కిం

వ్వ ఆళిహిా దేత్తి। కిం పారితోసిఏణ విణా కణ్ణాఽఽరఅణం దం సీఅది ॥

రాజా—(కటకమర్పయన్నేవ బలాద్గృహీత్వా పశ్యతి। విలోక్య సవిస్మయమ్।) వయస్య, పశ్యపశ్య॥

ప॥ లీలావధూతపద్మా కథయంతీ పక్షపాతమధికంనః। మానసముపైతి కేయం చిత్రగతా రాజహంసీవ ॥౩౪॥

అపిచ॥

ప॥ విధాయాపూర్వపూర్ణేందుమస్యా ముఖమభూద్ధ్రువమ్। ధాతా నిజాసనాంభోజవినిమీలనదుఃస్థితః ॥౩౫॥

(తతః ప్రవిశతి సాగరికా సుసంగతా చ।)

సాగరికా— * సహి సుసంగదే! ణ సమాసాదిదా అమ్హేహిం సారిఆ। తా చిత్తఫలఅం వి దావ ఇమాదో కఅలీఘరాదో గేణ్హిఅ లహుం ఆఅచ్ఛమ్హ॥

సుసంగతా— † సహి! ఏవ్వం కరేమ్హ॥

(ఇత్యుపసర్పతః।)

విదూషకః— ¶ భో వయస్స! కీస ఉణ ఏసా ఓణదముహీ ఆళిహిదా॥

సుసంగతా—(ఆకర్ణ్య।) + సహి! జహా వసంతఓ మం

పారితోషికేణ వినేదృశం కన్యారత్నం దశ్యతే॥

* సఖి సుసంగతే! న సమాసాదితాఽస్మాభిః సారికా। తచ్చిత్రఫలకమపి తావదస్మాత్కదలీగృహాద్గృహీత్వా లఘ్వాగచ్ఛావః॥

† సఖి! ఏవం కుర్వః॥

¶ భో వయస్య! కస్మాత్పునరేషావనతముఖ్యాలిఖితా॥

+ సఖి! యథా వసంతకో మంత్రయతే తథా తర్కయా

తేంతహిం తక్కేమి భట్టిణా వి ఏత్థ ఏవ్వ హోదవ్వం । తా క
అళీఘరగుమ్మంతరిఆ భవిఅ పేక్ఖమ్హ॥

(ఇత్యుభే ఆకర్ణయతః।)

రాజా—వయస్య ! పశ్య పశ్య । (పిధాయా పూర్వపఠి
తేందుమిత్యాది పునః పఠతి)

సుసంగతా—* సహి ! దిట్ఠిఆ వడ్ఢసి। ఏసో దేహిఅఅవ
ల్లహో తుమం జెవ్వ వణ్ణేఇ॥

సాగరికా—(సలజ్జమ్।) ¶ సహి ! కీస పరిహాససీళదాఏ
ఇమం జణం లహుం కరేసి॥

విదూషకః—(రాజానం చాలయిత్వా) † ణం భణామి
కీస ఏసా ఓణదముహీ ఆళిహిదా ॥

రాజా—వయస్య ! సారికయైవ సకలమావేదితమ్॥

సుసంగతా—(విహస్య।) + సహి ! దంసిదం సారిఆవి
అత్తణో మేహావిత్తణం ॥

విదూషకః—❦ అవి సుహాఅది దే లోఅణాణం వేత్తి॥

సాగరికా—(ససాధ్వసం స్వగతమ్।) () హద్ధీ హద్ధీ ।ణ

మి భర్త్రాప్యత్రైవ భవితవ్యమ్ । తత్కదళీగృహ గుల్మాం
తరితే భూత్వా ప్రేక్షావహే॥

* సఖి ! దిష్ట్యా వర్ధసే । ఏష తే హృదయవల్లభస్త్వా
మేవ వర్ణయతి॥

¶ సఖి ! కస్మాత్పరిహాస శీలతయేమం జనం లఘు కరోషి॥

† నను భణామి । కస్మాదేషావనతముఖ్యాలిఖితా॥

+ సఖి! దర్శితం సారికయాత్మనో మేధావిత్వమ్॥

❦ అపి సుఖయతి, తే లోచనం న వేతి॥

() హాధిక్ హాధిక్ । న జానే కిమత్ర భణిష్యతి । యత్సత్య

ఆణెకేం ఎత్థ భణిస్సది । జం సచ్చం ఎవ్వ మరణ జీవిదాణం అంతరే వట్టామి॥

రాజా—వయస్య! సుఖయతీతి కిముచ్యతే॥

కృచ్ఛ్రాదూరుయుగం వ్యతీత్య సుచిరం భ్రాంత్వా నితంబస్థలే మధ్యేఽస్యాస్త్రివళీతరంగవిషమే నిష్పందతామాగతా॥ మద్దృష్టిస్తృషితేవ సంప్రతి శనైరారుహ్య తుంగౌ స్తనౌ సాకాంక్షం ముహురీక్షతే జలలవప్రస్యందినీ లోచనే॥ ౩౬॥

సాగరికా—(శ్రుత్వా స్వగతమ్।) ¶ హిఅఅ, పసీద పసీద । సమస్సస సమస్సస । మణోరహోవి దే దాణిం ఎత్తిఅం భూమిం గదో॥

సుసంగతా— † సహి ! సుదం తుఏ?

సాగరికా—(విహస్య) ⚜ తుమం ఎవ్వ సుణిజ్జాఏ ఆలెక్ఖవిణ్ణాణం వణ్ణీఅది॥

విదూషకః—(ఫలకం నిర్వర్ణ్య) + భో వఅస్స ! జస్స ఉణ ఈదిసీఓవి ఎవ్వం పిఅసమాగమం బహు మణ్ణంతి। తస్సవి అత్తణో ఉవరి కో పరాహవో । జేణ ఎత్థ ఎవ్వ తాఏ ఆలిహిదం అత్తాణం అణ పెక్ఖసి॥

మేవ మరణజీవితయోరంతరే వర్తే॥

¶ హృదయ, ప్రసీద ప్రసీద । సమాశ్వసిహి సమాశ్వసిహి । మనోరథోఽపి త ఇదానీమియతీం భూమిం గతః।

† సఖి! శ్రుతం త్వయా॥

⚜ త్వమేవ శృణు । యస్యా ఆలేఖ్య విజ్ఞానం వర్ణ్యతే॥

+ భో వయస్య ! యస్య పునరీదృశ్యోఽప్యేవం ప్రియసమాగమం బహుమన్యంతే । తస్యాప్యాత్మన ఉపరి కః పరాభవః । యేనాత్రైవ తయా లిఖితమాత్మానం న ప్రేక్షసే॥

సుసంగతా— * అ, అసహణె, సహీదావ ముహుత్తఅం చిట్ఠ। జావ ఇమాదో కఅళీఘరాదో చిత్తఫలఅం గేహ్ణిఅ ఆఅచ్ఛమ్హి॥

సాగరికా— ¶ సహి, ఎవ్వం కరేహి॥

(సుసంగతా కదళీగృహాభిముఖం పరిక్రామతి)

విదూషకః—(సుసంగతాం దృష్ట్వా ససంభ్రమమ్) † భో వఅస్స, పచ్ఛాదేహి ఏదం చిత్తఫలఅం।ఏసా క్ఖు దేవీఏ పరిచారిఆ సుసంగదా ఆఅదా॥

(రాజా పటాంతేన ఫలక మాచ్ఛాదయతి)

సుసంగతా—(ఉపసృత్య) + జఅదు జఅదు భట్టా॥

రాజా—సుసంగతే! స్వాగతమ్ ? ఇహోపవిశ్యతామ్॥

(సుసంగతోపవిశతి)

రాజా—సుసంగతే! కథమిహస్థోఽహం భవత్యా జ్ఞాతః॥

సుసంగతా—(విహస్య) § ణ కేవలం దేవో। చిత్తఫలఏణ సహ సవ్వోవి వుత్తంతో మఏ విణ్ణాదో । తా దేవీఏ గదుఅ ణివేదఇస్సం। (ఇతి గంతుమిచ్ఛతి।)

---

* అయి అసహనే, ఇహ తావన్ముహూర్తం తిష్ఠ । యావదస్మాత్కదళీగృహాచ్చిత్రఫలకం గృహీత్వాగచ్ఛామి॥

¶ సఖి, ఏవం కురు॥

† భో వయస్య, ప్రచ్ఛాదయైనం చిత్రఫలకమ్ । ఏషా ఖలు దేవ్యాః పరిచారికా సుసంగతాఽఽగతా॥

+ జయతు జయతు భర్తా॥

§ న కేవలం దేవః । చిత్రఫలకేన సహ సర్వోఽపి వృత్తాంతో మయా విజ్ఞాతః । తస్మాద్దేవ్యై గత్వా నివేదయిష్యామి॥

విదూషకః—(అపవార్యసభయమ్।) ¶ భో వఅస్స, స
వ్వం సంభావీఅది । ముహరా క్ఖు ఏసా గబ్భదాసీ । తా పరి
తోసేహి ణం॥

రాజా—యుక్తముక్తం భవతా॥ (సుసంగతాం హస్తేగృ
హీత్వా।) సుసంగతే । క్రీడామాత్ర మేవైతత్ । అకారణే త్వ
యా దేవీ న వ్యథయితవ్యా । ఇదం తే పారితోషికమ్। (ఇత్యా
త్మార్యాభరణం దాతుమిచ్ఛతి॥)

సుసంగతా— † భట్టా, అలం ఏదిణా కణ్ణాభరణేణ। ణం
మఏ భట్టిణీఏ పసాదేణ బహుదరం జెవ్వ కీలిదం । ఏసో ఏవ్వ
మే గురుఓ పసాఓ। జం కీస తుఏ ఏత్థ చిత్తఫలఏ అహం ఆ
లిహిదేత్తి కువిదా మే పిఅసహీ సాఅరిఆ చిట్ఠది । తా గదుఅ
హత్థేగేహ్ణిఅ పసాదీఅదు ణం॥

రాజా— (ససంభ్రమ ముత్థాయ।) క్వాసా । దర్శయ
దర్శయ॥

సుసంగతా— + ఏసా కఅలీగుమ్మంతరిదా చిట్ఠది॥

రాజా—(సహర్షమ్।) ఆదేశయ మార్గమ్॥

¶ భో వయస్య, సర్వం సంభావ్యతే । ముఖరా ఖల్వేషా
గర్భదాసీ । తత్పరితోషయైనామ్॥

† భర్తః, అలమేతేన కర్ణాభరణేన । నను మయా భ
ర్త్ర్యాః ప్రసాదేన బహుతరమేవ క్రీడితమ్। ఏష ఏవ మే గురుః
ప్రసాదః । యత్కస్మాత్త్వయాత్ర చిత్రఫలకేఽహమాలిఖితేతి
కుపితా మే ప్రియసఖీ సాగరికా తిష్ఠతి। తద్గత్వా హస్తే
గృహీత్వా ప్రసాదయత్వేనామ్॥

+ ఏషా కదలీగుల్మాంతరితా తిష్ఠతి॥

సుసంగతా— * ఏసో ఏవో భట్టా॥

(వేదికాం నృపేణోపవిష్టా తాః।)

సాగరికా— (రాజానం దృష్ట్వా సహసా ససాధ్వసం సకమ్పంచ స్వగతమ్।) † ఏదం పేక్ఖిఅ అదిసద్ధసేణ ణసక్కుణోమి పదాదో పదంవి గంతుం । తా కింవా ఏత్థ కరిస్సం॥

విదూషకః— ¶ భో, గహ్నిదో ఖు ఏదం చిత్తఫలఅం । కదావి ఇమిణా పుణోవి కజ్జం భవిస్సది । (సాగరికాం దృష్ట్వా।) హీ హీ! భో భో ! అచ్చరిఅం అచ్చరిఅం । ఈదిసం కణ్ణాఆరఅణం మాణుసలోఏ ణదీసది । తా తక్కేమి పజావఇణోవి ఏదం ణిమ్మాఇఅ విహ్మఓ సముప్పణ్ణో॥

రాజా—వయస్య ! మమాప్యేవం మనసి వర్తతే॥

ప॥ దృశః పృథుతరీకృతా జితనిజాబ్జపత్రత్విష శ్చతుర్భిరపి సాధు సాధ్వితి ముఖై స్సమం వ్యాహృతమ్ । శిరాంసి చలితాని విస్మయవశాద్ధ్రువం వేధసా విధాయ లలనాం జగత్త్రయలలామభూతామిమామ్ ॥౮౧॥

సాగరికా—(సాసూయం సుసంగతామాలోక్య) + సహి! ఈదిసో చిత్తఫలఓ తుఏ ఆణీదో । (ఇతి గంతుమిచ్ఛతి।)

---

* ఏష ఏవ భర్తా॥

† ఏనం ప్రేక్ష్యాతిసాధ్వసేన నశక్నోమి పదాత్పదమపి గంతుమ్ । తత్కిం వాత్ర కరిష్యామి॥

¶ భోః ! గృహీతమేతచ్చిత్రఫలకమ్ । కదాప్యనేన పునరపి కార్యం భవేత్ । హీ హీ! భో భోః! ఆశ్చర్యమాశ్చర్యమ్ । ఈదృశం కన్యారత్నం మానుషలోకే నదృశ్యతే తత్తర్కయామి ప్రజాపతేరప్యేతాం నిర్మాయ విస్మయస్సముత్పన్నః॥

\+ సఖి! ఈదృశశ్చిత్రఫలకస్త్వయానీతః॥

రాజా—

ప॥ దృష్టింపుషాఽఽసి భామిని గ్రీవమాం స్నిగ్ధేయంకే ష్యతిలభావి నయూపభావమ్ త్యక్త్వా వ్యారాంవ్రజపద్మైః స్ఖలితైరయం తె ఖేదంగమిష్యతిగురుస్తితరాం నితంబః ॥౧౨॥

సుసంగతా— ¶ భట్టా, అదక్ఖిణా క్ఖు ఏసా। తా అగ్గహత్థేణ గేణ్హిఅ పసాదేహి ణం॥

రాజా— (సానందమ్।) యథాహ భవతీ। (సాగరికాం హస్తే గృహీత్వా స్పర్శసుఖం నాటయతి।)

విదూషకః— † భో! ఏసా క్ఖు ఏ అపువ్వా సిరీ సమాసాదిదా॥

రాజా—వయస్య, సత్యమ్॥

శ్లో॥ శ్రీరేషా పాణిరప్యస్యాః పారిజాతస్య పల్లవః। కుతోఽన్యథా స్రవత్యేష స్వేదచ్ఛద్మామృతద్రవః॥౧౩॥

సుసంగతా— ※ సహి! అదక్ఖిణాసి తుమం దాణిం। జా ఏవ్వం భట్టిణా హత్థేణ గహిదావి కోవం ణ ముంచేసి॥

సాగరికా— (సభ్రూభంగమ్।) § సుసంగదే! అజ్జ ణవి రమేసి॥

రాజా—ప్రియే సాగరికే! అయి, నఖలు సఖీజనే యుక్తమేవం కోపానుబంధః కర్తుమ్॥

¶ భర్తః! అతికోపనా ఖల్వేషా। తదగ్రహస్తేన గృహీత్వా ప్రసాదయైనామ్॥

† భోః! ఏషా ఖలు త్వయాఽపూర్వాఽశ్రీః సమాసాదితా॥

※ సఖి! అదక్షిణాసిత్వమిదానీమ్। యైవం భర్త్రా హస్తేన గృహీతాపి కోపం న ముంచసి॥

§ సుసంగతే! అద్యాపి న విరమసే॥

విదూషకః—† భోది, బుభుక్ఖిదో బహ్మణో విఅ కిం కుప్పసి ॥

సుసంగతా—¶ సహి! తుఏ సహ ణ బోలఇస్సం॥

రాజా—అయి కోపనే, నైతద్యుక్తం సమానప్రతిపత్తిషు॥

విదూషకః—+ భోః, ఏసా క్ఖు అవరా దేవీ వాసవదత్తా॥

రాజా—(సచకితం సాగరికాయా హస్తం ముంచతి।)

సాగరికా—(ససంభ్రమమ్।) * సుసంగదే! కిం దాణిం ఏత్థ కరిస్సం॥

సుసంగతా—§ సహి! ఏదాఏ కదళీ వీధిఆఏ ణిక్కమహ్మ॥

(ఇతి నిష్క్రాంతే।)

రాజా—(పార్శ్వతోఽవలోక్య సవిస్మయమ్।) క్వాసౌ దేవీ వాసవదత్తా॥

విదూషకః—(✠) భో, ణ జాణామి క్వసా। మఏఏసా క్ఖు అవరా దేవీ వాసవదత్తా అదిదీహరోసదాఏత్తి భణిదం॥

రాజా—ధిఙ్మూర్ఖ,

శ్లో॥ ప్రాప్తా కథమపి దైవాత్కణ్ఠమనీతైవ సా ప్రకటరాగా।
రత్నావళీవ కాన్తా మమ హస్తాద్భ్రంశితా భవతా॥౨౨॥

(తతః ప్రవిశతి వాసవదత్తా కాంచనమాలా చ।)

---

† భవతి! బుభుక్షితో బ్రాహ్మణ ఇవ కిం కుప్యసి॥

¶ సఖి! త్వయా సహ న వక్ష్యామి॥

+ భోః! ఏషా ఖల్వపరా దేవీ వాసవదత్తా॥

* సుసంగతే! కిమిదానీమత్ర కరిష్యామి॥

§ సఖి! ఏతయా కదళీవీధికయా నిష్క్రామావః

(✠) భోః, న జానామి క్వసా। మయైషా ఖల్వపరా దేవీ వాసవదత్తాఽతిదీర్ఘరోషితయేతి భణితమ్॥

వాసవదత్తా— * హంజె కంచణమాలె, అహకె త్తిఅదూరే దాణిం అజ్జఉత్తేణ పరిగహిదా ణోమాలిఆ॥

కాంచనమాలా– + ఏదం కఅలీఘరం అదిక్కమిఅ దీసఇ॥

వాసవదత్తా— † తా ఆదిసేహి మగ్గం॥

కాంచనమాలా— ¶ ఏదు ఏదు భట్టిణీ

(ఇతి పరిక్రామతః।)

రాజా—వయస్య ! క్వేదానీం ప్రియతమా ద్రష్టవ్యా॥

కాంచనమాలా— ⚘ భట్టిణి ! జహ సమీవే భట్టా మంతేది తహ తక్కేమి భట్టిణిం ఏవ్వ పడివాలఅంతో చిట్ఠది త్తి। తా ఉపసప్పదు భట్టిణీ ॥

వాసవదత్తా—(ఉపసృత్య।) § జఅదు జఅదు అజ్జఉత్తో॥

రాజా— (అపవార్య।) వయస్య ! ప్రచ్ఛాదయ చిత్రఫలకమ్॥

(విదూషకశ్చిత్రఫలకం కక్షే నిక్షిపతి।)

వాసవదత్తా— () అజ్జఉత్త! కుసుమిదా ణోమాలిఆ?

---

* హంజే కాంచనమాలే ! అథకియద్దూర ఇదానీ మార్యపుత్రేణ పరిగృహీతా నవమాలికా॥

+ ఇదం కదలీగృహమతిక్రమ్య దృశ్యతే॥

† తదా దేశయ మార్గమ్॥

¶ ఏత్వేతు భర్త్రీ !

⚘ భర్త్రి! యథా సమీపే భర్తా మంత్రయతే తథా తర్కయామి భర్త్రీమేవ పరిపాలయం స్తిష్ఠతీతి । తదుపసర్పతు భర్త్రీ ॥

§ జయతు జయత్వార్యపుత్రః॥

() ఆర్యపుత్ర ! కుసుమితా నవమాలికా ?

రాజా—(సవిస్మయమ్।) దేవి ! పరిహాసమనాగత్యైరస్మాభి
స్త్వం చిరయసీతి కృత్వా న దృష్టా । తదేహి । సమేతావేవ
తాం పశ్యావః॥

వాసవదత్తా—(నిపుణ్యా।) † అజ్జఉత్తముహాణురా
గాదో ఎవ్వ జాణిదం జహా కుసుమిదా ణోమాలిఎత్తి । తా
ణ గమిస్సం॥

విదూషకః— ¶ భోది జఇ ఏవ్వం తా జిదం అహ్మే
హిం । (ఇతి బాహూ ప్రసార్య నృత్యతి । కక్షాత్పతితం ఫల
కం దృష్ట్వా విషాదం నాటయతి।)
(రాజాపవార్యాంగుళ్యా దర్శయన్వసంతకముఖం పశ్యతి।)
విదూషకః—(అపవార్య।) * భోభో, మా కుప్ప ఎద్ధ జాణి
స్సం ఉత్తరం దాదుం॥

కాంచనమాలా—(ఫలకం గృహీత్వా।) ⚜ భట్టిణి, పెక్ఖ
దావ కిం ఎద్ధ చిత్తఫలఏ ఆలిహిదం॥

వాసవదత్తా—(నిర్వర్ణ్య స్వగతమ్।) () అఅం అజ్జఉ
త్తో । ఇఅం ఉణ సాఅరిఆ॥ (ప్రకాశం రాజానం ప్రతి సకో
పహాసమ్।) అజ్జఉత్త, కేణ ఉణ ఏదం ఆలిహిదం॥
రాజా—(సవైలక్ష్యస్మితమ్ । అపవార్య।) వయస్య! కిం బ్రవీమి॥

---

† ఆర్యపుత్రముఖానురాగాదేవ జ్ఞాతం యథా కుసుమితా
నవమాలికేతి । తన్న గమిష్యామి॥

¶ భవతి, యద్యేవం తజ్జితమస్మాభిః॥

* భోభోః! మా కుప్య। అత్ర జ్ఞాస్యామ్యుత్తరం దాతుమ్॥

⚜ భర్త్రి! ప్రేక్షస్వ తావత్కిమత్ర చిత్రఫలక ఆలిఖితమ్॥

() అయం ఆర్యపుత్రః । ఇయం పునః సాగరికా। ఆర్యపు
త్ర। కేన పునరిదం ఆలిఖితమ్।

విదూషకః—(అపవార్య।) ¶ భో! మా చింతేహి। అహం ఉత్తరం దాఇస్సం। (ప్రకాశమ్। వాసవదత్తాం ప్రతి।) భోది, మా అణ్ణహా సంభావేహి। అప్పా కిల దుక్ఖేణ ఆలిహీఅది త్తి మమ వఅణం సుణిఅ పిఅవఅస్సేణ ఏదం అత్తణో విణ్ణాణం దంసిదం॥

రాజా—యథాహ వసంతకస్తథైవైతత్॥

వాసవదత్తా—(ఫలకం నిర్వర్ణ్య।) † అజ్జఉత్త, ఏసావి జా అవరా తుహ సమీవే ఆలిహిదా తా కిం అజ్జవసంతఅస్స విణ్ణాణం॥

రాజా—(సవైలక్ష్యస్మితం) దేవి! అలమన్యథా శంకయా। ఇయం హి కాపి కన్యకా స్వచేతసైవ పరికల్ప్య లిఖితా। నతు దృష్టపూర్వా॥

విదూషకః— * సచ్చం సవామి బహ్మసుత్తేణ జహ కదావి అహ్మేహిం ఈదిసీ దిట్ఠపువ్వా॥

కాంచనమాలా—(అపవార్య।) ‡ భట్టిణి! కదావి ఈదిసం ఘుణక్ఖరంపి సంవదఇ జేవ్వ। తా అలం కోవిదేణ॥

¶ భోః, మా చింతయ। అహముత్తరం దాస్యామి। భవతి, మాన్యథా సంభావయ। ఆత్మా కిల దుఃఖేనాలిఖ్యత ఇతి మమ వచనం శ్రుత్వా ప్రియవయస్యేనేదమాత్మీయం విజ్ఞానం దర్శితమ్।

† ఆర్యపుత్ర, ఏషాఽపి యాపరా తవ సమీప ఆలిఖితా తత్కిమార్యవసంతకస్య విజ్ఞానమ్।

* సత్యం శపే బ్రహ్మసూత్రేణ యది కదాప్యస్మాభిరీదృశీ దృష్టపూర్వా॥

‡ భర్త్రి! కదాపీదృశం పునర్ఘుణాక్షరమపి సంవదత్యేవ। తదలం కోపేన॥

వాసవదత్తా—(అపవార్య।) * అఇ ఉజుఏ, ఏదస్స వ
కిఆ-భణిదాఇం ణ ఆణాసి। వసంతఓ క్ఖు ఏసో। (ప్రకాశం
రాజానం ప్రతి।) అజ్జఉత్త, మమ ఉణ ఇదం చిత్తం పేక్ఖంతీ
ఏ సీసవేఅణా సముప్పణ్ణా। తా సుహం చిట్ఠదు అజ్జఉత్తో।
అహం గమిస్సం॥ (ఇత్యుత్థాయ గంతుమిచ్ఛతి।)

రాజా—(పటాంతేన గృహీత్వా।) దేవి!

ప॥ ప్రసీదేతి బ్రూయామిదమసతి కోపేన ఘటతే కరిష్యా
మ్యేవంనో పునరితి భవేదభ్యుపగమః। నమేదోషోఽస్తీతి త్వమి
దమపి చ జ్ఞాస్యసిమృషా కిమేతస్మిన్వక్తుం క్షమమితి నవేద్మిప్రి
యతమే ॥౪౫॥

వాసవదత్తా—(సవినయం పటాంతమాకర్షంతీ।) † అ
జ్జఉత్త, మా అణ్ణహా సంభావేహి। సచ్చం ఎవ్వ మం సీసవే
అణా బాధేఇ। తా గమిస్సం॥

(ఇతి నిష్క్రాంతా।)

విదూషకః— ‡ భో, దిట్ఠిఆ వడ్ఢసే। క్ఖేమేణ అది
క్కంతా ఏసా వాసవదత్తా అఆలవాదలిఆ॥

రాజా—ధిఙ్మూర్ఖ, అలం పరితోషేణ। యాంత్యా

* అయి ఋజుకే, ఏతస్య వక్రభణితాని నజానాసి। వ
సంతకః ఖల్వేషః। ఆర్యపుత్ర, మమ పునరిదం చిత్రం ప్రేక్షమా
ణాయాః శీర్షవేదనా సముత్పన్నా। తత్సుఖంతిష్ఠత్వార్యపు
త్రః। అహంగమిష్యామి॥

† ఆర్యపుత్ర! మాఽన్యథా సంభావయ। సత్యమేవమాం
శీర్షవేదనా బాధతే। తద్గమిష్యామి॥

‡ భోః! దిష్ట్యా వర్ధసే। క్షేమేణాతిక్రాంతైషా వాస
వదత్తాఽకాలవాదలికా॥

నిగూఢో౽న లక్షితస్త్వయా దేవ్యాః కోపానుబంధః। పశ్య॥

ప॥ భ్రూభంగే సహసోద్గతే౽పి వదనం నీతం పరాం నమ్రతా మీషన్మాం ప్రతి భేదకారి హసితం నోక్తం వచో నిష్ఠురమ్ । అంతర్బాష్పజడీకృతం ప్రభుతయా చక్షుర్న విస్ఫారితం కోపశ్చ ప్రకటీకృతో దయితయా ముక్తశ్చ న ప్రశ్రయః ॥౧౮॥

విదూషకః—† గదా దేవి! వాసవదత్తా । తా కీస తుమం అరణ్ణరుదిఅం కరేసి॥

రాజా—మూఢ, న లక్షితస్త్వయా దేవ్యాః కోపః। తత్సర్వథా దేవీప్రసాదనం ముక్త్వా నాన్యమత్రోపాయమాకలయామి । తదేహి । దేవీం ప్రసాదయితు మభ్యంతరమేవ ప్రవిశావః ॥

(ఇతి నిష్క్రాంతౌ।)

ఇతి శ్రీమహారాజ శ్రీహర్షదేవ విరచితాయాం,
రత్నావళీనాటికాయాం - కదళీగృహం
నామ ద్వితీయోంకః.

---

† గతా దేవీ వాసవదత్తా । తత్కస్మాత్త్వమరణ్యరుదితం కరోషి ॥

శ్రీరస్తు.

అథ రత్నావళీనాటికాయాం

ద్వితీయతృతీయాంకమధ్యే ప్రవేశకః.

(తతః ప్రవిశతి మదనికా.)

మదనికా—(ఆకాశే) † కొసంబిఏ, అవి దిట్ఠా తుఏ భట్టిణీ సఆసే కంచణమాళా ణవెత్తి! (కర్ణం దత్త్వాఽఽకర్ణ్య) కిం భణాసి। కోవి కాలో తాఏ ఆఅచ్ఛిఅ గదాఏత్తి। తా కహిందాణిం పేక్ఖిస్సం। (అగ్రతోఽవలోక్య) కహం ఏసా క్ఖు కంచణమాలా ఇదో జేవ్వ ఆఅచ్ఛది। తా జావ ణం ఉవసప్పామి॥

(తతః ప్రవిశతి కాంచనమాలా.)

కాంచనమాలా—(సోత్ప్రాసమ్।) * సాహు రే వసంతఅ, సాహు! అదిసఇదో తుఏ అమచ్చ జో అంధరాఅణో ఇమాఏ సంధివిగ్గహచింతాఏ॥

మదనికా—(సస్మితముపసృత్య।) ❦ హళా కంచణమాళె! కిం అజ్జ వసంతఏణ కిదం జేణ సో ఏవ్వం సలాహీఅది॥

---

† కౌశాంబికే! అపి దృష్టా త్వయా భర్తృసకాశే కాంచనమాలా నవేతి కిం భణసి కోఽపి కాలస్తస్యా ఆగత్య గతాయా ఇతి। తత్కుత్రేదానీం ప్రేక్షిష్యే। కథమేషా ఖలు కాంచనమాలేత ఏవాగచ్ఛతి। తద్యావదేనాముపసర్పామి॥

* సాధు రే వసంతక! సాధు। అతిశయితస్త్వయాఽమాత్యయౌగంధరాయణోఽనయా సంధివిగ్రహచింతయా॥

❦ హళా కాంచనమాలే! కిమద్య వసంతకేన కృతం యేన ఏవం శ్లాఘ్యతే॥

కాంచనమాలా— * హళా మఅణిఏ, కిం తుహ ఏదిణా పుచ్ఛిదేణ పఓఅణం । తుమం ఇమం రహస్సం రక్ఖిదుం ణ పారేసి ॥

మదనికా— ¶ సవామి దేవీఏ చరణేహిం జఇ కస్సవి పురదో పఆసేమి॥

కాంచనమాలా— † జఇ ఏవ్వం తా సుణు? కహఇస్సం। అజ్జ క్ఖు మఏ రాఅఉలాదో పడిణివట్టమాణాఏ చిత్తసాలిఆదువారే వసంతఅస్స సుసంగదాఏ సమం ఆలావో సుదో॥

మదనికా— (సకౌతుకమ్।) + సహి! కహేహి కీరిసో సో ఆలావో॥

కాంచనమాలా— ❦ ఏదం వసంతఏణ భణిదం । జహ భోది సుసంగదే ! ణహి సాఅరిఅం వజ్జిఅ పిఅవఅస్సస్స అణ్ణం కింపి అస్సత్థదాఏ కారణం। తా చింతేహి ఏత్థ పడిఆరం త్తి॥

మదనికా— (=) తదో సుసంగదాఏ కిం భణిదం॥

* హలా మదనికే ! కిం తవైతేన పృష్టేన ప్రయోజనమ్। రహస్యం రక్షితుం న పారయసి॥

¶ శపే దేవ్యాశ్చరణాభ్యాం యది కస్యాపి పురతః ప్రకాశయామి॥

† యద్యేవం తచ్ఛృణు । కథయిష్యే। అద్య ఖలు మయా రాజకులాత్ప్రతినివర్తమానయా చిత్రశాలికాద్వారే వసంతకస్య సుసంగతయా సమమాలాపః శ్రుతః॥

+ సఖి ! కథయ కీదృశః స ఆలాపః॥

❦ ఏతద్వసంతకేన భణితమ్॥ యథా భవతి సుసంగతే! నహి సాగరికాం వర్జయిత్వా ప్రియవయస్యస్యాన్యతికిమప్యస్వస్థతాయాః కారణమ్ । తచ్చింతయాత్ర ప్రతీకారమితి॥

(=) తతః సుసంగతయా కిం భణితమ్॥

కామేనైతత్కథం విద్ధం సమం సర్వైశ్శిలీముఖైః॥౪౮॥
(ఊర్ధ్వమవలోక్య।) భోః కుసుమధన్వన్।

వ ॥ బాణాః పంచమనోభవస్య నియతాస్తేషా మసంఖ్యో
జనః ప్రాయోఽస్మద్విధ ఏవ లక్ష్య ఇతి యల్లోకే ప్రసిద్ధింగతమ్॥
దృష్టం తత్త్వయి విప్రతీపమధునా యస్మాదసంఖ్యైరయం వి
ద్ధః కామిజనశ్శరైరశరణో నీతస్త్వయా పంచతామ్॥౪౯॥
(విచింత్య) న తథాహమేవం విధావస్థ మాత్మాన మనుచింత
యామి యథాంతర్గూఢకోప సంభ్రాయా దేవ్యా లోచన
గోచరగతాం తామేవ తపస్వినీం సాగరికామ్। తథాహి।

వ ॥ హ్రియా సర్వస్యాధో నయతి విదితాస్మీతి వదనం ద్వ
యోర్దృష్ట్వాలాపం కలయతి కథామాత్మవిషయామ్। సఖీషు
స్మేరాసు ప్రకటయతి వైలక్ష్యమధికం ప్రియా ప్రాయేణాస్తే
హృదయనిహితా తంకవిధురా॥౫౦॥
ప్రేషితశ్చ మయా తద్వార్తాన్వేషణాయ వసంతకః। తత్క
థం చిరయతి।

(తతః ప్రవిశతి హృష్టో విదూషకః।)

విదూషకః—(సపరితోషమ్।) ¶ హీ హీ। భోభో అచ్చ
రిఅం అచ్చరిఅం। కోసమ్బిరజ్జలాహేణవి ణ తారిసో పిఅవ
అస్సస్స హిఅఅపరితోసో జారిసో మమ సఆసాదో అజ్జ పిఅవ
అణం సుణిఅ హువిస్సది త్తి తక్కేమి। తాజావ గదుఅ పిఅవ
అస్సస్స ణివేదఇస్సం। (పరిక్రమ్యావలోక్యచ।) కహం ఎసో పిఅ

¶ హీ హీ। భో భోః, ఆశ్చర్య మాశ్చర్యమ్ ః కౌశాంబీ
రాజ్యలాభేనాపి న తాదృశః ప్రియ వయస్యస్య హృదయ పరి
తోషో యాదృశో మమ సకాశాదద్య ప్రియవచనం శ్రుత్వాభ
విష్యతీతి తర్కయామి। తద్యావద్గత్వా ప్రియ వయస్యస్య ని

వఅస్సో జహా ఇమం జెవ్వ దిసం అవలోఅన్తో చిట్ఠది తహా తక్కేమి మం జెవ్వ పడివాలేది త్తి। తా జావ ణం ఉవసప్పామి (ఇత్యుపసృత్య।) జఅదు జఅదు పిఅవఅస్సో। భో వఅస్స! దిట్ఠిఆ వడ్ఢసె తుమం సమీహిదకజ్జసిద్ధీఏ॥

రాజా—(సహర్షమ్।) వయస్య! అపి కుశలం ప్రియాయాః సాగరికాయాః॥

విదూషకః—(సగర్వమ్) † భో, అఇరేణ సఅం ఎవ్వ పెక్ఖిఅ జాణిస్ససి।

రాజా—(సపరితోషమ్।) వయస్య! దర్శనమపి భవిష్యతి ప్రియాయాః?

విదూషకః—(సాహంకారం।) ¶ భో, కీస ణ హవిస్సది, జస్స దే ఉవహసిదబిహప్పది బుద్ధివిహవో అఅం అమచ్చో।

రాజా—(విహస్య।) న ఖలు చిత్రమ్। కిం న సంభావ్యతే త్వయి। తత్కథయ। విస్తరతః శ్రోతుమిచ్ఛామి।

(విదూషకః కర్ణ ఏవమేవం కథయతి।)

రాజా—(సపరితోషమ్।) వయస్య, ఇదం తే పారితోషికం। (ఇతి హస్తాదవతార్య కటకం దదాతి।)

వేదయిష్యామి। కథమేష ప్రియవయస్యో యథా మామేవ దిశమవలోకయం స్తిష్ఠతి తథా తర్కయామి మామేవ ప్రతిపాలయతి। తద్యావదేన ముపసర్పామి। జయతు జయతు ప్రియవయస్యః। భో వయస్య! దిష్ట్యా వర్ధసే త్వం సమీహితకార్యసిద్ధ్యా।

† భోః! అచిరేణ స్వయమేవ ప్రేక్ష్య జ్ఞాస్యసి।

¶ భోః, కస్మాన్న భవిష్యతి। యస్య త ఉపహసిత బృహస్పతి బుద్ధివిభవోఽయమమాత్యః॥

విదూషకః — (కటకం పరిధాయాత్మానం నిర్వర్ణ్య।) * హోదు ఎవ్వం దావ ఇమం సుద్ధసోవణ్ణకడఅమండిదహత్థో అత్తణో బమ్హణీఏ గదుఅ దంసఇస్సం।(ఇతిగంతుమిచ్ఛతి)

రాజా — (హస్తే గృహీత్వా నివారయన్।) సఖే, పశ్చాద్దర్శయిష్యసి। జ్ఞాయతాం తావదధునా కియదవశిష్టమహ్న ఇతి।

విదూషకః — (పరిక్రమ్యావలోక్య చ సహర్షమ్।) ¶ భో! పెక్ఖ, పెక్ఖ। ఎసో క్ఖు గురుఅణురాఅక్ఖిత్తహిఅఓ సంఝావహూదిణ్ణసంకేదో విఅ అత్థగిరిసిహరకాణణం అణుసరది భఅవం సహస్సరస్సీ॥

రాజా — (విలోక్య సహర్షమ్।) సఖే! సమ్యగుపలక్షితమ్। పర్యవసితమహః। తథాహి।

స॥ అధ్వానం నైకచక్రః ప్రభవతి భువనభ్రాన్తిదీర్ఘం విలంఘ్య ప్రాతః ప్రాప్తుం రథో మే పునరితి మనసి న్యస్తచిన్తాతిభారః। సంధ్యాకృష్టావశిష్టస్వకరపరికరైస్సంస్పృష్టహేమారపంక్తిర్వ్యాకృష్యావస్థితోఽస్తక్షితిభృతి నయతి హ్యేషదిక్చక్రవర్తీ॥౪౧॥

అపి చ॥

వ॥ యాతోఽస్మి పద్మనయనే సమయో మమైష సుప్తా మయైవ భవతీ ప్రతిబోధనీయా। ప్రత్యాయనామయమితీవ సరోరుహిణ్యాః సూర్యోఽస్తమస్తకనివిష్టకరః కరోతి॥౪౨॥

* భవత్వేవం తావత్। ఇదం శుద్ధసౌవర్ణకటకమండితహస్త ఆత్మనో బ్రాహ్మణ్యై గత్వా దర్శయిష్యామి॥

¶ భోః, ప్రేక్షస్వ ప్రేక్షస్వ। ఏష ఖలు గుర్వనురాగాక్షిప్తహృదయః సంధ్యావధూదత్తసంకేత ఇవాస్తగిరిశిఖరకాననమనుసరతి భగవాన్సహస్రరశ్మిః॥

తదుత్తిష్ఠ। తత్రైవ మాధవీలతామండపే గత్వా ప్రియతమా సంకేతావసరం ప్రతిపాలయావః॥

విదూషకః—సోహణం భణిదం। (ఇత్యుత్తిష్ఠతి। విలోక్య) * భో వఅస్స! పెక్ఖ పెక్ఖ। ఏసో క్ఖు బహులీకిద కిరళవణ రాఇసణ్ణివేసో గహీదఘణపంకపీవరవణవరాహవసింగకసణచ్ఛవీ పసరది పువ్వదిసం పచ్ఛాదఅంతో తిమిరసంఘాదో॥

రాజా—(సహాసకం సమంతాద్విలోక్య।) వయస్య! సమ్యగుపలక్షితమ్। తథాహి॥

ప॥ పురఃపూర్వామేవ స్థగయతి తతోఽన్యామపి దిశం క్రమాత్క్రామన్నద్రిద్రుమపురవిభాగాంస్తిరయతి। ఉపేతః పీనత్వం తదను జనస్యేక్షణఫలం తమస్సంఘాతోఽయం హరతి హరకంఠద్యుతిహరః॥ ౨౩॥

తదాదేశయ మార్గమ్॥

విదూషకః— † ఏదు ఏదు పిఅవఅస్సో॥

(ఇతి పరిక్రామతః।)

విదూషకః—(నిరూప్య।) ¶ భో వఅస్స! ఎదం క్ఖు సమాసణ్ణం బహులపాదవదాఏ పిండీకిదంధఆరం పిఅ మఅరందుజ్జాణం। తా కహం ఏత్థ మగ్గో లక్ఖీఅది॥

---

* శోభనం భణితమ్। భో వయస్య! ప్రేక్షస్వ ప్రేక్షస్వ। ఏష ఖలు బహులీకృత కిరళవరాజిసన్నివేశో గృహీతఘనపంకపీవరవనవరాహమహిషకృష్ణచ్ఛవిః ప్రసరతి పూర్వదిశం ప్రచ్ఛాదయంస్తిమిరసంఘాతః॥

† ఏతు ఏతు ప్రియవయస్యః।

¶ భో వయస్య! ఇదం ఖలు సమాసన్నం బహులపాదపతయా పిండీకృతాంధకారమేవ మకరందోద్యానమ్। తత్కథమత్ర మార్గో లక్ష్యతే॥

రాజా—(గంధమాఘ్రాయ।) వయస్య, గచ్ఛాగ్రతః । న ను సుసంజ్ఞాత ఏవాత్ర మార్గః । తథాహి॥

శ్లో॥ పాలీయం చంపకానాం నియతమయమసౌ సుందరస్సింధువారః సాంద్రా వీథీ తథేయం వకులవిటపినాం పాటలాపఙ్క్తిరేషా । ఆఘ్రాయాఘ్రాయ గంధం వివిధమధిగతైః పాదపైరేవ మస్మిన్వ్యక్తిం పంథాః ప్రయాతి ద్విగుణతరతమోనిహ్నుతోఽప్యేష చిహ్నైః ॥౫౮॥

(ఇతి పరిక్రామతః।)

విదూషకః— * భో, ఎదం క్ఖు ణిపడంత మత్తమహుఅర వఉల కుసుమామోదవాసిదదిసాముహం మసిణమరగఅమణిసిలాకుట్టిమసుహాఅంత చరణ సంచారసూఇదం తం జ్జేవ్వ మాహవీలదామండవం సంపత్తహ్మ । తా ఇహ జేవ్వ చిట్ఠదు భవం జావ అహం దేవీ వేసధారిణిం సాఅరిఅం గేహ్ణిఅ లహుం ఆఅచ్ఛమ్మి॥

రాజా—వయస్య ! తేన హి త్వర్యతామ్॥

విదూషకః— † వఅస్స ! మా ఉత్తమ్మ । ఏసో ఆఅదో హ్మి॥ (ఇతి నిష్క్రాంతః।)

రాజా—తావదహమస్యాం మరకత శిలావేదికాయాముపవిశ్య ప్రియాయాః సంకేతసమయం ప్రతిపాలయామి।(ఉప

* భోః ! ఏతత్ఖలు నిపతన్మత్త మధుకర వకుళ కుసుమామోదవాసితదిఙ్ముఖం మసృణ మరకత మణిశిలా కుట్టిమ సుఖాయమాన చరణ సంచారసూచితం తమేవ మాధవీలతామంటపం సంప్రాప్తాస్వః । తదిహైవ తిష్ఠతు భవాన్యావదహం దేవీ వేషధారిణీం సాగరికాం గృహీత్వా లఘ్వాగచ్ఛామి॥

† వయస్య ! మా ఉత్తామ్య । ఏష ఆగతోఽస్మి॥

విశ్య సచింతమ్।) అహెూ, కోఽపి కామిజనస్య స్వగృహిణీ స
మాగమ పరిభావినోఽభినవజనం ప్రతి పక్షపాతః। తథాహి॥

శ్లో॥ ప్రణయవిశదాం దృష్టిం వక్త్రే దదాతి నశంకితా ఘటయ
తిఘనం కంఠాశ్లేషేరసాన్న పయోధరౌ। వదతి బహుశోగచ్ఛా
మీతి ప్రయత్నధృతాప్యహెూ రమయతితరాం సంకేతస్థా తథా
పిహికామినీ ॥౫౫॥

అయె!! కథం చిరయతి వసంతకః। తత్కిం నుఖలు విదిత
స్స్యాదయం వృత్తాంతో దేవ్యావాసవదత్తయా॥

(తతః ప్రవిశతి వాసవదత్తా కాంచనమాలా చ।)

వాసవదత్తా— * హంజే కంచణమాలే! సచ్చం జెవ్వ మ
హ వేసధారిణీ భవిఅ సాఅరిఆ అజ్జఉత్తం అహిసరిస్సదిత్తి॥

కాంచనమాలా— † కహం అణ్ణహా భట్టిణీఏ ణివేదీఅది।
అహవా చిత్తసాలిఆదువారే ఉవవిట్ఠో వసంతఓ జెవ్వ దేప
చ్చయం ఉప్పాదయిస్సది॥

వాసవదత్తా— ¶ తేణహి తహిం జెవ్వ గచ్ఛమ్హ॥

కాంచనమాలా— + ఏదు ఏదు భట్టిణీ!

(ఇతి పరిక్రామతః।)

(తతః ప్రవిశత్యుపవిష్టః కృతావకుంఠనో విదూషకః)

---

* హంజే కాంచనమాలే! సత్యమేవ మమ వేషధారిణీ
భూత్వా సాగరికాఽఽర్యపుత్ర మభిసరిష్యతీతి॥

† కథమన్యథా భర్త్ర్యై నివేద్యతే। అథవా చిత్రశాలి
కాద్వార ఉపవిష్టో వసంతక ఏవ తే ప్రత్యయముత్పాదయిష్యతి॥

¶ తేన హి తత్ర త్రైవ గచ్ఛావః॥

+ ఏతు ఏతు భర్త్రీ॥

విదూషకః—(కర్ణం దత్వా।) ❀ జహ అఅం చిత్తసాలిఆదువారే పదసద్దో తహ తక్కేమి ఆఅదా సాఅరిఅత్తి॥

కాంచనమాలా— * భట్టిణి ! ఇయం సా చిత్తసాలిఆ। తా ఇహ జ్జెవ్వ చిట్ఠ। అహంపి వసంతఅస్స సణ్ణం దేమి। (ఇతి ఛోటికాం దదాతి।)

విదూషకః—(సహర్షముపసృత్య సస్మితమ్।) § సుసంగదే! సరిసో క్ఖు తుఏ కిదో కంచణమాలాఏ వేసో। అహ సా అరిఆ దాణిం కహిం॥

కాంచనమాలా—(అంగుళ్యా దర్శయన్తీ।) † ణం ఏసా॥

విదూషకః—(దృష్ట్వా సవిస్మయమ్।) () ఏసా ఫుడం జ్జెవ్వ దేవీ వాసవదత్తా॥

వాసవదత్తా—(సాశంకమాత్మగతమ్।) ¶ కహం పచ్చభిణ్ణాదహ్మి ఏదేణ। తా గమిస్సం। (ఇతి గన్తుమిచ్ఛతి।)

విదూషకః— + భోది సాఅరిఏ, ఇదో ఆఅచ్ఛ।

(వాసవదత్తా విహస్య కాంచనమాలామవలోకయతి।)

❀ యథాఽయం చిత్రశాలికాద్వారే పదశబ్దః శ్రూయతే తథా తర్కయామ్యాగతా సాగరికేతి॥

* భర్త్రి! ఇయం సా చిత్రశాలికా। తస్మాదిహైవ తిష్ఠ। అహమపి వసన్తకస్య సంజ్ఞాం దదామి॥

§ సుసంగతే! సదృశః ఖలు త్వయాకృతః కాంచనమాలాయా వేషః। అథ సాగరికేదానీం కుత్ర॥

† నన్వేషా॥

() ఏషాస్ఫుటమేవ దేవీ వాసవదత్తా॥

¶ కథం ప్రత్యభిజ్ఞాతాస్మ్యేతేన। తద్గమిష్యామి॥

+ భవతి సాగరికే, ఇత ఆగచ్ఛ॥

కాంచనమాలా—(అపవార్యాంగుళ్యా విదూషకంతర్జ యంతి।) ⚘ హదాస! సుమరిస్ససి ఏదం వఅణం।

విదూషకః— † తువరదు తువరదు సాఅరిఆ। ఎసో క్ఖుపువ్వదిసాదో ఉగ్గచ్ఛది భఅవం మిఅలంఛణో॥

వాసవదత్తా—(ససంభ్రమమపవార్య।) ¶ భఅవం మిఅలంఛణ! ణమో దే। ముహుత్తఅం దావ ఓవారిద సరీరో హెహి। జేణ పెక్ఖామి సే భావాణుబంధం॥

(సర్వే పరిక్రామంతి।)

రాజా—(సోత్కంఠమాత్మగతమ్)ఉపస్థితప్రియాసమాగమస్యాపి కిమిదమత్యర్థముత్తామ్యతి మే మనః। అథవా।

ప॥ తీవ్రస్స్మరసంతాపో న తథాదౌబాధతేయథాసన్నే।
తపతి ప్రావృషి నితరామభ్యర్ణజలాగమో దివసః॥౫౬॥

విదూషకః—(ఆకర్ణ్య।) + భోది సాఅరిఏ,ఎసో క్ఖు పిఅవఅస్సో తుమం జెవ్వ ఉద్దిసీ అ ఉకంఠా ణిబ్భరం మంతేది। తాచిట్ఠ తుమం। ణివేదేమి సే తుహఆగమణం।

(వాసవదత్తా శిరస్సంజ్ఞాం దదాతి।)

⚘ హతాశ! స్మరిష్యసీదం వచనమ్।

† త్వరతాం త్వరతాం సాగరికా।ఏష ఖలు పూర్వదిశ ఉద్గచ్ఛతి భగవాన్మృగలాంఛనః॥

¶ భగవన్మృగలాఞ్ఛన! నమస్తే। ముహూర్తకం తావద పవారిత శరీరో భవ। యేన ప్రేక్షిష్యేఽస్య భావానుబన్ధమ్॥

+ భవతి సాగరికే! ఎష ఖలు ప్రియవయస్యస్త్వామేవోద్దిశ్యోత్కంఠా నిర్భరం మంత్రయతే। తత్తిష్ఠత్వం। నివేదయామ్యస్మైతవాగమనమ్॥

విదూషకః—(రాజాన ముపసృత్య।) * భో వఅస్స! ది ట్ఠిఆ వడ్ఢసే। ఎసా క్ఖు మఏ ఆణీదా సాఅరిఆ॥

రాజా—(సహర్షం సహసోత్థాయ।) క్వాసౌ క్వాసౌ?

విదూషకః—(సభ్రూభంగమ్।) ¶ ణం ఎసా।

రాజా—(ఉపసృత్య।) ప్రియే సాగరికే?

ప॥ శీతాంశు ముఖ ముత్పలే తవ దృశౌ పద్మానుకారౌ కరౌ రంభాగర్భనిభం తవోరు యుగళం బాహూ మృణాళోపమౌ। ఇత్యాహ్లాదకరాఖిలాంగి రభసాన్నిశ్శంక మాలింగ్య మామంగాని త్వమనంగతాప విధురాణ్యేహ్యేహి నిర్వాపయ॥౧౭॥

వాసవదత్తా—(సబాష్పమపవార్య।) † కఞ్చణమాలే, ఎవ్వం సఅం మంతేది అజ్జఉత్తో। పుణోవి కహం మం ఆలవిస్సదిత్తి అహో అచ్చరిఅం॥

కాంచనమాలా—(అపవార్య।) § భట్టిణి, ఎవ్వం ణేదం। కిం ఉణ అవరం సాహసిఆణం పురిసాణం ణ సంభావీఅది।

విదూషకః—‡ భోది సాఅరిఏ, కీస వీసద్ధా భవిఅ పిఅవ అస్సం ణ ఆలవేసి। అజ్జవి తాఏ ణిట్ఠురుట్ఠాఏ దేవీఏ వాసవ

---

* భో వయస్య, దిష్ట్యా వర్ధసే। ఏషా ఖలు మయా ఆనీతా సాగరికా॥

¶ నన్వేషా॥

† కాంచనమాలే, ఏవం స్వయం మంత్రయత ఆర్యపుత్రః। పునరపి కథం మామాలపిష్యతీత్యహో ఆశ్చర్యమ్॥

§ భర్త్రి, నైవమిదమ్। కిం పునరపరం సాహసికానాం పురుషాణాం న సమ్భావ్యతే॥

‡ భవతి సాగరికే, కస్మాద్విస్రబ్ధా భూత్వా ప్రియవయస్యం నాలపసి। అద్యాపి తస్యా నిష్ఠురుష్టాయా వాసవదత్తా

దత్తాఏ దువ్వఅణేహిం కడుఇదాఇం సోత్తాఇం సంపదం సుహావేదు తుహ మహురవఅణోవణ్ణాసో॥

వాసవదత్తా—(అపవార్య సరోషస్మితమ్।) + హంజెకంచణమాలె, అహం ఈరిసీ కడుఅభాసిణీ। అజ్జ వసంతఓ ఉణపి అంవదో॥

కాంచనమాలా—(అపవార్యాంగుళ్యా తర్జయంతీ।) * హదాస, సుమరిస్ససి ఏదం వఅణం॥

విదూషకః—(విలోక్య) ¶ భో వఅస్స, పెక్ఖ పెక్ఖ। ఏసో క్ఖు కువిద కామిణీ కవోల సణ్ణిహో పువ్వదిసం పఆస అంతో ఉదిదో భఅవం మిఅలఞ్ఛణో॥

రాజా—(నిరూప్యసస్పృహమ్) ప్రియే, పశ్య పశ్య॥

ప॥ ఆరుహ్యాశైలశిఖరం త్వద్వదనాపహృతకాంతిసర్వస్వః। ప్రతి కర్తు మివోర్ధ్వకరః స్థితః పురస్తా న్నిశానాథః ॥౫౮॥

నను ప్రియే! కిం న దర్శిత మనేనోద్గచ్ఛతా జడత్వమ్। కుతః॥

ప॥ కిం పద్మస్య రుచిం న హంతి నయనానందం విధత్తేన కిం వృద్ధిం వా ఝషకేతనస్య కురుతే నాలోకమాత్రేణకిమ్। వక్త్రేన్దౌ తవ సత్యయం యదపరశ్శీతాంశురుజ్జృంభతేదర్ప

యా దుర్వచనైః కటూకృతాని శ్రోత్రాణి। సాంప్రతం సుఖయతు తవ మధురవచనోపన్యాసః॥

+ హంజే కాంచనమాలే! అహమీదృశీ కటుభాషిణీ। ఆర్య వసంతకః పునరపి ప్రియంవదః॥

* హతాశ, స్మరిష్యసీదంవచనం॥

¶ భో వయస్య, ప్రేక్షస్వ ప్రేక్షస్వ। ఏష ఖలు కుపితకామినీకపోల సన్నిభః పూర్వదిశం ప్రకాశయన్నుదితో భగవాన్మృగలాఞ్ఛనః॥

సాన్యత్కృతేన చేదిహ తవాస్యస్యైవ బింబాధరే ॥ ౫౯॥

వాసవదత్తా—(సరోషముపకృణ్ణనపటముపనీయ।) † అజ్జఉత్త, సచ్చం ఎవ్వ అహం సాఅరిఆ । తుమం ఉణ సాఅరి ఓక్ఖిత్తహిఅఓ సవ్వం ఎవ్వ సాఅరిఆ మఅం పెక్ఖసి॥

రాజా—(దృష్ట్వాసవైలక్ష్యమ్ । అపవార్య।) హా ధిక్ కష్టమ్ । కథం దేవీ వాసవదత్తా । వయస్య! కిమేతత్॥

విదూషకః—(సవిషాదమ్।) ❦ భో వఅస్స, కిం అవరం। అహ్మాణం జీవిదసంసఓ జాదో ఎసో॥

రాజా— (ఉపవిశ్యాంజలింబద్ధ్వా।) ప్రియే వాసవదత్తే! ప్రసీద ప్రసీద॥

వాసవదత్తా—(తదభిముఖమశ్రూణి నిపాతయంతీ।) ✻ అజ్జఉత్త, మా ఏవ్వం భణ । అణ్ణాగదాఇం ఏదాఇం అక్ఖరాఇం॥

విదూషకః— (ఆత్మగతమ్।) ¶ కిం దాణిం ఎత్థ విరఅఇస్సం । హోదు ఏవ్వం దావ । (ప్రకాశమ్।) భోది! మహాణుభావా క్ఖు తుమం తా క్ఖమీఅదు దావ ఎకోఽ అవరాహో పిఅవఅస్సస్స॥

---

† ఆర్యపుత్ర! సత్యమేవాహం సాగరికా । త్వం పునః సాగరికాక్షిప్తహృదయ స్సర్వమేవ సాగరికామయం ప్రేక్షసే।

❦ భో వయస్య, కిమపరమ్ । అస్మాకం జీవిత సంశయో జాతఏషః॥

✻ ఆర్యపుత్ర ! మైవం భణ । అన్యగతాన్యేతాన్యక్షరాణి॥

¶ కిమిదానీమత్ర విరచయిష్యామి। భవత్వేవం తావత్। భవతి! మహానుభావా ఖలుత్వమ్ । తత్క్షమ్యతాం తావదేకోఽపరాధః ప్రియవయస్యస్య॥

వాసవదత్తా— † అజ్జ వసన్తఅ! ణం పుఢమసంగమె వి
ఘ్ఘం కరంతీఎ మఎ జెవ్వ ఏదస్స అవరద్ధం ణ అజ్జఉత్తేణ॥

రాజా— ఏవం ప్రత్యక్షదృష్టవ్యలీకః కిం బ్రవీమి। తథాపి
విజ్ఞాపయామి॥

ప॥ ఆతామ్రతామపనయామి విలక్షఏవ లాక్షాకృతాం చర
ణయోస్తవ దేవిమూర్ధ్నా। కోపోపరాగజనితాంతు ముఖేందు
బింబే హర్తుం క్షమో యదిపరం కరుణామయిస్యాత్ ॥౮౦॥

(ఇతి పాదయోః పతతి।)

వాసవదత్తా— (హస్తేన వారయంతీ।) * అజ్జఉత్త! ఉట్ఠే
హి ఉట్ఠేహి। ణిల్లజ్జో క్ఖు సో జణో జో అజ్జఉత్తస్స ఈరిసం
హిఅఅం జాణిఅ పుణోవి కుప్పది। తా సుహం చిట్ఠదు అజ్జ
ఉత్తో। అహం గమిస్సం। (ఇతి గంతుమిచ్ఛతి।)

కాంచనమాలా— ¶ భట్టిణి! కరేహి ణం పసాదం। ఏవం
చరణపడిఅం మహారాఅం ఉజ్ఝిఅ గదాఏ అవస్సం పచ్ఛాదా
వేణ హోదవ్వం॥

వాసవదత్తా— ⚜ అవేహి అపండిదే, కుదో ఏత్థ పచ్ఛా

---

† ఆర్య వసంతక! నను ప్రథమసంగమే విఘ్నం కుర్వంత్యా
మయైవైతస్యాపరాద్ధం నార్యపుత్రేణ॥

* ఆర్యపుత్ర! ఉత్తిష్ఠోత్తిష్ఠ। నిర్లజ్జః ఖలు సజనోయ
ఆర్యపుత్రస్యేదృశం హృదయం జ్ఞాత్వా పునరపి కుప్యతి। త
త్సుఖం తిష్ఠత్వార్యపుత్రః। అహం గమిష్యామి॥

¶ భర్త్రి! కురుష్వ నను ప్రసాదమ్। ఏవం చరణపతితం
మహారాజముజ్ఝిత్వా గతాయా అవశ్యం పశ్చాత్తాపేన భ
వితవ్యమ్।)

⚜ అపేహ్యపండితే! కుతోఽత్ర పశ్చాత్తాపస్య కార

విదూషకః—(ఆకర్ణ్య।) * చిట్ఠ దావ చిట్ఠ। భో! పదస ద్దో సుణీఅది । జాణామి కదావి గహీదపచ్చాదావా పుణోవి దేవీ ఆఅదా హవే॥

రాజా—వయస్య ! మహానుభావా ఖలు దేవీ । కదాచిదే వమపి స్యాత్ । తత్త్వరితం నిరూపయ॥

విదూషకః— ¶ జం భవం ఆణవేది త్తి । (ఇతి నిష్క్రామతి।)

సాగరికా—(ఉపసృత్య।) † తా జావ ఇమాఏ మాహవీ లదాఏ పాసం విరఇఅ అసోఅపాదవే అప్పాణఅం ఉబ్బంధిఅ వావాదఇస్సం॥ (ఇతి లతాపాశం రచయంతీ।) హా తాద, హా అంబ, ఏసా దాణిం అహం అణాహా అసరణా విపజ్జామి మంద భాఇణీ। (ఇతి కంఠే లతాపాశమర్పయతి।)

విదూషకః—(విలోక్య।) + కా ఉణ ఏసా। కహం దేవీవాస వదత్తా। (ససంభ్రమముచ్చైః।) భో వయస్స! పరిత్తాహి। పరిత్తాహి ఏసా క్ఖు దేవీ వాసవదత్తా అప్పాణఅం ఉబ్బంధి అవావాదేది॥

* తిష్ఠ తావత్తిష్ఠ । భోః, పదశబ్దః శ్రూయతే । జానామి కదాపి గృహీతపశ్చాత్తాపా పునరపి దేవ్యాగతా భవేత్॥

¶ యద్భవానాజ్ఞాపయతీతి॥

† తద్యావదనయా మాధవీలతయా పాశం విరచ్యాశోక పాదప ఆత్మానముద్బధ్య వ్యాపాదయిష్యామి। హా తాత, హా అంబ, ఏషేదానీ మహమనాథాఽశరణా విపద్యే మందభాగినీ॥

+ కా పునరేషా । కథం దేవీ వాసవదత్తా ? భో వయస్య ! పరిత్రాయస్వ పరిత్రాయస్వ । ఏషా ఖలు దేవీ వాస వదత్తాత్మానముద్బధ్య వ్యాపాదయతి॥

రాజా—(ససంభ్రమముపసృత్య।) వయస్య, క్వాసౌ క్వాసౌ॥

విదూషకః— † ణం ఏసా॥

రాజా— (కంఠాత్పాశమపనయన్।) అయి సాహసకారిణి! కిమిదమకార్యం క్రియతే?

శ్లో॥ మమ కణ్ఠగతాః ప్రాణాః పాశే కణ్ఠస్థితే తవ।
అతస్స్వార్థప్రయత్నోఽయం త్యజ్యతాం సాహసం ప్రియే ॥౬౪॥

సాగరికా—(రాజానం దృష్ట్వా।) ¶ అహ్మో, కహం ఏసో భట్టా। (సహర్షం మాత్మగతమ్।) జం సచ్చం ఏదం పెక్ఖిఅ పుణోవి మే జీవిదాసిలాసో సంవుత్తో। అహవా। ఎదం పెక్ఖిఅ కిదత్థా భవిఅ సుహేణ అప్పాణఅం ఉబ్బన్ధిఅ జీవిదం పరిచ్చఇస్సం। (ప్రకాశమ్।)ముంచదు ముంచదు మం భట్టా। పరాహీణో క్ఖు అఅం జణో ణ ఉణ ఈరిసం అవసరం మరిదుం పావేది। తుమంవి దేవీఏ మా అప్పాణం అవరాహిణం కరేసి। (ఇతి పునః కణ్ఠపాశం దాతుమిచ్ఛతి।)

రాజా—(నిరూప్య సహర్షమ్।) కథం ప్రియా మే సాగరికా! (ఇతి కంఠాత్పాశమాక్షిప్య।)

శ్లో॥అలమలమతిమాత్రం సాహసేనామునా తే
త్వరితమయి విముంచ త్వం లతాపాశమేనమ్।

---

† నన్వేషా॥

¶ అహో! కథమేషభర్తా। యత్సత్యమేనం ప్రేక్ష్య పునరపి మే జీవితాభిలాష స్సంవృత్తః। అథవా। ఏనం ప్రేక్ష్య కృతార్థా భూత్వా సుఖేనాత్మాన ముద్బధ్య జీవితం పరిత్యక్ష్యామి। ముంచతుముంచతుమాంభర్తా। పరాధీనః ఖల్వయం జనో నపునరీదృశమవసరంమర్తుం ప్రాప్నోతి। త్వమపి దేవ్యా ఆత్మానమపరాధినంకురు ॥

ప్రేమాబంధ వివర్ధితాధికరసా ప్రీతిస్తుయా సాత్వయి ॥౭౪॥

వాసవదత్తా— (ఉపసృత్య సరోషమ్।) + అజ్జఉత్త, స రిసం। అజ్జఉత్త, సరిసం ఏదం॥

రాజా— (దృష్ట్వా సవైలక్ష్యమ్।) దేవి ! నఖల్వకారణే మాముపాలబ్ధుమర్హసి। త్వామేవ మత్వా వేషసాదృశ్యాద్వి ప్రలబ్ధా వయమిహాగతాః। తత్క్షమ్యతామ్ ॥

(ఇతి పాదయోః పతతి।)

వాసవదత్తా—(సరోషమ్।) † అజ్జఉత్త, ఉట్ఠేహి, ఉ ట్ఠేహి। కిం అజ్జవి సహాజాభిజాదాఏ సేవాఏ దుక్ఖం అణు భవీఅది ॥

రాజా— (స్వగతమ్।) కిమేతదపి శ్రుతం దేవ్యా। తత్సర్వ థా దేవీ ప్రసాదనోపాయం ప్రతి నిరాశీభూతాస్మః। (ఇత్యధోముఖస్తిష్ఠతి।)

విదూషకః— ¶ భోది! తుమం కిళ అత్తాణఅం ఉబ్బంధిఅ వావాదేసిత్తి వేససారిస్సమోహిదేణ మఏ పిఅవఅస్సో ఏత్థ అణీదో జహ మహ పఅణం ణపత్తిఆఅసి పేక్ఖ ఇమం లదా పాసం। (ఇతి లతాపాశం దర్శయతి।)

+ ఆర్యపుత్ర! సదృశమ్। ఆర్యపుత్ర! సదృశమేతత్॥

† ఆర్యపుత్ర ! ఉత్తిష్ఠోత్తిష్ఠ। కిమద్యాపి సహజాభిజాత యా సేవయా దుఃఖమనుభూయతే॥

¶ భవతి! త్వం కిలాత్మానముద్బధ్య విపద్యస ఇతి వేష సాదృశ్య మోహితేన మయా ప్రియ వయస్యో ఽత్రానీతః। యది మమ వచనం నప్రత్యాయయసి తత్ప్రేక్షస్వేమం లతా పాశమ్॥

వాసవదత్తా—(సకోపమ్।) ¶ హంజె కంచణమాలె! ఏదే ణ ఏవ్వ లదాపాసేణ బంధిఅ గేణ్హ ఏదం బహ్మణం। దువ్వినీద కణ్ణఅం అగ్గదో కరేహి॥

కాంచనమాలా— † జం దేవీ ఆణవేది త్తి। (లతాపాశేన విదూషకం గళే బద్ధ్వా తాడయతి।) హదాస। అణుహావ దావ అత్తణో అవిణఅస్స ఫళం। దేవీఏ దువ్వఅణేణ కడుఇదాఇం సోత్తాఇంతిసుమరేహి తం వఅణం। సాఅరిఏ! తుమం వి అగ్గదో హోహి॥

సాగరికా—(స్వగతమ్।) + అకిదపుణ్ణాఏ మఏ మరిదుం వి అత్తణో ఇచ్ఛాఏ ణ పారిదం॥

విదూషకః—(సవిషాదమ్।) * భో వఅస్స! సుమరేహి మం అణాహం దేవీఏ బంధణాదో వివజ్జంతం॥ (ఇతి రాజానమాలోకయతి।)

(వాసవదత్తా రాజానమాలోకయంతీ సాగరికాంవిదూషకం చ గృహీత్వా కాంచనమాలయా సహ నిష్క్రాంతా।)

¶ హంజె కాంచనమాలె! ఏతేనైవ లతాపాశేన బద్ధ్వా గృహాణైనం బ్రాహ్మణమ్। దుర్వినీతకన్యకాం చాగ్రతః కురు॥

† యద్దేవ్యాజ్ఞాపయతీతి। హతాశ, అనుభవ తావదాత్మనోఽవినయస్య ఫలమ్। దేవ్యా దుర్వచనేన కటూకృతాని శ్రోత్రాణీతిస్మర తద్వచనమ్। సాగరికే! త్వమప్యగ్రతో భవ॥

+ అకృతపుణ్యయా మయా మర్తుమప్యాత్మన ఇచ్ఛయా న పారితమ్॥

* భో వయస్య! స్మర మామనాథం దేవ్యా బంధనాద్విపద్యమానమ్॥

రాజా — (సఖేదమ్।) కష్టం భోః కష్టమ్॥

ప॥ కిం దేవ్యాః కృతదీర్ఘరోషముషిత స్నిగ్ధస్మితం తన్ముఖం
త్రస్తాం సాగరికాం సుసంభృతరుషా సంతర్జ్యమానాం తథా।
దృష్ట్వానీత ఇతో వసంతకమహం కించింతయామీత్యహో
సర్వాకారకృతవ్యథః క్షణమపి ప్రాప్నోమి నో నిర్వృతిమ్॥౧౮॥

తత్కిమిదానీమిహ స్థితేన ప్రయోజనమ్। దేవీమేవ ప్రసాదయితుమభ్యంతరం ప్రవిశామి॥

(ఇతి నిష్క్రాంతాః సర్వే।)

ఇతి శ్రీమహారాజ శ్రీహర్షదేవ విరచితాయాం,
రత్నావళీనాటికాయాం-సంకేతో నామ
తృతీయోంకః.

శ్రీరస్తు.

శ్రీ జానకీజానయే నమః.

అథ రత్నావళీనాటికాయాం తృతీయ చతుర్థాంక

మధ్యే ప్రవేశకః.

(తతః ప్రవిశతి రత్నమాలామాదాయ సాస్రా సుసంగతా।)

సుసంగతా—(సకరుణం నిశ్వస్య।) ¶ హా పిఅసహి సాఅరిఏ! హా లజ్జాళుఏ! హా సహీఅణవచ్ఛలే! హా ఉదారసీలే! హా సోమ్మదంసణే! కహిం గదాసి । దేహి మే పడివఅణం॥ (ఇతి రోదితి । ఊర్ధ్వమవలోక్య నిశ్వస్యచ।) అంహో దేవ్వహదఅ! అకరుణ! అసామణ్ణరూవసోహా తారిసీ తుఏ జహ ణిమ్మిదా తా కీస ఉణ ఈరిసం అవత్థంతరం పావిదా । ఇఅం చ రఅణమాలా జీవిదణిరాసాఏ తాఏ కస్సవి బహ్మణస్స హత్థే పడివాదేసుత్తి భణిఅ సమప్పిదా । తా జావ కంపి బహ్మణం అణ్ణేసామి। (నేపథ్యాభిముఖమవలోక్య।) అఏ, కహం ఏసో క్ఖు బహ్మణో వసంతఓ ఇహ ఎవ్వ ఆఅచ్ఛది।తా ఇమస్సిం ఏవ్వ పడివాదఇస్సం॥

¶ హా ప్రియసఖి సాగరికే ! హా లజ్జాళుకే! హా సఖీగణవత్సలే! హా ఉదారశీలే! హా సౌమ్యదర్శనే! కుత్ర గతాసి? దేహి మే ప్రతివచనమ్ । అహో దైవహతక ! అకరుణ ! అసామాన్యరూపశోభా తాదృశీ త్వయా యది నిర్మితా తత్కస్మాత్పునరీదృశమవస్థాంతరం ప్రాపితా। ఇయం చ రత్నమాలా జీవితనిరాశయా తయా కస్యాపి బ్రాహ్మణస్య హస్తే ప్రతిపాదయేతి భణిత్వా మమ హస్తే సమర్పితా।తద్యావత్కమపి బ్రాహ్మణమన్వేష్యామి । అయే ! కథమేష ఖలు బ్రాహ్మణో వసంతక ఇహైవాగచ్ఛతి । తదస్మా ఏవ ప్రతిపాదయిష్యామి॥

(తతః ప్రవిశతి హృష్టో విదూషకః।)

విదూషకః—¶ హీ హీ ! భో భో ! అజ్జ క్ఖు పిఅవ అస్సేణ పసావిదాఎ తత్తహోదీఏ వాసవదత్తాఏ బంధణాదో మోఆవిఅ సహత్థదిణ్ణేహిం మోదఅలడ్డుఅహిం ఉఅరం మే సుపూరిదం కిదం। అణ్ణం అ। ఏదం పట్టంసుఅజుఅళం కణ్ణాభరణం అ దిణ్ణం। తా జావ దాణిం పిఅవఅస్సం పేక్ఖిస్సం। (ఇతి పరిక్రామతి।)

సుసంగతా—(రుదతీ సహసోపసృత్య।) † అజ్జ వసంతఅ, చిట్ఠదావ తుమం ముహుత్తఅం॥

విదూషకః—(దృష్ట్వా।) *కహం సుసంగదా। సుసంగదే! ఎత్థ కిణ్ణిమిత్తం రోదిఅసి। కిం ణుక్ఖు సాఅరిఆఏ అచ్చాహిదం సంవుత్తం!

సుసంగతా—§ అజ్జ వసంతఅ, అహం జెవ్వ ణివేద ఇస్సం। సా క్ఖు తవస్సిణీ దేవీఏ ఉజ్జఇణిం పెసిదెత్తి జణప్పవాదం కదుఅ ఉవత్థిదే అద్ధరత్తే ణ జాణీఅది కహిం ణీదెత్తి।

¶ హీ హీ ! భో భోః ! అద్య ఖలు ప్రియవయస్యేన ప్రసాదితయా తత్ర భవత్యా వాసవదత్తయా బంధనాన్మోచయిత్వా స్వహస్తదత్తాభిర్మోదకలడ్డుకాభిరుదరం మే సుపూరితం కృతమ్। అన్యచ్చ। ఏతత్పట్టాంశుకయుగళం కర్ణాభరణంచ దత్తమ్। తస్మాదిదానీం ప్రియవయస్యం ప్రేక్షిష్యే॥

† ఆర్య వసంతక! తిష్ఠ తావత్త్వం ముహూర్తమ్॥

* కథం సుసంగతా। సుసంగతే! అత్ర కింనిమిత్తం రోదిషి। కిం ను ఖలు సాగరికాయా అత్యాహితం సంవృత్తమ్॥

§ ఆర్య వసంతక! అహమేవ నివేదయిష్యామి। సా ఖలు తపస్వినీ దేవ్యోజ్జయినీం ప్రేషితేతి జనప్రవాదం కృత్వోపస్థితేఽర్ధరాత్రే న జ్ఞాయతే కుత్ర నీతేతి॥

విదూషకః—(సోద్వేగమ్) ¶ భోది సాఅరిఏ! హా అసామణ్ణరూవసోహే! హా మిదుభాసిణి! కహింసి దాణిం। దేహి మే పడివఅణం। అదిణిగ్ఘిణం దేవీఏ కదం।

సుసంగతా— † అజ్జ వసంతఅ! ఏసా క్ఖు రఅణమాలా తాఏ జీవిదణిరాసాఏ అజ్జవసంతఅస్స హత్థే పడివాదేసి త్తి భణిఅ మహ హత్థే సమప్పిదా। తా ణం గేహ్ణదు అజ్జో ఏణం॥

విదూషకః—(సాస్రం కరుణం కణ్ఠేఽపిధాయ) ✱ భోది! కహం మహ ఈరిసే పత్థావే ఏదం గేణ్హిదుం హత్థో పసరది॥

(ఇత్యుభౌ రుదతః)

సుసంగతా—(అఞ్జలిం బద్ధ్వా) § తాఏవ్వ అణుగ్గహం కరంతో అంగీకరేదు ఏదం అజ్జో॥

విదూషకః—(విచిన్త్య) + అహవా। ఉవణేహి। జేణ ఇమాఏ జేవ్వ సాఅరిఆవిరహుక్కణ్ఠిదం పిఅవఅస్సం విణోదేమి।

(సుసంగతా విదూషకస్య హస్తే రత్నమాలాం దదాతి।)

¶ భవతి సాగరికే! హా అసామాన్యరూపశోభే, హా మృదుభాషిణి! కుత్రాసీదానీం। దేహి మే ప్రతివచనమ్। అతినిర్ఘృణం దేవ్యా కృతమ్।

† ఆర్య వసంతక! ఏషా ఖలు రత్నమాలా తయా జీవితనిరాశయార్య వసంతకస్య హస్తే ప్రతిపాదయేతి భణిత్వా మమ హస్తే సమర్పితా। తన్ను గృహ్ణాత్వార్య ఏనామ్॥

✱ భవతి! కథం మమేదృశే ప్రస్తావ ఇమాం గ్రహీతుం హస్తః ప్రసరతి॥

§ తస్యా ఏవానుగ్రహం కుర్వన్నంగీకరోత్విదమార్యః॥

+ అథవా। ఉపనయ। యేనానయైవ సాగరికావిరహోత్కణ్ఠితం ప్రియవయస్యం వినోదయామి।

విదూషకః—(గృహీత్వా నిరూప్య సవిస్మయమ్) † భోది! కుదో ఉణ ఈరిసస్స అలంకారస్స సమాగమో॥

సుసంగతా— ¶ అజ్జ! మఏవిసాకోదూహలేణ పుచ్ఛిదా ఆసి॥

విదూషకః— + తదో తాఏ కిం భణిదం॥

సుసంగతా— * తదో సా ఉద్ధం పెక్ఖిఅ దీహం ణిస్ససిఅ "సుసంగదే! కిం దాణిం తుహ ఇమాఏ కహాఏ" త్తి భణిఅ రోదిదుం పఉత్తా॥

విదూషకః— § ణం కహిదం ఎవ్వ తాఏ। సామణ్ణజణదుల్లహేణ ఇమిణా పరిచ్ఛదేణ సవ్వహా మహాభిజణసముప్పణ్ణాఏ హోదవ్వం। సుసంగదే! పిఅవఅస్సో దాణిం కహిం॥

సుసంగతా— () అజ్జ! ఎసో క్ఖు భట్టా దేవీభవణాదో ణిక్కమిఅ ఫడిఅసిలామండవం గదో। తా గచ్ఛదు అజ్జో। అహం వి దేవీఏ వాసవదత్తాఏ పరిఆరిణీ భవిస్సం॥

(ఇతి నిష్క్రాన్తౌ।) ఇతి ప్రవేశకః.

---

† భవతి! కుతః పునరీదృశస్యాలంకారస్య సమాగమః॥

¶ ఆర్య! మయాపి సా కౌతూహలేన పృష్టాఽసీత్॥

+ తతస్తయా కిం భణితమ్॥

* తతస్సోర్ధ్వం ప్రేక్ష్య దీర్ఘం నిశ్వస్య। "సుసంగతే! కిమిదానీం తవానయా కథయా" ఇతి భణిత్వా రోదితుం ప్రవృత్తా॥

§ నను కథితమేవ తయా। సామాన్యజనదుర్లభేనానేన పరిచ్ఛదేన సర్వథా మహాభిజనసముత్పన్నయా తయా భవితవ్యం॥ సుసంగతే! ప్రియవయస్య ఇదానీం కుత్ర॥

() ఆర్య! ఏష ఖలు భర్తా దేవీభవనాన్నిష్క్రమ్య స్ఫటికశిలామంటపం గతః। తద్గచ్ఛత్వార్యః। అహమపి దేవ్యాః వాసవదత్తాయాః పరిచారిణీ భవిష్యామి॥

చతుర్థోఽఙ్కః.

(తతః ప్రవిశత్యాసనస్థో రాజా।)

రాజా—(విచిన్త్య।)

శ॥ సవ్యాజైః శ్శపథైః ప్రియేణ వచసా చిత్తానువృత్త్యాధికం
వైలక్ష్యేణ పరేణ పాదపతనైర్వాక్యైస్సఖీనాం ముహుః॥
ప్రత్యాసత్తిముపాగతా న హి తథా దేవీ రుదత్యా యథా ప్ర
క్షాళ్యేవ తథైవ బాష్పసలిలైః కోపోఽపనీతస్స్వయమ్ ॥౬౭॥
(సోత్కణ్ఠం నిశ్శ్వస్య) తావదిదానీం దేవ్యాం ప్రసాదితాయాం
సాగరికాచిన్తైవ కేవలం మాం బాధతే । కుతః॥

శ॥ అంభోజగర్భసుకుమారతనుస్తదాసౌ
కణ్ఠగ్రహే ప్రథమరాగఘనే విలీయ।
సద్యః పతన్మదనమార్గణరంధ్రమార్గై
ర్మన్యే మమ ప్రియతమా హృదయం ప్రవిష్టా॥౬౮॥

(విచిన్త్య)। యోఽపి మే విశ్రమ్భస్థానం వసన్తకస్సోఽపి దే
వ్యా సంయతః । తత్కస్యాగ్రతో బాష్పమోక్షం కరిష్యే (ఇతి
నిశ్శ్వసితి।)

(తతః ప్రవిశతి విదూషకః।)

విదూషకః—(పరిక్రమ్యావలోక్య చ సవిస్మయం।) † ఏ
సో క్ఖుణిరంతరుక్కణ్ఠాపరిక్కామంపి సళాహణీఅలావణ్ణంసము
వ్వహంతో ఉదిదో దుదిఆచందో విఅ అహిఅదరం సోహదిపి
అవఅస్సో । తాజావ ణం ఉపసప్పామి।(ఉపసృత్య) సోత్థిభవ
దే । భో, దిట్ఠిఆవడ్ఢసే । దేవీహత్థగదేణవి మఏ వుణ్ణావి ఏ

† ఏష ఖలు నిరంతరోత్కణ్ఠాపరిక్షామమపి శ్లాఘనీయ లా
వణ్యంసముద్వహన్నుదితో ద్వితీయాచంద్ర ఇవాధికతరం శోభ
తే । భోః, దిష్ట్యా వర్ధసే । దేవీ హస్తగతేనాపి మయా పు

దేహిం అప్పిభిహిం జంపిదో౽సి॥

రాజా— (దృష్ట్వా సహర్షమ్।) అయే, వసంతకః ప్రాప్తః। సఖే! పరిష్వజస్వ మామ్॥

విదూషకః— (పరిష్వజ్య।) † భో వఅస్స! దేవీఏ అణుగహీదో౽మ్హి॥

రాజా— వేషేణైవ నివేదితస్తే దేవ్యాః ప్రసాదః। తత్కథయ తావదియం సాగరికా యుక్తా కా వార్తేతి॥

(విదూషకస్సవైలక్ష్యమధోముఖస్తిష్ఠతి।)

రాజా— వయస్య! కిం నకథయసి।

విదూషకః— ¶ అప్పిఅం దే ణివేదిదుం ణ పారేమి॥

రాజా— (సోద్వేగం ససంభ్రమమ్।) వయస్య! కథమప్రియమ్। కిం వ్యక్తమేవాత్మ ఋష్టం జీవితం తయా। హా ప్రియే సాగరికే! (ఇతి మోహం నాటయతి।)

విదూషకః— (ససంభ్రమమ్।) + సమస్ససదు! సమస్ససదు! పిఅవ అస్సో!

రాజా— (సమాశ్వస్య సాస్రమ్।)

ప॥ ప్రాణాః పరిత్యజత కామమదక్షిణం మాం రే దక్షిణా భవత మద్వచనం శృణుధ్వమ్। శీఘ్రం న యాత యది తన్మ్రుషితాః స్థ నూనం యాతా సుదూరమధునా గజగామినీ సా ॥౧౮॥

విదూషకః— * భో! మా అణ్ణహా సంభావేహి। సా క్ఖు

[illegible]ప్రియైర్జల్పితో౽సి॥

† భో వయస్య! దేవ్యానుగృహీతో౽స్మి॥

¶ అప్రియం తే నివేదయితుం న పారయామి॥

+ సమాశ్వసితు సమాశ్వసితు ప్రియవయస్యః

* భోః! మా౽న్యథా సంభావయ। సా ఖలు తపస్వినీ దేవ్యా

తఇస్సిణీ దేవీఏ ఉజ్జఇణిం పేసిదెత్తిసుణీఅది। అదో మఏఅప్పి అంత్తి భణిదం॥

రాజా—కథముజ్జయినీం ప్రేషితా। అహో నిరనురోధితా మయి దేవ్యాః। వయస్య! కేన తవైతదాఖ్యాతమ్॥

విదూషకః— ¶ భో! సుసంగదాఏ। అణ్ణం అ। మహ హత్థే తాఏ కేణవికజ్జేణ ఇఅం రఅణమాలా పేసిదా॥

రాజా—కిమపరంమామాశ్వాసయితుమ్।తద్వయస్య, ఉపనయ॥

(విదూషక ఉపనయతి।)

రాజా—(గృహీత్వా రత్నమాలాం నిర్వర్ణ్య హృదయే నిధాయ।) అహహ!

ప॥ కంఠాశ్లేషంసమాసాద్య తస్యాఃప్రభ్రష్టయానయా। తు ల్యావస్థాసఖీవేయం తనురాశ్వాస్యతేమమ ॥౬౯॥

వయస్య! త్వం పరిధత్స్వైనామ్। యేన వయమేనామపి తావద్దృష్ట్వా ధృతంకరిష్యామః॥

విదూషకః— † జం భవం ఆణవేది త్తి। (ఇతికంఠేపరిదధాతి)

రాజా—(సాస్రం నిశ్వస్య।) వయస్య! దుర్లభం పునర్దర్శనం ప్రియాయాః॥

విదూషకః— (సభయం దిశోఽవలోక్య।) * భో, మా ఎవ్వం ఉచ్చం మంతేహి। కదావి కోవి దేవీఏ ఏత్థ సంచరేది॥

జ్జయినీం ప్రేషితేతి శ్రూయతే. అతో మయాఽప్రియమితిభణితం॥

¶ భోః, సుసంగతయా। అన్యచ్చ। మమ హస్తే తయా కేనాపి కార్యేణేయం రత్నమాలా ప్రేషితా॥

† యద్భవానాజ్ఞాపయతీతి॥

* భోః, మైవముచ్చైర్మంత్రయ। కదాపి కోఽపి దేవ్యా అత్ర సంచరతి।)

(తతః ప్రవిశతి వేత్రహస్తా వసుంధరా।)

వసుంధరా— (ఉపసృత్య।) † జఅదు జఅదు భట్టా! ఏసో క్ఖు రుమణ్ణదో భాఇణేఓ విజఅవమ్మో కింపి ణివేదిదుం దువారే చిట్ఠది॥

రాజా—వసుంధరే! అవిలంబితం ప్రవేశయ॥

వసుంధరా— ¶ జం దేవో ఆణవేది త్తి। (నిష్క్రమ్య విజయవర్మణా సహ పునః ప్రవిశ్య చ।) విజఅవమ్మ, ఏసో క్ఖు భట్టా। తా ఉపసప్పదు అజ్జో ణం॥

విజయవర్మా— (ఉపసృత్య।) జయతు జయతు దేవః। దేవ, దిష్ట్యా వర్ధసే రుమణ్వతో విజయేన॥

రాజా— (సపరితోషమ్।) విజయవర్మన్, అపి జితాః కోసలాః॥

విజయవర్మా—దేవస్య ప్రభావేణ॥

రాజా—సాధు రుమణ్వన్, సాధు। అచిరాన్మహత్ప్రయోజనమనుష్ఠితమ్। విజయవర్మన్, తత్కథయ కథామ్। అతివిస్తరత శ్రోతుమిచ్ఛామి॥

విజయవర్మా—దేవ, శ్రూయతామ్। వయమితో దేవాదేశాదచిరాదేవ పన్నైరేవాహైరాభిరనేక కరితురగపత్తిదుర్నివారేణ మహతా బలసమూహేన గత్వా వింధ్యదుర్గావస్థితస్య కోసలనృపతేర్ద్వారమవష్టభ్య సేనా స్సమావేశయితుమారబ్ధవంతః॥

---

† జయతు జయతు భర్తా! ఏష ఖలు రుమణ్వతో భాగినేయో విజయవర్మా కిమపి నివేదయితుం ద్వారే తిష్ఠతి॥

¶ యద్దేవ అజ్ఞాపయతీతి। విజయవర్మన్, ఏష ఖలు భర్తా। తదుపసర్పత్వార్య ఏనమ్॥

రాజా—తత స్తతః॥

విజయవర్మా—తతః కోసలేశ్వరోఽప్యతి దర్పాదనభిభవమ సహమానోఽహ స్తికప్రాయమవశేషమాత్రసైన్యం సజ్జీకృతవాన్॥

విదూషకః— † భో ! లహుం లహుం ఆచక్ఖ ! వేవది మే హిఅఅం॥

రాజా—తత స్తతః॥

విజయవర్మా—దేవ, కృతనిశ్చయశ్చాసౌ॥

ప॥ యోద్ధుం నిర్గత్య విన్ధ్యా దభవదభిముఖ స్తత్క్షణం దిగ్విభాగా న్విన్ధ్యస్యేవాపరేణ ద్విరదపతిఘటాపీడబంధేన రుంధన్। వేగాద్బాణాన్విముంచ న్సమదగజఘటాత్పిష్టప త్తిర్నిపత్య ప్రత్యైచ్ఛద్ధ్వాంధితా స్త్రైర్ద్విగుణితరభస స్తంరుమణ్వాన్ క్షణేన॥౨౦

అపి చ॥

ప॥ అస్త్రవ్యస్తశిరస్త్రశస్త్రకషణైః కృత్తోత్తమాంగే క్షణం వ్యూఢాసృక్సరితి స్వనత్ప్రహరణే వర్మోద్గమద్వహ్నిని। ఆహూయాజిముఖే సకోసలపతిర్భగ్నే ప్రధానే బలే-

రాజా—కథమస్మదీయాన్యపి బలాని భగ్నాని॥

విజయవర్మా—

ఏకేనైవరుమణ్వతా శరశతైర్మత్తద్విపస్థో హతః॥౨౧॥

విదూషకః— ¶ జేదు జేదు భవం । జిదం అహ్మేహిం।
(ఇతి నృత్యతి।)

రాజా—సాధు కోసలపతే! సాధు । మృత్యురపి తే శ్లాఘ్యః । యస్య హి రిపవోఽపి పురుషకారమేవం వర్ణయంతి॥
తతః స్తతః॥

---

† భోః ! లఘు లఘ్వాచక్ష్వ । వేపతే మే హృదయమ్॥

¶ జయతు జయతు భర్తా । జితమస్మాభిః॥

విజయవర్మా—దేవ ! తతో రుమణ్వానపి కోసలేషు మ
హ్యాం ప్రతిరాజ్యే యాంసం జయవర్మాణం స్థాపయిత్వా ప్రహా
రవ్రణితపఃస్త్రిక ప్రాయమశేష సైన్యమనువర్తమాన శ్శనై
శ్శనైరాగచ్ఛత్యేవ॥

రాజా— వసుంధరే! ఉచ్యతాం యౌగంధరాయణః। ప్రి
దర్శ్యతాం మత్ప్రసాదస్య విభవ ఇతి॥

వసుంధరా— † జం దేవో ఆణవేది త్తి। (ఇతి విజయవ
ర్మణా సహ నిష్క్రాన్తా।)

(తతః ప్రవిశతి కాంచనమాలా।)

కాంచనమాలా— * ఆణత్తహ్మి దేవీఏ। జహ "గచ్ఛ
హంజె కంచణమాలె! ఏదం ఐందజాలిఅం అజ్జఉత్తస్స దంసే
హి" త్తి (ఇతి పరిక్రమ్యావలోక్య।) జేదు జేదు భట్టా! భట్టా!
దేవీ విణ్ణవేది ఏసో క్ఖు ఉజ్జయిణీదో సంవరసిద్ధి ణామ ఐం
దజాలిఓ ఆఅదో। తా పెక్ఖదు భట్టా!

రాజా—అస్తి నః కౌతుకమైంద్రజాలికే। తత శ్శీఘ్రం
ప్రవేశయ॥

కాంచనమాలా— () జం భట్టా ఆణవేది త్తి॥ (ఇతి నిష్క్ర
మ్యాపిచ్ఛికాహస్తేనైంద్రజాలికేన సహ ప్రవిశతి।)

---

† యద్దేవ ఆజ్ఞాపయతీతి॥

* ఆజ్ఞప్తాస్మి దేవ్యా। యథా "గచ్ఛ హంజె కాంచ
నమాలె! ఇమమైంద్రజాలికమార్యపుత్రస్య దర్శయే"తి। ఏష
ఖలు భర్తా। తద్యావదేనముపసర్పామి। జయతు జయతు
భర్తా। భర్తః! దేవీ విజ్ఞాపయతి।ఏష ఖలూజ్జయినీతః సంవ
వరసిద్ధినామైంద్రజాలిక ఆగతః॥ తత్ప్రేక్షతాం భర్తా॥

() యద్భర్తాఽజ్ఞాపయతీతి॥

కాంచనమాలా— ‡ ఏసుఏదుఅజ్జో॥

(ఐంద్రజాలికఃపరిక్రామతి।)

కాంచనమాలా— † ఏసోభట్టా। తా ఉపసప్పదుఅజ్జో॥

ఐంద్రజాలికః—(ఉపసృత్య) ¶ జయదుజయదుభట్టా।

(పిచ్ఛికాంభ్రామయిత్వా బహుధా హస్తం కృత్వా।)

ప॥ పణమహ చలణే ఇందస్స ఇందజాలిఅత్తిలద్ధణామస్స।
తహజెవ్వ సమ్బరసంచరస్స సుపరిట్ఠిదజసస్స॥ ౭౨॥
దేవ, కిం

ప॥ ధరణీఏ మిఅఙ్కో— ఆఆసే మహీహరో జలే జలణో।
మజ్ఝణ్హమ్మి పఓసో దావ సిజ్ఝదు దేహి ఆణత్తిమ్॥ ౭౩॥
హరిహర బమ్హప్పముహం దేవం దంసేమి దేవరాఅం అ।
గఅణేవి సిద్ధచారణసురవహుసత్థంఅణచ్చంతమ్॥ ౭౪॥ అహవా।

---

‡ ఏతు ఏత్వార్యః॥

† ఏషభర్తా। తదుపసర్పత్వార్యః॥

¶ జయతు జయతు భర్తా॥

ప్రణమత చరణే ఇంద్రస్యేంద్రజాలికఇతిలబ్ధనామ్నః।
తథైవ సంబరసంచరస్య సుప్రతిష్ఠితయశసః॥

దేవ! కిం

ధరణ్యాం మృగాంక ఆకాశే మహీధరో జలేజ్వలనః।
మధ్యాహ్నే ప్రదోషస్తావత్సిధ్యతు దేహ్యాజ్ఞప్తిమ్॥
హరిహరబ్రహ్మప్రముఖాన్దేవాన్దర్శయామి దేవరాజంచ।
గగనేఽపిసిద్ధచారణసురవధూసార్థంచ నృత్యంతమ్॥

అథవా।

ప॥ కిం జప్పిదేణ బహుణా ఇచ్ఛసి హిఅఏణ దేవ జం దిట్ఠుమ్।
తంతం దంసేమి అహం గురుణో మంతప్పహావేణ॥ ౭౫॥

విదూషకః— † భో వఅస్స ! అవహిదో హోహి। భో!
ఈరిసో సే అవట్ఠమ్భో జేణ సవ్వం సంభావీఅది।

రాజా— భద్ర ! తిష్ఠతావత్ । కాంచనమాలే ! ఉచ్యతాం
దేవీ । యుష్మదీయ ఏవాయమైంద్రజాలికః । విజనీకృతశ్చాయ
ముద్దేశః । తదాగచ్ఛ । సహితావేవ పశ్యావః॥

కాంచనమాలా— ¶ జం భట్టా ఆణవేది త్తి । (ఇతిని
ష్క్రమ్య వాసవదత్తయా సహ ప్రవిశతి।)

వాసవదత్తా— ‡ కంచణమాలే ! ఉజ్జఇణీదో ఆఅదో
త్తి అత్థి మే తస్సిం ఐందజాలిఏ పక్ఖవాదో॥

కాంచనమాలా— * ణాదికుళబహుమాణో క్ఖు ఏసో దేవీ
ఏ తా ఏదు ఏదు భట్టిణీ॥

(ఇతి పరిక్రామతః।)

కిం జల్పితేన బహునేచ్ఛసి హృదయేన యద్దేవ ద్రష్టుం।
తత్తద్దర్శయామ్యహం గురోర్మంత్రప్రభావేణ॥

† భో వయస్య! అవహితో భవ। భో! ఈదృశోఽస్యావష్టం
భో యేన సర్వం సంభావ్యతే॥

¶ యద్భర్తాజ్ఞాపయతీతి॥

‡ కాంచనమాలె! ఉజ్జయినీత ఆగత ఇత్యస్తి మే తస్మిన్నైంద్రజాలికే పక్షపాతః॥

* జ్ఞాతికుల బహుమానః ఖల్వేష దేవ్యాః । తదేత్వేతు
భర్త్రీ।

కాంచనమాలా— + భట్టిణి ! ఏసో భట్టా । తాఉపస ప్పదు దేవీ॥

వాసవదత్తా—(ఉపసృత్య) † జేదు జేదు అజ్జఉత్తో॥

రాజా—దేవి ! బహుతరమనేన గర్జితమ్ । తదిహాస్థావే వపశ్యావస్తావత్॥

(వాసవదత్తోపవిశతి।)

రాజా—భద్ర! ప్రస్తూయతాం బహువిధ మింద్రజాలమ్।

ఐంద్రజాలికః— ¶ జం దేవో ఆణవేది త్తి । (బహువిధం నాట్యం కృత్వా పిచ్ఛికాం భ్రామయన్ హరిహర బ్రహ్మాత్యాది పునఃపఠతి।)

(సర్వే సవిస్మయం పశ్యంతి।)

రాజా—(ఊర్ధ్వాందృష్ట్వా౽౽సనాదవతరన్)ఆశ్చర్యమాశ్చర్యం॥

విదూషకః— ‡ అచ్చరిఅం అచ్చరిఅం॥

రాజా—దేవి! పశ్య పశ్య॥

శ॥ ఏష బ్రహ్మా సరోజె రజనికర కలా శేఖర శ్శంకరో౽యం దోర్భిర్దైత్యాంతకోసౌ స ధనురసి గదా చక్రచిహ్నై శ్చతుర్భిః । ఏషో౽ప్యైరావతస్థ స్త్రిదశ పతిరమీ దేవి దేవా స్తథాన్యే నృత్యంతివ్యోమ్ని చైతాశ్చల చరణరణన్నూపురాది వ్యనార్యః॥౭౬॥

\+ భట్టిని ! ఏషభర్తా । తదుపసర్పతు దేవీ॥

† జయతు జయత్వార్యపుత్రః॥

¶ యద్దేవ ఆజ్ఞాపయతీతి॥

‡ ఆశ్చర్యమాశ్చర్యమ్॥

వాసవదత్తా — + అచ్చరిఅం అచ్చరిఅం।

విదూషకః — (అపవార్య) † హా దాసీఏ ఉత్త ఇందఆలిఅ! కిం ఏదేహిం దేవేహిం అచ్ఛరాహిం అ దంసిదాహిం। జఇ దే గమిణో పరితుట్ఠో కజ్జం తా దంసేహి సాఅరిఅం॥

(తతః ప్రవిశతి వసుంధరా।)

వసుంధరా — (రాజానముపసృత్య) ¶ జేదు జేదు భట్టా! అమచ్చజోఅంధరాఅణో దేవస్స చలణజుఅళే ఇదం విణ్ణావేది। ఏసో క్ఖు విక్కమబాహుణో పహాణామచ్చో వసుభూదీ అణుప్పేసిదో తా అరుహసి దేవ ఇమస్సిం ఎవ్వ సుందరముహుత్తే పేక్ఖిదుం। అహం వి కజ్జసేసం సమాప్పిఅ ఆఅదో జ్జెవ్వ॥

వాసవదత్తా — ‡ అజ్జఉత్త! చిట్ఠదు దావ ఇందజాలం। మాదుళకులాదో అజ్జో అమచ్చప్పధాణో వసుభూదీ ఆఅదో।

+ ఆశ్చర్యమాశ్చర్యమ్॥

† హా దాస్యాః పుత్ర ఐంద్రజాలిక! కిమేతైర్దేవైరప్సరోభిశ్చ దర్శితైః। యద్యనేన పరితుష్టేన కార్యం తద్దర్శయ సాగరికామ్॥

¶ జయతు జయతు భర్తా! అమాత్యయౌగంధరాయణో దేవస్య చరణయుగళే ఇదం విజ్ఞాపయతి। ఏష ఖలు విక్రమబాహునా ప్రధానామాత్యో వసుభూతిరనుప్రేషితః। తదర్హసి దేవ అస్మిన్నేవ సుందరముహూర్తే ప్రేక్షితుమ్। అహమపి కార్యశేషం సమాప్యాగత ఏవ॥

‡ ఆర్యపుత్ర! తిష్ఠతు తావదింద్రజాలమ్। మాతులకులాదార్యోఽమాత్య ప్రధానో వసుభూతిరాగతః। తదేనం తావ

తా ఏవ, దావ పెక్ఖదు అజ్జఉత్తో॥

రాజా—యథాహ దేవీ। (ఐంద్రజాలికం ప్రతి) భద్ర! విశ్రామ్యతామిదానీమ్॥

ఐంద్రజాలికః—(పునః పిచ్ఛికాం భ్రామయన్।) + జం దేవో ఆణవేది త్తి॥ (సహసా—స్థిత్వా।) ఎక్కం ఉణ మహ ఖేలణం అవస్సం దేవేణ పేక్ఖిదవ్వం॥

రాజా—భద్ర! ఏవం దర్శయామః॥

వాసవదత్తా—† కంచణమాలె! గచ్ఛ తుమం। దేహి సే పారితోసిఅం॥

కాంచనమాలా—¶ జం దేవీ ఆణవేది త్తి। (ఐంద్రజాలికేన సహ నిష్క్రాంతా।)

రాజా—వసంతక! ప్రత్యుద్గమ్య ప్రవేశ్యతాం వసుభూతిః॥

విదూషకః—‡ జం భట్టా ఆణవేది త్తి। (ఇతి నిష్క్రాంతః।)

(తతః ప్రవిశతి విదూషకేణ ప్రత్యుద్గమ్యమానో వసుభూతిర్బాభ్రవ్యశ్చ।)

విదూషకః—§ ఏదు ఏదు అమచ్చో॥

త్వే ప్రేక్షతామార్యపుత్రః॥

+ యద్భర్తాజ్ఞాపయతీతి। ఏకం పునర్మమ ఖేలనమవశ్యం దేవేన ప్రేక్షితవ్యమ్॥

† కాంచనమాలె! గచ్ఛ త్వమ్। దేహ్యస్య పారితోషికమ్॥

¶ యద్దేవ్యాజ్ఞాపయతీతి॥

‡ యద్భర్తాజ్ఞాపయతీతి॥

§ ఏతు ఏత్వమాత్యః॥

వసుభూతిః—(సమంతాదవలోక్య।) అహో వత్సేశ్వర స్యానుభావః । తథాహి॥

ప॥ ఆక్షిప్తోజయకుంజరేణతురగా న్నిర్వర్ణయన్వల్లభా న్సంగీతధ్వనివాహ్యృతః క్షితిభృతాం గోష్ఠీషు నిష్ఠంక్షణమ్ । స ద్యోవిస్మృతసింహళేశవిభవఃకష్టాప్రదేశోఽప్యహో । ద్వా ర్స్థేనైవకుతూహలేనమహతాగ్రామ్యోతథాహంకృతః॥౨౨॥

బాభ్రివ్యః—వసుభూతే! అద్యఖలు చిరాత్స్వామినం ద్ర క్ష్యామీతి యత్సత్యమానం దాతిశయేన కిమప్యవస్థాంతరమను భవామి ॥ కుతః ॥

ప ॥ వివృద్ధింకంపస్య ప్రథయతితరాం సాధ్వసవశా దవి స్పష్టాందృష్టిం తిరయతి పునర్బాష్పసలిలైః ॥ స్ఖలద్వర్ణాం వాణీం జడయతితరాం గద్గదతయా జరాయాః సాహాయ్యం మమహి పరితోషోఽద్యకురుతే ॥౨౩॥

విదూషకః—(అగ్రేభూత్వా।) † ఏదు ఏదు అమచ్చో॥

వసుభూతిః—(విదూషకస్య కంఠే రత్నమాలాం దృష్ట్వాప వార్య।) బాభ్రవ్య! జానే సైవేయం రత్నమాలా యా దేవేన రాజపుత్ర్యై ప్రస్థానసమయే దత్తేతి॥

బాభ్రివ్యః—అమాత్య! అస్తి సాదృశ్యమ్। తత్పృచ్ఛాం వసం తకాదవగచ్ఛామి ప్రభవమస్యాః॥

వసుభూతిః—బాభ్రివ్య! మా మైవమ్। మహతి రాజకులె రత్నబాహుళ్యాన్న దుర్లభో భూషణానాం సంవాదః॥

(ఇతి పరిక్రామంతి।)

---

† ఏతు ఏత్వమాత్యః॥

విదూషకః—(రాజానముద్దిశ్య।) † ఏసో వచ్ఛాధివో। తా ఉపసప్పదు అమచ్చో॥

వసుభూతిః—(ఉపసృత్య।) జయతు జయతు దేవః॥

రాజా—(ఉత్థాయ।) అభివాదయే॥

వసుభూతిః—అతిశ్రేయాం స్త్వం భూయాః॥

రాజా—ఆసన మాసనమార్యాయ॥

విదూషకః—(ఆసనమాదాయ।) ¶ భో ! ఏదమాసణం ఉవవిసదు అమచ్చో॥

(వసుభూతిరుపవిశతి।)

కంచుకీ—దేవ ! బాభ్రవ్యః ప్రణమతి।)

రాజా—(పృష్ఠే హస్తం దత్వా।) బాభ్రవ్య! ఇత ఆస్యతామ్।)

కంచుకీ—(ఉపవిశ్య।) దేవి ! బాభ్రవ్యఃప్రణమతి॥

విదూషకః— * అమచ్చ, ఏసా దేవీ వాసవదత్తా పణమది॥

వాసవదత్తా— ‡ అజ్జ, పణమామి॥

వసుభూతిః— ఆయుష్మతి! వత్స రాజ సదృశం పుత్రి మాప్నుహి॥

(సర్వే ఉపవిశంతి।)

రాజా—ఆర్య వసుభూతే ! అపి కుశలం తత్రభవతః సిం

---

† ఏష వత్సాధిపః । తదుపసర్పత్వమాత్యః॥

¶ భోః ! ఇదమాసనమ్ । ఉపవిశత్వమాత్యః॥

* అమాత్య, ఏషా దేవీ వాసవదత్తా ప్రణమతి॥

‡ ఆర్య, ప్రణమామి॥

హళేశ్వరస్య॥

వసుభూతిః—(సోద్వేగమవలోక్య నిశ్వస్య చ।) దేవ! న జానే కిం విజ్ఞాపయామి మందభాగ్యః। (ఇత్యధోముఖస్తిష్ఠతి।)

వాసవదత్తా—(సవిషాదమాత్మగతమ్।) † హద్ధీ హద్ధీ। కిం దాణిం వసుభూదీ కహఇస్సది॥

రాజా—వసుభూతే! కథయ। కిమేవం మాం పర్యాకులయసి॥

బాభ్రవ్యః—(అపవార్య।) చిరమపి స్థిత్వా కథనీయం తదిదానీమేవ కథ్యతామ్॥

వసుభూతిః—(సాస్రమ్।) దేవ! న శక్యం నివేదయితుమ్। తథాప్యేష కథయామి మందభాగ్యః॥ యాసౌ తత్రభవతః సింహళేశ్వరస్య దుహితా రత్నావళీ నామాయుష్మతీ సిద్ధాదేశేనాదిష్టా యోఽస్యాః పాణిగ్రహణం కరిష్యతి స సార్వభౌమో రాజా భవిష్యతీతి॥

రాజా—తతస్తతః॥

వసుభూతిః—తత్పిత్రాస్యాః కారణం యౌగంధరాయణేన ప్రార్థ్యమానాపి సా సింహళేశ్వరేణ వాసవదత్తాయాశ్చిత్తఖేదం పరిహరతా న దత్తా॥

రాజా—(అపవార్య।) దేవి! కిమిదమిదానీమలీకం త్వదీయో మాతులామాత్యః కథయతి।)

వాసవదత్తా—(విమృశ్య।) ‡ అజ్జఉత్త, ణ ఆణామి కో

---

† హాధిక్, హాధిక్। కిమిదానీం వసుభూతిః కథయిష్యతి॥

‡ ఆర్యపుత్ర! న జానామి కోఽప్యలీకం మంత్రయతే॥

ఎద్ధ అం అళీమంతేది॥

విదూషకః— † తదో కిం సంవుత్తం॥

వసుభూతిః—తతో లావణకేన వహ్నినా దేవీ దగ్ధేతి వార్తాముత్పాద్య దేవేన తదంతికం బాభ్రవ్యః ప్రహితః। పునరపి సా పార్థివీ తాచ। తత స్తత్రభవతా సింహళేశ్వరేణ చింతితమ్॥ దేవేన సహాస్మాకం సంబంధ లోపో మా భూదితి దత్తా సా రత్నావళీ దేవాయ ప్రతిపాదయితు మస్మాభిరానీయమానా సముద్రె యానభంగాన్నిమగ్నా। (ఇతి రుదన్నధోముఖ స్తిష్ఠతి।)

వాసవదత్తా—(సాస్రమ్।) ¶ హా! హదహ్మి మందభాఇణీ। హా బహిణి రఅణావళి! కహిం దాణిం సి। దేహి మే పడివఅణం॥

రాజా—సమాశ్వసిహి సమాశ్వసిహి। దురవగాహా గతిర్దైవస్య। వాహనభంగ పతితోత్థితా నన్వేతావేవ తే నిదర్శనమ్। (ఇతి వసుభూతిబాభ్రవ్యౌ దర్శయతి।)

వాసవదత్తా— ‡ అజ్జఉత్త! జుజ్జది ఏవ్వం। పరం కుదో మమ ఎత్తిఅం భాఅధేఅం॥

రాజా—(అపవార్య।) బాభ్రవ్య! కిమేవమితి సర్వథా నావగచ్ఛామి॥

---

† తతః కిం సంవృత్తమ్॥

¶ హా హతాస్మి మందభాగినీ! హా భగిని రత్నావళి! క్వేదానీమసి। దేహి మే ప్రతివచనమ్॥

‡ ఆర్యపుత్ర! యుజ్యత ఏవమ్। పరం కుతో మమైతావద్భాగధేయమ్॥

వసుభూతిః— కథం ప్రవిష్ట ఏవ జ్వలనం వత్సరాజః। తన్మమాపి దృష్టరాజపుత్రీవిపత్తేర్యుక్తమిహైవాత్మానమాహుతీకర్తుమ్॥

కంచుకీ— (సాస్రమ్।) హా మహారాజ! కిమిదమకారణమేవ భరతకులం సంశయతులామారోపితమ్॥ అథవా కిం ప్రలపితేన। అహమపి భక్తిసదృశమాచరామి॥

(ఇతి సర్వేఽగ్నిప్రవేశం నాటయంతి।)

రాజా— (దక్షిణబాహుస్పందం నిరూప్య।) ఏతదవస్థస్య మమ కుత ఏతత్ఫలమ్। (అగ్రతోఽవలోక్య సహర్షోద్వేగమ్।) కథమాసన్నహుతవహావర్తతే సాగరికా। తత్త్వరితమేనాం సంభావయామి॥

(తతః ప్రవిశతి నిగడసంయతా సాగరికా।)

సాగరికా— (సమంతాదవలోక్య।) † దిట్ఠిఆ। సమంతదో పజ్జాలిదో హుదవహో అజ్జ మే దుక్ఖావసాణం కరిస్సది॥

రాజా— (త్వరితముపసృత్య।) అయి ప్రియే! కిమద్యాపి మధ్యస్థతయా వర్తసే॥

సాగరికా— (రాజానం దృష్ట్వాత్మగతమ్।) ‡ కహం అజ్జఉత్తో। తా ఏణం పెక్ఖిఅ పుణోవి మే జీవిదాసా సంవుత్తా (ప్రకాశం) భట్టా! పరిత్తాహి పరిత్తాహి॥

---

† దిష్ట్యా సమంతాత్ప్రజ్వలితో హుతవహోఽద్య మే దుఃఖావసానం కరిష్యతి॥

‡ కథమార్యపుత్రః! తదేనం ప్రేక్ష్య పునరపి మే జీవితాశా సంవృత్తా। భర్తః పరిత్రాయస్వ పరిత్రాయస్వ॥

రాజా—భీరు! అలం భయేన॥

ప॥ముహూర్తమపి సహ్యతాం బహుళపష ధూమోద్గమో

(అగ్రతోఽవలోక్య)

హాహా! ధిగిదమంశుకం జ్వలతి తే స్తనాత్ప్రచ్యుతమ్।

(విలోక్య।)

ముహుస్ఖలసికిం

(నిపుణమవలోక్య।)

కథం నిగడసంయతాసి కృతం

నయామి భవతీమితః ప్రియతమే ఽవలమ్బస్వమామ్ ॥౨౨॥

(కణ్ఠే గృహీత్వా నిమీలితాక్షస్స్పర్శసుఖం నాటయన్।) అహో! క్షణాదపగతోఽయం మే సన్తాపః । ప్రియే! సమాశ్వసిహి సమాశ్వసిహి ॥

ప॥ వ్యక్తం లగ్నోఽపి భవతీం న ధక్ష్యతి హుతాశనః।

యత స్సంతాపమేవాయం స్పర్శస్తే హరతి ప్రియే॥౨౩॥

(అక్షిణీ సమున్మీల్య నిరీక్ష్య చ।) అహో మహ దాశ్చర్యమ్॥

ప॥ క్వాసౌ గతో హుతవహ స్తదవస్థమేత-

దంతఃపురం

(వాసవదత్తాం దృష్ట్వా।)

కథమవంతి నృపాత్మజేయమ్।

వాసవదత్తా—(రాజ్ఞశ్శరీరం పరామృశంతీ సహర్షం।)

‡ దిట్ఠిఆ । అక్ఖదసరీరో అజ్జఉత్తో॥

---

‡ దిష్ట్యా। అక్షతశరీర ఆర్యపుత్రః॥

రాజా—

బాభ్రవ్య ఏష

బాభ్రవ్యః— విజయతాం మహారాజః। దేవ! దిష్ట్యా వర్ధసే। పునరుచ్ఛ్వసితాస్స్మః।

రాజా—

వసుభూతిరయం

వసుభూతిః— దేవ! దిష్ట్యా వర్ధసే॥

రాజా—

వయస్యః

విదూషకః— ¶ జేదు జేదు భవం।

రాజా—(విచిన్త్య సవితర్కమ్)

స్వప్నో ను మతిభ్రమో ను కిమిదమింద్రజాలం॥౧౮॥

విదూషకః— ‡ భో! మా సందేహం కరేహి। ఇందఆలం క్ఖు ఏదం। భణిదం తేణ దాసీఏ ఉత్తేణ ఇందఆలిఏణ జహా అవస్సం ఏవ్వ దేవేణ మహ ఏక్కో ఖేలణఓ దిట్ఠవ్వోత్తి। తా తం జెవ్వ ఏదం।

రాజా— దేవి! త్వత్ప్రసాదాదియమస్మాభిరాసాదితా సాగరికా॥

వాసవదత్తా—(విహస్య) *అజ్జఉత్త! జాణిదం దే సవ్వం।

¶ జయతు జయతు భవాన్॥

‡ భోః! మా సందేహం కురు। ఇంద్రజాలం ఖల్విదమ్। భణితం తేన దాస్యాః పుత్త్రేణేంద్రజాలికేన యథావశ్యమేవ దేవేన మమైకం ఖేలనం ద్రష్టవ్యమితి। తత్తదేవేదం।

* ఆర్యపుత్త్ర! జ్ఞాతం తే సర్వమ్॥

వసుభూతిః—(సాగరికాం దృష్ట్వాపవార్య।) బాభ్రవ్య! సదృశీయం రాజపుత్ర్యాః॥

బాభ్రవ్యః—అమాత్య! మమాప్యేతదేవ మనసి వర్తతే।

వసుభూతిః—(ప్రకాశం రాజానముద్దిశ్య) దేవ! కుత ఇయం కన్యకా।

రాజా—దేవీ జానాతి।

వసుభూతిః—దేవి! కుతః పునరియం కన్యకా।

వాసవదత్తా— † అమచ్చ। ఏసా క్ఖు సాఅరాదో పావిదేత్తి భణిఅ అమచ్చజోఅంధరాఅణేణ మమ హత్థే ణిక్ఖిత్తా। అదో ఏవ్వ సాఅరిఅత్తి సద్దాఈఅది॥

రాజా—(స్వగతమ్।) కథం యౌగంధరాయణేన న్యస్తా! కథమసౌ మమానివేద్య కించిత్కరిష్యతి॥

వసుభూతిః—(అపవార్య।) బాభ్రవ్య! యథా సదృశీవ సంతకస్య కణ్ఠే రత్నమాలా। అస్యా అపి సాగరాత్ప్రాప్తిః। తథా వ్యక్తం సింహళేశ్వరస్య దుహితా రత్నావళీయమ్। (ఇత్యుపసృత్య ప్రకాశమ్।) ఆయుష్మతి రత్నావళి రాజపుత్రి! త్వమీదృశీమవస్థాం గతాసి।

సాగరికా—(వసుభూతిం దృష్ట్వా సాస్రమ్।) ¶ కహం అమచ్చో వసుభూదీ।

---

† అమాత్య, ఏషా ఖలు సాగరాత్ప్రాప్తేతి భణిత్వామాత్యయౌగంధరాయణేన మమ హస్తే నిక్షిప్తా। అత ఏవ సాగరికేతి శబ్ద్యతే॥

¶ కథమమాత్యో వసుభూతిః॥

వసుభూతిః—హా హతోఽస్మి మందభాగ్యః। (ఇతి భూమౌ పతతి।)

సాగరికా—హా † హదహ్మి మందభాఇణీ। హా తాద, హా అంబ, కహిం సి। దేహి మే పడివఅణం॥ (ఇత్యాత్మానం పాతయంతీ మోహముపగతా।)

వాసవదత్తా—(ససంభ్రమమ్।) * కంచుఇ! ఇయం సా మమ బహిణిఆ రఅణావళీ॥

కంచుకీ—దేవి! ఇయమేవ సా॥

వాసవదత్తా—(రత్నావళీమాలింగ్య।) ‡ బహిణి, సమస్సస సమస్సస॥

రాజా—కథముదాత్తవంశప్రభవస్య సింహళేశ్వరస్య విక్రమబాహోరాత్మజేయమ్॥

విదూషకః—(స్వగతమ్।) ¶ రఅణావళిం దిట్ఠిఅ పుఢమే ఎవ్వ జాణిదం మఏ ణఖు సామణ్ణజణస్స ఈదిసో పరిచ్ఛదో హోదిత్తి॥

వసుభూతిః—(ఉత్థాయ।) రాజపుత్రి! సమాశ్వసిహి సమాశ్వసిహి। నన్వియం జ్యాయసీ తే భగినీ దుఃఖమాస్తే। తత్పరిష్వజస్వైనామ్॥

---

† హా హతాస్మి మందభాగినీ! హా తాత! హా అంబ! కుతోఽసి। దేహి మే ప్రతివచనమ్॥

* కంచుకిన్! ఇయం సా మమ భగినీ రత్నావళీ?

‡ భగిని! సమాశ్వసిహి సమాశ్వసిహి॥

¶ రత్నావళీం దృష్ట్వా ప్రథమమేవ జ్ఞాతం మయా నఖలు సామాన్యజనస్యేదృశః పరిచ్ఛదో భవతీతి॥

రత్నావళీ—(సమాశ్వస్య రాజానం తిర్యగవలోక్య స్వగతమ్।) † కిదావరాధా క్ఖు అహం। దేవీఏ ణ సక్కుణోమి ముహం దంసిదుం। (ఇత్యధోముఖీ తిష్ఠతి।)

వాసవదత్తా—(సాస్రం బాహూ ప్రసార్య।) ¶ ఏహి అఇణిట్ఠురే పిఅబహిణి! దాణిం ఏహి। సిణేహం దంసేహి। (ఇతి కంఠే గృహ్ణాతి।)

(రత్నావళీ స్మితం నాటయతి।)

వాసవదత్తా—(అపవార్య।) ‡ అజ్జఉత్త! లజ్జేమి అహం ఇమిణా అత్తణో ణిసంసత్తణేణ। తా లహుం అవణేహి సే ఏదం బంధణం॥

రాజా—(సపరితోషమ్।) యథాహ దేవీ। (ఇతి రత్నావళ్యాః బంధనమపనయతి।)

వాసవదత్తా—* అజ్జఉత్త! అమచ్చజోగంధరాఅణేణ ఏత్తిఅం కాలం దుజ్జణీకదహ్మి। జేణ జాణంతేణవి ణమే ణివేదిదం॥

---

† కృతాపరాధా ఖల్వహమ్। దేవ్యా నశక్నోమి ముఖం దర్శయితుమ్॥

¶ ఏహ్యతినిష్ఠురే ప్రియభగిని! ఇదానీమేహి। స్నేహం దర్శయ॥

‡ ఆర్యపుత్ర! లజ్జేఽహమనేనాత్మనో నృశంసత్వేన। తల్లఘ్వపనయాస్యా ఏతద్బంధనమ్॥

* ఆర్యపుత్ర! అమాత్య యౌగంధరాయణేనైతావంతం కాలం దుర్జనీకృతాస్మి। యేన జానతాపి నమే నివేదితమ్॥

(తతః ప్రవిశతి యౌగంధరాయణః।)

యౌగంధరాయణః—

ప॥ దేవ్యామద్వచనాత్తథాభ్యుపగతేః పత్యుర్వియోగో మహాన్నాదేవ్యన్యకళత్రసంఘటనయా దుఃఖం పరం ప్రాపితా। తస్యాః ప్రీతిమయం కరిష్యతిజగత్స్వామిత్వలాభః ప్రభోస్సత్యం దర్శయితుం తథాపి వదనం శక్నోమి నో లజ్జయా ॥౧౫॥

అథవా కిం క్రియతే। ఈదృశమత్యంతమానసీయేష్వపి నిరనురోధవృత్తి స్వామిభక్తివ్రతమ్। (నిరూప్య।) అయం దేవో మహారాజః। యావదుపసర్పామి। (ఉపసృత్య।) జయతు జయతు దేవః। (పాదయోర్నిపత్య।) దేవ! క్షమ్యతాం యన్మయాఽనివేద్య కృతమ్॥

రాజా—కథయ కిమనివేద్య కృతమ్?

యౌగంధరాయణః— కరోత్వాసనపరిగ్రహం దేవః। సర్వం విజ్ఞాపయామి॥

(సర్వే రాజ్ఞా సహ యథాస్థానముపవిశంతి।)

యౌగంధరాయణః—దేవ! శ్రూయతామ్। యేయం సింహళేశ్వరస్య దుహితా సా సిద్ధేనాదిష్టా। యథా యోఽస్యాః పాణిగ్రహణం కరిష్యతి స సార్వభౌమో రాజా భవిష్యతి। తతస్తత్ప్రత్యయాదస్మాభిః స్వామినోఽర్థే బహుశః ప్రార్థ్యమానేనాపి సింహళేశ్వరేణ దేవ్యా వాసవదత్తాయాశ్చిత్తఖేదం పరిహరతా యదా న దత్తా॥

రాజా—తదా కిమ్॥

యౌగంధరాయణః— (సలజ్జమ్।) తదా లావణికే నవ

స్నానా దేవీ దగ్ధేతి ప్రసిద్ధిముత్పాద్య తదంతికం బాభ్రవ్యః ప్రహితః ॥

రాజా—యౌగంధరాయణ! తతః పరం శ్రుతం మయా। అథేయం దేవీ హస్తే కిమిత్యనుచింత్య స్థాపితా॥

విదూషకః—† భో ! అణాచక్ఖిదావి ఏదస్స అహిప్పాఓ మఏ జాణిదో ఏవ్వ । జహ అంతెఉరగదా అంతేఉరగదస్స సుహేణ ణఅణపదం గమిస్సది త్తి॥

రాజా—యౌగంధరాయణ ! గృహీతస్తేఽభిప్రాయో వసంతకేన॥

యౌగంధరాయణః—యథాజ్ఞాపయతి దేవః।

రాజా—ఇంద్రజాలికవృత్తాంతోఽపి మన్యే త్వత్ప్రయోగ ఏవేతి॥

యౌగంధరాయణః— అన్యథాంతఃపురే బద్ధాయా అస్యాః కుతో దేవేన దర్శనమ్ । అదృష్టాయాశ్చ వసుభూతినః కుతః పరిజ్ఞానమ్ । (విహస్య।) పరిజ్ఞాతాయాశ్చ భగిన్యాః సంప్రతి యథా కరణీయం తత్ర దేవీ ప్రమాణమ్॥

వాసవదత్తా— (సస్మితమ్।) ¶ అజ్జ అమచ్చ! ఫుడం ఏవ్వ కిం ణ భణాసి । అజ్జఉత్తే పడివాదేహి రఅణావళిం త్తి॥

విదూషకః— ‡ భోది! సుట్ఠు తుఏ జాణిదో, ఎత్తిఓ అమ

---

† భోః ! అనాఖ్యాతోఽప్యేతస్యాభిప్రాయో మయా జ్ఞాత ఏవ। యథాంతఃపురగతాఽన్తఃపురగతస్య సుఖేన నయనపథం గమిష్యతీతి॥

¶ ఆర్య అమాత్య! స్ఫుటమేవ కిం న భణసి। ఆర్యపుత్రే ప్రతిపాదయ రత్నావళీమితి॥

‡ భవతి ! సుష్ఠు త్వయా జ్ఞాత ఏతావానమాత్యస్యాభి

The Madhunishyandini Series.

KAUMUDI SOMAM

A SANSKRIT DRAMA

BY

BRAHMASRI PARITHIYUR KRISHNA SASTRI,

The Celebrated Puranist.

EDITED BY

P. K. Kalyanarama Sastry, B.A.

The Madhunishyandini Series.

KAUMUDI SOMAM.

[illegible]

[IN FIVE ACTS]

BY

BRAHMASRI PARITHIYUR KRISHNA SASTRI.

THE CELEBRATED PURANIST

EDITED BY

P. K. KALYANA RAMA SASTRI.

Madras:

PRINTED by S. RUTHNA CHETTIAR,

AT THE MADRAS RIPON PRESS,

316, *Thambu Chetty Street*

1896

శ్రీరస్తు

శ్రీరామచన్ద్రపరబ్రహ్మణేనమః

శ్రీ భా ర ద్వా జ కు ల జ ల ధి కౌ స్తు భా య మా నా నాం

శ్రీమదయ్యావాళ్ళావాళితివిశ్రుతానాంపౌత్రైః

శ్రీరామస్వామిశాస్త్రిణాంతనూజైః

బ్రహ్మశ్రీ పం త్రియూరాక్ కృష్ణశాస్త్రి విద్వద్భిః

ప్రణీతం

కౌ ము దీ సో మ మ్

నా మ నా ట కం

శైవవిద్వద్భిస్సమంసంశోధితం

తత్సూనునా

[illegible] కల్యాణ[illegible] శాస్త్రిణా

ప్రకాశ్యంనీతం

ప్రజ్ఞాసముద్రా అపి నామ సన్తః ప్రజ్ఞాం ప్రశంసన్తి పరస్య లఘ్వీం।
అపారవారాం నిధయస్సముద్రాః గృహ్ణన్తి నల్పోదకమల్పమేవ॥

పుటం ౬

ఇదఞ్చ

మహారాజరాజశ్రీ. సై. రత్నశ్రేష్ఠివర్యైః

స్వకీయ మదరాస్ రిప్పన్ ముద్రాక్షరశాలాయాం

ముద్రితంసత్ విజయతేతరామ్

చెన్నపట్టణమ్

౧౮౯౬.

DEDICATED

IN THE YEAR 1863

To His Highness

Sri Padmanabha Dasa Vanchi Bala

Rama Varmah Kulasekhara Kiritapathi Munnay Sultan

MAHARAJA RAJA RAMARAJA BAHADUR SHAMSHER JUNG G. C. S I.

THE MAHARAJAH OF TRAVANCORE.

[1860—1879]

BY HIS MOST HUMBLE SERVANT

The Author.

PREFACE.

This sanskrit Drama was composed by my father some three decades ago, and was greatly admired by His Highness the late Oyilyam Maharajah of Travancore and many learned Pandits who perused it in manuscript form. Fifteen years ago, a portion of the Drama, comprising the first three acts, was printed at Madura in Grantha characters, but no copies of that edition are now available. With a view to place the learned public in possession of the whole drama in a printed form, I, with the permisson of my father, undertook to bring out the present edition. My editorial labours have been attended with numerous difficulties, but I am thankful to be able to say that these difficulties have been successfully overcome by dint of perseverance and hard labour. In carrying the work through the press, I am sorry that notwithstanding my utmost vigilence some few errors have crept into the book which are mostly due to the short time that I, as a student, had at my disposal,—errors for which I heartily crave the pardon of the indulgent public. I have, in conclusion, to acknowledge my best thanks to my friend Mr. M. Kuppusami Aiyar and others for the invaluable assistance they have rendered me in the preparation of this edition, as also for their many useful suggestions. My thanks are also due to Mr. S. Ruthna Chettiar, the printer, for the very neat execution of the work.

Madras.
5th September 1896. } P. K. KALYANA RAMA SASTRI.

విజ్ఞాపనా.

నాట్యే హి తాతపాదైః కలితం ప్రథితం చ కౌముదీసోమమ్।
వాణీవిలసితవాగ్భిః స్తువన్తి నిత్యం రసాభిజ్ఞాః ॥

విశదం వివిధరసార్ద్రం విబుధజనాహ్లాది కౌముదీసోమమ్।
విమలే వినోదబహులే సాహిత్యవిధౌ మనో యేషాం ॥

సంశోధితం సహబుద్ధై నిజతాతపాదైః
సమ్మానితం చ బహుభీ రసికాగ్రణీభిః।
సఞ్చోదితేన బహుశో నిజమిత్రవర్గైః
సన్మార్గణాయ కుతుకాల్లిఖితం మయా యత్ ॥

తదిదం సుజనతమానాం కటాక్షలక్ష్యం చికీర్షుణా రహ మద్య।
ముద్రాక్షరాఙ్కితం త త్కారయితా స్యాం సతా మనుగ్రాహ్యః ॥

బాలిశచరితేన మయా ప్రకాశభావం జవేన గమితేఽస్మిన్।
స్ఖలితాని కానిచి త్స్యుః తథాపి సన్తః క్షమావన్తః ॥

దుర్ముఖి సంవత్సరే శ్రా
వణమాసే కృష్ణపక్షే త్ర
యోదశ్యాంశుభతిథౌ

ప. కృ. కల్యాణరామశాస్త్రీ.

ఉపోద్ఘాతః

శ్రీమత్కావేరికాతీరే చోళదేశే సుశోభితే ।
పరిత్తియూరితి మహానగ్రహారో విరాజతే
తస్మిన్ గ్రామవరే దివ్యే పుణ్యవృక్షలతావృతే
శ్రీమద్వరదకాకుత్స్థ శిఙ్గారాలయశోభితే ।
లక్ష్మీసాన్నిధ్యరుచిరే లసత్పణ్డితమణ్డితే ।
శ్రీమద్గజాననగుహాసన్నివేశాద్యలఙ్కృతే ।
ప్రపన్నపారిజాతశ్రీచరణస్య హనూమతః ।
బ్రహ్మాదిదేవవన్ద్యస్య సాన్నిధ్యాత్సర్వమఙ్గళే ।
షడఙ్గవేదవిదుషాం సదాచారరతాత్మనాం ।
భగవద్భక్తిసామ్రాజ్యదీక్షితానాం మహాత్మనాం ।
శ్రీమతాం ద్విజవర్యాణాం మధ్యే ధార్మికసత్తమౌ ।
శ్రీవేఙ్కటేశకృష్ణాఖ్యౌ * వేదవేదాఙ్గపారగౌ ।
శ్రీమత్సద్గురుయోగీన్ద్రప్రదర్శితమహాపథౌ ।
శ్రీరామశివపాదాబ్జషట్పదాయితమానసౌ ।
సదాయోగరతాత్మానౌ తృణీకృతనరేశ్వరౌ ।
దాతారౌ సర్వపత్త్రానాం భూప్రదానయశోఙ్కితౌ ।
బభూవతుః ప్రాజ్ఞతమౌ పురుషార్థపరోత్సుకౌ ।
తయోర్మధ్యే కృష్ణనామ్నః పుత్రాః పరమధార్మికాః ।
శ్రీరామస్వామిశర్మాణః సత్యవ్రతపరాయణాః ।
వేదవైదికధర్మేషు నిరతా దానతత్పరాః ।
శ్రీజానకీజానిపదద్వన్ద్వనిర్ద్వన్ద్వమానసాః ।
తత్పుత్రాః శ్రీవేఙ్కటేశకృష్ణనారాయణాహ్వయాః ।
గుణాన్వితా బహువిదః శ్రౌతస్మార్తపరాయణాః ।
కల్యాణాచారనిరతా నిన్ద్యసేవాపరాఙ్ముఖాః ।
తన్మధ్యమేన కృతినా కృష్ణనామ్నా ద్విజన్మనా ।

---

* అణ్ణావాళ్ అయ్యావాళ్ ఇతిప్రసిద్ధౌ

సీతానాథపదద్వన్ద్వనిత్యనిష్ణాతచేతసా ।
శ్రీవైద్యనాథమఖినాం స్వయఙ్కాలీపురౌకసాం ।
అగ్నిష్టోమాదిభి ర్యజ్ఞై ర్వితతైః స్మార్తకై ర్విస్తరైః ।
రూపౌదార్యగుణైశ్చాపి తేజసా యశసా శ్రియా ।
తథా పరమకల్యాణై ర్జ్ఞానవిజ్ఞానచేష్టితైః ।
అసాధారణశీలానా మవ్యాజకరుణాత్మనాం ।
మాఙ్గల్యాంశరత్నానాం మానితానాం మహాత్మభిః ।
బహుశిష్యసమూహేషు కేనచిత్కృతబుద్ధినా ।
కావ్యాలఙ్కారశాస్త్రేషు న్యాయవ్యాకరణేషుచ ।
తథా వేదాన్తసరణౌ ధర్మశాస్త్రే తథైవచ ।
పరిశ్రమం ప్రాప్తవతా దేశికేన్ద్రప్రసాదతః ।
శ్రీకాకుత్థ్సకృపాలబ్ధ శారదాపాఙ్గవీక్షణైః ।
వాల్యే షోడశవర్షేణ నాటకాహ్లాదితాత్మనా ।
మయా కృత మిదం చారు నాటకం రసవిన్ముదే ।
మహామహోపాధ్యాయానాం మహితానాం జగత్త్రయే ।
జ్ఞానామృతమహావర్షకన్దళచ్ఛిష్యభూరుహాం ।
సత్సవర్ణమఙ్గళాశ్లేషా చ్ఛన్నచూడసమత్విషాం ।
శ్రీమతాం తత్రభవతాం బ్రహ్మశ్రీరాజుశాస్త్రిణాం ।
వాచానుమోదితం పూర్వం బహుభిశ్చ మనీషిభిః ।
అనన్తశయనాధీశరామవర్మ సభాఙ్గణే ।
అనన్తరామశాస్త్ర్యాదివిద్వన్మణ్డలమణ్డితే ।
ఆశ్లేషనక్షత్రభవతద్భూమిపతిసన్నిధౌ ।
అష్టాదశవయస్కేన మయా సమ్యఙ్నిరూపితం ।
తైశ్చానుమోదితం సర్వైః తేన రాజ్ఞా విశేషతః ।
కేరళాక్షరసఙ్కేతై ర్గృహీతం గ్రన్థలిప్సునా ।
స్థాపితం శారదాకోశస్థానేచ ధరణీభుజా ।
తేన సమ్మానితశ్చాహం భోజరాజసమత్విషా ।
శిరశ్శృఙ్ఖలయా విత్తై ర్వస్త్రైశ్చ వివిధై రపి ।
తతః స్వదేశ మాగత్య గురుసేవారతాత్మనా ।

గృహ్ణతా సూత్రభాష్యాది వర్తమానేన తత్పరే ।
తదాజ్ఞాం శిరసా ధృత్వా మాలామివ మహీయసీం ।
శ్రీమద్రామాయణాద్యర్థప్రతిపాదనవర్త్మనా
కాలోఽయం సుమహాన్ యాతః బహుదేశవిహారిణః ।
ఇదానీం చెన్నపుర్యాఖ్యనగరే వసతా మయా ।
శ్రీమద్రామాయణకథారసికైర్మానితేనచ ।
బాల్యే యత్కలితం కావ్యం కౌముదీసోమనామకం ।
ముద్రితం తత్ప్రసిద్ధ్యర్థం మమ పుత్రేణ ధీమతా ।
కల్యాణరామనామ్నాచ కల్యాణాయ మనీషిణాం ।
అల్పవాగ్గుమ్ఫమృదునా మయా కృత మిదం బుధాః ।
కృతినః పరిగృహ్ణన్తు కుల్యామ్భ స్సాగరా ఇవ ।
సన్తః స్వోక్తిస్తబకమధుభిస్తృప్తి మాసేదివాంసో
హ్యన్తస్తృష్ణాతరళమనసః స్వాదయన్త్వన్యసూక్తీః ।
పాయంపాయం మధుర మమృతం మోదమానైః సురైః కిం
నాదీయన్తే మనుజవిహితా స్స్వాదరం హవ్యభాగాః ॥

దుర్ముఖిసంవత్సరే శ్రావణమాసే కృష్ణ
పక్షే త్రయోదశ్యాం శుభతిథౌ.

గ్రన్థకర్తా.

అస్మిన్నాటకే ప్రవిష్టాని పాత్రాణి

సోమః. జ్యోత్స్నావత్యా రాజా. నాయకః.

శృఙ్గారః. విదూషకః రాజ్ఞో మిత్రమ్

అనఙ్గకః. కశ్చి చ్చిత్రకారః.

కఞ్చుకీ.

ఘనాపాయః. రాజ్ఞః సేనాపతిః

జీమూతః. కౌముదీహర్తా కోపి రాక్షసః

అన్ధకారః జీమూతస్య మిత్రమ్

మయూరః. } జీమూతపాదోపజీవినౌ.
చాతకః.

సూత్రధారః.

కౌముదీ. (జ్యోత్స్నామఞ్జరీ) పుష్కరిణీపురీశ్వరస్య శరదారమ్భస్య నాయికా

చన్ద్రికా (ప్రకాశమఞ్జరీ) కౌముద్యాః సఖీ

కస్తూరికా కాచన గణికా

గభస్తిః. దివసనాథస్య పత్నీ

తారావళీ. రాజ్ఞః మహిషీ

ముక్తావళీ. తారావళ్యాః చేటీ

సన్ధ్యా. సోమదివసనాథయో ర్మాతా

చకోరికా. రాజ్ఞ శ్చామరగ్రాహిణీ

కుముదినీ. } చేట్యౌ
ఉత్పలినీ.

తామసీ. గుహాపాలికా రాక్షసీ

కామసేనా తారావళ్యాః చేటీ

క్షిప్రికా రాజ్ఞః ప్రతీహారీ

నటీ.

శ్రీరస్తు.

కౌముదీసోమమ్.

ప్రథమోఽఙ్కః.

నాన్ది

భూయాసుః స్మరకల్పలానలిరుచః శ్రేయోనిదానాని వః
శ్రేయోద్భా[illegible]ప్రకాశనపత్కాశోజేత్యా దృగ్వైచయః ।
యానా మందస్ని రాకలం[illegible] నీలాలాం బహుత[illegible]స్ఫుటీమ
ముగ్ధాక్ష్యాః సహసా విడేవాదుహిమ[illegible]జ్ఞా[illegible]సుత్సాన్యతే ॥ ౧ ॥

కాన్తే పక్ష్మలితేక్షణాని సదయప్రాప్తోఽనుగృహ్ణాతి మామ్
స్నిగ్ధే స్నేహపరాఙ్ముఖాని [illegible]తో వాసః ప్రసాదోన్ముఖః ।
ఇత్యాలిఙ్గితు ముత్సుకే ప్రియతమే ప్రేమాపరాధే నవే
జానక్యాః ప్రసభావధూతికలహాః ప్రీతిం ప్రయచ్ఛన్తు వః ॥ ౨ ॥

[నాన్ద్యన్తే]

సూత్రధారః. అల మతిప్రసఙ్గేన.

పూర్వం భోజః క్షితిపతి రభూత్ పుణ్యపాకః కవీనాం
యస్యోపజ్ఞాః సపది భువనే సత్కవీనాం ప్రబన్ధాః ।
లేభే తాదృ ఙ్నృపతివిరహా దాత్మలాభో న యేన
ప్రత్యావృత్తిః సపున రధునా సాహితీసమ్ప్రదాయః ॥ 3 ॥

తథాహి. అస్తి స మహారాజరాజిమకుటమణికిరణ కిఙ్కిరిత చరణార విన్దో, దశాతిరిక్త ఇవావతారో భగవతః ఫణిరాజపర్యఙ్కస్య, పద్మనాభస్య, పరిష్కారమణిరివ చతురన్తవసున్ధరాయాః, పుణ్యరాశి రివ చిరాయకేరళానాం, భాగధేయ మివ చక్షుష్మతాం, పరవాహ ఇవ ఆనన్దానాం, పరిణతి రివ వివేకస్య, ప్రమోద ఇవ విబుధానాం, ప్రశస్తి రివ కవీనాం, అవధి రివ భాగ్యానాం, ఆకర ఇవ గుణానాం, అనురాగ ఇవ లక్ష్మ్యాః, ఆదర ఇవ శారదాయాః. సాదరసత్కృత సద్గుణబృన్ద సన్దితానన్ద సుమనస్సన్దోహో మహీవలయ పురన్దరో రాజా రామవర్మనామా. యత్రసతి,

కలిః శ్రితః కాలయుగేన కర్మణా
కలే శ్చరిత్రేణ బలీయసా తమః ।
తమోభివృద్ధ్యాఽరిమృగీదృశాం మనః
మనఃస్వభావేన నిజాశ్చ వాజినః ॥ ౪ ॥

యస్య చ, పరార్ధసఙ్ఖ్యా మతిశేకతాం గతా
దిగన్త ముల్లఙ్ఘ్య లుఠన్తు కీర్తయః ।
ప్రమావకాశో భవత స్తతోఽపి చేత్
ప్రసాదవిశ్రాన్తి ముశన్తి సూరయః ॥ ౫ ॥

తేన రసవిదాం మూర్ధాభిషిక్తేన స్వయం ఆహూయ సమాదిష్టోఽస్మి, యథా—“అద్య త్వయా అస్మదీయకవేః కృతిరభినవం కౌముదీసోమం నామ నాటకం అభినేతవ్యమ్” ఇతి. [ఆకాశ మవలోక్య] అద్యహి అనుకూలోపనతేన శరత్కాలేన దూరీకృతదుర్దినాని దిఙ్ముఖాని. తథాహి,

కౌముదీకలితోల్లాసః కామం ధిన్వన్ కుముద్వతీమ్ ।
శరదారమ్భసమ్ప్రాప్తః సోమః సాధు విరాజతే ॥ ౬ ॥

[సవిమర్శమ్] కథ మస్మత్ ప్రేయసీ సఙ్గీతతరఙ్గిణీ చిరాయతి. [నేపథ్యాభిముఖ మవలోక్య, సాసూయమ్]

నిర్వ్యూఢనిఖిలకృత్యే నాట్యారమ్భేషు నర్తనధురీణే ।
సమయేషు సాభిముఖ్యే త్వత్పరిణేతుః కుతః క్లేశః ॥ ౭ ॥

ప్రవిశ్య భయం నాటయన్తీ,

నటీ. పసీదంతు అయ్యమిస్సా, నట్టసామగ్గిం సజ్జీకుణంతీఏ మఏ ఏస అయ్యస్స ఉవాలంభో సంపత్తో. తా అణుగణ్హాదు కిం దాణిం అణుచిట్టదు అయ్యా దాసీజణో. (ఛాయా) ప్రసీద న్త్వార్యమిశ్రాః, నాట్య సామగ్రీం సజ్జీకుర్వన్త్యా మయా ఏష ఆర్యస్య ఉపాలమ్భః సమ్ప్రాప్తః. తదనుగృహ్ణాతు కిమిదానీం అనుతిష్ఠత్వార్యదాసీజనః.

సూత్ర అయి సువ్యక్తం కిల జగతి, యత్ కిల.

శ్రీమా ననన్తఫణిరాజఫణామయూఖ
శుష్యత్తమస్సతతభాసురవాసరశ్రీః ।
శేతేఽత్ర యః స భగవానయ మద్య పుణ్యైః
శ్రీరామవర్మవపుషా పరిపాతి లోకమ్ ॥ ౮ ॥

నటీ. జం భఅవఈ సాఅరమేహలా సరస్సఈ కడక్ఖవడిదం విఅ సుకఇదా అణంణగామిణీ అణువట్టఇ.

(ఛాయా) యాం భగవతీ సాగరమేఖలా సరస్వతీకటాక్షపతితమివ సుకవితా అనన్యగామినీ అనువర్తతే.

సూత్ర. [విహస్య] అయి ప్రమాదనిగర్తితోఽయ ముపక్రమోపన్యాసః. య దిమాం ప్రసాదైకాభ్యుపనతాం సుకవితా మనన్యగామినీ మాపాదయతి జనః.

నటీ. అయ్య, కో ణామ అణభిణ్ణో ఎవ్వం మంతేది. (ఛాయా) ఆర్య, కో నామ అనభిజ్ఞ ఏవం మన్త్రయతి.

సూత్ర. ఆర్యే, కిమత్ర విచార్యమ్.

మూకీభవ న్త్యజ్ఞకసాహితీషు
శోకీవ సారస్యకథాప్రసఙ్గే ।
అసూయయా కేవల మాత్తగన్ధః
తథావిధః కోపి దధాతి మోదమ్ ॥ ౯ ॥

అపిచ, కిం న జానాసి,

విశృఙ్ఖలక్రీడితరాజహంసే
విద్వత్ప్రకాణ్డామ్బురుహావతంసే ।
శ్రీవఞ్చిరాజస్య సభాతటాకే
శైవాలవ ద్వేఙ్కటరామశాస్త్రీ ॥ ౧౦ ॥

కిఞ్చ, కవీన్ద్రకల్హార విహారబన్ధోః
కాన్తస్య వఞ్చిక్షితివల్లభేన్దోః ।
కలాయమానేషు కలాధికేషు
కళఙ్కవ ద్వేఙ్కటరామశాస్త్రీ ॥ ౧౧ ॥

ఆస్తామిదమ్. అచారవ శ్చాపి కవే ర్విలాసాః
సభాంగతా యస్య సముల్లసన్తి ।
పాతుం నయోగ్యం ప్రథమస్య సిన్ధోః
పాథం కిలాభ్యేత్య పయోదమాలామ్ ॥ ౧౨ ॥

తమద్య సభానాయకం దేవం రామవర్మాణం ఆరాధయావః [ఇతిపరిక్రమ్య, సౌత్సుక్యమ్ ఆకాశే లక్ష్యం బద్ధ్వా]

సాధు సాధు ధరాధీశ త్వయి విద్యోతతే రమా ।
సాహిత్యస్యేవ సరణిః సరసానాం సమాగమే ॥ ౧౩ ॥

[విచిన్త్య] అహో కథమస్య గుణైకవర్ణనే రాజవర్ణనా ప్రస్తావకతా మతశ్చ్యుత మభ్యుపగచ్ఛామి. [సవిమర్శాశ్చర్యమ్]

పరిస్ఖలద్వాచి పయోజవిష్టరే
పితుఃసమీపే పరికీర్త్య యద్యశః ।
మిళత్వరా శ్రీముఖచన్ద్రికాధరా
వ్యరోచయ ద్వాక్సలతా ముపేయుషీ ॥ ౧౪ ॥

[పునః సవిస్మయమ్] హన్తాస్య నృపతేః కీర్తేరనుగుణః ప్రతాపః ప్రతాపానుగుణాచ కీర్తిః. తథాహి

అరాతిసఙ్ఘాతనిఖాతసాహసై
రనుక్షణం శుష్యతి సప్తసాగరే।
క్వనూర్మిమాలిన్య ముపానిశం నచేత్
స్ఫుర త్యమీ కీర్తితుషార దీప్తయః ॥ ౧౫ ॥

[ఇతి పరిక్రామితకేన అవలోక్య, సహర్షాశ్చర్యమ్] ప్రియే, పశ్యేమాం పరిషదమ్॥

నిష్యన్దైరివ చన్దనస్య రసినః స్పన్దైరివేన్దోస్త్విషా
మస్తైః ప్రేమతరఙ్గితై ర్మృగదృశా మప్యఙ్గహారై రివ ।
సారస్యం సముపేయుషః క్షితిపతేః స్నిగ్ధై రపాఙ్గోర్మిభిః
నైకం నైక మనుక్షణం విజయతే యేయం సమాప్యాయితా ॥ ౧౬ ॥

[ఇతి పరిక్రామ న్నవలోక్య, సచమత్కారమ్] హన్త హన్త యత్సత్య మభివ్యక్తసార్వభౌమలక్షణో దేవ ఇతి. తథాహి,

నీరన్ధ్రిం నరరాజరాజిమకుటీనిర్ఘృష్టసింహాసన
ప్రాన్తద్యోతితపద్మరాగకిరణప్రోన్నిద్రపాదాఙ్గుళేః ।
శ్రీమత్పణ్డితలోకమణ్డనమణేః శ్రీరామచన్ద్రప్రభో
ర్వాణీవ కీర్తి రివాయతా విజయతే కీర్తిశ్చ బాహాయతా ॥ ౧౭ ॥

[రాజాభిముఖం స్థిత్వా, హస్త ముద్యమ్య] భో భో భువనాలఙ్కారమణే, కీర్తిచన్ద్రికాలఙ్కృత కువలయ, జయ జయ వసుధావలయ సుధాంశో, దిష్ట్యా బల్యిదానీమ్.

శ్లాఘోత్కృష్టనిలిప్పరాజపరివత్ప్రస్తావమస్తాచల
స్వస్థాలస్థవిశేషపోషితశశివ్యస్తాధికారక్రమమ్ ।
ఆశ్చర్యైకమితోఽంగేశ్వరశిరఃసుస్థానహర్మ్యస్థహి
ప్రౌఢం రాజతి రామవర్మనృపతే పాండుగిరాం త్వద్యశః ॥ ౧౮ ॥

అపిచ,
విశ్వత్రాణప్రవీణ త్రిదశపురవధూకర్ణయోః కర్ణపూర
త్రైలోక్యాలోకదీప త్రిపురహరశిరఃశీతరశ్మిద్వితీయ ।
క్షోణీపాటీరకేతో సరసకవిసరస్సూక్తిముక్తాకలాప
శ్చిన్తారత్నం శ్రితానాం జయతి నరపతే నః పురైస్త్వద్గుణౌఘః ॥ ౧౯ ॥

కిఞ్చ,
సమ్మత్తోన్నిద్రశ్రవన్తీ బుధవరసరితా స్పర్ధిగీర్వాణవినోద
ప్రావృట్ప్రాచీనరాజప్రచురగుణయశస్తారకాచక్రరోచిః ।
విద్యారాధ్యావిలాసో వివిధకవిజనస్త్రైణకేలీవినోదో
భాసి శ్రీరామవర్మం శ్చిరమిహ జగతీభాగ్యవల్లీప్రరోహః ॥ ౨౦ ॥

విహస్య,
యశఃస్తోమచ్ఛత్రే జయతి ధవళీభూతభువనే
సితచ్ఛత్రాలమ్బ స్తవతు సముదాచారవిహితః ।
కృశస్తావచ్ఛన్నద్యుతిరపి ఖలు స్వేన మహసా
న తత్తాపం కర్తుం కలయసి మనీషాం త్వమథవా ॥ ౨౧ ॥

ఇతరచ్చ,
పాథోధిః పరిఖాయతే స మలయః ప్రాకారకుడ్యాయతే
పర్జన్యాః పరిరబ్ధభూధరశిరశ్శ్రేణి వితానాయతే ।
శూరః శ్రీరమణః సచాపి భగవాన్ సేనాధిపాలాయతే
ధర్మో వర్మశతాయతే తవవిభో తుభ్యం కిమాశాస్మహే ॥ ౨౨ ॥

అస్యాఞ్చ,
సప్తద్వీపాం ధరిత్రీం సగిరివరపురగ్రామకాన్తారదుర్గామ్
కేయూరాకల్పకల్పాం కలయతిహి భుజే కేరళేన్ద్రే త్వదీయే ।
శేషః శిష్టైః శ్చిరోర్వీధరణకిణగణాభోగనిర్లోనమధ్యైః
శాన్తాయాసః శయానః స్మరతి విదధతః క్రోడలీలాం మురారేః ॥ ౨౩ ॥

[సప్రహర్షమ్] ప్రియే, పశ్య ప్రసన్నపాకైరవలోకనై రావన్దితోఽస్మి దేవేన. తదేహి సామాజికాన్ ఉపాస్మహే. ఏతేహి

కీర్తేరభ్యుదయాః కృపాసముదయాః కల్యాణకుల్యాభువః
కల్యాణైకనిధేశ్చ కేరళవిభోః కాన్తాదృగన్తోత్సవాః ।
ప్రాయః శాస్త్రపరీక్షితేన మనసా పర్యాప్తతత్త్వైధమో
భాసన్తే పృథివీభృతః పరిషదో భాగ్యప్రరోహా ఇవ ॥ ౨౪ ॥

నటీ. అంహో సుప్పహాదమ్ సుప్పహాదమ్. జం ఈరిసాణం మహాపురిసాణం సమాఅమో సులహో దీసఇ.

(ఛాయా) అహో సుప్రభాతమ్ సుప్రభాతమ్. య దీదృశానాం మహాపురుషాణాం సమాగమః సులభో దృశ్యతే.

సూత్రధారః. [శిరస్యఞ్జలింకృత్వా] భో భోః సభాజ్యమానమలఙ్కుర్వాణాః క్షోణీగీర్వాణాః, ఏవమత్రభవన్తో విదాంకుర్వన్తు, యథా—

ప్రజ్ఞాసముద్రా అపినామ సన్తః
ప్రజ్ఞాం ప్రశంసన్తి పరస్య లఘ్వీమ్ ।
అపారవారాన్నిధయః సముద్రా
గృహ్ణన్తి కుల్యోదక మల్పమేవ ॥ ౧౫ ॥

తదద్య నః కులక్రమాగతా మభినయవిద్యాం మహతాం నయనగోచరీకృత్యాత్మనః కృతకృత్యతా మిచ్ఛామి. తథాహి,

సరలమధురై రన్తర్నాన్తః స్ఫురద్రసమేదురై
రపిచరుచిరై ర్భూషాయోరీత్యా విదర్భభవాహ్వయా ।
పరిచితపరిష్వఙ్గాప్యద్య స్వయా కిల భారతీ
బుధపరిషదుత్తంసః కింసా కరోతి కవేర్వశః ॥ ౧౬ ॥

[ఆకాశే కర్ణం దత్త్వా] కిమనుగృహ్యతే కృపాళుభిః యాదృశీ భావనాసిద్ధిరపిన స్తాదృశీతి. [విహస్య] జానామి భవతాం దీనజనానుకూలం వృత్తమ్. [విచిన్త్య, సహర్షమ్] అహో సుశ్లిష్టతా సామగ్రీసమ్పదామ్. తథాహి,

సారస్యైకనిధిః సభాపరిబృఢ శ్రీరామనామా విభుః
సభ్యాశ్చాతురసావతారసరణీసంసక్తకౌతూహలాః ।
భఙ్గీః శబ్ద్యత ఏవ తుఙ్గతరయా సాకం సుధోర్మిశ్రియా
వాచా మస్య కవే ర్వయఞ్చ నటనప్రాశస్త్యపారఙ్గతాః ॥ ౧౭ ॥

నటీ. అయ్య, కోణుఖు ఏసో కఈన్దో. (ఛాయా) ఆర్య, కోనుఖ్వేషకవీన్ద్రః.

సూత్ర. విలాసో యద్వాచాం వికసదరవిన్దాకర ఇవ
ప్రాగల్భ్యా నామోదైః ప్రమదయతి మాధ్వీలిహ ఇవ ।
కవిః సోఽయం సూర్యాదివ భువనవిభ్రాన్తమహసో
యమాహుః శ్రీరామాదుదయ ముపయాతం దినమివ ॥ ౧౮ ॥

నటీ. [సవిమర్శనమ్] అయ్యస్స వఅణేణ ఏసో ఈఙ్గో రామప్పసాదేణ సంపుణ్ణసరస్సఈవిళాసో త్తి అత్థన్తరంపి ఫురఇ.

(ఛాయా) ఆర్యస్య వచనేన ఏషః ఈదృశో రామప్రసాదేన సమ్పూర్ణసరస్వతీవిలాస ఇతి అర్థాన్తరమపి స్ఫురతి.

సూత్ర. ఆర్యే, సాధుదర్శితం భవత్యా. యదయం సకలజగదేకబన్ధో కవికులకమలబాలభానో భగవతి మైథిలీభాగధేయే చిరనివిష్టచిత్తవృత్తి రాసాదిత తత్ప్రసాదశ్చ.

నటీ. అయ్య, కో ణుఖు ఇమస్స సారస్సదనిస్సన్ద కప్పరుక్ఖో. (ఛాయా) ఆర్య, కో నుఖల్వముష్య సారస్వత నిష్యన్ద కల్పవృక్షః.

సూత్ర. శ్రూయతామ్.

భారత్యాః పృథుళం యశః సుకృతినాం బోధః ప్రగల్భోదయః
శాస్త్రాణాం హృదయం స్వయం పరిణతం సాక్షాజ్జగన్మఙ్గళమ్ ।
ఆనన్దః పరమాత్మనో నిరుపమః శాన్తేః స్వభావః పరః
సాధూనాం సమయః స్వతో విజయతే శ్రీవైద్యనాథాధ్వరీ ॥ ౨౯ ॥

సౌలభ్యం స్వయమేవ సమ్భృతవపుః శాన్తిః స్థితా రూపిణీ
సత్త్వం సిద్ధకళేబరం విజయతే సన్తోష ఏవాత్మవాన్ ।
సాకారో వినయః శ్రుతం పరిణతం సాఙ్గం ప్రియం భాషణం
సౌన్దర్యం శ్రితవిగ్రహం విలసతి శ్రీవైద్యనాథాధ్వరీ ॥ ౩౦ ॥

మేధాశక్త్యా మహత్యా ముహురపి చుళుకీకృత్య శాస్త్రామ్బురాశీన్
ద్వేధాభూతాం ధరిత్రీం జితవిమత మృజూకృత్య దాక్షిణ్యయోగాత్ ।
అరబ్ధోద్వృత్తవాదిప్రచురమదగిరి స్తమ్భనః కుమ్భయోనే
ముద్రాం ముద్దామకీర్తే రుపనయతి మహాన్ రాజయజ్వావతంసః ॥ ౩౧ ॥

పర్యాయమూర్తేః పునరష్టమూర్తేః
బోధార్ణవం ప్రాహు రముష్య చేతః ।
ఘూర్ణన్త ముచ్చై స్తమయం విధత్తే
పూర్ణేన్దువ త్పూర్ణరసః ప్రబన్ధః ॥ ౩౨ ॥

నటీ. అంహో కఇందస్స భాగహేఅఇ. జం ఈరిసాణం మహాపురిసాణం పసాదసుహాప్పవాహామగ్గో ఏస చిట్ఠఇ.

(ఛాయా) అహో కవీన్ద్రస్య భాగధేయాని. యదీదృశానాం మహాపురుషాణాం ప్రసాదసుధాప్రవాహమార్గే ఏష తిష్ఠతి.

సూత్ర. యుక్తం చైతత్, యతః.

అకృతమతిరశక్యైకం వక్తుం పదం స సరస్వతీ
వదనకమలక్రీడాహంసీ త్వపేక్ష్య సుదేశికమ్ ।
అపి ఘనతమస్తోమాలీఢస్తమిస్రసమయః సుధా
జలనిధిపయఃపూరః శక్యః సమేత్య సుధాకరమ్ ॥ ౩౩ ॥

నటీ. అయ్య, కిణ్ణామహేయం మన్తేది కఇన్దం జణో.

(ఛాయా) కిన్నామధేయం మన్త్రయతి కవీన్ద్రం జనః

సూత్ర. * కాసీత్ పుణ్యవతోఽభిధా? దుహితరం కస్మై దదౌ సాగరః?
కస్మై ద్రవ్యమిహార్జయన్తి సుజనాః? కస్యాహితః శఙ్కరః? ।
కేనాటవ్యుపజీవ్యతే? మృగదృశః కం కామయన్తే తరాం?
మేషాముత్తరమధ్యవర్ణఘటితం ప్రాహుస్తమార్యాజనాః ॥ ౩౪ ॥

నటీ. [సస్మితమ్] ణిగూఢత్థం ఖు ఏదం వియడ్ఢవఅణం పడిభాఇ.

(ఛాయా) నిగూఢార్థం ఖల్వేతద్విదగ్ధవచనం ప్రతిభాతి.

[విమృశ్య హర్షం నాటయన్తీ] ఓగదంహి జహ కిణ్హణామహేయం తి.

(ఛాయా) అవగతాస్మి యథా కృష్ణనామధేయమితి.

సూత్ర. [పురోఽవలోక్య] భోభోః సభాసదః,

సన్తః స్వోక్తిస్తబకమధుభిస్తృప్తిమాసేదివాంసో
వ్యస్తే తృష్ణాతరళమనసః స్వాదయన్త్యన్యసూక్తీః ।
పాయంపాయం మధురమమృతం మోదమానైః సురైః కిం
నాదీయన్తే మనుజవిహితాః సాదరం హవ్యభాగాః ॥ ౩౫ ॥

అపి చ, నవ్యాః సూక్తయ ఇత్యతో రసవిదాం యద్యస్త్యవజ్ఞా తతో
నవ్యాసు స్తనమఞ్జరీషు సుదృశాం నాసక్తిరస్మిలతు ।
నవ్యే వస్తుని యాదృశో రసభరస్తాదృఙ్న నవ్యేతరే
నవ్యం యన్నవనీతమేవ రసికైః స్వాదాయ చాదీయతే ॥ ౩౬ ॥

[నటీం ప్రతి] ప్రియే, రసోన్ముఖీ పరిషత్. తత్సంప్రత్యేవోపనతాం శరదమధికృత్య ప్రవర్తతాం సఙ్గీతికమ్

---

* సుకృతీ, విష్ణవే, దానాయ, కామస్య, వ్యాధేన, గాయన్తమ్

నటీ. తహ. [ఇతిగాయతి.] (ఛాయా) తథా.

దాణిం ఖు. (ఛాయా) ఇదానీం ఖలు.

కుముదవణదిణ్ణలచ్ఛీ కేళీమహుమత్తకామిణీమచ్ఛీ ।
ఖణ్డియచఓరతిణ్హా కీళఇ కాదంబసస్సిరీ జోణ్హా ॥ ౩౭ ॥

(ఛాయా) కుముదవనదత్తలక్ష్మీః కేళీమధుమత్తకామినీమత్సీ ।
ఖణ్డితచకోరతృష్ణా క్రీడతి కాదమ్బసశ్రీ ర్జ్యోత్స్నా ॥

సూత్ర. [రసావేశం నాటయన్] ఆర్యే పిబామి.

నటీ. [సస్మితమ్] కిం దాణిం పిబేది అజ్జో ?

(ఛాయా) కి మిదానీం పిబ త్యార్యః ?

సూత్ర. [సావేశమ్] మధు, మధు.

నటీ. [సస్మితమ్] కహం మహు పిబేది కేవళం అయ్యో, ణఖు వీసావి ?

(ఛాయా) కథం మధు పిబతి కేవల మార్యః, నఖల్వేషాపి ?

సూత్ర. [విమృశ్య, ససంవరణమ్] కథ మర్థ మేవోక్తం యత్పిబామి మధురసమివ తవ గీత మిత్యుపమేయపదం న స్పృశతి. అథవా ఉచితంచైతత్, యతః-ఖలు.

గీతాత్యయే కశ్చన భావ మన్త
ర్ఘనాత్యయే సోమ మివాధిగమ్య।
యచ్ఛేముషీ మాద్యతి కౌముదీవ
తామేవ విశ్రాన్తి ముశన్తి సన్తః ॥ ౩౮ ॥

[నేపథ్యే]

భోః సాధు, ప్రస్తుతం సూచయతి భవాన్. యత్సర్వోఽపి జనో జీమూతరాట్సభయేన ప్రాప్తా మదర్శనం పుష్కరపురీన్ద్రస్య మహారాజశరదారమ్భస్య దుహితరం స్వప్రియసఖీం కౌముదీం జ్యోత్స్నావతీవల్లభేన చక్రవర్తినా సోమేన పరిణీతాం విలోకయితు ముత్సుకో వర్తతే.

సూత్ర. [సచమత్కారమాలోక్య] హన్త కథ మేష దేవ్యాః శారావళ్యాః శుద్ధాన్తవర్తీ వృద్ధకఞ్చుకీ సమాపతతి. తదేహి అనన్తరకరణీయాయ సజ్జీభవావః

[నిష్క్రాన్తౌ.]

ప్రస్తావనా.

తతః ప్రవిశతి కఞ్చుకీ.

కఞ్చుకీ. [సనిర్వేదమ్] కష్టా హి పురస్త్రీజనసేవా. తథాహ్యయం,

ప్రత్యాదృశ్యవివేకనిశ్చితమతి ర్నోద్విగ్నలక్ష్యస్థితిః
స్వైరారబ్ధకథాసు తాసు సభయం సాధిర్య మాలమ్బతే ।
నిష్పన్నైః సమయోపలాభచతురః స్వం విశ్రమం యాచతే
వార్తాచే దవనామితేన శిరసా గృహ్ణాతి తూష్ణీం స్థితః ॥ ౯ ॥

[జరావైక్లబ్యం నాటయిత్వా] అయే కథ మియం దేవస్య చామరగ్రాహిణీ చకోరికా సముపివర్తతే.

ప్రవిశ్య,

చకోరికా. అజ్జ, వన్దామి. (ఛాయా) ఆర్య, వన్దే

కఞ్చుకీ. వత్సే, సఫలా భవ. క్వ ప్రస్థితాఽసి భూరమణపరిచరణావసరే ?

చకోరికా. భట్టిణా జవ్వ ఆణత్తంహి ణమ్మామచ్చం అజ్జసింగారం ఆమన్తిదుం.

(ఛాయా) భర్త్రైవాజ్ఞప్తాస్మి నర్మామాత్య మార్యశృఙ్గార మామన్త్రయితుమ్.

కఞ్చుకీ. భద్రే, కథయ కి న్నాధ్యాస్తే దేవః కార్యాసనమ్.

చకోరికా. అహ ఇం. (ఛాయా) అథ కిమ్.

కఞ్చుకీ. [విమృశ్య] చకోరికే, అప్యస్తి కాచి ద్రాజకులే నూతనా వార్తా?

చకోరికా. అత్థి, సుణాదు అజ్జో. (ఛాయా) అస్తి, శృణోత్వార్యః.

కఞ్చుకీ. అవహితోఽస్మి.

చకోరికా. ణం పువ్వస్సిం దిఅహే దేవీఏ తారావలీఏ ముత్తావలీముహేణ విణ్ణవిదో భట్టా, జహా—"భావిణి వాసరే భఅవన్దస్స కన్దప్పస్స మఏ సకలాహిం పురపురన్ధీహిం వాసన్తో మహూసవో పవట్టిదో భవిస్సది. స దక్షిణేణ అయ్యఉత్తేణవసన్తుజ్జాణ పేరన్దభూసణప్పవాళసింగసోహత్థళగవక్షపహం అళంఅణ న్తేణ అళంకరణిజ్జోత్తి"

(ఛాయా) నను పూర్వస్మిన్ దివసే దేవ్యా తారావల్యా ముక్తావలీముఖేన విజ్ఞాపితో భర్తా, యథా—"భావిని వాసరే భగవతః కన్దర్పస్య మయా సకలాభిః పురపురన్ధ్రీభిః సమం వాసన్తో మహోత్సవః ప్రవర్తితో భవిష్యతి. స దక్షిణే

నార్యపుత్రేణ వసన్తోద్యానపర్యన్తభూషణప్రవాళశృఙ్గసౌధస్థలగవాక్షపథ వలఙ్కారాడా అలఙ్కరణీయ.'' ఇతి.

కఞ్చుకీ. శ్రుత మేతత్ దేవీప్రణయానువర్తినా మనసా పూర్వదివసే ప్రవాళశృఙ్గ మారూఢో దేవ ఇతి. తత స్తతః.

చకోరికా. అత్థి ఖు ఏత్థ ణఅరే వేశపురన్ధిఆ కత్థూరిఆణామ.

(ఛాయా) అస్తి ఖల్వత్ర నగరే వేశపురన్ధ్రి కస్తూరికానామ.

కఞ్చుకీ. యా ఖలు లాస్యకలాయాం భువనాతిశాయినీతి దేవస్య పరమాధిష్ఠానమ్. యస్యాశ్చ మహారాజసోమేన పద్మాకరారామపరిసరాలఙ్కారస్య రమ్భోపవనస్య రసాలవాట మన్తరా కిమపి మరతకాపీఠం నామ లాస్య భవన ముపనిర్మితమ్

చకోరికా. తాఏ ఘరంమి పుక్కరఉరవాసిణా కళకణ్ఠణామ హేఏణ కుసీలవరాఏణ పాహుడీకిదం కింపి సభావరమణిజ్జం కణ్ణారఅణజ్జుఅళం, జస్సిం ఏక్కా ఏ ణామ జుణ్హామఞ్జరీ త్తి.

(ఛాయా) తస్యా గృహే పుష్కరపురవాసినా కళకణ్ఠనామ ధేయేన కుశీలవరాజేన ప్రాభృతీకృతం కిమపి స్వభావరమణీయం కన్యారత్నయుగళం; యస్మి న్నేకస్యా నామ జ్యోత్స్నామఞ్జరీతి.

కఞ్చుకీ. శ్రుతవానస్మి తత్సహచర్యాశ్చ ప్రకాశమఞ్జరీతి. తత స్తతః.

చకోరికా. అహ సంపఉత్తే మహూసవే సా జుణ్హామఞ్జరీ సపరిఅణా ఉవట్ఠిదా.

(ఛాయా) అథ సమ్ప్రవృత్తే మహోత్సవే సా జ్యోత్స్నామఞ్జరీ సపరిజనా ఉపస్థితా.

కఞ్చుకీ. [సకౌతుకమ్] కిం దేవేన విలోకితా ?

చకోరికా. [సస్మితమ్] ణ కేఅళం రణ్ణా తత్తహోదీ, కింఉణ తాఏవి సవిసేసం భట్టా.

(ఛాయా) న కేవలం రాజ్ఞా తత్రభవతీ, కింపున స్తయాపి సవిశేషం భర్తా.

కఞ్చుకీ. ఆకర్ణితం మయా యన్మహారాజే చిరాభిషక్త స్తత్రభవత్యా ఇతి.

చకోరికా. కహం విఅ. (ఛాయా) కథ మివ.

కఞ్చుకీ. వారంవారం ప్రియసహచరీవార్తయా తత్ప్రభావం
శ్రావంశ్రావం శ్రవణవిగళత్కర్ణపూరానభిజ్ఞా ।
సాక్షాత్కర్తుం తమిమ మనిశం సా సఖీం యాచమానా
నినిద్రైవ క్షిపతి రజనీం నిమ్నతాలేన్దుపదీపామ్ ॥ ౪౦ ॥

చకోరికా. జాజ్జఇ. (ఛాయా) యుజ్యతే.

కఞ్చుకీ. విదిః మన్యతే యథా తద్గతేన చేతసా న సమ్భావయతి దేవః కార్యా సన మితి.

చకోరికా. [సవ్రీడమ్] అహ ఇం. (ఛాయా) అథ కిమ్.

కఞ్చుకీ. అథ కథ మిదానీం దేవః ?

చకోరికా. దాణిం ఎవ్వ పవాళసింగాదో ఓదరిఅ దిత్తిఆమేత్తపరిఅణో కీళుజ్జాణం పవిట్ఠో. అహ కహం పత్థిదం అజ్జేణ ?

(ఛాయా) ఇదానీ మేవ ప్రవాళశృఙ్గా దవతీర్య దీప్తికామాత్రపరిజనః క్రీడోద్యానం ప్రవిష్టః. అథ కథం ప్రస్థిత మార్యేణ ?

కఞ్చుకీ. అస్తి కిల దేవ్యా స్తారావళ్యా మాతృష్వసా పుష్కరపురీశ్వరస్య మహారాజశరదారమ్భస్య మహిషీ జ్యోత్స్నికానామ.

చకోరికా. అహ ఇం. (ఛాయా) అథ కిమ్.

కఞ్చుకీ. తస్యా ఉత్పన్నా క్షీరాబ్ధివీచేరివ సుధా కౌముదీనామ కమనీయతరా కన్యా.

చకోరికా. జాం సహఅరీఏ చందిఆఏ సమం జీమూదరక్ఖససచ్ఛన్నేణ సురంగాఏ ణఅరాదో ణిగ్గచ్ఛిఅ కహింవి పచ్ఛణ్ణత్తి లోఓ మన్తేది.

(ఛాయా) యాం సహచర్యా చన్ద్రికయా సమం జీమూతరాక్షససాధ్వసేన సురఙ్గయా నగరా న్నిర్గత్య కుత్రాపి ప్రచ్ఛన్నేతి లోకో మన్త్రయతి.

కఞ్చుకీ. [విహస్య] లోక ఇత్థం గృహీతార్థః.

చకోరికా. అయ్య, కో పరమత్థో ? (ఛాయా) ఆర్య, కః పరమార్థః ?

కఞ్చుకీ. భద్రే, రహస్యం తత్. తథాపి శృణు కార్యజ్ఞాసి.

చకోరికా. ఆవహిదంహి. (ఛాయా) అవహితాస్మి.

కఞ్చుకీ. యదా తావత్ తత్రభవాన్ శరదారమ్భనామా రాజా స్వదుహితరం కౌముదీం చక్రవర్తినః సోమస్య సహచారిణీ మియేష, తదా స్వమనోరథప్రత్యూహభూతం కిఞ్చి దస్యాః ప్రారబ్ధం కమణ్ప్రశమయితుం సజీర్ణకులమధివసన్త్యా సంజ్ఞాన్తరగ్రహణతిరోహితయా కతిపయవాసరజాత మతివాహనీయ మితి దైవజ్ఞముఖా దాకర్ణితవాన్, తదా,

[ఏవ మితి కర్ణే కథయతి.]

చకోరికా. [సహర్షాశ్చర్యమ్] యుజ్జఇ. తదో తదో. [ఛాయా] యుజ్యతే, తత స్తతః.

కఞ్చుకీ. తాం పునః తీవ్రవ్యసనదుఃఖితాం జ్యోత్స్నికాం సాన్త్వయితుం దేవ్యా పుష్కరపురం ప్రేషితోఽస్మి.

చకోరికా. తా మం అణుమణ్ణదు అజ్జో. కిం ఉణ భట్టిణీఏ గోవణిజ్జో భట్టిణో వావారో.

(ఛాయా) తస్మా న్మా మనుమన్యతా మార్యః. కింపున ర్దేవ్యా గోపనీయో భర్తు ర్వ్యాపారః.

కఞ్చుకీ భవత్యాపి రక్షణీయ మిదం రహస్యమ్. [పరిక్రమ్య నిష్క్రాన్తౌ.]

మిశ్రవిష్కమ్భః.

తతః ప్రవిశతి ప్రతిహార్యా నిర్దిశ్యమానమార్గో రాజా.

రాజా. [స్వగతమ్]

అన్తః కన్దళయన్తి మన్మథలతాం తద్విభ్రమాః సుభ్రువ
శ్చన్ద్రజ్యోతిరుదఞ్చదుత్పలదళచ్ఛాయాకిర స్తా దృశః ।
తత్కాలే త్వమృతోర్మయః కిల దృశో రన్తర్మదస్యన్దినః
స్తమ్భస్వేదపరమ్పరా వపుషి యా మన్దేతరాసక్తయః ॥ ౪౧ ॥

[ఇతి పరిక్రామతి]

ప్రతిహారీ. దేవ, పేక్ఖ పేక్ఖ, ఇమం ఉణ వసన్తలచ్ఛీపరిణఅకోదుఅఘరప్పవేస మఙ్గళతూరాయమాణకళకణ్ఠకూజిదమణోహరం బాలుజ్జాణస్స రమణిజ్జం పదేసమ్.

(ఛాయా) దేవ, పశ్య పశ్య, ఇమం పున ర్వసన్తలక్ష్మీపరిణయకౌతుకగృహప్రవేశమఙ్గళతూర్యాయితకళకణ్ఠకూజితమనోహరం బాలోద్యానస్య రమణీయం ప్రదేశమ్.

రాజా. [నిర్వర్ణ్య] అహో వసన్తపరిణీతాయాః కేళీవనభువః కమనీయతా; తథాహి,

శ్రీఖణ్డాచలమారుతః ప్రచలతి స్వేదం హరన్ సుభ్రువాం
మాకన్దస్య ముదాఽభివీక్ష్య ముకుళా న్మాద్య న్త్యమీ కోకిలాః ।
ఆరావై రభిపూరయన్తి మధురై ర్మార్ద్వీలిహాం పఙ్క్తయః
ప్రశ్చ్యోతన్మధు మాధవీసుమనసా మాపీయ సర్వా దిశః ॥ ౪౨ ॥

[నిరూప్య] అహో సార్వత్రికతా ప్రేమానుబన్ధస్య, తథాహి.

ఆయాన్తీ మభినన్దతి ప్రియతమా మేణః ప్రియాయై వీక్షణై
ర్మార్గాద్వ్యస్తిం మసృణీకరోతి మధుపాం పౌష్పైః పరాగై రళిః ।
కూజన్తీ మనురుధ్య కోకిలయువా కుర్వ న్విహారా న్ముదం
జఙ్ఘార్ధాచ్చ తదర్పితం కిసలయం సానన్ద మాచామతి ॥ ౪౩ ॥

కిఞ్చ మధుకరమలినేక్షణాం మరన్దస్రుతిసరసస్తబకస్తనం వహన్తీమ్।
వికసితకుసుమస్మితాం విరాజన్నవలతికా మనువర్తతే రసాలః ॥ ౪౪ ॥

[నేపథ్యే వైతాళికా.]

ఏకః. శ్రుతిసుఖకరై ర్భృఙ్గారావైః శ్రమాపనయక్షమాః
ప్రసృతమధుభిః పుష్పస్తోమైః సుగన్ధితదిఙ్ముఖాః।
ప్రగుణరమణీమానత్రాణప్రవీణసమీరణాః
ప్రవిదధతు వః ప్రీతిం చేతోహరా మధువాసరాః ॥ ౪౫ ॥

యదిదానీమ్

తేఽమీ చామ్పేయధూళీపరిమళబహుళా నావహన్తః కపోలాం
శ్చోళీనాం సహ్యకన్యాతటరుహకుసుమస్వైరలబ్ధప్రచారాః ।
సిఞ్చన్తః శీకరౌఘైః శ్రితమలయగిరిస్రోతసా మాతపార్తా వః
శ్రాన్తిచ్ఛేదాయ సన్తు శ్లథయువతిమదగ్రన్థయో గన్ధవాహాః ॥ ౪౬ ॥

అపరః. ఖిన్నం ఖిన్నం కఠోరస్తనగిరిషు లుఠన్ దాక్షిణాత్యాఙ్గనానాం
శ్వాసైర్దత్తస్వహస్తః పునరతిగురుభి స్తత్క్షణం కేరళీనాం ।
ఉద్ధూతోద్భూతచూతప్రసవపరిమళోద్గారసంసక్తనృత్యత్
భృఙ్గీసఙ్గీతభఙ్గీరసవశపిశునస్పన్దనో మన్దవాతః ॥ ౪౭ ॥

ప్రతిహారీ. దేవ, ఇదో దావ పేక్ఖ పడిబుద్ధముఉళేసు కేసరరుక్ఖస్స సాహాసిహరేసు.

(ఛాయా) దేవ, ఇతస్తావత్పశ్య ప్రతిబుద్ధముకుళేషు కేసరవృక్షస్య శాఖాశిఖరేషు.

రాజా దీప్తికే, పశ్యామి.

అన్తశ్చన్దనశైలకన్దరచలన్మన్దానిలాస్కన్దన
స్పన్దద్భూరిమరన్దతున్దిలమిళత్తన్ద్రామిళిన్దావళిః ।
కన్దర్పప్రభునన్దనీయవిభవం వన్దిత్వ మానన్దతో
నిన్దన్తీ కిల సున్దరీవిరహితం మన్దస్వనం విన్దతి ॥ ౪౮ ॥

[పరిక్రమ్య] దీప్తికే, పశ్య పరిశ్రాన్తోఽస్మి, తత్సన్దర్శయసి కం దేశం అత వవినోదాయ ?

ప్రతిహారీ. దేవ, ఇదో దావ మాహవీమణ్డవో పడిక్ఖిత్తపుప్ఫత్థరణో పడిక్ఖిదిఅ దేవస్స అవత్థాణమఙ్గళమ్.

(ఛాయా) దేవ, ఇతస్తావ న్మాధవీమణ్డపః పరిక్షిప్తపుష్పాస్తరణః ప్రతీక్షత ఇవ దేవస్యావస్థానమఙ్గళమ్.

రాజా. [నాట్యేనోపవిశ్య] దీప్తికే, నియోగ మశూన్యం కురు.

ప్రతిహారీ. జం దేవో ఆణవేది. (ఛాయా) యద్దేవ ఆజ్ఞాపయతి. [నిష్క్రాన్తా.]

రాజా. [సమన్తా దవలోక్య] భోః కింనుఖ ల్వభిమతజనవిప్రకర్షా త్పరిచితానా మపి పరిచితేతరవద్ దురవగాహతా. తథాహి,

> ఆరామః స్పృహణీయపుష్పసురభిః కాన్తారదుర్గాయతే
> ప్రాన్తే శ్రోత్రవిదారణం వితనుతే పుంస్కోకిలానాం ధ్వనిః ।
> సోఽహం దీనశరణ్యహీనహరిణప్రాయః స దుష్టాశయః
> కన్దర్పో మయి హన్తహన్త! తనుతే శార్దూలవిక్రీడితమ్ ॥ ౪౯ ॥

[సస్మరణమ్] కథం చిరాయతి వయస్యః శృఙ్గారః.

తతః ప్రవిశతి విదూషకః.

విదూషకః. [ఉత్థితం పరిక్రమ్య, పురోఽవలోక్య] అంహో ఏసో పిఅవఅస్సో కహింవి సమప్పిదాఏ చిత్తవుత్తీఏ సుణ్ణలోఅణవావారో పాణికమళపరిక్ఖిత్తగణ్డమణ్డలో మాహవీమణ్డవం కేవళగత్తస్సిరిమెత్తేణ అళంకుణన్తో చిట్ఠఇ. తా ఉపసప్పామి. [ఉపగమ్య] జేదు పిఅవఅస్సో.

(ఛాయా) అహో ఏష ప్రియవయస్యః కుత్రాపి సమర్పితయా చిత్తవృత్త్యా శూన్యలోచనవ్యాపారః పాణికమలపరిక్షిప్తగణ్డమణ్డలో మాధవీమణ్డపం కేవలగాత్రశ్రీమాత్రేణ అలఙ్కుర్వం స్తిష్ఠతి, తస్మా దుపసర్పామి. జయతు వయస్యః.

రాజా. సఖే, స్వాగతమ్. ఆస్యతాం.

విదూషకః. [ఉపవిశ్య, రాజానం నిరూప్య, ఆత్మగతమ్] కిం ణు ఖు ఏసో అణ్ణారిసో లక్ఖీఅది. హోదు పుచ్ఛిస్సమ్, [ప్రకాశమ్] వఅస్స, తుమం దాణిం అణ్ణారిసం ణిరువేమి. తహహి,

ఉచ్ఛూణా ణఅణజుఈ ముద్ధసిణిద్ధస్సిరీఅ తణుజట్ఠీ ।
వట్టఇ ణాసాపవణో విఇరన్తోవిఅ మణోగదం వాహిమ్ ॥ ౫౦ ॥

కహేహి కిం లగ్గోఽసి ఇత్థిఆకడక్ఖవక్ఖస్స ముహబ్భన్తరంమి. [విహస్య] కిం దాణిం ముఉళిదస్స పుణ్డరిఅస్స సోన్దేరం ముహే దంసేసి అహవా కిమత్థం లజ్జా కరీఅది. ణఖు అహిణవం ఏదం కుసుమసరవుత్తం భుఅణేసు. పేక్ఖపేక్ఖ, (ఛాయా) కింనుఖ ల్వేవ అన్యాదృశో లక్ష్యతే. భవతు పృచ్ఛామి, వయస్య త్వా మిదానీం అన్యాదృశం నిరూపయామి, తథాహి,

ఉచ్ఛూనా నయనయుగీ ముగ్ధస్నిగ్ధశ్రీశ్చ తనుయష్టిః ।
వర్తతే నాసాపవనో వికిరన్నివ మనోగతం వ్యాధిమ్ ॥

కథయ కిం లగ్నోఽసి స్త్రీకటాక్షవ్యాఘ్రస్య ముఖాభ్యన్తరే. కిమిదానీం ముకుళితస్య పుణ్డరీకస్య సౌన్దర్యం ముఖే దర్శయసి. అథవా కిమర్థం లజ్జా క్రియతే. నఖ ల్వభినవ మేతత్కుసుమశరవృత్తం భువనేషు. పశ్యపశ్య. [సంస్కృత మాశ్రిత్య.]

చతుర్ముఖః కలయతి భారతీం ముఖే
చతుర్భుజః స వహతి వక్షసా రమామ్ ।
కరోత్యుమాం స చ వపుషి స్మరాన్తకో
న కం స్మరః స్వవశ మనీనయ త్సఖే ॥ ౫౧ ॥

రాజా. [స్మితం కృత్వా] వయస్య, కిం తద్గోపనీయంనామ, కింపునః సుదుర్లభవస్తుసఙ్కథా వృథేతి విరమ్యతే.

విదూషకః. హోదు కహేహి సుళహంవా దుళ్ళహంవా ణిరూవేమి. (ఛాయా) భవతు కథయ సులభంవా దుర్లభంవా నిరూపయామి.

రాజా. సఖే, విస్మృతం తత్, తథాపి కథ్యతే.

విదూషకః. దిణ్ణే సవణే, (ఛాయా) దత్తే శ్రవణే

రాజా. అతీతే దివసే దేవ్యా తారావళ్యా ముక్తావళీముఖేన నిమన్త్రితోఽస్మి, యథా—“ఆగామిని వాసరే మయా ప్రవర్తిష్యతే భగవతః కామదేవస్య నికేతనే మాధవోత్సవః, స వసన్తోద్యానపరిసరాలఙ్కారప్రవాళశృఙ్గ మధిరూఢే నార్యపుత్రేణ సమ్భావనీయ” ఇతి.

విదూషకః. సుదం మఏ దేవీసిణేహం అణువట్టంతేణ అజ్జ పువ్వదిఅహే హిఅదా పవిట్ఠో పవాళసిఙ్గో త్తి. తదోతదో.

(ఛాయా) శ్రుతం మయా దేవీస్నేహం అనువర్తమానేన అద్య పూర్వదివసే భవతా ప్రవిష్టో ప్రవాళశృఙ్గ ఇతి. తతస్తతః.

రాజా. అథ తస్య వాతాయనజాలవిలీనచక్షు ర్వివిక్తరమణీయ మఙ్కణం కుతుకా దధ్యాసమ్.

విదూషకః తదో తదో. (ఛాయా) తతస్తతః.

రాజా తతః క్షణాదేవ గతాగతకుతూహలితాః పురవారనితమ్బిన్యః పదనఖప్రభాజాలై ర్నిస్సృతా మివ క్వచిత్ క్షీరోదలహరీం సంస్తరకుఙ్కుమగోరోచనాదిపరిమళితైః స్తనకలశై స్సృష్టా మివ కామకేలిలా మాబద్ధకహ్లారిహారైః కబరీభారై రావళీభూతామివ మయూరపఙ్క్తి ముపదర్శయన్త్య స్తామేవ కన్దర్పదేవనికేతనమహీం పర్యవారయన్. అపిచ,

క్వచి త్కనకమేఖలాకలకలైః సముజ్జృమ్భితం
క్వచిత్ స్ఖలితనూపురప్రచురమఞ్జుశిఞ్జారవైః ।
క్వచి ద్ధవళమౌక్తికైః కుచవిఘట్టనోద్ధూళితై
ర్మణీమేతి పురసుభ్రువాం ముహు రనన్త కోలాహలః ॥ ౫౨ ॥

విదూషకః అంహో వయస్సస్స భాఅహేఆఇ.

(ఛాయా) అహో వయస్యస్య భాగధేయాని.

రాజా. [సౌత్సుక్యమ్] వయస్య, శ్రోతవ్యం న శృణోషి.

విదూషకః. అవహిదంహి. (ఛాయా) అవహితోఽస్మి

రాజా. తత్రైకా కుసుమాయుధప్రణయినీ వాత్యన్తమోహావహా
కిం వక్ష్యేఽమృతవర్తినీవ నయనయో రానన్దసన్దాయినీ ।
లోకానాం జయినీవ పఞ్చవిశిఖస్యాజ్ఞా సరూపా సఖే
బాలా బాలమరాళశీలితగతి ర్లీలాలసై రధ్యగాత్ ॥ ౫౩ ॥

సఖే, జాగర్తి స్మరదేవమఙ్గళమహారమ్భప్రియం భావుకే
తత్కాయే తటిదిన్దుచన్దనబిసజ్యోత్స్నాదికం కారణమ్ ।
సృష్టా చ స్వయమేవ పుష్పవిశిఖః శృఙ్గారసర్వస్వభూః
పృథ్వ్యాదీని న కారణాని సుదృశః సృష్టా చ నాయం విధిః ॥ ౫౪ ॥

కించ. ఇత్థం కిలోత్ప్రేక్షితవా నస్మి, యత్కిల.

కామిన్యాః కబరీభరేణ విజితా కాళామ్బుదశ్రేణ్యలి
స్తైమిత్యం సమ్యక్ చితా వరం పరిభవా ద్వ్యోమాళావలీ తామసీ।
దృష్టుం లజ్జితి చేతసో న చతురాః పుచ్ఛం పురస్కుర్వతే
శ్వైత్త్యం దుకూలాభిసామ్యలాభముదితా భృఙ్గీ పరం గాయతి ॥ ౫౫ ॥

జఘనః. వామభ్రూజఘనం నిరీక్ష్య పులిన శ్శ్రోణ్యా న వాతాయనా
సాయం సఙ్కుచదస్వపజ్జ్యా నియతం తేనైవ నిర్వ్యోత్థితా ।
శయ్యా దళజాలపుఞ్జితిలు వదనా న్యాసేవ్య కాలాద్బహూ
స్తన్వఙ్గీవదనారవిన్దసుషమాసౌహార్ద మాలప్యతే ॥ ౫౬ ॥

కిఞ్చ. తద్వక్త్రైర్విభవ మాప్తుమేవ నియతం రిక్తం దివేన్దీవరం
మీనోఽస్యా నయనావమానచకితో లీనోఽమ్భసా మన్తరే ।
వాక్షణాం దుగణ ముపాసతే స్మరశరా విద్రావితా స్తద్దృశా
మానం త్యాగిణ స్తథైవ విజిత స్త్రాసాత్తృణం ఖాదతి ॥ ౫౭ ॥

అపరశ్చ. తద్వృత్తిస్ఫురితో నిగళిత శ్చన్ద్రః కరాజ్ఞ్యచ్ఛలాత్
హంస శ్చరుచ్ఛనిలోహితేన విగ్రహో త్యేతద్గతాం రాగితాం ।
కున్దః స్వం ద్విజుతః ప్రమాష్టి చ తతః శ్రేష్ఠోళిత్తైః షట్పదై
ర్ముక్తావాచకతయా నయత్యై చవనాకే ముక్తాశ్చ తద్వ్యాఖ్యయా ॥ ౫౮ ॥

ఇతరచ్చ. తద్వక్షోరుహనిర్జితాః శిఖరిణః స్తబ్ధా మనఃపీడయా
ప్రాప్తైః కుమ్భవిమాననాకలఙ్కితః పాతాళ మైరావణః ।
కోకాస్తు స్తనరోజనిర్జయభియా ద్వన్ద్వైర్విభక్తా వర్తతే
సౌవర్ణాః కలశాస్తు కేవల మగాత్ తప్త్వా చిరం తత్తులాం ॥ ౫౯ ॥

ఇత్థఞ్చ. తద్గ్రీవాపరిభావశఙ్కితతయా శఙ్ఖా స్సముద్రం గతాః
శ్లాఘన్తే పవనాకులేన శిరసా తద్బాహువల్లీం లతాః ।
అభ్యస్య త్వదసీయనాభిసుషమా మావర్తజాలై ర్హ్రదాః
శ్రోతుం నూన మవాప్తకీర్తివివరం తన్మధ్యకీర్తిం నభః ॥ ౬౦ ॥

అన్యచ్చ. అష్టాన్తో హసతి త్రయం నిటిలభూ రస్యా శ్చకోరీదృశః
స్వచ్ఛానాం దర్పణానాం స్థలేన కురుతే ముగ్ధా యుగీ గణ్డయోః ।
రాజత్పల్లవమాధురీ మధరయ త్యారక్తరాగః కరః
సారం నిన్దతి మన్దరస్య మహతీ ముత్తుఙ్గతాశ్చ స్తనః ॥ ౬౧ ॥

కిం బహునా. కృతః స్మితమరీచిభిః స్ఫురదకాణ్డరాకావిధుః
సముచ్ఛలదపఙ్గరాస్తను రవావి ద్విద్యుతః ।
అథాపి తిమిరచ్ఛటా స్ఫుటయతి స్మ కేశావలి
స్తథాప్యధరికాస్తథి స్తనితాని సహ్యాయుచిః ॥ ౬౨ ॥

విదూషకః అంహహో. తత్తహోదీఏ లోఓత్తరం సోన్దేరం. తక్కోణికో

(ఛాయా) అహో తత్రభవత్యా లోకోత్తరం సౌన్దర్యమ్. తతస్తతః.

రాజా. ఐయుస్వ

అమృత మివ కిరన్తీ చక్షుషో శ్చఞ్చలాక్షీ
విష మదిశ దుదారం మానసే మామకే సా ।
బహిరుపకృతనేకా ప్రోచ్చలత్సుకృతాఙ్గ
భవనకుహరమధ్యే ప్రక్షిపన్తీ శరేవ ॥ ౬౩ ॥

విదూషకః కోణుఖు మజ్జారో దుద్ధభండం దట్ఠూణ ణితంమఇ.

(ఛాయా) కోనుఖలు మార్జారో దుగ్ధభాణ్డం దృష్ట్వా నతామ్యతి.

రాజా. సఖే, శృణుతావత్.

విదూషకః. అవహిదంహి (ఛాయా) అవహితోఽస్మి.

రాజా. ఆగత్యచ సా సహచరీభి రుపనీయమానా తస్యైవ వసన్తోద్యానస్య అభ్యన్త రింభువ మలఙ్కృతవతి. తతశ్చ, సౌన్దర్యమివ జగిషేషం ప్రవిష్టమివ చాక్షుషం భాగధేయ మభాగ్యమివ చాత్మాన మాలక్ష్యతవా నసమ్భావయన్త్యాం నయనపథ మభ్యుపాజగ్ముః.

విదూషకః [విహస్య] హుం దాసీపుత్తాణం తుహ చక్ఖూణం చవలత్తణమ్. జదో కజ్జగారవేణ తత్తహోదీఏ ఖణంవి అదంసణం ణ సహంది

(ఛాయా) హుం దాసీపుత్రయోస్తవ చక్షుషో శ్చపలత్వం, యతః కార్యగౌరవేణ తత్రభవత్యా క్షణమపి అదర్శనం నసహేతే.

రాజా. సఖే, న తాం భవాన్ పశ్యతి, యత ఏవం భాషసే.

విదూషకః. అహవా పెక్ఖామి, సాహుణిరూవేహి. (ఛాయా) అథవాపశ్యామి.
సాధు నిరూపయ.

రాజా. సితచ్ఛదవధూచ్ఛిద్రాకలితకౌతుకాత్యద్భుత
ప్రయాణముదితేక్షణం పరిజనం లతో బిభ్రతీ ।
చలచ్చరణనూపురప్రచురమఞ్జుశిఞ్జామిళ
త్కటకరవమేఖలాకలకలా గతా సా పురః ॥ ౬౪ ॥

తృణాఞ్చ. పయోధిః సిఞ్చన్తీ కరపథ మథీతః కాంతిపటలైః
ప్రవాహం కాళిన్ద్యాః పరివిదధతీ నేత్రవలయైః ।
పరిష్వక్షీ మన్దస్ఫురదధరభేలన్స్మితరుచిః
పదాన్యష్టౌ ముక్ష్మాన్యకిరదరవిన్దాని సుముఖీ ॥ ౬౫ ॥

విదూషకః. తదో తదో. (ఛాయా) తత స్తతః.

రాజా. తతః సాన్ద్రజనసమ్బాధ మసహమానా మేనా మాదాయ కిమపి వివిక్తతరమ
ణీయం స్నిగ్ధబహుళపల్లవస్య కుసుమితశిఖరస్య కస్యాపి మాకన్దతరో రస్తి
కతల మలఙ్కృతవత్యాః సహచారిణ్యాం. అభిముఖతయాచ నిపుణనిరూపణ ము
త్ప్రేక్షమాణస్య తా మేనా మాసీచ్ఛమే మనసి.

విదూషకః. కహం విఅ. (ఛాయా) కథ మివ.

రాజా. కిం కిం విధాతృవశవర్తిని జీవలోకే
దృశ్యం భవిష్యతి ఘనే భువనే న విస్మ్య ।
యత్సర్వదేవలలనాకులనిర్జయాయ
ప్రాప్తం భువాపి రుచిరం తదిదం లలామ॥ ౬౬॥

శబ్దేచ. విశ్వత్రయావిగమ మాత్ర భువా విశఙ్కం
స్రష్టుం పునః సురపతే లలనాసహస్రమ్।
ఆచ్ఛిద్య సర్వరమణీరమణీయభావో
న్యాసీకృతః కి మిహ జఙ్గమపేటికాయామ్ ॥౬౭॥

కేళీవనభువమివ మధువాసరలక్ష్మీ రిమా మాలమ్బ్య చరితార్థతాం మన్యతే
నవయౌవనశ్రీః, తథాహి.

హాసో మాస్యే పురః స్ఫురద్భిరిమిజుషో రసస్య వ్యక్తోః శిఞ్జానాః
సన్నద్ధస్య కుచద్వయస్య గిరినాగన్ధాయ నాలం గిరిః।
గహనాయా అపి భాజనం న గగనం కాన్తావలగ్నశ్రియా
మహిమాహత్యాపృతిమాషితో ముఖరుచే రస్యాః సుధాదీధితిః॥౬౮॥

అన్యదపి నిరూపయామి, యదస్యా మబాలభావసులభమనోహరా శ్శావ థావిశేషాః సంరూఢసౌహృదాః సౌభాగ్యసంపదా సముల్లసన్తీతి. తథాహి,

ఆలోకః సరసాం వ్యనక్తి సరసం శాలీనయో శ్చక్షుషో
వైదగ్ధ్యం వికసన్తి వక్రిమపుషాం వాచాం స్వయం చ క్రమః।
వామా మామనతీవ నమ్రతాసు క్షతభ్రూవిభ్రమ మాలోకనం
వ్యక్తాసక్తిమృదుస్మితఞ్చ సుదృశో వక్త్రేర హార్ద్యం ముఖమ్ ॥౨౯॥

కిం బహునా. స్మితే సారఙ్గాక్ష్యాః స్మరపటకుటీసౌహృదపుషి
స్ఫుటశ్వాసామోదప్రథితతటదిమస్తోమవసతౌ।
ప్రవిష్టా మే దృష్టిః ప్రసభనిగృహీతేవ బలవత్
తదస్మాత్తైక్యే సద్యః క్రీతమివ మనస్త్వాపి మానసమ్ ॥౩౦॥

కస్మింశ్చిత్ కృతపుణ్యే మహానుభావే పుంసి కతిపయదివసోపచీయమానా మనఙ్గవ్యథా మివాస్యా ముత్పశ్యామి, యతః.

ఉద్ధ్యానం విస్తృణోతి పక్ష్మ సుముఖీ మగ్నస్రబాష్పాకులాం
ఉచ్చైర్వ్యాహరతీవ మానసరుజా మున్ముక్తరూపా తనూః॥
పీడా మఙ్కురయన్తి పాణ్డువిచ్ఛాం పర్యాకులాః ప్రక్రియా
గాఢాసక్తి మభివ్యనక్తి చ గతవ్రీడానుబన్ధం వచః॥౩౧॥

విదూషకః. తదో తదో. (ఛాయా) తతస్తతః

రాజా. తతస్తస్యా స్సహచారిణీ ష్వన్యతమా ప్రవాలక గ్వాతాయన పార్శ్వస్థితం మాం సవ్యాజ మవలోక్య తదాత్వే సముపజాతకుతూహలాపి విదగ్ధతయా విస్మితేవ విషయాన్తరేణ తస్యాః కర్ణే కిమ ప్యభిహితవతీ.

విదూషకః. తదో తదో. (ఛాయా) తతస్తతః.

రాజా. తతః ససమ్భ్రమప్రచలితచరణతలమఞ్జీరమణికశిఞ్జితమిళితమేఖలాకలాపద శానుబద్ధకిఙ్కిణీజాలఝుఙ్ఝుణాత్కారముఖరమనోహర మఙ్గలమపి తత్త రుణీకదమ్బకం తత్క్షణాదేవ హాసోత్థాన మధాత్. అస్యాశ్చ సుచిరనిరు ద్ధా ఇవ ప్రణయామృతశీకరా స్తత్క్షణాదేవ మయి నిపుణతరం ప్రసాదితా దృ గన్తపరమ్పరాః.

విదూషకః. అంహో విఅడ్ఢవిఅడ్ఢో ఉవక్కమో. తదో తదో. (ఛాయా) అహో విదగ్ధవిదగ్ధ ఉపక్రమః, తతస్తతః.

రాజా. ముగ్ధస్నిగ్ధైర్మృగమదకళికస్థలీకాణ్డగౌరై
రక్తైస్త్రస్తై రతనుకలయా హన్త సారఙ్గవృష్టైః ।
ఉద్యల్లాస్యై రుదితపదవై రున్మిషద్భిః కటాక్షై
రక్ష్మర్యాదః కిమపి సుతనో రావిరాసీ ద్విలాసః ॥ ౨౨॥

తథాహి, చలచ్చఞ్చూ నాసాసీత్ స్ఫురిత పుట గణ్డస్య పులకైః
స్ఫుట ద్వ్యాస శ్చఞ్చత్కే స్తనముకుళే ముష్టిఘ్న మసమామ్ ।
పరిక్రీడచ్ఛ్రీచుళుకితరసావేశపటులా
పటుత్వ్యాసా హాసద్యుతి రవదానాః క్షణ మభూత్ ॥౨౩॥

విదూషకః ణిఉణం ఉవక్కన్తం తత్తహోదీఏ. (ఛాయా) నిపుణ ముపక్రాన్తం తత్రభవత్యా.

రాజా తదాత్వే చ,
సల్లాపైః కళకణ్ఠకూజితనిభైః ఉల్లాసయన్త్యః శ్రుతీ
శ్చిత్రైర్భి శ్చలితాభరేవ జగతా ముల్లోలయన్త్యో వనః ।
అఙ్గై రఙ్గజనిత్యమఙ్గళగృహైః శృఙ్గారయన్త్యో దృశః
కాన్తాయాః పరివారవారలలనాః కాం కాం న కేళిం దధుః ॥౨౪॥

విదూషకః అంహో తత్తహోదీణం హరిసపరవసత్తణం. (ఛాయా) అహో తత్రభవతీనాం హర్షపరవశత్వమ్.

రాజా. కింబహునా,
నిశ్వాసోచ్ఛ్వాసచఞ్చచ్ఛ్వశనపటలసచ్ఛస్త్రికాస్త్రైరనర్ఘా
కిఞ్చిత్సఞ్చద్వికాసస్తనముకుళదళత్త్రామసువ్యక్తరాగా ।
అన్తర్లీనాఘానురాగై రసమశరశరాద్వైతవాదప్రయోగైః
సాన్తం శ్రాన్తం వ్యతానీ త్సరసిజనయనా భావరఙ్గై రపాఙ్గైః ॥౨౫॥

విదూషకః. [సవిమర్శనమ్] వఅస్స, అవిణామ దిట్ఠపువ్వో భవం తత్తహోదీఏ?
(ఛాయా) వయస్య, అపినామ దృష్టపూర్వో భవాం స్తత్రభవత్యా?

రాజా. నహి నహి.

విదూషకః. [సవిమర్శనమ్] అహవా తక్కేమి, జహ బహుదిఅహేహిం తిహువణమల్లహాఇ తుహ రూవజొవ్వణసోహగ్గాఇ సోఊణ తత్తహోదీఏ తుమం హిఅఅం పావిదో త్తి. అణ్ణహా కహం ఈరిసిఓ దంసణమెత్తేణ భావసూఅణం కుణన్తి.

(ఛాయా) అథవా తర్కయామి. యథా బహుశో దేవస్య త్రిభువనదుర్లభాని తవ రూపయౌవనసౌభాగ్యాని శ్రుత్వా తత్రభవత్యా త్వం హృదయం ప్రాపిత ఇతి. అన్యథా కథం ఈదృశోఽస్మిన్ దర్శనమాత్రే భావసూచనం భవతి.

రాజా యుజ్యతే

విదూషకః వఅస్స, అవి జాణాసి తత్తహోదీఏ కిం ణామహేఅం త్తి? (ఛాయా) అపి జానాసి తత్రభవత్యాః కిం నామధేయ మితి?

రాజా సఖే, పరస్పరాలాపేషు విదితమ్, యథా తస్యా నామ [illegible] వల్లరీతి, తత్సహచర్యాశ్చ ప్రకాశవల్లరీతి.

విదూషకః. [సస్మరణమ్] సుమరిదో దాణిం తుహ మణోరహో. (ఛాయా) స్మృత ఇదానీం తవ మనోరథః.

రాజా. కథమివ.

విదూషకః. సుదం మఏ తుహ పసాదభూమిఏ కత్థూరిఆఏ ఘరమ్మి ఈరిసణామహేఅం లోఓత్తరం కిం వి కణ్ణారఅణజుఅళం ణట్టపరిచఅం కరేది త్తి.

(ఛాయా) శ్రుతం మయా తవ ప్రసాదభూమేః కస్తూరికాయా గృహే ఈదృశనామధేయం లోకోత్తరం కిమపి కన్యారత్నయుగళం నాట్యపరిచయం కరోతీతి

రాజా [విహస్య] కిముచ్యతే ఈదృశీనామాకృతీనామిదం నివాస మర్హతీతి?

విదూషకః. అహవా కస్స ఉణ పసూదిం మణ్ణేసి ?

(ఛాయా) అథవా కస్య పునః ప్రసూతిం మన్యసే ?

రాజా. యః కృతపుణ్యైః.

విదూషకః. హోదు, తదో కిం వుత్తమ్ ?

(ఛాయా) భవతు, తతః కిం వృత్తమ్ ?

రాజా. తతశ్చ నిర్వర్తితమహోత్సవాదనఙ్గోద్యానాత్ ప్రతినివర్తమానాసు పురవారవనితాసు ప్రస్థానవ్యగ్రాసు పరివారలలనాసు త్వరమాణాయాం చ సహచారిణ్యాం,

అభ్రాన్తతారక మనుద్భ్రమమన్దహాస
ముత్కూలనిశ్వసిత ముగ్ధళదశ్రుపూరమ్ ।
కణ్ఠావలగ్న కరపల్లవ ముల్లసద్భ్రూ
నివేదాల మైక్షి సుతనో రతనో విలాసః ॥ ౨౬ ॥

అథ జనసమూహేన తిరోహితాయాం మాచ్ఛిద్యేవ నయనసుఖం ప్రస్థితాయాం తస్యా ముత్సృజ్య ప్రవాళశృఙ్గం క్రీడావనీ మిమాం ప్రవిష్టోఽస్మి.

సఖే, యదా, నవవిలాసవిహారవితర్దికా
రతిపతే ర్జయకేతుపతాకికా ।
నయనయో రమృతాఞ్జనచన్ద్రికా
నను సఖేఽన్తరితా నయనాస్పదాత్ ॥ ౭౭ ॥

తదారభ్య. మలయానిలయః శీతో వాతో ధునోతి స నో తనూ
మపి కిల పికశ్రేణీవాణీ తనోతి మనోరుజమ్ ।
అమలకమలోదఞ్చన్మఞ్జుప్రసూనమధూత్కర
భ్రమరశబర శ్చైనం మానం కరోతి విరోధివత్ ॥ ౭౮ ॥

సఖే మా మవలమ్బస్వ. [ఇతి మూర్ఛాం నాటయతి]

విదూషకః [ససమ్భ్రమ మవలోక్య] హుం గహీదో ఎవ్వ మోహవగ్ఘేణ [స్వగతమ్] కేణ ఉణ ఉవాఏణ వఅస్సం లద్ధసణ్ణం కరిస్సమ్ [విచిన్త్య] హోదు ఎవ్వం [ప్రకాశమ్, కించిదుచ్చైః] వఅస్స ఉవట్ఠిదా.

(ఛాయా) హుం గృహీతఏవ మోహవ్యాఘ్రేణ. కేన పునరుపాయేన వయస్యం లబ్ధసంజ్ఞం కరిష్యామి. భవత్వేవం. వయస్య, ఉపస్థితా, ఉపస్థితా.

రాజా. [సరభసం చక్షుషీ ఉన్మీల్య] వయస్య, కి ముపస్థితాఽత్రభవతీ?

విదూషకః. అహ ఇం. (ఛాయా) అథ కిమ్.

రాజా. [సహర్షం పరితోఽవలోక్య] వయస్య, కేయ ముపస్థితాఽత్రభవతీ ?

విదూషకః. ఉవట్ఠిదా తత్తహోదీ మే బుభుక్ఖా. (ఛాయా) ఉపస్థితా తత్రభవతీ మే బుభుక్షా.

రాజా. [సవైలక్ష్యమ్] సఖే, నాయం పరిహాసకాలః.

విదూషకః వఅస్స, తం ఎవ్వ అత్థం మణసికదూఅ ఏసో మహాణసప్పవేసస్స కాలో త్తి భణిదమ్. (ఛాయా) వయస్య, తమేవార్థం మనసికృత్వా ఏష మహానసప్రవేశస్య కాల ఇతి భణితమ్.

రాజా [ఖేదం నాటయతి]

విదూషకః. [స్వగతమ్] అంహో, ధిగ మం జేణ పరిస్సన్తం పిఅవఅస్సం అజాణిఅ హాసో ఉవక్కన్దో. [ప్రకాశమ్] వఅస్స, మా దావ పర్యాఉలో హోహి,

జావి లోళచ్ఛీవి జయళచ్ఛీం తుఇ స ళమ్భిఓ మఅణో ।
తావివి తత్తహోదా తా ఖణమెత్తం తుమం చిట్ఠ ॥ ౭౯ ॥

తా సుళహప్పడిఆరో తుహ సన్దావో. అణ్ణోణ్ణసిణేహాణుబన్ధో ఖు అఇర భావిణో సొక్ఖస్స కాలణమ్. తా దాణిం తత్తహోదీఏ పడికిదిం కదుఅ ఉక్కణ్ఠం వినోదేహి,

(ఛాయా)అహో ధిక్కష్టం యేన పరిక్రాన్తం ప్రియవయస్య మజ్ఞాత్వా హాస ఉపక్రాన్తః. వయస్య, మా తావత్ పర్యాకులో భవ.

యయా లోలాక్ష్యా జయలక్ష్మీం త్వయి స లమ్భితో మదనః ।
తస్యా మపి తత్రభవతా తస్మాత్ క్షణమాత్రం త్వం తిష్ఠ ॥

తస్మాత్ సులభప్రతీకార స్తవ సన్తాపః. అన్యోన్యస్నేహానుబన్ధః ఖలు అచిరభావినః సౌఖ్యస్య కారణమ్. తస్మా దిదానీం తత్రభవత్యాః ప్రతికృతిం కృత్వా ఉత్కణ్ఠాం వినోదయ.

ప్ర వి శ్య,

ప్రతిహారీ. దేవ, ఏస దేవస్స చిత్తదస్సణో అనఙ్గఓ దువారదేసే చిట్ఠఇ,

(ఛాయా) దేవ, ఏష దేవస్య చిత్రదర్శనః అనఙ్గకో ద్వారదేశే తిష్ఠతి.

రాజా. ప్రవేశయ.　　　　[నిష్క్రాన్తా ప్రతిహారీ]

తతః ప్రవిశ త్యనఙ్గకః.

అనఙ్గకః. ఆదిట్ఠోమ్హి ఖు భట్టిణా జహా "భద్ద, ఏత్థ ణఅరే జం జం అపూవ్వం అచ్చరిఅం అదీసఇ తం తం తుహ చిత్తకాసళేన మహ దస్సణిజ్జం"తి. తా ణం దస్సఇస్సం. [పరిక్రమ్య] ఏసో భట్టా. [ఉపగమ్య] జేదు భట్టా.

(ఛాయా) ఆదిష్టోఽస్మి ఖలు భర్త్రా యథా, "భద్ర, అత్ర నగరే య ద్య దపూర్వ మాశ్చర్యంచ దృశ్యతే తత్తత్ తవ చిత్రకౌశలేన మమ దర్శనీయ" మితి. త దిదం దర్శయిష్యామి. ఏష భర్తా. జయతు భర్తా.

రాజా. అనఙ్గక, అపీదానీం నిరూపితం కిఞ్చన విస్మయనీయం భవతా ?

అనఙ్గకః. అహ ఇం. (ఛాయా) అథ కిమ్.

[ఇతి పటా దవతార్య చిత్రపటం భూమా నిక్షిపతి]

రాజా. [గృహీత్వా, నివర్ణ్య సహర్షం, విదూషకం ప్రతి] వయస్య, సేయ మత్రభవతీ [నిరూప్య] హన్త చిత్రకారస్య నైపుణ్యం, య దిమాం సా క్షాదివ జ్యోత్స్నామఞ్జరీం పశ్యామి. కిం పున ర్న జానీమః క్వాయ మవలోకితేతి.

విదూషకః. ణం అనఙ్గఓ పుచ్ఛిదవ్వో (ఛాయా) న న్వనఙ్గకః ప్రష్టవ్యః.

రాజా. అనఙ్గక, క్వ పున రవలోకితమిదం భవతా ?

అనఙ్గకః. దేవ, కత్థూరిఆఘరంమి. (ఛాయా) దేవ, కస్తూరికా-గృహే.

విదూషకః. [జనాన్తికమ్] వయస్స, అవి సుమరేసి మఅ వఅణమ్ ?

(ఛాయా) వయస్య, అపి స్మరసి మమ వచనమ్ ?

రాజా. సఖే, కస్తూరికాగృహే నిరూపిత మితి ప్రమోద మనుభవామి. అపి తు స్థానవిపర్యాసదూషిత మితి మాషిలి మివ మే మనః.

విదూషకః. [చిత్రం నిర్వర్ణ్య] సవ్వహా ఈరిసీఓ గత్తసిరీఓ కులవహూజణస్స జోగ్గాఓ.

(ఛాయా) సర్వథా ఈదృశ్యో గాత్రశ్రియః కులవధూజనస్య యోగ్యాః.

రాజా. [మనసా విచార్య] వయస్య, కస్తూరికా మేవ పృచ్ఛావః.

విదూషకః. తా విసజ్జేహి లేహమ్ (ఛాయా) తస్మా ద్విసర్జయ లేఖామ్.

రాజా. [కిమపి విలిఖ్య దర్శయతి]

విదూషకః. [వాచయతి,] "అయి కేతకి, కుతోఽధిగమ స్తవ మాలతీమఞ్జర్యాః" ఇతి

[రాజానంప్రతి] యుత్తం ఏదం. (ఛాయా) యుక్త మేతత్.

రాజా. [అనఙ్గకం ప్రతి] భద్ర, దీయతా మిదం కస్తూరికాయై. అథ తద్వాచిక మపి ప్రతిదీయతామ్. [ఇతి పత్రికాం దదాతి]

అనఙ్గకః. [గృహీత్వా] జం భట్టా అణుగిణ్హాది. (ఛాయా) య ద్భర్తా అనుగృహ్ణాతి. [ఇతి లేఖా మాదాయ నిష్క్రాన్తః]

విదూషకః. [చిత్రం నిర్వర్ణ్య, సశ్లాఘమ్] వయస్స, సిళాహణిజ్జో భవం స్సుక్కిత్తిఉడిదేణ అణురాఅబీఏణ, తా వణ్ణేహి తత్తహోదీఏ గత్తసో భగ్గం.

(ఛాయా) శ్లాఘనీయో భవాన్ సుక్షేత్రపతితేన అనురాగబీజేన తస్మాద్వ
ర్ణయ తత్రభవత్యా గాత్రసౌభాగ్యం.

రాజా. [చిత్రమవలోకయన్]

సమ్పూర్ణైన్దవలీల మానన మిదం స్నిగ్ధప్రవాళోజ్జ్వల
స్తామ్రోఽయ స్త్వధరశ్చ నీలనలినశ్రీమోచనం లోచనమ్ ।
ఈషత్పాణ్డు రుదారదర్పణరుచిః కాన్తః కపోలోఽప్యయం
పాణీ శోణసరోరుహప్రియసఖౌ వప్రాకృతశ్రీః స్తనః ॥ ౨౦ ॥

విదూషకః. వఅస్స, కహిం కహిం వి అవరద్ధో భవమ్ అసరిసోవవణ్ణణేన.

(ఛాయా) వయస్య, కహిఞ్చిత్ కహిఞ్చిత్ అపరాద్ధో భవాన్ అసదృ
శోపవర్ణనేన.

రాజా. [నిరూప్య] యుక్త ముపన్యస్తం వయస్యేన యతః,

ఇన్దోః సన్తత మన్తికక్షయవతః కాన్తాననం కిం సమం
మ్లాయన్తీ కి మితి ప్రవాళపటలీ మాన్యాధర స్యామునా ।
నిశ్శ్వాసనసేవకః క్వ ముకురః క్వాస్యాః కపోలః శుభః
సమ్మ్లాలద్భి రహో ను శోణకమలైః పాణ్యోః కథం సౌహృదమ్ ॥ ౨౧ ॥

విదూషకః. [ఆలేఖ్యస్య ముఖం నిర్వర్ణ్య] వఅస్స, ఇదం దావ పరమబ్భు
దం పేక్ఖ. (ఛాయా) వయస్య, ఇదం తావత్ పరమాద్భుతం పశ్య.

రాజా. నను పశ్యామ్యేవ.

విధత్తే తారళ్యం శఫరయుగళం నైవ సరసీ
ప్రవాళం చ జ్యోత్స్నాచ్ఛురణమధురం నో జలనిధిః ।
తనో త్యావిర్భావం తిమిరనికరో నాపి రజనీ
కలానాథః శ్రీమాన్ జయతి ముకురాభో న చ నభః ॥ ౨౨ ॥

[సుచిరం నిర్వర్ణ్య] అయి మన్నయనచకోరచన్ద్రికే, ప్రసీద ప్రసీద.

విదూషకః. వఅస్స, పసాదేహి తత్తహోదిం.

(ఛాయా) వయస్య, ప్రసాదయ తత్రభవతీమ్.

రాజా. దిష్ట్యా అనుగృహీతోఽస్మి వయస్యేన.

[ఆలేఖ్యాభిముఖం స్థిత్వా] అయి మనోహారిణి,

త్వయి వినిహితచిత్తే వల్లభే ప్రాణకల్పే
మయి కిమితి తటస్థా సో౽హ మత్యన్తదాసః ।
త దుపనయ సమాధిం తాదృశం త్వం కృపాళుః
క్షణ మపి న విళమ్బ్యం దారుణో మీనకేతుః ॥ ౮౩ ॥

విదూషకః సాహు ణిరూవేహి కన్దప్పస్స దుస్సీలత్తణమ్.

(ఛాయా) సాధు నిరూపయ కన్దర్పస్య దుశ్శీలత్వమ్

రాజా. తథాహి, భవత్యాః,

భ్రూవల్లీం పరికల్ప్య కార్ముకలతాం కర్ణద్వయీం మౌర్వికాం
కిం చాపాఙ్గతరఙ్గితాని విశిఖా నాదాయ తై రాత్మభూః ।
మాం నిర్జిత్య వశం నినాయ బత యః కృత్వా వపుః కర్శితం
భూయో ప్యేష శరారుధీ ర్వివలతే జీవాపహారోత్సుకః ॥ ౮౪ ॥

విదూషకః. వఅస్స, పణఅకోవేణ హోదవ్వమ్, తా పుణోవి పసాదేహి.

(ఛాయా) వయస్య, ప్రణయకోపేన భవితవ్యమ్. తత్ పునరపి ప్రసాదయ.

రాజా. ప్రియే, కిమయం జనః పరాఙ్ముఖతాయా భాజనమ్, ప్రసీద ప్రసీద.

విదూషకః. వఅస్స, కరణిజ్జం పత్థేహి. (ఛాయా) కరణీయం ప్రార్థయ.

రాజా తప్తే మే హృది నిక్షిపామ్బుజసఖం పాదారవిన్దం ప్రియే
పాణిం శోణసరోజవిభ్రమ మిమం కణ్ఠే మమాయోజయ ।
ఛిన్నే నున్నశరేణ చిత్తజనుషా చేతశ్చ మయ్యర్పయ
వ్యక్తోన్నిద్రజపావిపాకమధురం బిమ్బాధరం పాయయ ॥ ౮౫ ॥

[ఇతి ప్రణమతి]

విదూషకః. [సరోషమ్] హుం, హోదీఏ దాణిం వి సో ఎవ్వ గవ్వగన్థీ, జం చరణపడిదం వి మహ ప్పిఅవఅస్సం ణ బహుమణ్ణేసి. [క్రోధేన చిత్రపటం భూమౌ ప్రహృత్య, సవిమర్శనమ్] అంహో, దువేణం వి ఉమ్మాదో, తావ గదేణ చిత్తేణ వఅస్సో పముత్థో, అహం వి ఇమస్స సంవాసేణ. వఅస్స, ఉట్ఠేహి ఉట్ఠేహి. మిఅతిణ్హాఏ సలిలబ్భమేణ సఞ్చరన్తస్స విఅ తుసిద హరిణస్స తుహ ముహా ప్పఆసో.

(ఛాయా) హుం, భవత్యా ఇదానీ మపి స ఏవ గర్వగ్రన్థిః, యత్ చరణపతిత మపి మమ ప్రియవయస్యం న బహుమన్యసే. అహో ద్వయో రున్మాదః, తస్యాం

గతేన చిత్తేన వయస్యః ప్రముగ్ధః, అహం చ అముష్య సంవాసేన. వయస్య, ఉత్తిష్ఠ ఉత్తిష్ఠ. మృగతృష్ణికాయాం సలిలభ్రమేణ సఞ్చరత ఇవ తృషితహరిణస్య తవ ముధా ప్రయాసః.

రాజా. [ఉత్థాయ] కి మిదం చిత్రమ్ ?

విదూషకః. అహ ఇం. (ఛాయా) అథ కిమ్.

రాజా. [సలజ్జమ్] సఖే, పశ్యాశ్చర్యమ్.

> సాక్షా దివ ప్రియతమాం పురతో నివిష్టాం
> సంభావయ న్ననిమిషేణ నిరీక్షణేన ।
> తా మన్వభూవ మిహ నివృతి ముచ్ఛ్రితార్తి-
> ర్యా సంభజే దధిగమేన మనోరథస్య ॥ ౮౬ ॥

ప్ర వి శ్య,

అనఙ్గకః. భట్ట, ఏదం తత్తహోదీఏ కత్థూరిఆఏ విణ్ణత్తిపత్తఅం. (ఛాయా) భర్తః, ఏతత్ తత్రభవత్యాః కస్తూరికాయా విజ్ఞప్తిపత్రకమ్. [పత్రికా మర్పయతి.]

రాజా. [గృహీత్వా మనసా వాచయతి.]

> మధుకర మా కురు డోలాం కాలా దవగచ్ఛ వకులమఞ్జర్యాః ।
> సంశ్రయ సంఫుల్లాయాః సమ్పర్కం సముచితః కాలః ॥ ౮౭ ॥

[విదూషకం ప్రతి] సఖే, వాచ్యతాం, అవధార్యతాం చ.

విదూషకః. [మనసా వాచయిత్వా, జనాన్తికమ్] వఅస్స, కుదూహళం వట్టఇ. (ఛాయా) వయస్య, కుతూహలం వర్తతే.

రాజా. కి మవగత ఆశయః శ్లోకస్య ?

విదూషకః. కి మణ్ణం, పవుత్థసముక్కణ్ఠా తత్తహోదీ కాళక్షేవస్స ణారుహదిత్తి. (ఛాయా) కి మన్యత్. ప్రవృద్ధసముత్కణ్ఠా తత్రభవతీ కాలక్షేపస్య నార్హతీతి.

రాజా. [సహర్షాతిశయమ్] వయస్య, కృతకృత్య మివాత్మానం పశ్యామి.

విదూషకః. జఇ అన్తేఉరకళహాదో ముక్కోసి. (ఛాయా) యది అన్తఃపుర కలహా న్ముక్తోసి.

రాజా. [విచిన్త్య కిమపి చిత్రఫలకే విలిఖతి]

విదూషకః [వాచయతి]

స్వకుశలయోగోపనతం ధాత్ర్యాన్యస్తు వశే వివృద్ధయే న్యస్తమ్।
కాలేఽనుభవితు మిచ్ఛన్ కృతపుణ్యాః కో న కల్పతే శ్రేయః ॥ ౨౭ ॥

యుజ్జఇ (ఛాయా) యుజ్యతే.

[నేపథ్యే.]

ఇదో ఇదో దేవి (ఛాయా) ఇత ఇతో దేవీ.

రాజా. [సభయ మాకర్ణ్య] వయస్య, ముక్తావళీద్వితీయా దేవీ తారావళీ ఇత ఏవాఽభివర్తతే.

విదూషకః. లగ్గో భవం అన్తేఉరకలహవాఉరాబన్ధే. మఏ ఉణ దేవీం అణువట్ట న్తేణ స ముక్కో భవిస్సది.

(ఛాయా) లగ్నో భవాన్ అన్తఃపురకలహవాగురాబన్ధే. మయా పున ర్దేవీ మనువర్తమానేన స ముక్తో భవిష్యతి

రాజా. [సవిమర్శమ్, స్వగతమ్] న విశ్వాసనీయోఽయం వటుః, [చిత్రపటం అనఙ్గకహస్తే దత్వా] భద్ర, రక్షణీయ మిదం భవతా.

అనఙ్గకః. జం భట్టా ఆణవేది. (ఛాయా) యద్ భర్తా ఆజ్ఞాపయతి.

[సహర్షం చిత్రపట మాదాయ నిష్క్రాన్తః]

రాజా. వయస్య, రక్షణీయ మిదం రహస్యం భవతా దేవీసకాశాత్.

విదూషకః. అహ ఇం. (ఛాయా) అథ కిమ్.

తతః ప్రవిశతి తారావళీ ముక్తావళీ చ

ముక్తావళీ. దేవి, కిం ఏదం అవిచ్ఛిణ్ణప్పవత్తేహిం బాహసన్దోహేహిం అళక్ఖిదని మ్మణ్ణపప్పదేసంమి మగ్గమ్మి పళిక్ఖణం ఖళిఅగమణా హోసి. అవియ ఈరి సం తుహ అవత్థందరం దట్ఠూణ దేవోవి దుమ్మణా భవిస్సది. తా ణిఅమే హి సోఅవేఅం.

(ఛాయా) దేవి, కి మేతత్, అవిచ్ఛిన్నప్రవృత్తై ర్బాష్పసన్దోహై రలక్షి తనిమ్నోన్నతప్రదేశే మార్గే ప్రతిక్షణం స్ఖలితగమనా భవసి, అపి చ ఈదృశం

తవాఽవస్థాన్తరం దృష్ట్వా దేవోఽపి దుర్మనా భవిష్యతి, తస్మాన్నియమయ శోకావేగమ్.

దేవీ. [చేలాఞ్చలేన నాశ్రూణి ప్రమృజ్య] హంజే ముత్తావలి, పణట్ఠాఏ మహ కణిట్ఠభఇణీఏ కోముదీఏ సోఏణ సంపత్తం మహ జవీఅసీఏ జణణీఏ అవత్థందరం అ సోఊణ కహం ది సోఆవేఓ ణిఅమిఅఇ.

(ఛాయా) హఞ్జే ముక్తావళి, ప్రణష్టాయా మమ కనిష్ఠభగిన్యాః కౌముద్యాః శోకేన సమ్ప్రాప్తం మమ యవీయస్యా జనన్యా అవస్థాన్తర ఞ్చ శ్రుత్వా కథమితి శోకావేగో నియమ్యతే.

ముక్తావళీ. దేవి, ణం అయ్యఉత్తో సోఊణ అత్తణో మాదుళస్స శరదారస్స కణ్ణాం కోముదీం అణ్ణేసిదుం ఘుణాపాఅం పేసఇస్సది. తా కి మత్థం తుహ సోఆవేఓ.

(ఛాయా) దేవి, నన్వార్యపుత్రః శ్రుత్వా ఆత్మనో మాతులస్య శరదారంభస్య కన్యాం కౌముదీ మన్వేష్టుం ఘునాపాయం ప్రేషయిష్యతి. తత్ కి మర్థం తవ శోకావేగః.

దేవీ. హఞ్జే, దంసేహి మే అయ్యఉత్తమ్ (ఛాయా) హఞ్జే, దర్శయ మమ ఆర్యపుత్రమ్.

ముక్తా. ఇదో ఇదో దేవి. (ఛాయా) ఇత ఇతో దేవి. [పరిక్రామతః.]

ముక్తా. దేవి, ఏసో దేవో తుమం ఏవ్వ పడిపాళేది తా ఉవసప్పదు దేవీ.

(ఛాయా) దేవి, ఏష దేవ స్త్వాం ప్రతిపాలయతి. త దుపసర్పతు దేవీ.

దేవీ. [ఉపసృత్య] జేదు అయ్యఉత్తో, (ఛాయా) జయ త్వార్యపుత్రః.

రాజా. [సాదరం] ఇద మాసనమ్

దేవీ [ఉపవిశ్య.] అయ్యఉత్తస్స కిం వి పఆసయిత్తఆ హోమి.

(ఛాయా) ఆర్యపుత్రస్య కి మపి ప్రయాసయితృకా భవామి.

రాజా. దేవి, కః పునః ప్రయాసో భవత్యా నియోగానుష్ఠానే. విస్రబ్ధ మాజ్ఞాపయ.

దేవీ. అయ్యఉత్త, మహ భఇణీఏ [ఇత్యర్ధోక్తే బాష్పకణ్ఠా విరమతి.]

ముక్తా. దేవ, దువ్వారదుఃఖణిరుద్ధహిఅఆ ణ సక్కుణోతి దేవీ విణ్ణవేదుం, తా అహం విణ్ణవేమి.

(ఛాయా) దేవ, దుర్వారదుఃఖనిరుద్ధహృదయా న శక్నోతి దేవీ విజ్ఞాపయితుం. త దహం విజ్ఞాపయామి.

రాజా. అవహితోఽస్మి.

ముక్తా. అత్థి ఖు దేవీఏ కణిట్ఠభఇణీ వచ్చా కోముదీణామ. తాఏ జీమూదరక్ఖస భయేణ పణట్ఠాఏ అణ్ణేసణం కరణిజ్జం ది.

(ఛాయా) అస్తి ఖలు దేవ్యాః కనిష్ఠభగినీ వత్సా కౌముదీనామ. తస్యా జీమూతరాక్షసభయేన ప్రణష్టాయా అన్వేషణం కరణీయ మితి.

రాజా. న న్వేత దాకర్ణ్య ప్రేషిత ఏవ ఘనాపాయః. త దల మశ్రుమోక్షేణ.

ముక్తా. [సహర్షమ్] సమస్ససదు సమస్ససదు దేవీ. పేసిదో ఖు సో ఘణావాఓ, జో కోముదీం గత్తూణ ఆయమిస్సది.

(ఛాయా) సమాశ్వసితు సమాశ్వసితు దేవీ. ప్రేషితః ఖలు స ఘనాపాయః, యః కౌముదీం గృహీత్వా ఆగమిష్యతి.

దేవీ. [అశ్రూణి ప్రమృజ్య] ఉజ్జీవిదంహి పేసిదఘణావాయేణ అయ్యఉత్తేణ.

(ఛాయా) ఉజ్జీవితాఽస్మి ప్రేషితఘనాపాయేన ఆర్యపుత్రేణ.

రాజా. అహం చ త్యక్తశోకయా దేవ్యా.

విదూ. జఇ ఏసా బుబుక్ఖా ణివట్టిస్సది తహిం ఏసో వి బంహణో.

(ఛాయా) య ద్యేషా బుభుక్షా నివర్తిష్యతే, తర్హి ఏషోఽపి బ్రాహ్మణః.

ముక్తా. [సస్మితమ్] సిలాహణిజ్జో ఖు అయ్యస్స ఉదరింభరిత్తణవిసేసో.

(ఛాయా) శ్లాఘనీయః ఖ ల్వార్యస్య ఉదరింభరిత్వవిశేషః.

విదూ. [సరోషమ్] హుం దాసీఏఉత్తి, మహ కుళక్కమేణ సంపత్తస్స ఉదరంభరిత్తణస్స ణిందణం కరేసి. వఅస్స, ఏసా దాసీఏఉత్తి ఏవ్వ తుహ పిఅవఅస్సా హోదు. ణాహం తుహ వఅస్సో. తం చ రహస్సం తహిం ఎవ్వ ణిక్షివ.

(ఛాయా) హుం దాస్యాఃపుత్రి, మమ కులక్రమేణ సంప్రాప్తస్య ఉదరింభరిత్వస్య నిన్దనం కరోషి. వయస్య, ఏషైవ దాస్యాఃపుత్రీ తవ ప్రియవయస్యా భవతు. నాహం తవ వయస్యః. తచ్చ రహస్యం తస్యా మేవ నిక్షిప.

రాజా. [స్వగతమ్] అహో మూర్ఖతా విప్రవటోః.

దేవీ. అయ్యఉత్త, కీరిసం రహస్సం? (ఛాయా) ఆర్యపుత్ర, కీదృశం రహస్యమ్?

రాజా. [సభయం, స్వగతమ్] కథం ప్రతిపత్స్యే. [ప్రకాశమ్] దేవి, కిం బాలిశస్య వచనం పరమార్థం మన్యమానా పృచ్ఛసి ?

విదూషకః [సభయమ్] అంహో అవరద్ధం మఏ వయస్సస్స, జం మహ దద్ధ ముహాదో రహస్సం ది ణిగ్గఏమ్.

(ఛాయా) అహో అపరాద్ధం మయా వయస్యస్య, య న్మమ దగ్ధముఖాత్ రహస్య మితి నిర్గతమ్.

[నేపథ్యే వైతాళికః.]

సుఖాయ భవతు మాధ్యందినీ సన్ధ్యా దేవస్య, య దిదానీం.

విష్వ గ్దేదీప్యమానై ర్దివి గగనమణేః రుగ్రుజాలై ర్విజీయ న్తే
వామాత్యాః సౌధజాలా న్యపసరణధియా సవణీత శ్చాదయన్తి।
అత్యుగ్ర స్యాతప స్యాసహన ఇవ మరు న్మన్దమన్దం ప్రవాతి
ప్రత్యాఖ్యాతేవ లోకైః ప్రవిశతి జడతా పాథసా మ ప్యధస్తాత్ ॥౪౯॥

రాజా. [సమన్తతో విభావ్య] నూన ముజ్జృంభిత ఏవ దివసస్య తరుణిమ ప్రభావః తథాహి,

మాస్పృణ్యాం పరిహీయతే సుమనసాం మాకానానాః కోకిలా
మన్దంమన్ద మనుద్రవన్తి డయితాఙ్ క్లాన్తా మిళిన్దాఙ్గనాః।
చక్రాజ్గో గరుదాతపత్రకలయా కాన్తా మవ త్యాతపా
దర్కీ శ్చాయ ముదిత్వరేణ మహసా మధ్యేనభః క్రీడతి ॥ ౫౦ ॥

దేవి, ఉత్తిష్ఠతు భవతీ. సర్వే వయం సదన మేవ ప్రవిశామః [సర్వే ఉత్తిష్ఠన్తి]

రాజా. కః కోఽత్ర భోః?

ప్ర వి శ్య,

ప్రతిహారీ. ఇదో ఇదో దేవో దేవీ య. (ఛాయా) ఇత ఇతో దేవో దేవీ చ.

రాజా. దేవి, నూన మిదానీం.

సోఢీశైః కిల చన్దనై ర్మృగదృశ స్తాపం త్యజన్తి క్షణం
ధారాగార ముపాసతే నృపతయః పారావతాసేవితమ్।
కారాగారనివేశితై స్తు పురుషై ర్ఘోరాంరావ దాలిఙ్గ్యతే
నీరాహారతయా నయన్తి త దిమాం వేలాం త్రిలోకీజనాః ॥ ౫౧ ॥

దేవీ అహ ఇం. (ఛాయా) అథ కిమ్.

రాజా. [పరిక్రామన్, స్వగతమ్.]

చలత్ స్నిగ్ధాపాఙ్గం త్వరితవలితగ్రీవ మనయా
యదాఽభూవం దృష్ట శ్చకితమృగశాబప్రియదృశా ।
త దధ్యారూఢం మే స్మృతిపథ మవేలం మదయతి
స్మరో న్మైష స్త్రీవ స్తదపి వినయః ప్రహ్వాయతి మామ్ ॥ ౬౨ ॥

[నిష్క్రాన్తాః సర్వే.]

ఇతి

ప్రథమోఽఙ్కః.

ద్వితీయోఽఙ్కః.

తతః ప్రవిశతః కుసుమాపచయ మభినయన్త్యౌ చేట్యౌ.

ఏకా. హలా కుముదిణి, కహం తహారక్ఖిజణపరివ్వుదె కుసుమాయరుజ్జాణె ప యాసమంజరీదుదీఆ తత్తహోదీ జుణ్హామంజరీ సుప్పవేసా సంవుత్తా?

(ఛాయా) సఖి కుముదిని, కథం తథారక్షిజనపరివృతే కుసుమాకరోద్యానే ప్రకాశమఞ్జరీద్వితీయా తత్రభవతీ జ్యోత్స్నామఞ్జరీ సుప్రవేశా సంవృత్తా?

అపరా. హలా ఉప్పలిణి, కిం ణ జాణాసి జావ దేవీఏ తారావలీఏ కమలాఅరు జ్జాణే జలకీలామహూసవో పవట్టిస్సది త్తి ణిమన్తిదా అయ్యా కత్థూరిఆ. దావ అయ్యాఏ కత్థూరిఆఏ పత్థిదా భట్టిణీ.

(ఛాయా) హలా ఉత్పలిని, కిం న జానాసి యావత్ దేవ్యా స్తారావల్యాః కమలాకరోద్యానే జలక్రీడామహోత్సవః ప్రవర్తిష్యత ఇతి నిమన్త్రితా ఆర్యా కస్తూరికా, తావ దార్యయా కస్తూరికయా ప్రార్థితా దేవీ.

ఉత్పలినీ. కహం విఅ? (ఛాయా) కథ మివ?

కుముదినీ. "దేవి, జావ కమలాఅరుజ్జాణే జలకీలా భవిస్సది దావ ణచ్చపరిఅఅ సుస్సన్తాఏ సపరివారాఏ మహ వచ్ఛాఏ జుణ్హామంజరీఏ కమలాఅరుప వణపేరంతభూసణే కుసుమాఅరుజ్జాణే విస్సమత్థం ణివాసో అణుగ్గహీ దవ్వో." త్తి.

(ఛాయా) "దేవి, యావత్ కమలాకరోద్యానే జలక్రీడా భవిష్యతి, తా వత్ నృత్తపరిచయసుశ్రాన్తాయాః సపరివారాయా మమ వత్సాయా జ్యోత్స్నా

మఞ్జర్యాః కమలాకరోపవనపర్యన్తభూషణే కుసుమాకరోద్యానే విశ్రమార్థం నివాసోఽనుగ్రహీతవ్య” ఇతి.

ఉత్పలినీ. తదోతదో. (ఛాయా) తత స్తతః.

కుముదినీ. తదో కత్థూరిఆఏ గోరవేణ తహ త్తి అణుగ్గహీదం దేవీఏ. (ఛాయా)
తతః కస్తూరికాయా గౌరవేణ తథే త్యనుగృహీతం దేవ్యా.

ఉత్పలినీ. హోదు, కీరిసో దాణీం తాఏ విస్సమో?
(ఛాయా) భవతు, కీదృశ ఇదానీం తస్యా విశ్రమః?

కుముదినీ. సహి, భట్టిణో చిత్తదంసణేన అణంగవీణ భట్టిణో ఉక్కంఠావిణో దణం తి జుణ్హామఞ్జరీఏ పడిచ్ఛందఅం సాక్ఖరం అయ్యాఏ కత్థూరిఆఏ దంసిదం. తాఏ వి పఆసమంజరీహత్థే సమప్పిదం; తా మణ్ణేమి అత్తణో పడిచ్ఛందఅం సాక్ఖరం దట్ఠూణ ఉవలద్ధవల్లహప్పచ్చయా తేణ ఏవ్వ ఉక్కంఠావిణోదణం కరేది త్తి.

(ఛాయా) సఖి, భర్తు శ్చిత్రదర్శనేన అనఙ్గకేన భర్తు రుత్కంఠావినోదన మితి జ్యోత్స్నామఞ్జర్యాః ప్రతిచ్ఛన్దకం సాక్షరం ఆర్యాయై కస్తూరికాయై దర్శితం; తయా చ ప్రకాశమఞ్జరీహస్తే సమర్పితమ్. త న్మన్యే ఆత్మనః ప్రతిచ్ఛన్దకం సాక్షరం దృష్ట్వా ఉపలబ్ధవల్లభప్రత్యయా తేనై వోత్కంఠావినోదనం కరోతీతి.

ఉత్పలినీ. సహి, కుసుమాఅరుజ్జాణే విస్సమస్స కీరిసం పఓఅణం పెక్ఖది అయ్యా కత్థూరిఆ?
(ఛాయా) సఖి కుసుమాకరోద్యానే విశ్రమస్య కీదృశం ప్రయోజనం పశ్యత్యార్యా కస్తూరికా?

కుముదినీ. సహి, కిం అణ్ణం. భవణుజ్జాణస్స ఉవట్ఠిదత్తణేణ భట్టా కహం వి లక్ఖిస్సది. తదో అణ్ణోణ్ణదంసణం హోదు త్తి. తా ఏహి దూసహవేదణా ఖు తత్తహోదీ జుణ్హామంజరీ, పజ్జత్తాఈ అ కుసుమాఇ. తహిం సమప్పఇస్సావో.

(ఛాయా) సఖి, కి మన్యత్, భవనోద్యాన స్యోపస్థితత్వేన భర్తా కథంచిత్ లక్ష్యేత. తదా అన్యోన్యదర్శనం భవ త్వితి. త దేహి, దుస్సహవేదనా ఖలు తత్రభవతీ జ్యోత్స్నామఞ్జరీ. పర్యాప్తాని చ కుసుమాని. తత్ర సమర్పయిష్యావః.

ఉత్పలినీ. తహ. (ఛాయా) తథా. [పరిక్రమ్య నిష్క్రాన్తే]

ప్ర వే శ కః.

తతః ప్రవిశ త్యుత్కణ్ఠితో రాజా.

రాజా. వశీకృతజగత్త్రయం వదనబిమ్బ మేణీదృశో
వివర్ధితమనోభవం వలన మక్షినీలాబ్జయోః।
కృశీకృతకులాచలం కుచయుగం చ కాన్త్యోజ్జ్వలం
తను శ్చ నవయౌవనా తరళయన్తి మే మానసమ్॥ ౧॥

సవర్ణనా, అభిలాషఫుల్లనయనామ్బుజోచ్ఛల
న్మధురావలోకవిధురాకృతే ర్మమ।
అరుణాధరాధరసుధా మృతే గతి
ర్విష మేవ నూన మసమేషుబాధయా॥ ౨॥

[విమృశ్య] కథం దుర్లభ మభిలషామి. అథవా ఇదం తావదభ్యర్థయే.

యద్దర్శనే స్తిమితవిస్మిత మేవ చక్షు
ర్నిష్పన్ద మఙ్గ మతనో న్మనసో రతి ర్మే।
పశ్యేయ మద్య తదనూనసుధాంశులీలం
భూయోఽపి యౌవనతరఙ్గదనఙ్గ మాస్యమ్॥ ౩॥

[సస్మరణమ్] కథం ప్రియతమాప్రవృత్తయే ప్రేషిత శ్చిరాయతి వయస్యః.

తతః ప్రవిశతి విదూషకః.

విదూషకః. [సహర్షమ్] దిట్ఠిఏ ఇమం పిఓదన్తం పిఅవఅస్సస్స నివేదఇస్సం. [పరిక్రమ్య శిరఃస్ఖలితం రూపయిత్వా, ససమ్భ్రమమ్] అంహో కో ణు ఖు ఏసో పళంబిదసాహో అవిణీదరుక్ఖో మహ ఉణ్ణీసంమి పరిక్ఖళఇ. [ఊర్ధ్వమవలోక్య] అయం ఖు దుట్ఠో మక్కడో మహ ఉణ్ణీసం అసచ్ఛనేణ పరిచళీఅ పుణో వి రుక్ఖం అహిరూఢో, [సరోషమ్] రే రే దువ్వినీద వాణరాహమ, మహ రాఅపరిగ్గహస్స దువ్విణఅం ఆఅరేసి, చిట్ఠ చిట్ఠ. తుమం దాణిం లఉడేణ పహరిస్సం. [అవనతశిరాః సన్ లగుడగ్రహణం నాటయన్ సోద్వేగమ్] హద్ధి హద్ధి మహ ఉణ్ణీసం బళాదో గత్తూణ గదో ఏవ్వ దుట్ఠమక్కడో. [ఊర్ధ్వ మవలోక్య, సానునయమ్] రే మక్కడ మహ ఉణ్ణీసం జఇ దాఇస్ససి తహిం ణ తుమం లఉడేణ పహరిస్సం. [పదస్ఖలిత మభినీయ విలోక్య చ సహర్షమ్] అంహో మహ అణ్ణా, జాఏ భయేణ అయం వాణరో వి ఉణ్ణీసం దిణ్ణవందో. [ఉష్ణీషం గృహీత్వా

సభయమ్] హద్ధి హద్ధి, ఎత్థ కోవి కిణ్హసప్పో ఉణ్హీసంతరావలంబీ చిట్ఠఇ. [సావేగం భూమౌ పాతయిత్వా నిర్వర్ణ్య] అంహో ణ ఖు ఏసో కిణ్హసప్పో, కిం యుణ నలీనీపత్తసంపుడిఆ. [గృహీత్వా గ్రంథిభేదం నాటయిత్వా] కహం అక్ఖరాఇ. [మనసా వాచయిత్వా సవిమర్శనమ్] ణూణం తత్తహోదీఏ జొణ్హామంజరీఏ పిఅవఅస్సస్స సమప్పిదాఏ లేహాఏ హోదవ్వం [విచిన్త్య] హుం దాస్యాఉత్తీఏ పఆసమంజరీఏ వంచణా, జాఏ ఉణ్హీసందరప్పవేసిదం లేహం అజాణిఅ మఏ సంభంతం. [ఉష్ణీషం శిరసి కృత్వా] హోదు, వయస్సం పెక్ఖామి. [పరిక్రమ్య] జేదు వఅస్సో.

(ఛాయా) దిష్ట్యా ఇమం ప్రియోదన్తం ప్రియవయస్యస్య నివేదయిష్యామి. అహో కో ను ఖ ల్వేష ప్రలంబితశాఖోఽవినీతవృక్షో మమ ఉష్ణీషే పరిస్ఖలతి, అయం ఖలు దుష్టో మర్కటో మదుష్ణీష మసాధ్వసేన పరిచాల్య పున రపి వృక్ష మధిరూఢః. రే రే దుర్వినీత వానరాధమ, మమ రాజపరిగ్రహస్య దుర్వినయ మాచరసి, తిష్ఠ తిష్ఠ, త్వా మిదానీం లగుడేన ప్రహరిష్యామి. హా ధిక్, హా ధిక్, మమోష్ణీషం బలా ద్గృహీత్వా గత ఏవ దుష్టమర్కటః. రే మర్కట, మమోష్ణీషం యది దాస్యసి, తర్హి న త్వాం లగుడేన ప్రహరిష్యామి. అహో మమాజ్ఞా. యస్యా భయేనాఽయం వానరోఽప్యుష్ణీషం దత్తవాన్. హా ధిక్, హా ధిక్, అత్ర కోఽపి కృష్ణసర్పః ఉష్ణీషాంతరావలంబీ తిష్ఠతి. అహో న ఖ ల్వేష కృష్ణసర్పః, కిం పున ర్నళినీపత్రసమ్పుటికా. కథ మక్షరాణి. నూనం తత్రభవత్యా జ్యోత్స్నామంజర్యా ప్రియవయస్యస్య సమర్పితయా మదనలేఖయా భవితవ్యమ్. హుం దాస్యాఃపుత్ర్యాః ప్రకాశమంజర్యా వఞ్చనా, యయా ఉష్ణీషాన్తరప్రవేశితాం లేఖా మజ్ఞాత్వా మయా సంభ్రాన్తమ్. భవతు, వయస్యం పశ్యామి. జయతు వయస్యః.

రాజా. సఖే, ఇహోపవిశ్యతామ్,

విదూషకః. [ఉపవిశ్య] వఅస్స, అవి సుఖాయంది భవణుజ్జాణపేరంతసణ్ణివేసా? (ఛాయా) అపి సుఖాయన్తే భవనోద్యానపర్యన్తసన్నివేశాః?

రాజా. [విహస్య] సఖే, కి మేత దపి నామ సంభవతి? య దిదానీ మనేకశరారుభి ర్మృగప ద నుష్ఠీయమానానాం హింసాసన్తతీనా మాస్పదీభూతోఽస్మి. తథాహి,

చన్ద్ర స్తత్వత ఏవ వర్షతి ఘనా నఙ్గారభఙ్గోచ్ఛ్రయాన్
వాతా శ్చోద్భటకాలకూటగరలజ్వాలాముచో దాక్షిణాః ।
హుంకారం రచయ త్యయం పికయువా సత్రాస ముత్ప్రాసయన్
కిం చాభ్యస్యతి పఞ్చబాణహతకః కాన్తా న్తలీలాగమమ్ ॥ ౪ ॥

విదూ. వఅస్స, మా దావ భఅవందం మంమహం ఉవాలంభస్స, జం ఏసో అణుయూలపరిణామో తుహ సంవుత్తో.

(ఛాయా) వయస్య, మా తావత్ భగవన్తం మన్మథ ముపాలభస్వ, యదేషః అనుకూలపరిణామ స్తవ సంవృత్తః.

రాజా. కథ మివ?

విదూ. ణం పెక్ఖ. (ఛాయా) ఏనాం పశ్య. [లేఖా మర్పయతి]

రాజా. [నివర్ణ్య, పరవశతాం నిరూప్య] సఖే, త్వ మేవ వాచయ, మమ తు.

సఙ్కల్పః సుతనో స్తనోతి జడతాం చిత్తస్య గాత్రం బత
స్తమ్భం యాతి దృశా వనారతగలద్బాష్పప్రసారాకులే ।
స్వేదామ్భఃకణదూషితాక్షరచయః పాణి శ్చ లోలాఙ్గులిః
కా శక్తి ర్దయితాస్వహస్తలిఖితాం లేఖా మపి ప్రేక్షితుమ్ ॥ ౫ ॥

విదూ. [గృహీత్వా వాచయతి.]

గరళాయందు సమీరా భసలా కుసలం ణ జప్పందు ।
జాణామి కారణం ణో జం పడియూలం కుణఇ జీవో ॥ ౬ ॥

ఛాయా)

గరళాయన్తాం సమీరా భ్రమరాః కుశలం న జల్పన్తు ।
జానామి కారణం నో యత్ప్రతికూలం కరోతి జీవః ॥ ౬ ॥

రాజా. [విమృశ్య] వయస్య, కి మవగత ఆశయః శ్లోకస్య ?

విదూ. కిం అణ్ణం పోరవసాణం. తుజ్ఝ పచ్చాసాణుబద్ధం జీవిదం ణ సక్కుణోమి విసజ్జిదుం ది.

(ఛాయా) కి మన్యత్ సర్యవసానమ్, తవ ప్రత్యాశానుబద్ధం జీవితం న శక్నోమి విసర్జయితు మితి.

రాజా. [సహర్షోత్సుక్యమ్] సఖే, కథ మేతాదృశానా మపి భాగధేయానాం భాజన మాత్మానం నాభినన్దామి, మమ హి, సంప్రతి,

లిప్తః కిలాయ మతిశీతపటీరసారైః
సిక్తః కిలాపి మధుదుగ్ధపయఃప్రవాహైః ।
స్పృష్టః సుధాకరకరైరివ సాహితీభిః
శ్లిష్టః పరాం భజతి నిర్వృతిమన్తరాత్మా ॥ ౭ ॥

కింపునః, సరసశిరీషపుష్పకులకోమలగాత్రపుషా
బిసకుసుమానులేపకలనాసహనత్వజుషా ।
అహహ దశామిమామనుభవన్త్యబలా వపుషా
వితరతి మే ముదం విసుఖతాం చ వివేకముషా ॥ ౮ ॥

విదూ. వఅస్స, కిం ఏత్థ అచ్చరిఅం జం ణిద్దగ్ధమహారుక్ఖే దావాణలే ణోమాలిఆ తమ్మఇ త్తి

(ఛాయా) వయస్య, కిమత్రాశ్చర్యం, యన్నిర్దగ్ధమహావృక్షే దావానలే నవమాలికా తామ్యతీతి.

రాజా. తథాపి సాంప్రతమేవ ప్రియతమాసాక్షాత్కారేణ సపుణ్యమాత్మానం పశ్యామి.

విదూ. తా ఉట్ఠేహి, దంసఇస్సం. (ఛాయా) తదుత్తిష్ఠ దర్శయిష్యామి.

రాజా. అపి నామ విదితం కం దేశమలఙ్కరోతి కల్యాణీతి?

విదూ. [కర్ణే] ఏవమేవమ్.

నేపథ్యే వైతాలికౌ.

సుఖాయ భవతు నిదాఘసమారమ్భో దేవస్య, య దిదానీం.

ప్రోద్యత్పాటలమఞ్జరీమధుఝరీమాధుర్యమాధుర్యకాః
ఫుల్లామోదకనత్కపీతనవనస్వారస్యపారస్పృశః ।
కుప్యత్కఞ్జశరాసకోష్ణపరుషశ్వాసావహాసోద్యతాః
కాన్తానాం శ్రమవారివారణకృతశ్లాఘా నిదాఘానిలాః ॥ ౯ ॥

ప్రథమః. సంప్రతి హి,

సంభేదే స్తనయోర్జగజ్జడిమభిః స్థానం కృతం మధ్యమాం
సంభోగేన చ విప్రలమ్భసరసే సాయుజ్యమావిష్కృతమ్ ।
మాకన్దేషు మధుప్రపావిరహిషు వ్యాలీనకణ్ఠస్వరాః
పాన్థోపప్లవపాతకాదివ బత భ్రామ్యన్తి పుంస్కోకిలాః ॥ ౯ ॥

ద్వితీయః. ప్రస్వేదో గణ్డపాళ్యాః ప్రణయకలహయో రేక ఏవ ప్రకారః
శయ్యాగేహోపరాగ స్సతత మవిజహజ్జాలమార్గోపవేశః।
విశ్రామః కఞ్చుళీనాం విలసిత మధికం చన్దనానాంచ యస్మిన్
ప్రస్తావో భూషణానాం పరిణమతు విభో వాసరోఽయం ముదే వః॥౧౦॥

ప్ర వి శ్య.

ముక్తావళీ. జేదు దేవో. (ఛాయా) జయతు దేవః.

రాజా. అయి ముక్తావళి, అపి కుశలం దేవ్యాః?

ముక్తా. అహ ఇం. (ఛాయా) అథ కిమ్. దేవస్స కుసళాణుయోఅపువ్వం దేవీ విణ్ణవేది.

(ఛాయా) దేవస్య కుశలానుయోగపూర్వకం దేవీ విజ్ఞాపయతి.

విదూ. [జనాన్తికమ్] సంపత్తో దాణిం తుహ పచ్చూహో.

(ఛాయా) సంప్రాప్త ఇదానీం తవ ప్రత్యూహః.

రాజా [సాదరమ్] కి మాజ్ఞాపయతి దేవీ?

ముక్తా. “కమళాఅరుజ్జాణముత్తావదారవావీఏ జళకీళామహూసవో సమ్భవిస్సది. స సవిహట్ఠిదమణిమణ్డవం అళంకుణన్తేణ అయ్యవుత్తేణ అణుగ్గహీదవ్వో” త్తి.

(ఛాయా) “కమలాకరోద్యానముక్తావతారవాప్యాం జలక్రీడామహోత్సవః సంభవిష్యతి. స సవిధస్థితమణిమణ్టప మలంకుర్వతా ఆర్యపుత్రేణాఽనుగృహీతవ్య” ఇతి.

రాజా. ముక్తావళి, మద్వచనాత్ విజ్ఞాపనీయా దేవీ. అనుగృహీతో స్మ్యహ మత్రభవత్యేతి.

ముక్తా. జం దేవో అణుగిణ్హాది. (ఛాయా) య ద్దేవోఽనుగృహ్ణాతి.

[నిష్క్రాన్తా.]

రాజా. వయస్య, క్వ గమిష్యావః? సముపస్థిత మేకత్ర శ్రేయః. అనువర్తనీయాఽన్యత్ర దేవీ.

విదూ. తాణం అవిరోహేణ మహాణసప్పవేసో ఏవ్వ మహ రోఅఇ. (ఛాయా) తయో రవిరోధేన మహానసప్రవేశ ఏవ మహ్యం రోచతే.

రాజా. వయస్య, కిం బ్రవీమి.

పురతః ప్రతిబింబితేవ సా పరమోత్కణ్ఠితమానసస్య మే ।
అనురాగమయై రభీశుభి ర్గణను సఙ్కర్షతి నిర్దయం మనః ॥ ౧౧ ॥

విదూ. వఅస్స, జావ దేవీఏ సలిలకీళామహూసవో ణోవక్కమీఅది దావ తత్తహోదీ జోణ్హామంజరీ విలోఅణిజ్జా.

(ఛాయా) వయస్య, యావ ద్దేవ్యా సలిలక్రీడామహోత్సవో నోపక్రమ్యతే తావ త్తత్రభవతీ జ్యోత్స్నామఞ్జరీ విలోకనీయా.

రాజా [ఉత్థాయ] తత్ సందర్శయ కుసుమాకరోద్యానసరణిం

విదూ. ఇదో ఇదో భవం. (ఛాయా) ఇత ఇతో భవాన్. [ఉభౌ పరిక్రామతః]

విదూ. ఇదం కుసుమాఅరుజ్జాణం. (ఛాయా) ఇదం కుసుమాకరోద్యానమ్.

రాజా. [అవలోక్య] వయస్య, పశ్య విదళితకమలముకుళగళితకిఞ్జల్కస్తబ్ధభూతాయాః సన్తతపరిభ్రమదుద్ధతరమధురసభరముదితమధుకరనికరపరస్పరవిరుతముఖరీకృతకుసుమాకరోద్యానాయాః మణిదీర్ఘికాయాః దళితనవనీలమణిత్విషి నళినీదళే శరచ్చన్ద్రచన్ద్రికాధవళతరగరుతం విలోకితచఞ్చూపుటఘటితమృణాళపరిచర్వణాపరమోత్సుకసహచరీనికురుమ్బమ్ రాజహంసమ్.
[సస్పృహమ్] అయం హి,

చఞ్చూత్పత్రపుటతాడితపుణ్డరీక
చఞ్చూపుటేన పరిగృహ్య సరోమృణాళమ్।
ఆలాపినీ మనుచరీ మనుమోదమానః
సూతే ఫలం నయనయో ర్మమ రాజహంసః ॥ ౧౨ ॥

విదూ. ఇదో ఇదో భవం. (ఛాయా) ఇత ఇతో భవాన్.

రాజా. తథా. [పరిక్రామతి]

నేపథ్యే.

సహి తదో. (ఛాయా) సఖి తతః.

రాజా. [శ్రుతి మభినీయ]

ప్రీణయతి హన్త కర్ణౌ దీనః కిం నామ శారికాలాపః।
అథవా, అనువదతి హన్త సమ్యగ్వచనసుధాం పీతపూర్విణీకాం తన్వ్యాః ॥ ౧౩ ॥

విదూ. [పార్శ్వే మవలోకయన్] వఅస్స, కిం ణ పెక్ఖసి?

(ఛాయా) వయస్య, కిం న పశ్యసి?

రాజా. [నిరూప్య, సహర్షమ్] కథం న పశ్యామి,

నవసరసిజపత్రై ర్నిర్మితం శీతశీతై
స్తరుణవకుళమాలే చన్దనై శ్చానులిప్తమ్ ।
సరసబిసవిభూషా సాన్ద్రకర్పూరలేపా
శయన మధిశయానా దృశ్యతే సైవ కాన్తా ॥ ౧౩ ॥

విదూ. తా సఫలే విలోఅణే కరేహి. (ఛాయా) తస్మాత్ సఫలే విలోచనే కురు.

రాజా. సహర్షా,

నేత్రానన్దం సూతే బాలా
విద్యున్మాలా విశ్రాన్తేవ।

విదూ. [సంస్కృత మాశ్రిత్య]

కష్టం చిత్తే దత్తే దీనా
బాధావిష్టా చేతోజస్య ॥ ౧౪ ॥

రాజా. వయస్య, బలీయసీ మేవా౽స్యాః స్మరవ్యథా ముపలక్షయామి. తథాహి.

నిశ్వాసా స్పరిపీయ సారభవశాత్ క్లాన్తిం గతాః షట్పదాః
స్పృష్టాభి ర్బిసవల్లిభి ర్మధులిహాం స్పష్టీకృతా ధోరణీ ।
న్యస్తోశీర మురోజ పద్మయుగళం కస్తూరికాలిప్తవద్
వ్యస్తానాం కుసుమస్రజాం ప్రతతిభిః శస్తా నిదాఘస్థితిః ॥ ౧౫ ॥

విదూ. వఅస్స, కింవి ఉప్పేక్ఖామి, తం దావ ణిరూవేహి.

(ఛాయా) వయస్య, కిమ ప్యుత్ప్రేక్షామి, త త్తావ న్నిరూపయ.

రాజా. న న్విత్థో నిరూప్యతే,

ముష్టిగ్రాహ్య మదోవలగ్న మపి తత్తాదృక్ స్తనోజ్జృమ్భణం
రుద్ధో౽పి శ్రుతివేలయా వరతనో రక్ష్ణో స్తథా ద్రాఘిమా।
పూర్ణేన్ వక్త్రసుధాకరే౽ప్యపచయః కేశాన్ధకారద్యుతే
స్తస్మాన్యే కుసుమాయుధస్య భువనే తత్తాదృశం వైభవమ్ ॥ ౧౬ ॥

విదూ. అంహో మహారాయస్స అబ్భాహకోసళం. వయస్స, దాణిం వి మహ కోవి అబ్భాహో, తం జఇ తుమం పడిపాదేసి తా విఅడ్ఢసేహరో భవం.

(ఛాయా) అహో మహారాజ స్యాభ్యూహకౌశలమ్ వయస్య, ఇదానీ మపి మమ కో౽ప్యభ్యూహః. తం యది త్వం ప్రతిపాదయసి తదా విదగ్ధశేఖరో భవాన్.

రాజా. సూక్ష్మో మధ్యః స్తనశిఖరిణోః సంవిభాగ్యః ప్రకమ్పో
నోత్సార్యన్తే చికురముదిరా భూరిభిః శ్వాసవాతైః ।
ఉచ్చైః స్తాపే స్మరదినకరే వర్ధతే బాష్పపూర
శ్చైతః పీఠే చలతి సతతం చిత్తజః స్త్వైష పీఠః ॥ ౧౭ ॥

విదూ. పచ్చాదేసో దాణిం విఅడ్ఢాణం. ఏహి ఇమస్సిం మాహవీమణ్డవే ఆసణప
రిగ్గహం కరీఅ చక్ఖూ వినోదేహి.

(ఛాయా) ప్రత్యాదేశ ఇదానీం విదగ్ధానామ్. ఏహి అముష్మిన్ మాధవీ
మణ్డపే ఆసనపరిగ్రహం కృత్వా చక్షుషీ వినోదయ.

రాజా. తథా. [పరిక్రమ్య ఉభా వుపవిష్టౌ]

తతః ప్రవిశతి యథానిర్దిష్టావస్థా నాయికా సఖీ చ.

సఖీ. సహి తదో తేణ అణంగవీణ అయ్యాఏ కత్థూరియాఏ ఎవ్వం కహి
దం. (ఛాయా) సఖి, తత స్తేనాఽనఙ్గకే నార్యాయై కస్తూరికాయై ఏ
వం కథితమ్

రాజా. [సాదర మాకర్ణయతి.]

నాయికా. కహం విఅ ? (ఛాయా) కథ మివ ?

సఖీ. సో ఖు మహారాఓ జుణ్హామంజరీగదేణ మాణసేణ ణిహుదపప్ఫురిమళాయన్త
ముద్ధసిణిద్ధంగో, పరిక్ఖీణసిరీ వి పహాదచన్దో విఅ ణఅణాణన్దణో. దీహణీసా
సపరంపరాతరళిఅబింబఫలారుణదంసపడమణోహరం ఉణ్హకిరణపరితప్పన్త
మరుత్థళపుండరీఅవిబ్భమం అచ్ఛిణ్ణణఅణుప్పలపరిస్సందబాహకణిఆమో
త్తిఅవిలసిఅం ణిద్దాచ్ఛేదసంరజ్జన్తఘుణ్ణన్తణఅణజాఅళం విమ్హఅత్థిమిఅపణ్డరం
ముద్ధముహపుండరీఅం ఉవ్వహన్తో, పరిపణ్డుకుళ్లసిఅగణ్డమణ్డళదిణ్ణపాణిపళ్ల
వో, పచ్చాసాపాసబన్ధేణ విఅ ణిహుదణిహుదసరీరజట్ఠీ మఏ దేవో పచ్చ
క్ఖిదో త్తి. అవిఅ ప్పిఅసహి.

(ఛాయా) స ఖలు మహారాజో జ్యోత్స్నామఞ్జరీగతేన మానసేన నిభృత
ప్రమ్లాయన్ముగ్ధస్నిగ్ధాఙ్గః, పరిక్షీణశ్రీరపి ప్రభాతచన్ద్ర ఇవ నయనానన్దనో, దీర్ఘ
నిశ్వాసపరంపరాతరళితబింబఫలారుణదన్తపటమనోహరం ఉష్ణకిరణపరితప్తమరు
స్థలపుణ్డరీకవిభ్రమం అచ్ఛిన్ననయనోత్పలపరిస్యన్దిబాష్పకణికామౌక్తికవిలసితం ని
ద్రాచ్ఛేదసంరజ్యద్ఘూర్ణమాననయనయుగళం విస్మయస్తిమితపాణ్డురం ముగ్ధముఖపు

ణ్డరీక ముద్వహన్, పరిపాణ్డురోల్లసితగణ్డమణ్డలద త్తపాణిపల్లవః, ప్రత్యాశాపాశ బద్ధైకే సిథి ... శకీ యష్టి మనయా దేవః ప్రతీక్షిత ఇతి. అపి చ ప్రియస ఖి [...]

> ... ఘపితవ్యాదయాః సోఢు మపటుః
> సఖీ స్మారంస్మారం పున రపి సజీవః స భవతి ।
> అపి స్పర్శంస్పర్శం మలయజరజ స్తాప మయతే
> ... యస్యాశ్వాసేపి వ్రజతి న వినోదం క్వచి దపి ॥ ౧౯ ॥

రాజా. [సహర్షమ్] ఖే సాధు నిరూపితం మదవస్థావేదినా అనఙ్గకేన, తతో ఽప్యనయా ప్రకాశమఙ్గర్యా.

నాయికా. [సహర్ష మాత్మగతమ్] అంహో చరిదత్థిమ్హి, జం మం ఉద్దిసీఅ ఎవ్వం పయుద్ధో మహారాఓ. [ప్రకాశమ్] సహి, సవ్వహా దారుణంహి సంవుత్తా (ఛాయా) అహో చరితార్థాస్మి, య న్మా ముద్దిశ్య ఏవం ప్రముగ్ధో మహారాజః సఖి సర్వథా దారుణాస్మి సంవృత్తా.

సఖీ. కహం విఅ ? (ఛాయా) కథ మివ ?

నాయికా. జం మం ఉద్దిసీఅ పడిపణ్ణవేఅణో మహారాఓ. (ఛాయా) య న్మా ము ద్దిశ్య ప్రతిపన్నవేదనో మహారాజః.

సఖీ. [విహస్య] కహం దిఅత్తణో సోభగ్గం అ త్తణా ఏవ్వ ప్పసంససి? (ఛాయా) కథ మితి ఆత నః సౌభాగ్య మాత్మనైవ ప్రశంససి?

నాయికా. [సలజ్జ స్వగతమ్] అంహో అవహాసిదంహి (ఛాయా) అహో అవహాసితాస్మి [లజ్జాం నాటయతి]

రాజా. [సస్నేహమ్] వయస్య,

> ఆకర్ణ్య కేళిసఖ్యా వచన మిదం వ్రీళముకుళితాపాఙ్గీ ।
> ముగస్మితేన ముగ్ధా మదయతి నమ్రేణ వదనకమలేన ॥ ౨౦ ॥

నాయికా. ... ణహి ణహి, కిం యుణ మహ దావ మందభాఇణీఏ జం హో ... తం ... . తస్స మహాభా... స్స హోదు త్తి (ఛాయా) న ... కిం పున ... తావ న్దభాగిన్యా య ద్భవతి త ద్భ వతు. ... స్య మహా ... గస్య భవ త్వితి.

రాజా. [సానురాగమ్] అయి స్నిగ్ధే,

సఞ్జాతపక్ష్మపాతం సాంసరుచిరాక్షి వక్ష్యేతవివేకమ్।
ముఞ్చసి చే త్త్వ మపాఙ్గం కిం చాన్య త్కౌశల మస్తి భువనేషు ॥ ౨౧ ॥

నాయికా. అహవా, సహి, సవ్వం ఏదం తుహ సమస్సాసణం మణ్ణే. (ఛాయా) అథవా, సఖి, సర్వ మేత త్తవ సమాశ్వాసనం మన్యే.

సఖీ [సాసూయమ్] హోదు అవిస్సాససీలే, ఇమం దావ పెక్ఖ కస్స పుణ సమస్సాసణం ది.

(ఛాయా) భవతు అవిశ్వాసశీలే, ఇమం తావ త్పశ్య కస్య పునః సమాశ్వాసన మితి [ఇతి సోత్తరీయాన్తరితం చిత్రపటం దర్శయతి]

నాయికా. [నిర్వర్ణ్య] సహి, ఇమస్స మహ పడిచ్ఛన్దఆస్స కీరిసం పఓఅణం కహిదవన్తో అణఙ్గఓ?

(ఛాయా) సఖి, అముష్య మమ ప్రతిచ్ఛన్దకస్య కీదృశం ప్రయోజనం కథితవా ననఙ్గకః?

సఖీ. జం తుహ వల్లహకహాఏ. (ఛాయా) య త్తవ వల్లభకథాయాః.

నాయికా. [సహర్ష మాత్మగతమ్] అంహో మహ ఈరిసాఇ భాఅహేయాఇ [పున ర్నిరూప్య] కహం ఎత్థ ణవాఇ అక్ఖరాఇ. [స్వకుశలేత్యాది వాచయిత్వా] సహి, కస్స పుణ సహత్థలిహిదాఇ?

(ఛాయా) అహో మ మేదృశాని భాగధేయాని. కథ మత్ర నవా న్యక్షరాణి. సఖి, కస్య పునః స్వహస్తలిఖితాని ?

సఖీ. జో తుహ వల్లహో. (ఛాయా) య స్తవ వల్లభః.

నాయికా. [సవ్రీడమ్] మహాభాఅ, మన్దభాఇణీం మం ఉద్దిసిఅ కిం జుత్తం ఏదం?

(ఛాయా) మహాభాగ, మన్దభాగినీం మా ముద్దిశ్య కిం యుక్త మేతత్?

రాజా. సరలే, యుక్త మే వైతత్ పశ్య.

నిమృష్టపత్రలేఖం నిర్గతగళముగ్ధనిస్వనం సుముఖి।
కర్ణాన్తలోలకేశం కః కృతపుణ్య స్తవాననం ద్రష్టుం ॥ ౨౨ ॥

నాయికా. సహి, కహం ణామ ఈరిసాఇ భగ్గాఇ? దుల్లహో ఖు మహాభాఓ.

(ఛాయా) సఖి, కథం నా మేదృశాని భాగ్యాని? దుర్లభః ఖలు మహాభాగః.

రాజా. [సౌత్సుక్యమ్.]

కిం దులఁాభ స్తవాఽహం కువలయదళమృద్వి కోకిలావాణి।
మన్దేతరానురాగం మయి యది మసురోక్షి మేలితం నయనమ్ ॥ ౨౩ ॥

నాయికా. సహీ, కదా ణు ఖు ఏసో అఖండసముజ్జంభియవేఅణో మఅణహుదా
సణో ణివ్వావీఅది?

(ఛాయా) సఖి, కదా ను ఖ ల్వేష అఖణ్డసముజ్జృమ్భితవేదనో మదనహు
తాశనో నిర్వాప్యతే?

రాజా. నిర్ధూతసర్వరోగం నిరతిశయానన్ద మస్నుతే హృదయమ్।
అనురాగపేశలాయా అమృతరసస్యన్దిభి ర్వచనైః ॥ ౨౪ ॥

సఖీ. సహీ, విప్పఓఆదారుణో ఖు కుసుమాయుహో?

(ఛాయా) సఖి, విప్రయోగదారుణః ఖలు కుసుమాయుధః?

నాయికా. అవి అ జస్స కిళ ముహపుణ్డరీఏణ అత్తణో కిత్తీ ఓహరిదా తస్సిం
పణయిణిత్తి కోవాదో విఅ భయవం చందోవి దహణకీళాం ముంచఇ.

(ఛాయా) అపి చ యస్య కిల ముఖపుణ్డరీకే నాత్మనః కీర్తి రపహృతా,
తస్మిన్ ప్రణయినీతి కోపా దివ భగవాం శ్చన్ద్రోఽపి దహనకీలాన్ ముఞ్చతి.

రాజా. [సకరుణమ్]

ఆబద్ధమౌక్తికశ్రీ రనియత ముదితేన ఘర్మసలిలేన।
వదనేన్దు రుత్పలాక్ష్యా మదయతి హృదయం చ కమ్పయతి ॥ ౨౫ ॥

సఖీ. [నిశ్వస్య] సహీ, విరహిణీజణదూసహో ఖు మిఅంగో?

(ఛాయా) విరహిణీజనదుస్సహః ఖలు మృగాఙ్కః?

నాయికా. [సంస్కృత మాశ్రిత్య] అపి చ ప్రియసఖి,

హరిమణిరుచా ముష్టిముష్టిప్రకారవిచక్షణా
సఖి మధుకరీమాలా జాలాయతే మమ బన్ధనే।
క్రకచవ దతిక్రూరాకారై ర్వనప్రియకూజితై
రుపచితమనోబాధో వ్యాధాయతే చ మనోభవః ॥ ౨౬ ॥

రాజా. నిన్దితసుధావలేపం నిరతిశయప్రణయసారరమణీయమ్।
కరుణ మిదం తరళాక్ష్యా స్త్వరయతి చేతః సఖే వచనమ్ ॥ ౨౭ ॥

సఖీ. [నిశ్వస్య] సహీ, జస్స ణామమెత్తం సుణిఅ పడిక్ఖణపడిక్ఖీణసరీరా ౫ర
ళాయన్దచన్దణగిరిపవణా దవహుదవహోయన్దపుణ్ణచందా అసమ్భావిఆసఖీ

అణమండనకోసళా పచ్చాదిట్ఠరమణిజ్జవత్థుసంభావణా తుమం సంవుత్తా. తస్స జేవ్వ అజ్జ సవిసేసదంసణేణ ఈరిసీ హోసి త్తి కిం ఎత్థ భణిదవ్వం.

(ఛాయా) సఖి, యస్య నామమాత్రం శ్రుత్వా ప్రతిక్షణపరిక్షీణశరీరా కర శాయితచన్దనగిరిపవనా దవహుతవహాయితపూర్ణచన్ద్రా అసంభావితసఖీజనవర్ణన కౌశలా ప్రత్యాదిష్టరమణీయవస్తుసంభావనా త్వం సంవృత్తా. తస్యైవాద్య సవి శేషదర్శనేన ఈదృశీ భవసీతి కి మత్ర భణితవ్యమ్.

విదూ. వఅస్స, కిం సుమరేసి జం మఏ ఆచక్ఖిదం. జహా “తేల్లోక్కమణోహరాఇ తుహ రూవజోవణసోభగ్గాఇ సోఊణ తత్తహోదీఏ తుమం హిఅఅం పావిదో” త్తి. (ఛాయా) వయస్య. కిం స్మరసి యన్మయాఖ్యాతం, యథా,—“త్రైలోక్యమనోహరాణి తవ రూపయౌవనసౌభాగ్యాని శ్రుత్వా తత్రభవత్యా త్వం హృదయం ప్రాపిత” ఇతి.

రాజా. సర్వథా స్మరామి.

సఖీ. అహ కహం వి ధేరం ఓలంబిఅ ఇమేహిం చన్దణద్దవేహిం తాళవున్తపవణేహిం విణోదేహి అత్తాణం.

(ఛాయా) అథ కథ మపి ధైర్య మవలమ్బ్య ఏభి శ్చన్దనద్రవై స్తాళవృన్తపవనై ర్వినోదయాత్మానమ్.

[చన్దనద్రవ మురోజయో రనులిప్య నళినీదళేన వీజయతి]

నాయికా. [సజ్వరాతిశయం రూపయన్తీ సావేగమ్, సంస్కృత మాశ్రిత్య] సఖి,

మలయజరజో మాలిమ్పేహ స్ఫులిఙ్గతి సఖ్యలమ్
వ్యజనపవనైః జ్వాలజాలాః స్రజన్తి తనౌ హి తే।
మలయమరుతః కా వా వార్తా మదార్తివినోదనే
కలయతి మనఃక్షోభం క్షేమం కుతః శశలాఞ్ఛనే ॥ ౨౮ ॥

రాజా. సుతను, కిం న జానాసి, నేదిష్ఠ ఏవ హి తవ వల్లభః.

తవ దర్శనేన చక్షుః శ్రవణ మథాకర్ణనేన సూక్తీనామ్।
ప్రణయేన చాన్తరఙ్గం ప్రమదీకుర్వన్నిహాస్మి బహుభాగ్యః ॥ ౨౯ ॥

నాయికా. సహి, ణిక్కారుణో ఎవ్వ సో జణో, జం మం ఈరిసావత్థం ణ రక్ఖఇ.
(ఛాయా) సఖి, నిష్కారుణ ఏవ స జనః, యన్మా మీదృశావస్థాం న రక్షతి.

సఖీ. [సరోషమ్] అయి ముద్ధే, పరస్సమాణభిణ్ణే, సో ఖు మహాభాఓ తుఏ రక్ఖణిఓ, తహా హి.

> పరిపండుగండఫళఓ పహాదచన్దప్పఆరముహకమలో।
> కన్దప్పదప్పవివసో తమ్మఇ తరుణో దివాణత్తం ॥ ౩౦ ॥

(ఛాయా) అయి ముగ్ధే, పరశ్రమానభిజ్ఞే, స ఖలు మహాభాగః త్వయా రక్షణీయః. తథా హి,

> పరిపాణ్డుగణ్డఫలకః ప్రభాతచన్ద్రప్రకారముఖకమలః
> కన్దర్పదర్పవివశ స్తామ్యతి తరుణో దివానక్తమ్॥

రాజా. సఖి, కథ మేవం కఠినహృదయాసి.

> యుక్తం కి మమ్బుజాక్షీ మియతా వచనేన కథయ ఖేదయితుమ్।
> న హి శిరసి ధార్యమాణా నవమల్లీ కరనిపీడనం సహతే ॥ ౩౧ ॥

నాయికా. సహి, కిం కరిస్సం, ఓహరిదం మహ హిఅఅం వల్లహేణ కహంసమహ సులహో భవిస్సది. కదా వా మహ మాణసం ణివ్వుదం భవిస్సది. దూరే చిట్ఠఇ పాణోసహీ. సణ్ణద్ధో పాణావహారే కుసుమాయుహో, కిం కరిస్సం.

(ఛాయా) సఖి, కిం కరిష్యామి, అపహృతం మే హృదయం వల్లభేన. కథం సమే సులభో భవిష్యతి? కదా వా మే మానసం నిర్వృతం భవిష్యతి? దూరే తిష్ఠతి ప్రాణౌషధిః. సన్నద్ధః ప్రాణాపహారే కుసుమాయుధః. కిం కరిష్యామి.

[అశ్రూణి ప్రవర్తయతి]

రాజా. [సకరుణమ్]

> మలినయతి మానసం మే మేదుర మాస్రామ్బుభి ర్ముఖం తన్వ్యాః।
> హిమవారభిః పరీతం హా బత హేమన్తచన్ద్రబిమ్బ మివ ॥ ౩౨ ॥

సఖీ. సహి, కిం వి కథఇస్సం జఇ బహుమణ్ణేసి.

(ఛాయా) సఖి కి మపి కథయిష్యామి యది బహుమన్యసే.

నాయికా. [అశ్రూణి ప్రమృజ్య] సహి విస్సద్ధం భణ.

(ఛాయా) సఖి, విస్రబ్ధం భణ.

సఖీ. అజ్జ ఎవ్వ తం వళ్ళహం కేణ వి ఓదేసేణ ఎత్థ ఆణిఅ మణోరహో పూరిదవ్వోత్తి (ఛాయా) అద్యైవ తం వల్లభం కేనా ప్యపదేశేన అత్రానీయ మనోరథః పూరయితవ్య ఇతి.

రాజా. సాధు, సఖి, సమ్యగేవ మన్త్రితం భవత్యా. యతః,

పరిగతనవఘర్మతోయబిన్దు
ప్రసభనిషేధపరాపవర్తితభ్రు।
ముకులితనయనం ముఖం తరుణ్యా
ముహు రధునైవ పిపాసతే మనో మే ॥ ౩౩ ॥

నాయికా. అమ్హారిసజణవిరుద్ధం సాహసం కరీఅది త్తి జం సచ్చం ణ సక్కుణోమి. తహ వి (ఛాయా) అస్మాదృశజనవిరుద్ధం సాహసం క్రియత ఇతి యత్సత్యం న శక్నోమి తథాపి. [సంస్కృత మాశ్రిత్య.]

జ్వలతి హృదయం భూయో భూయో విముహ్యతి చేతనా
ప్రసరతి సదా రోగ స్త్రీణాం హినస్తి హి మన్మథః।
క్షణ మపి సహే నైవావస్థాం కి మద్య బహూక్తిభిః
సహచరి, స వా మృత్యు ర్వా మే విమోచయతు వ్యథాం ॥ ౩౪ ॥

రాజా. సఖే, సంశయచ్ఛేదినీ వాణీ.

విదూ. తా ఉట్ఠేహి, దంసేహి అత్తాణం. (ఛాయా) తస్మా దుత్తిష్ఠ, దర్శయాత్మానమ్.

రాజా. [ఉత్థాయ ససమ్భ్రమ ముపసర్పన్]

చిరా దాకాఙ్క్షం స్తే సుతను చరణామ్భోరుహపరి
గ్రహం సన్తప్తో యః స్మరదవపరీతై రవయవైః। *
అపి స్వాన్తవ్యాధిం యదుపగమనా ద్వేత్సి గళితం
స ఏష ప్రాప్తోఽహం సఫలయ సరోజాక్షి మదనమ్ ॥ ౩౫ ॥

ఉభే. [దృష్ట్వా సహర్షసమ్భ్రమ ముత్తిష్ఠతః.]

రాజా. [సాదరమ్] అల మల మావేగేన.

నళినసుకుమార మఙ్గం నార్హతి నితరా మనఙ్గశరతప్తమ్।
సన్త్యజ్య పల్లవమయం శయనం శాతోదరి స్థాతుమ్ ॥ ౩౬ ॥

నాయికా. [సహర్ష మాత్మగతమ్] అంహో ఉవట్ఠిదమణోరహమ్హి సంవుత్తా. (ఛాయా) అహో ఉపస్థితమనోరథాఽస్మి సంవృత్తా.

[రాజానం సవ్రీడానురాగం పశ్యతి.]

రాజా. [సానన్దమ్.] హన్త అతర్కితోపనతదర్శనానన్దితహృదయా సేయ మిదానీమ్. తథా హి,

మఞ్జుస్మేరమనోహరం మృదులసన్మన్దాత్తు మావిభ్రమ
త్ప్రేమాన్దోలితపక్ష్మసమ్భ్రమచలద్గణ్డోల్లసత్కుణ్డలమ్ ।
స్వేదాపూరవిమృష్టపత్రరచనం శృఙ్గారసఙ్గోజ్జ్వలం
పశ్యన్త్యా హరిణీదృశో విజయతే పద్మాభిరామం ముఖమ్ ॥ ౩౭ ॥

సఖీ. [ఉపసృత్య] సాఅదం దేవస్స. (ఛాయా) స్వాగతం దేవస్య.

రాజా. [సాదరమ్] భవత్యోః ప్రేమానుయోగేన.

సఖీ. తేణ ఇమస్సిం రసాలరుక్ఖస్స సిసిరత్థలే ఆసణం అలంకరీఅదు అణుగ్గహీదు సవఅస్సో దేవో.

(ఛాయా) తేన అస్మిన్ రసాలవృక్షస్య శిశిరస్థలే ఆసన మలఙ్క్రియతా మనుగృహ్ణాతు సవయస్యో దేవః.

రాజా. [ఉపవిశ్య] నను భవతీభ్యా మప్యలఙ్కరణీయోఽయం దేశః.

సఖీ. సహి, ఉపవిసమ్హ, (ఛాయా) సఖి, ఉపవిశావః.

[నాయికా లజ్జావనతముఖీ తిష్ఠతి]

రాజా. [నాయికాం ప్రతి]

హీనస్తి మధ్యం తవ హే తలోదరి
ప్రవేపథుః కామ మురోజయో రయమ్ ।
అథవా, కియచ్చిరం సక్ష్మి చ కతుం ముద్యతా
నుదువహం శ్రోణిభరోపకర్శితమ్ ॥ ౩౮ ॥

[నాయికా ఉపవిశతి]

సఖీ. [దీర్ఘం నిశ్వస్య] మహాభాఅ, పచ్చక్ఖిదో ఎవ్వ పిఅసహీఏ ఏసో దసావిసేసో. తహా వి సహీసిణేహో మం పుణో వి తువరేది.

(ఛాయా) మహాభాగ, ప్రత్యక్షిత ఏవ ప్రియసఖ్యాః ఏష దశావిశేషః. తథాపి సఖీస్నేహో మాం పున రపి త్వరయతి

రాజా. సఖి ప్రకాశమఞ్జరి, ప్రసాదభూమి రయం జనః.

సఖీ. ఏసా జో పిఅసహీ జస్సిం దిఅహే తుహ వల్లహా జాదా, తదా ప్పహుది.

వరిళ్ళం రిళ్ళణ్ణాం దహాఇ దహణా మన్దపవణా
ఖవక్షారో హారో గరళసరిసో చన్దణరసో ।
సహీవగ్గో వక్షో సిసిరసదణం సప్పవవణం
పళావో సళ్ళావో పకిదిపరుసా కావి ఖు దసా ॥ ౩౯ ॥

(ఛాయా) ఏషా నః ప్రియసఖీ యస్మిన్దివసే తవ వల్లభా జాతా, తదా ప్రభృతి.

వక్త్రం మ్లాన్ దధాతి దహనా మన్దపవనాః
క్షతక్షారో హారో గరళసదృశ శ్చన్దనరసః।
సఖీవర్గో వ్యాకులి శ్శిశిరసజనం సంజ్వరదశనం
ప్రలాప స్సల్లాపః ప్రకృతిపరుషా కాపి ఖలు దశా॥

విదూషకః అయే పఆసమఞ్జరి, తుహ సహీ ఎవ్వ దూసహావత్థా సంవుత్తా.
(ఛాయా) అయే ప్రకాశమఞ్జరి, తవ సఖ్యేవ దుస్సహావస్థా సంవృత్తా.

సఖీ. [సలజ్జస్మితం] ణహి ణహి దేవో వి. కిం ఉణ పచ్చక్ఖన్తి విణ్ణత్తం.
(ఛాయా) నహి నహి. దేవో పి. కిం పునః ప్రత్యక్ష మితి విజ్ఞప్తమ్.

రాజా. [దీర్ఘం నిశ్వస్య] కి మిహ బహుధా వక్తవ్యం.

ఆరభ్య దర్శనదినా దస్యా స్సంరభ్య మే మనో మదనః।
హర్తుం మహత్తరం ప్రాణా నవ్యవసాయం భజ న్నాస్తే ॥ ౪౦॥

సఖీ. మహాభాఅ, దాణిం అత్తణో భాఆహేఅం అత్తసమప్పణేన చరిదత్థం కరే హి. (ఛాయా) ఇదానీ మాత్మనో భాగధేయ మాత్మసమర్పణేన చరితార్థం కురు.

రాజా. [సహర్షం] ఏతే వయ మత్రభవత్యాఽనుగృహీతాః స్మః. [ఉత్థాయ, స్వగతమ్] అయ మిదానీమ్.

ఉద్బుద్ధముగ్ధవలయక్వణితాభిరామ
ముల్లోలపాణికమలం చపలాయతాక్ష్యాః।
ఉద్దామబింబ మివ బింబిత మాననేఽస్యా
బింబాధరం పరినిపీయ భవామి భూమాత్యై ॥ ౪౧ ॥

[ఇతి నాయికా మభిపతతి.]

నాయికా. [సోద్వేగమ్] అహో సాహసం పిఅసహీఏ, జాఏ ఇమస్సిం కజ్జే పవట్టిదో ఏసో జణో.

(ఛాయా) అహో సాహసం ప్రియసఖ్యాః యయా అముష్మి న్కార్యే ప్రవర్తిత ఏష జనః. [ఇతి గన్తు మిచ్ఛతి.]

రాజా [నివార్య]

రమ్భోరు ముఞ్చ భీతిం రమణ మిమం రమయ పాణిదానేన ।
చిరకశితం మయూరం ప్రావృడ్వేళేవ జలదేన ॥ ౪౨ ॥

[ఇతి తస్యాః పాణిం గృహ్ణాతి.]

నాయికా. [ఉద్వేగం నాటయతి]

సఖీ. [సంస్కృత మాశ్రిత్య]

చక్షుఃప్రీతి స్తదను మనసోఽనన్యభావ శ్శరీర
గ్లాని స్తమ్భ స్తదను వపుష స్తానవం పాణ్డిమా చ ।
యస్యైవ త్వద్వ్యవసితధియః ప్రాదురాస న్పురస్తా
త్స త్వాం లబ్ధ్వా జయతు సుభగే చక్షుషీ నన్దతాం నః ॥ ౪౩ ॥

నాయికా. [సఖీం ప్రతి] అహ్మో అణయ్యాకజ్జే మం పవట్టేసి. ణాహం పభవేమి.
[రాజానం ప్రతి] ముఞ్చదు మం మహారాఓ

(ఛాయా) అహో అనార్యకార్యే మాం ప్రవర్తయసి. నాహం ప్రభవామి.
ముఞ్చతు మాం మహారాజః.

రాజా. [సోపాలమ్భమ్] అయి పరవ్యసనానభిజ్ఞే, కి మేతావతా హీయతే,

సుధాకరమరీచయః సుతను దేహదాహక్షమాః
శ్రవఃక్రకచదారుణస్వననవప్రియం కాననమ్ ।
పటీరగిరిమారుతః ప్రళయకాలసంవేదనః
తనోషి న యది ప్రియం న చిర మస్తి జీవక్రమః ॥ ౪౪ ॥

సఖీ. సహి, ఉవట్ఠిదేసు మణోరహేసు మా ప్పదీవం కరేహి, దుళ్లహో ఖు
అహిరూవో అణురత్తో అ జణో,

(ఛాయా) సఖి, ఉపస్థితేషు మనోరథేషు మా ప్రతీపం కురు. దులభః
ఖలు అభిరూపోఽనురక్త శ్చ జనః.

నాయికా [సస్మితముఖీ తిష్ఠతి]

రాజా. [స్వగతం] సాధు ప్రకాశమఞ్జరి సాధు

సఖీ. [రాజాన మవలోక్య] దేవ, ఇమిణా తుహ కణ్ఠాభరణేణ అణుగణ్హాదు
ణం మహారాఓ (ఛాయా) దేవ, అనేన తవ కణ్ఠాభరణేన అనుగృహ్ణాత్వే
నాం మహారాజః

రాజా. తథా. [ముక్తాహారం స్వకణ్ఠా దున్ముచ్య నాయికాకణ్ఠ మలఙ్కరోతి.]

సఖీ. [సహర్షమ్] వఆస్స, కిదత్థా మహ పిఅసహీ. (ఛాయా) వయస్య, కృతార్థా మే ప్రియసఖీ.

నేపథ్యే.

భో భో పురవారవృద్ధసీమంతిజనాః శృణ్వన్తు ఏషా దేవీ తారావళీ ఆజ్ఞాపయతి, యథా—"సత్వర మవతరన్తు సర్వాః శ్చ కమలాకరోద్యాన" ఇతి.

[సర్వేః ససంభ్రమ మాకర్ణయన్తి]

సహసా ప్రవిశ్య.

కుముదినీ. జుణ్హామఞ్జరి, తువర తువర, జావ కమలాఅరుజ్జాణం సపరిఅణా దేవీ ణ ప్పవిస్సది దావ తుఏ పుఢమం ఎవ్వ పవిష్టవ్వో సో దేసో త్తి తత్తహోదీ కత్థూరిఆ భణాది.

(ఛాయా) జ్యోత్స్నామఞ్జరి, త్వర త్వర, యావ త్కమలాకరోద్యానం సపరిజనా దేవీ న ప్రవిశతి తావత్ త్వయా ప్రథమ మేవ ప్రవేష్టవ్య స్స దేశ ఇతి తత్రభవతీ కస్తూరికా భణతి.

సఖీ. కహం ఉపట్ఠిదో సలిలవిహారమహూసవో?

(ఛాయా) కథ ముపస్థిత స్సలిలవిహారమహోత్సవః?

నాయికా. [సవిషాద మాత్మగతమ్] హద్ధి హద్ధి, మన్దపుణ్ణమ్హి సంవుత్తా.

(ఛాయా) హాధిక్, హాధిక్, మన్దపుణ్యాస్మి సంవృత్తా.

రాజా. [సవిషాదమాత్మగతమ్] హన్త ప్రత్యూహాయన్తి శ్రేయాంసి, [ప్రకాశమ్] సఖి, స్మరణీయోఽయ మవసరేషు.

సఖీ. [విదూషకస్య కర్ణే] ఏవ్వం విఅ (ఛాయా) ఏవ మివ.

విదూషకః. సాహు, సాహు సాహేహి, సొత్థి హోదీఏ. (ఛాయా) సాధు, సాధు సాధయ, స్వస్తి భవత్యై.

సఖీ. [నాయికాం ప్రతి] సహి గచ్ఛహ్మ. (ఛాయా) సఖి గచ్ఛావః

నాయికా [రాజాన మవలోకయన్తీ దుఃఖదుఃఖేన సపరిజనా శనైర్నిష్క్రాన్తా.]

రాజా. [సవిషాదం నిశ్వస్య] క్వేదానీం గమిష్యామి మన్దభాగ్యః. [పురోఽవలోక్య] భవతు ప్రియాపరిభుక్తము క్తలతామణ్టపే ముహూర్తం స్థాస్యామి. అథవా న స్థాస్యామి.

ఉద్యానం దహనావలీఢ మివ మే దుర్లక్ష్య మాలక్ష్యతే
ద్రష్టవ్యాం లవలీగృహా శ్చ మనసో వైధుర్య మాపుష్యతి।
బాలోఽయం బకుళ శ్చ బద్ధముకుళో బాధాయ సఙ్కల్పతే
కిం కల్పేత మనస్సుఖాయ దయితావస్థానహీనే వనే॥ ౪౫॥

ప్రవిశ్య,

చేటీ. జేదు భట్టా, ఏసా ఉవక్కన్దజలకీలామహూసవా దేవీ విణ్ణవేది జహ "తు రిఅం ముక్కామణ్డవగవక్ఖత్థళం అళఙ్కరేదు అయ్యఉత్తో" త్తి

(ఛాయా) జయతుభర్తా, ఏషా ఉపక్రాన్తజలక్రీడామహోత్సవా దేవీ విజ్ఞాపయతి, యథా "త్వరితం ముక్తామణ్టపగవాక్షస్థల మలఙ్కరోతు ఆర్యపుత్ర" ఇతి.

రాజా. ఇదం గమ్యతే సఖే ఉత్తిష్ఠ, [సర్వే ఉత్తిష్ఠన్తి.]

చేటీ. ఇదో ఇదో భట్టా. (ఛాయా) ఇత ఇతో భర్తా. [సర్వే పరిక్రామన్తి.]

ఏసో ముక్కామణ్డవో (ఛాయా) ఏష ముక్తామణ్టపః.

[ఉభౌ ఆరోహణం నాటయతః.]

విదూషకః. ఇదం గవక్ఖత్థళం. (ఛాయా) ఇదం గవాక్షస్థలం,

రాజా. [సకౌతుక మాలోక్య]

వేణీబన్ధై ర్విప్రకీర్ణప్రసూనై
వేగోద్ధూతవ్యస్తవక్షోజవస్త్రైః।
శ్రోణీభారై క్రాన్త మేవోత్పతన్త్య
స్తీరా న్నీరే పశ్య మజ్జన్తి నార్యః॥ ౪౬॥

[నిష్క్రాన్తా స్సర్వే.]

ఇతి

ద్వితీయోఽఙ్కః.

తృతీయోఽఙ్కః.

తతః ప్రవిశత్యాకాశయానేనాఽన్ధకారః.

అన్ధకారః. ఆదిష్టోఽస్మి నిఖిలజలదమణ్డలసార్వభౌమేన సౌదామినీరమణేన దివ్యచక్షుషా మహారాజజీమూతేన, యథా—"సఖే అన్ధకార, సోమరాజరాజధాన్యాం జ్యోత్స్నావత్యాం నివసతి తిరోహితం కిమపి కన్యారత్నం తదపహారాయ యావదుపసంభృతబలై రస్మాభి రావ్రియతే సా రాజధానీ, తావదేనాముపరుధ్య కలహం నిష్పాదయ" ఇతి. [వేగమభినీయ]
అహో మమోత్పతనసంరమ్భః. తథాహి,

విచలతి మమ సన్ధ్యో వేగవద్భిః సమీరై
వియ దివ విధుతానాం వారిదానాం ఘటాభిః ।
ప్రకటదశనకోటిప్రస్ఫురన్త్యా చ భాసా
ప్రవహతి కిల తిర్యగ్జ్యోతిర్ఝరో నిజరాణామ్ ॥ ౧ ॥

[ఆకర్ణ్య] హన్త కథమేకోత్పాతేన ప్రాప్తా సోమరాజధానీయం జ్యోత్స్నావతీ, య దిదానీం.

అచ్ఛిన్దన్ నిభృతముదిత్వరవ్యథానాం
నిశ్శేషం రతిరభసం రథాఙ్గయూనామ్।
సౌధాన్తర్భ్రమణవశా దుపేతమిత్రో
మధ్యేఖం విచరతి సాన్ధ్యశఙ్ఖనాదః ॥ ౨ ॥

[ప్రత్యగవలోక్య, సహర్షమ్] దిష్ట్యా పరిక్షీణశ్చ దివసః. అద్య హి,

అస్తం యాతి దివాకరః సహ బృహచ్చక్రాఙ్గనాసారత్రైః
సాకం కోకనదై ర్నిమీలతి గతిః కమలినీనాం వాసరః।
రజ్యన్తీ పరిదృశ్యతే హరి దియం రామామనోభిః సమం
ప్రాదుర్భావ ముపైతి మారవిశిఖైః ప్రేక్షాపిధానం తమః ॥ ౩ ॥

[నిరూప్య]

అసౌ సన్ధ్యారాగే వ్యన్ధకారప్రసక్తి
జపాపుష్పే వ్యక్తా చఞ్చరీకావళీవ ।
పరం వర్ణోత్కర్షం కిరణదూపా వ్యనక్తి
స్ఫురద్ధాతుస్థల్యా మిన్ద్రనీలప్రభేవ ॥ ౪ ॥

క్రమేణ

నభస్తాపిఞ్ఛశ్రీర్నవకిసలయవ్యూహవిభవ
స్తమిస్రాపాన్థాయాః శ్రమభరగళత్కేశనివహః।
హరిద్రావామాక్షీణాం ప్రియవిరహజన్మా మలినిమా
తమఃస్తోమః సమ్ప్రత్యవనివనితాయా మృగమదః ॥ ౫ ॥

యద్ధత్తే త్రైలోక్యచక్షుస్త్రిపురరిపుగళాభాం ధృతస్నిగ్ధభావః
వ్యోమ్నః క్షీరామ్బురాశేస్తట మతిపతతో నిస్సరన్నిర్ఝరశ్రీః।
ఘూకఘూత్కారభీతివ్యథితపరభృదుద్వేగవేగాభియోగః
స్వైరిణ్యుద్ఘాతకల్యప్రసరణసుహృదావిర్భవత్యన్ధకారః ॥ ౬ ॥

[ఊర్ధ్వం నక్షత్రాణ్యవలోక్య]

రభసవిఘటితానాం ప్రోషదిక్కేరళీనాం
రతిసమణక్రాగానోః కిన్వమీ విస్ఫులిఙ్గాః।
సరభసరతిఖిన్నస్విన్నగీర్వాణకాన్తా
శ్రమజలకణికావా గగనతః సమ్ప్రకీర్ణాః ॥ ౭ ॥

అవతీర్య నగరీం యథానియోగ మనుతిష్ఠామి.

[అవతరన్నవలోక్య సవిస్మయమ్] అహో సుషమాతిశయ స్తరుణతమఃకదమ్బకచ్ఛురితాయాః జ్యోత్స్నావత్యాః. ఇహ హి

ప్రాసాదేషు పరిస్ఫురన్మణిప్రసాదితాత్మకుడ్యై-
రాభోగైః పరభాగ మేతి పరితః పర్యస్తనద్ధం తమః।

[అవతరణమభినీయ] కథ మవతీర్ణ ఏవాహం అభ్యర్ణభువం మహాపథస్య. [సవితర్కమ్]

సౌరభ్యై రనుమీయతే సునిభృతః స్వైరాఙ్గనానిర్గమః
ప్రాసాదః సురతార్భటీం వివృణుతే పారావతామ్రేడితైః ॥ ౮ ॥

[నిష్క్రాన్తః.]

శుద్ధవిష్కమ్భః.

నే ప థ్యే.

మల్లివల్లిమిళణకళణాలోలువో చూఅరుక్ఖో
కజ్జే తస్సిం కుణఇ కుదుఅం కోవి పస్సే ఉవఖ్ఖో ।
కళ్లాణం ణో హిఅఅహారిసప్పావఅం బాన్ధవాణం
వాచ్చా ణుణ్ణా తహావి జఇ ణ ప్ఫక్ఖళన్ది ణ సాహా ॥ ౯ ॥

(ఛాయా)

మల్లీవల్లీమిళనకలనాలోలుప శ్చూతవృక్షః
కార్యే తస్మి న్కరోతి కుతుకం కోపి పార్శ్వే ఉపఘ్నః ।
కల్యాణ న్నో హృదయహర్షప్రాపకం బాన్ధవానాం
వాత్యా సన్నా తదపి యది న ప్రస్ఖలన్తి న శాఖా ॥

తతః ప్రవిశతి విదూషకః.

విదూషకః. [ఆకాశే లక్ష్యం బధ్వా] సాహు, కాళేయమఞ్జరి, సాహు, వణ్ణపరిఅఅం కుణన్తీఏ వి తుఏ పద్ధుదకహావిసేసో కిం ఉణ సూఇదో. తహా హి, జదా దావ ణివుత్తే సలిళవిహారసమ్భమే పడిణివుత్తమాణాసు పురగణిఆసు ణిక్కన్దేఅ సపరిఅణే అన్దేయురే పఆసమఞ్జరీసంవిహాణేణ తహిం ఎవ్వ కమళాఅరుజ్జాణస్స ళదాఘరమ్మి రక్ఖిదం జుణ్హామఞ్జరీం కదళీఏణమ్మ జ్జ వట్టిణో మరతఆపీడస్స త్థళం అళంకుణన్తీం తురీఅం కరేహి త్తి తత్తహోదో వఅస్సస్స అబ్భత్థణం అణుచిట్ఠిదుం పత్థిదేణ మఏ కావి ఉవ్వేఅజణణీ పవుత్తీ ఉవళత్థా జహా ‘‘అత్తచేటీఏ తమ్బూలకరణ్డవాహిణీఏ కామళేహాఏ మూహాదో కుసుమాఅరప్పవేసకణ్ఠాభరణసమప్పణాదిణిమిత్తేహిం జుణ్హామఞ్జరీవిళాసళోళువం పిఅవఅస్సం జాణీఅ కువిదా దేవీ తారావళీ’’ త్తి. తహా ప్పహుది కహం ణివ్విణ్ణో వఅస్సస్స మణోరహో భళిస్సది త్తి జం సచ్చం ణ పడిట్ఠిదం మే హిఅఅం. [సచిన్తం పరిక్రమ్య, అవలోక్య సావేగమ్] అంహో మహా చిన్తాపరవసత్తణం. జం కమళాఅరుజ్జాణం పత్థిదేణ మఏ తం మగ్గం ఉచ్చిఅ అన్దేఉరచయుస్సాళం పవిట్ఠం. [విమృశ్య] హోదు జాణామి దేవీఏ పవుత్తిం. [పరిక్రామితకేనాఽవలోక్య సభయం] హుం ఏసా దేవీఏ దుగ్గపాళిఆ కరదళగ్గహీదదారుణణిఅళా తామసీ ఉవసప్పది. [సావేగమ్]

కిం కరిస్సం జఇ మం చోరో త్తి కరిఅ ణిఅళేది ఏసా దుట్ఠా [ఇతి సాధ్వస న్నాటయన్ స్థితః]

(ఛాయా) సాధు, కాలేయమఞ్జరి, సాధు, వర్ణపరిచయం కుర్వ న్త్యాపి త్వయా ప్రస్తుతకథావిశేషః. కి మపి సూచితః తథాహి. యదా తావ న్నివృత్తే సలిలవిహారసమ్భ్రమే ప్రతినివర్తమానాసు పురిగణికాసు నిష్క్రాన్తేచ సపరిజనేఽన్తఃపురే ప్రకాశమఞ్జరీసంవిధానేన తత్రైవ కమలాకరోద్యానస్య లతాగృహే రక్షితాం జ్యోత్స్నామఞ్జరీం కదళీవనమధ్యవర్తినః మరతకాపీడస్య స్థల మలఙ్కుర్వన్తీంత్వరితం కుర్వతి తత్రభవతో వయస్యస్య అభ్యర్థనా మనుష్ఠాతుం ప్రస్థితేన మయా కాప్యుద్వేగజననీ ప్రవృత్తి రుపలబ్ధా. యథా "ఆత్మచేట్యాః తామ్బూలకరణ్డవాహిన్యాః కామలేఖాయా ముఖా త్కుసుమాకరప్రవేశకణ్ఠాభరణసమర్పణాదినిమిత్తైః జ్యోత్స్నామఞ్జరీవిలాసలోలుపం ప్రియవయస్యం జ్ఞాత్వా కుపితాదేవీ తారావళీ" తి తథాప్రభృతి కథం నిర్విఘ్నో వయస్యస్య మనోరథః ఫలిష్యతీతి యత్సత్యం న ప్రతిష్ఠితం మే హృదయం. అహో మమ చిన్తాపరవశత్వం. య త్కమలాకరోద్యానం ప్రస్థితేన మయా తిన్త్రాగ ర్ము ముజ్ఝిత్వా అన్తఃపురచతుశ్శాలం ప్రవిష్టం. భవతు జానామి దేవ్యాః ప్రవృత్తిం.హుం ఏషా దేవ్యాదుర్గపాలికా కరతలగృహీతదారుణనిగళా తామసీ ఉపసర్పతి. కిం కరిష్యామి యది మాం చోర ఇతి కృత్వా నిగళయత్యేషా దుష్టా.

తతః ప్రవిశతి నిగళహస్తా తామసీ.

తామసీ. [విదూషక మవలోక్య, సతర్జనమ్] కో ఎత్థ చిట్ఠఇ? (ఛాయా) కోఽత్ర తిష్ఠతి?

విదూషకః. [సోద్వేగం స్వగతమ్] అంహో గహీదంహి దాణిం వక్ఖిఏ. హా బ్బమ్హణి, తుహ ఎత్తిఅం కాళం మఏ సుహళాహో. హా కిం కరిస్సం. (ఛాయా) అహో గృహీతో స్మీదానీం వ్యాఘ్య్రా హా బ్రాహ్మణి, తవైతావన్తం కాలం మయా సుఖలాభః హా కిం కరిష్యామి. [ఉద్వేగ న్నాటయతి.]

తామసీ. అవి తుమం కామళేహా? జా దేవీఏ తమ్బూళకరణ్డవాహిణీ (ఛాయా) అపి త్వం కామలేఖా? యా దేవ్యాః తామ్బూలకరణ్డవాహినీ.

విదూషకః. [సోచ్ఛ్వాసం, స్వగతమ్] అంహో ఉపగిదం మహ అన్ధఆరేణ, జందాణిం కామళేహాసారం గత్తూణ ఇమాఏ వక్ఖిఏ అత్తాణం మోఇస్సం.

[ప్రకాశమ్] అయి తామసి, అహ ఇమ్. (ఛాయా) అహో ఉపకృతం మమాఽన్ధకారేణ య దిదానీం కామలేఖాస్వరం గృహీత్వా అస్యా వ్యాఘ్ర్యాః ఆత్మానం మోచయిష్యామి. అయి తామసి, అథ కిమ్.

తామసీ. [సహర్షమ్] జా ఓసహీ అణ్ణేసీఅది సా ఎవ్వ పాదే పడిక్ఖలఇ. జం తుహ మగ్గణత్థం పత్థిదాఏ మఏ తుమం ఎవ్వ పచ్చక్ఖిదా. తా ఏహి భట్టిణీఏ ణిఓఅం అణుచిట్ఠేమో.

(ఛాయా) యా ఓషధి రన్విష్యతే, సైవ పాదే పరిస్ఖలతి. యత్తవ మార్గణార్థం ప్రస్థితయా మయా త్వ మేవ ప్రత్యక్షితా. త దేహి భట్టిన్యా నియోగ మనుతిష్ఠావః.

విదూషకః. సహి, కేరిసో భట్టిణీణిఓఓ? (ఛాయా) సఖి, కీదృశః భట్టినీనియోగః?

తామసీ. దాణిం కత్థూరిఆఘరం గత్తూణ విలోఅణత్థన్తి కామలేహాఏ తం అ.. య్యం అణీఅ దుగ్గసాళాబ్భన్దరమ్మి ణిఅళిదం కరేహి త్తి.

(ఛాయా) ఇదానీం కస్తూరికాగృహం గత్వా విలోకనార్థ మితి కామలేఖయా తా మనార్యా మత్రానీయ దుర్గశాలాభ్యన్తరే నిగళితాం కురు ఇతి.

విదూషకః. [సభయం, స్వగతమ్] అంహో దేవీఏ తిక్ఖదణ్డత్తణం. [ప్రకాశమ్] సహి, కిమత్థం దేవీఏ ఎవ్వం ణిక్కిణం అణత్తం? (ఛాయా) అహో దేవ్యా స్తీక్ష్ణదణ్డత్వం. సఖి, కిమర్థ మేవం దేవ్యా నిర్ఘృణ మాజ్ఞప్తం?

తామసీ. [సక్రోధమ్] అయే కామలేహే, తుమం ఎవ్వ దేవీఏ రోసం ఉప్పాదిఅవఈ కిం దాణిం ణిమిత్తం పుచ్ఛసి? అహవా. కిం తుమం ణ కామలేహా? (ఛాయా) అయే కామలేఖే, త్వ మేవ దేవ్యా రోష ముత్పాదితవతీ. కి మిదానీం నిమిత్తం పృచ్ఛసి? అథవా. కిం త్వం న కామలేఖా?

విదూషకః [సభయమ్, స్వగతమ్] అంహో పమాదో. జం మఏ పత్థుదవిరుద్ధ మారద్ధం కిం దాణిం కరిస్సం. [విమృశ్య] హోదు ఎవ్వం. [ప్రకాశమ్] అయి తామసి, కహం ఎత్తిఅం కాళం ఉపేక్ఖాం కదుఅ తాఏ అణయ్యాఏ దాణిం కింతి అణత్తం ణిఅళబన్ధణంతి అహిప్పాఏణ కహిదం జహ «కిమత్థం ణిక్కిణ మాణత్తం దేవీఏ» త్తి. జం ఏసా దుట్ఠా దేవీఏ అవచ్చఆరిణీ తదా ఎవ్వ జోగ్గా ణిఅళబన్ధస్స.

(ఛాయా) అహో ప్రమాదః. య న్మయా ప్రస్తుతవిరుద్ధ మారబ్ధం. కి మి దానీం కరిష్యామి. భవ త్వేవమ్. అయి తామసి, కథ మేతావ న్తం కాల ముపే క్షాం కృత్వా తస్యా అనార్యాయా ఇదానీ మాజ్ఞప్తం నిగళబన్ధన మితి అభిప్రా యేణ కథితం యథా "కి మర్థ మేవం నిఘృణ్యాణ మాజ్ఞప్తం దేవ్యే" తి. య దేషా దుష్టా దేవ్యా అపథ్యకారిణీ తదా ఏవ యోగ్యా నిగళబన్ధనస్య.

తామసీ. [సబహుమానమ్] సాహు భణిదం తుఏ జం తాఏ సో ఎవ్వ పజ్జత్తో దణ్డో. (ఛాయా) సాధు భణితం త్వయా. య త్తస్యా స్స ఏవ పర్యాప్తో దణ్డః.

విదూషకః. [స్వగతమ్,సహర్షమ్] ముక్కోమ్హి ఇమాదో పమాదాదో. [ప్రకా శమ్] ముద్ధే, కిం ఉణ తాఏ కాదవ్వో పజ్జత్తో డణ్డో? (ఛాయా) ముక్తో స్మ్యస్మా త్ప్రమాదాత్. ముగ్ధే, కిం పునః కర్తవ్య స్తస్యాః పర్యాప్తో దణ్డః?

తామసీ. [సహర్షమ్] కిం దణ్డం కారిదా సా అణయ్యా? (ఛాయా) కిం దణ్డం కారితా సా అనార్యా?

విదూషకః. అహ ఇమ్. (ఛాయా) అథ కిమ్.

తామసీ. కహం విఅ? (ఛాయా) కథ మివ?

విదూషకః. [స్వగతమ్] హుం దాసీఏఉత్తి, కీరిసో తుహ సన్తోసో? [ప్రకా శమ్] సుణాదు హోదీ, జదా దావ ణం అవచ్చఆరిణీం సుణిఅ రోస సమ్భన్తలోఅణా దేవీ కమళాఅరుజ్జాణాదో ణిగ్గదా తదా జెవ్వ దేవీఏ అహిప్పాఅం సోఊణ ఖగ్గలేహాదుదీఆఏ మఏ విలోఅణత్థంది ఆణీఅ వక్ఖ సాళాపేర న్తదుగ్గే ణిఅళిదా సా అణయ్యా.

(ఛాయా) హుం దాస్యాఃపుత్రి, కీదృశ స్తవ సన్తోషః? శృణోతు భవతీ, యదా తావ దేనా మపథ్యకారిణీం శ్రుత్వా రోషసమ్భ్రాన్తలోచనా దేవీ కమ లాకరోద్యానా న్నిర్గతా తదైవ దేవ్యా అభిప్రాయం శ్రుత్వా ఖడ్గలేఖాద్వితీయ యా మయా విలోకనార్థ మిత్యానీయ వ్యాఘ్రశాలాపర్య న్తదుర్గే నిగళితా సా అనార్యా.

తామసీ. [సరోషసమ్భ్రమమ్] అవి దిఢం ణిఅళిదా సా? (ఛాయా) అపి దృ ఢం నిగళితా సా?

విదూషకః. [స్వగతమ్] హుం కీరిసో తుహ సంరమ్భో? హోదు ఎవ్వం. [ప్రకాశమ్] అఇ తామసి, జఇ ణం ణిఅళం మహ హత్థే సమప్పేసి తా

తుమం ఖణమెత్తం ణిఅళబద్ధం కదుఅ తాఏ ణిఅళబన్ధప్పఆరం దంసేమి.

(ఛాయా) హుం కీదృశ స్తవ సంరమ్భః! భవ త్వేవం. అయి తామసి, యది ఇమం నిగళం మమ హస్తే సమర్పయసి తత్ త్వాం క్షణమాత్రం నిగళబద్ధాం కృత్వా తస్యాః నిగళబన్ధప్రకారం దర్శయామి.

తామసీ. సాహు మన్తిదం తుఏ. జం తాఏ ణిఅళబన్ధప్పఆరో మఏ దేవీఏ పురదో సాహు ణిరూవణిజ్జో. (ఛాయా) సాధు మన్త్రితం త్వయా య త్తస్యాః నిగళనప్రకారో మయా దేవ్యాః పురత స్సాధు నిరూపణీయః.

[శృంఖలా మర్పయతి.]

విదూషకః. [సహర్షం, స్వగతమ్] హదా దాణిం దాసీఏఉత్తీ [ప్రకాశమ్] ఏహి ఇమస్సిం దుగ్గమ్మి. (ఛాయా) హతేదానీం దాస్యాఃపుత్రీ. ఏహి అస్యాం దుర్గే.

తామసీ. తహ. (ఛాయా) తథా. [ఇతి పరిక్రమ్య పాదౌ ప్రదృశ్య] కామలేహే, దంసేహి. (ఛాయా) కామలేఖే, దర్శయ.

విదూషకః. [స్వగతమ్] దిట్ఠిఏ మహ ఫళిస్సది ణీదిరుక్ఖో. [తస్యాః పాదయో ర్నిగళబన్ధనం నాటయిత్వా స్వగతమ్] అద్ధం ఫళిదం మణోరహేణ. [ప్రకాశమ్] అయి దంసేహి కరే.

(ఛాయా) దిష్ట్యా మమ ఫలిష్యతి నీతివృక్షః. అర్ధం ఫలితం మనోరథేన. అయి దర్శయ కరౌ.

తామసీ. [సవిస్మయమ్] కిం హత్థావి ణిఅళిదా దుబ్భగాఏ? (ఛాయా) కిం హస్తా వపి నిగళితౌ దుర్భగాయాః?

విదూషకః. అహ ఇమ్. (ఛాయా) అథ కిమ్.

తామసీ. దంసేహి. (ఛాయా) దర్శయ. [హస్తౌ ప్రసారయతి]

విదూషకః. [హస్తయో శ్చ శృఙ్ఖలాబన్ధ మభినీయ సహర్షమ్ స్వగతమ్] అం హో హదా దాణిం దాసీఏఉత్తీ. పజ్జత్తే దణ్డో. (ఛాయా) హతేదానీం దాస్యాఃపుత్రీ పర్యాప్తే దణ్డే.

తామసీ. [బాధాతిశయం నిరూప్య] కామలేహే, వళిఅం ఖు లగ్గా హత్థపాదేసు ణిఅళా. ణ సక్కుణోమి పదన్తరం వి చళిదుం. దూసహా ఖు పీడా సంవుత్తా. తా మోఏహి ణిఅళబన్ధమ్.

(ఛాయా) కామలేఖే, దృఢం ఖలు లగ్నా హస్తపాదేషు నిగళాః, న శక్నోమి పదాన్తర మపి చలితుం. దుస్సహా ఖలు పీడా సంవృత్తా. తస్మా న్మోచయ నిగళబన్ధమ్.

విదూషకః. [స్వగతమ్] సాహు సాహు, ఏదం ఖు తుహ దాళుణత్తణస్స జుత్తం. [ప్రకాశమ్] అయి ఎవ్వం ఖు ణిఅళిదా సా.

(ఛాయా) సాధు సాధు, ఏతత్ ఖలు తవ దారుణత్వస్య యుక్తం. అయి ఏవం ఖలు నిగళితా సా.

తామసీ. సాహు దిట్ఠో మఏ తాఏ ణిఅళబన్ధప్పఆరో, తా తురిఅం ణివత్తేహి బాహం

(ఛాయా) సాధు దృష్టో మయా తస్యా నిగళబన్ధప్రకారః. తస్మాత్ త్వరితం నివర్తయ బాధాం.

విదూషకః. తామసి, మోఏమి. ఖణం సహస్స. [ఇతి నిగళం పరిమృశ్య] అయి వళిఅం ఖు లగ్గా హత్థపాదేసు ణిఅళా. ణ సక్కుణోమి మోఏదుం, కిం కరిస్సమ్.

(ఛాయా) తామసి, మోచయామి. క్షణం సహస్వ. అయి బలవ త్ఖలు లగ్నా హస్తపాదేషు నిగళాః త న్న శక్నోమి మోచయితుం, కిం కరిష్యామి.

తామసీ. జఇ ఎవ్వం ఖణాదో గత్తూణ అన్తేఉరాదో మోఅణసాహణం లోహకీళఅం అణేహి.

(ఛాయా) యద్యేవం క్షణా ద్గత్వా అన్తఃపురా న్మోచనసాధనం లోహకీలక మానయ.

విదూషకః. [సహర్ష ముత్థాయ స్వగతమ్] ఏసో మహ ఓసరళాహో ణిగ్గన్తుం. [ప్రకాశమ్] ఖణం సహస్స తురిఅం ఆణఇస్సం. [పరిక్రమ్య, పురోఽవలోక్య] కహం ఏసా కామలేహా అహివట్టఇ. హోదు, ణం తామసీసారం గత్తూణ పదారఇస్సమ్. [ప్రకాశమ్] అఇకామలేహే, కహిం దాణిం సమ్భన్తా విఅ తుమం?

(ఛాయా) ఏష మమాఽవసరలాభో నిర్గన్తుమ్. క్షణం సహస్వ. త్వరిత మానయిష్యామి. కథ మేషా కామలేఖాఽభివర్తతే, భవ త్వేనాం తామసీస్వరం గృహీత్వా ప్రతారయిష్యామి. అయి కామలేఖే, కథ మిదానీం సమ్భ్రాన్తేవ త్వమ్?

ప్రవిశ్య,

కామలేఖా. సహి తామసి, సుదం మఏ అమ్హేహిం గత్తూణ మఏ ణచ్చవిలోఅణ
త్థ న్తి ఆణీఅ తాఏ అణయ్యాఏ అన్తేఉరపేరన్తచఉస్సాళదుగ్గే ణిఅళబన్తో ఆ
ణత్తో దేవీఏ త్తి. తా తుమం అణ్ణేసిఅ సమ్భన్తమ్హి. దిట్ఠిఏ తుమం పచ్చక్ఖిదా.

(ఛాయా) సఖి తామసి, శ్రుతం మయా అస్మాభి ర్గత్వా మయా నృత్తవి
లోకనార్థ మితి ఆనీయ తస్యా అనార్యాయాః అన్తఃపుర పర్యన్తచతుశ్శాలదు
ర్గే నిగళబద్ధః ఆజ్ఞప్తో దేవ్యా ఇతి. తస్మాత్ త్వా మన్విష్య సమ్భ్రాన్తాఽస్మి.
దిష్ట్యా త్వం ప్రత్యక్షితా.

విదూషకః. [స్వగతమ్] ఏసా వి దాసీఏఉత్తీ మహ ప్పదారణరూవే పడిదా.
[ప్రకాశమ్] తా ణివేదేహి దేవీఏ జహా «అన్తేఉరపేరన్తదుగ్గే ణిఅళిదా
సా అణయ్యా” త్తి.

(ఛాయా) ఏషా పి దాస్యాఃపుత్రీ మమ ప్రతారణరూపే పతితా. తన్నివే
దయ దేవ్యై యథా “అన్తఃపురపర్యన్తదుర్గే నిగళితా సా అనార్యా” తి.

కామలేఖా. కహం మం అన్తరా తుఏ ఆణీదా సా ? (ఛాయా) కథం మా మన్త
రా త్వయా ఆనీతా సా?

విదూషకః. అయి తుమం అణ్ణేసిఅ మజ్ఝేమగ్గం పత్థిదాఏ మఏ ఉజ్జాణాదో
కత్థూరిఆఏ ఘరం పత్థిదా సా జుణ్హామఞ్జరీ పసు విఅ గహీదా.

(ఛాయా) అయి త్వా మన్విష్య మధ్యేమార్గం ప్రస్థితయా మయా ఉద్యా
నాత్ కస్తూరికాగృహం ప్రస్థితా సా జ్యోత్స్నామఞ్జరీ పశు రివ గృహీతా.

కామలేఖా. [సహర్షమ్] సాహు, తామసి, సాహు, బళవఈ ఖు దేవీఏ అణు
ట్ఠిదా తుఏ ఉపకిదీ. తా ణం ణిఅళిదం పేక్ఖామి. (ఛాయా) సాధు, తామసి,
సాధు, బలవతీ ఖలు దేవ్యాః అనుష్ఠితా త్వయా ఉపకృతిః. తస్మా దేనాం
నిగళితాం పశ్యామి.

విదూషకః. [స్వగతమ్] కిం ఏసా గచ్ఛఇ, కింవా మహ కిదవత్తణం విణ్ణాదం
భవే. [విచిన్త్య] హోదు ఎవ్వం. [ప్రకాశమ్] కామలేహే, సా అణ
య్యా మహ సోరం గత్తూణ తుమం పదారిఅ ణిఅళమోఆణం పత్థేది.

(ఛాయా) కిం ఏషా గచ్ఛతి? కింవా మమ కితవత్వం విజ్ఞాతం భవేత్?

భవ త్వేవం. కామలేఖే, సా అనార్యా మమ స్వరం గృహీత్వా త్వాం ప్రతా ర్య నిగళమోచనం ప్రార్థయేత్.

కామలేఖా. [సరోషమ్] హుం దుట్ఠా మంపి వఞ్చేదుం పహవిస్సది. కామలే హే ఖు ఏసా. (ఛాయా) హుం దుష్టా మామపి వఞ్చయితుం ప్రభవిష్య తి. కామలేఖా ఖ ల్వేషా. [ఇత్యుద్ధతం పరిక్రామతి]

విదూషకః. [సాశఙ్కమ్] కింవా భవే? అహవా ణ కింవి ఖలేది. (ఛాయా) కింవా భవేత్? అథవా న కిమపి స్ఖలేత్.

కామలేఖా. [తామసీ ముపసృత్య, హస్తపాదౌ సంమృశ్య] పజ్జత్తో ఏసో తుహ దణ్డో. (ఛాయా) పర్యాప్త ఏవ తే దణ్డః.

తామసీ. సహి కామలేహే, ణాహం జోణ్హామఞ్జరీ. కిం ఉణ దాణిం తాఏ ణిఅళబన్ధప్పఆరదంసణత్థం తుఏ ణిఅళిదా తామసీ (ఛాయా) సఖి కామలేఖే, నాహం జ్యోత్స్నామఞ్జరీ. కిం పున రిదానీం తస్యా నిగళబన్ధప్రకారదర్శనార్థం త్వయా నిగళితా తామసీ.

కామలేఖా. [స్వగతమ్] సాహు, తామసి, సాహు. దిఢం ఖు ణిఅళిదా అణయ్యా [ఉత్థాయ సరోషమ్] హుం బాలిశే, మంపి ప్పదారేదుం అత్థి తుహ కోసలమ్. కామలేహా ఖు ఏసా. [ఇత్యశ్రావితకేన పరావర్తతే] (ఛాయా) సాధు, తామసి, సాధు, దృఢం ఖలు నిగళితా అనార్యా. హుం బాలిశే, మామపి ప్రతారయితుం అస్తి తవ కౌశలం? కామలేఖా ఖల్వేషా.

విదూషకః. [సహర్షం స్వగతమ్] ణివుత్తో మహ ఉవ్వేఓ. జం ఏసా మం ఎవ్వ తామసి త్తి కరిఅ అహిణట్టఇ. [ప్రకాశమ్] కామలేహే, అవి ణిరూవిదం? (ఛాయా) నివృత్తో మమోద్వేగః యదేషా మామేవ తామసీతి కృత్వా అభివర్తతే. కామలేఖే, అపి నిరూపితమ్?

కామలేఖా. అహఇం. కిం ఉణ తుహ సారం గత్తూణ మం వఞ్చేదుం పవుత్తా. (ఛాయా) అథకిమ్ కిం పునస్తవ స్వరం గృహీత్వా మాం వఞ్చయితుం ప్రవృత్తా.

విదూషకః సహి, కహం మిచ్ఛావాఇణీ తామసీ? (ఛాయా) సఖి, కథం మిథ్యావాదినీ తామసీ?

కామలేఖా. సవ్వహా పరితోసిదా భట్టిణీ తుఏ. (ఛాయా) సర్వథా పరితో
షితా భట్టినీ త్వయా.

విదూషకః. గచ్ఛ తురిఅం. దేవీఏ విణ్ణవేహి జహాదిట్ఠం. అహంఅ తహిం ఎవ్వ
అప్పమాదత్థం ణివిట్ఠో హోమ్హి. (ఛాయా) గచ్ఛ త్వరితం. దేవ్యై విజ్ఞాప
య యథాదృష్టం. అహఞ్చ తత్రైవ అప్రమాదార్థం నివిష్టో భవామి.

కామలేఖా. తహ. (ఛాయా) తథా. [నిష్క్రాన్తా]

విదూషకః. [సపరితోషమ్] ఏసో దాణిం మిచ్చుముహాదో ముక్కోమ్హి. జోణ్హా
మఞ్జరీఅ అవమిచ్చుముహాదో. తత్తభవం పిఅవఅస్సోవి కాలమిచ్చుముహా
దో. హోదు, పత్థుదం కజ్జం అణుచిట్ఠేమి.

(ఛాయా) ఏష ఇదానీం మృత్యుముఖా న్ముక్తోఽస్మి. జ్యోత్స్నామఞ్జరీచ
అపమృత్యుముఖాత్. తత్రభవాన్ ప్రియవయస్యోఽపి కాలమృత్యుముఖాత్. భవతు,
ప్రస్తుతం కార్య మనుతిష్ఠామి. [నిష్క్రామతి]

తతః ప్రవిశతి కామయమానో రాజా.

రాజా. [సాశంసం]

యన్మద్వేతరవక్రిమాళకభరో యచ్చారుహాసం ముఖం
యచ్చ స్నేహరసావసేకశిశిరస్నిగ్ధాలసం దర్శనమ్ ।
యన్మాధుర్యతరఙ్గితఞ్చ వచనం యచ్చావిగీతం గతం
కిం స్విన్మామక మామనన్తి సుదృశ స్సర్వాణి తా న్యుత్సవమ్ ॥ ౯ ॥

అథవా, అల మనాశ్వాసేన. కుతః.

ప్రేమప్రోల్లసితై స్త్రపాముకుళితైః స్నేహామృతస్యన్దిభిః
సంవృత్తం కిల చేష్టితై ర్మృగదృశ స్సాకం దృశోరుత్సవైః ।
యత్సాక్షాత్కరణేషు తేషు మనస స్సమ్మోహయ భూయఃస్ఫుర
ద్భావారూఢ మపేతబాహ్యవిషయం భాతి స్మ కాపి స్థితిః ॥ ౧౦ ॥

[సానుస్మరణం] ఇదఞ్చ పున రతీవ మనసః సమాశ్వాసనస్థానమ్.

పరిత్రస్తా పూర్వం పున రనుశయార్తేన మనసా
వచః శ్రుత్వా సఖ్యా "వ్రజ సఖి విహారాయ వయసి"।
కిరన్తీ నేత్రాభ్యాం కలుషదృగపః కజ్జళయుతా
గమిష్యన్తీ య న్మాం కరుణకరుణం ప్రైక్షత ముహుః ॥ ౧౧ ॥

[స్పర్శనమభినీయ, సపరితాపమ్] ఆః క ఏష చలితేన్ధనో దావానలస్తరుణ తరుణాభి ర్జ్వాలాభి స్సన్దహతి హన్త వపుః. [విలోక్య] అహో దాహసాదృశ్యేన వఞ్చితోఽస్మి. అద్యహి,

విశ్వవ్యాపితమఃసముచ్చయముషో విస్మేరనీలోత్పలా
స్సద్యఃఖణ్డితయోగకోకతరుణీశోకప్రియమ్భావుకాః ।
దిక్కాన్తాకుచమణ్డలీషు సరసశ్రీఖణ్డచర్చాయితాః
పశ్యైతే దివి కన్దళన్తి పరితః పీయూషభానోః కరాః ॥ ౧౨ ॥

అపిచ, ఆశావాసకసజ్జికాపరిజనై రాకారితశ్చన్ద్రిమా
ప్రాచీం పూర్వ మమన్దరాగరుచిరా మాలిఙ్గ్య సమ్మోదతే ।
గాఢాలిఙ్గనభఙ్గురై రివ కుచశ్రోణీభృతోః కుఙ్కుమై
రారుణ్యం క్రమశో జహాతి దిగియం పౌరన్దరీ సున్దరీ ॥ ౧౩ ॥

[సహర్షం] హన్త, హన్త,

ఉద్దామధామపరివారితకైరవాళి
రుత్తుఙ్గలక్షణకురఙ్గతరఙ్గితశ్రీః ।
ఉన్మత్తమానసచకోరవిహారబన్ధు
రుద్వేలవారిధి రుదఞ్చతి శీతరశ్మిః ॥ ౧౪ ॥

[సామర్షమ్] అహో, విరహిజనవిపినానలేఽస్మిన్నపి శరారువృత్తౌ సుధాంశు రితి గరీయాన్ వ్యామోహః. [సవితర్కమ్]

నాయం శీతమరీచి రుష్ణకిరణ స్తిగ్మాంశు రస్తంగతః
కిం వోదఞ్చతి కాళకూటగరళం పీతం చ తచ్ఛమ్భునా ।
ఔర్వోఽగ్నిః కి ముదేత్యబన్ధనతయా నాస్యామ్బుధే ర్నిర్గమః
తన్మన్యే సముపైతి మృత్యు రిహ మాం దంష్ట్రావదాతప్రభః ॥ ౧౫ ॥

అథవా, విధాత్రా మాం హన్తుం వ్యవసితవతా వ్యక్త ముదధే
రుపాదాయ ప్రౌఢానల మపి చ హాలాహలవిషమ్ ।
యుగాన్తార్కజ్యోతిర్దహనసముదాయేన సహితం
శరారు స్సృష్టోఽయం సకలజనసన్తాపకృ దభూత్ ॥ ౧౬ ॥

[విచిన్త్య, ఆకాశే లక్ష్యం బద్ధ్వా] రే రే శశకళఙ్క, కీదృశం తవ వైషమ్యమ్. పశ్య,

జన్మశ్రీగనిధే జడా స్తవ రుచో జాతం సుధామణ్డలం
కస్మైతత్కృత అగతం విరహిణాం శమాపహం మాదృశాం ।
అథవా, యుక్తశ్చైత దుపేయుష స్తన ముహు ర్హాలాహలై స్సంస్తవం
సద్వృత్తోఽపి హి సాహచర్యనశత స్సఙ్జాయతే దారుణః ॥ ౧౭ ॥

అథవా, నైష దోషో భవతః. కిం పున విషమాస్మోకనిధే విధేరేవ. [ప్రత్యక్షవ దాకాశే లక్ష్యం బధ్వా] భో భో విషమాచారనిధే హతవిధే,

దగ్ధ్వా త్రీణి పురాణి దీప్తమహసీ శ్రీకణ్ఠబాలార్చిషి
స్వాహాకృత్య మనోభవం కిము భవాన్ కల్యాణ మార్జ్ఞవాన్ ।
య స్తత్సంస్తవలబ్ధతేన వపుషా దావాత్మనా పాప్మనా
సమ్భూతః పున రాభిచారిక ఇవ క్రాన్త్వా స సర్వాం జగత్ ॥ ౧౮ ॥

[విమృశ్య] కి మిదానీ మతిక్రాన్తోపవర్ణనేన చిరాయతి వయస్యశ్చ్యే జ్ఞాగ ఇతి వ్యథమానే చేతసి.

ప్రవిశ్య,

విదూషకః. సుహం పిఅవఅస్సస్స? (ఛాయా) సుఖం ప్రియవయస్యస్య?

రాజా. యది సుస్వాగతోఽసి?

విదూషకః. అహ ఇమ్. (ఛాయా) అథ కిమ్.

రాజా. [సహర్షమ్] కి మానీతా జ్యోత్స్నామఞ్జరీ ప్రకాశమఞ్జర్యా సహ మరతకాపీడమ్?

విదూషకః. ణ కేవళం జుణ్హామఞ్జరీ సహఅరీఏ సమం మరఅఆపీడం, కిన్తు సా అన్తే ఉరచఉస్సాళదుగ్గం ణిఅళేన సమం రక్ఖసీ దుగ్గపాళిఆ తామసీ.

(ఛాయా) న కేవలం జ్యోత్స్నామఞ్జరీ సహచర్యా సమం మరతకాపీడం, కిన్తు సా అన్తఃపురచతుశ్శాలదుర్గం నిగళేన సమం రాక్షసీ దుర్గపాలికా తామసీ చ.

రాజా [సకౌతుకమ్] వయస్య, యథావృత్త మభిధేహి.

విదూషకః. [కర్ణే] ఎవ్వం విఅ. (ఛాయా) ఏవ మివ.

రాజా. [సానన్దవిస్మయమ్] వయస్య, సాధు సాధితమ్. [విదూషక మాలిఙ్గ్య] వయస్య, యది పున రిదం విచారయతి దేవీ?

విదూషకః. కో తుమం ఇవ మస్స చిన్తణే? (ఛాయా) క స్త్వ మముష్య చిన్తనే?

రాజా. [సబహుమానమ్] సర్వథా ప్రత్యుత్పన్నమతి ర్వయస్యః. తద్దర్శయ రమ్యోపవనసరణిం.

విదూషకః. ఇదో ఇదో భవమ్. (ఛాయా) ఇత ఇతో భవాన్. [ఉభౌ పరిక్రామతః]

ఏదం కదలీవణమ్. (ఛాయా) ఏతత్కదలీవనమ్. [ఉభౌ ప్రవేశం నాటయతః] వయస్స, పేక్ఖ పేక్ఖ. (ఛాయా) వయస్య, పశ్య పశ్య

రాజా. [విలోక్య సహర్షమ్] అహో రమ్యోపవనస్య రామణీయకమ్.

కూజత్కోకిలకాకలీపరివహత్కామాపగాసమ్భ్రమ
క్రీడత్కామిమనస్తిమిజ్జిలకులగ్రాసాయ జాలాయితాః ।
అర్ధోన్మీలితకోరకాసు కదలీష్వారబ్ధముగ్ధోత్సవా
స్పర్ధాబద్ధమనోహరస్వరముచో మాద్యన్తి మాధ్వీలిహః ॥ ౧౯ ॥

[ఇతి పశ్యన్నేవ పరిక్రామతి]

విదూషకః. వయస్స, మణోహరం వి ఇమం పదేసం అసంభావిఅ కహం తురిఅం పత్థిదో సి? (ఛాయా) వయస్య, మనోహర మపి ఇమం ప్రదేశ మసమ్భావ్య కథం త్వరితం ప్రస్థితోఽసి?

రాజా. సత్య మాహ వయస్యః,

మిళిన్దై రామన్ద్రధ్వనిభి రిహ బద్ధానుసరణాః
సమీరాః స్పన్దన్తే మృదుచలితరమ్యాకిసలయాః ।
పరీగమ్భైరేషాం పరిసరసరస్తీరజనుషః
ప్రగల్భాః కేతక్యః పుళక మివ బధ్నన్తి ముకుళమ్ ॥ ౨౦ ॥

విదూషకః. ఏసో మరదఅపీడో. (ఛాయా) ఏష మరతకాపీడః.

[ఉభౌ వారోహణం నాటయతః]

తతః ప్రవిశతి నాయికా సఖీ చ.

నాయికా. సహి, కిం దాణిం సమ్భన్తా విఅ తుమం? (ఛాయా) సఖి, కి మిదానీం సమ్భ్రాన్తేవ త్వమ్?

సఖీ. సహి, సమ్భమప్పచలిదాయె మహ హత్థాదో ణ జాణే కహిం వి పబ్భట్టో చిత్తపడో. తం అణ్ణేసిఅ సమ్భన్తమ్హి [పరిక్రమ్య సవిమర్శమ్] సవ్వహా కదలీవణమగ్గే పడిదో భవే. తా తం గత్తూణ ఆఅమిస్సం. తుమం దావ ఎత్థచిట్ఠ,

(ఛాయా) సఖి. సమ్భ్రమప్రచలితాయా మమ హస్తా న్న జానే క్వాపి ప్రభ్రష్టః చిత్రపటః. సర్వథా కదలీవనమార్గే పతితో భవేత్. త త్తం గృహీత్వా ఆగమిష్యామి. త్వ న్తావ దత్ర తిష్ఠ. [నిష్క్రాన్తా]

విదూషకః. వఅస్స, ఇమేహిం సోవాణేహిం అబ్భన్తరం పవిస. అహం ఉణ అన్దేఉరవుత్తన్దం విఆరఇస్సమ్. (ఛాయా) వయస్య. అమీభి స్సోపానై రభ్యన్తరం ప్రవిశ. అహం పున రన్తఃపురవృత్తాన్తం విచారయిష్యామి.

రాజా. య ద్రోచతే వయస్యస్య. [నిష్క్రాన్తో విదూషకః]

రాజా. [నిమిత్తం సూచయిత్వా, సానన్దమ్] అయ మిదానీ మహం, యతః.

సాయన్తనస్నపనశీతళకోమళాఙ్గం
తుఙ్గస్తనస్తబకవఞ్చితకఞ్చుళీకం ।
పశ్యామి దన్తురకపోలమదభ్రహర్ష-
హాసోన్మిషన్నయన మన్తిక ఏవ భాగ్యమ్॥౨౧॥ [పరిక్రామతి.]

నాయికా. మాణస, ఖణమెత్తం సహస్స. సులహ ద్దాణిం తుహ ణివ్వుదిభాఅణం. (ఛాయా) మానస, క్షణమాత్రం సహస్వ. సులభ మిదానీం తవ నిర్వృతిభాజనమ్.

రాజా. [నాయికా మవలోక్య, సహర్షోన్మేషమ్] అహో సభాగ్య ఏవాఽస్మి. తథా హి,

ధున్వానా కరపల్లవేన కబరీభారం విహారోత్సుకా
వక్షోజం విగళత్పటం పిదధతీ పాణ్యన్తరే ణాసకృత్ ।
ఖేలత్కఙ్కణ మఙ్కణే విజయతే కన్దర్పదర్పధ్వజ
క్రీడత్కాఞ్చనపట్టికేవ పురతో జీవాతు రేషా మమ ॥ ౨౨ ॥

నాయికా. [రాజాన మవలోక్య సహర్షం సమ్భ్రాన్తా.]

రాజా. [సహర్షోపసృత్య]

అల మల మతిసమ్భ్రమేణ సుభ్రు
త్వ మసి చిరా న్మమ కామకల్పవల్లీ ।
మలయ మివ పటీరవల్లరీ మాం
మదనవశం మధువాణి మానయే స్త్వమ్ ॥ ౨౩ ॥

[సపులక మాలిఙ్గ్య] ఏహి, ప్రబుద్ధశశధరకిరణాభోగ మనావరణరమణీయ ముత్సేధతల మలఙ్కరోతు భవతీ. అథవా భవత్యాః,

ప్రాయ శ్చన్ద్రి దరీధరీతి కుతుకం కాయ స్తటిన్నిర్ఝరా
నిర్జేతు ఞ్చ సరీసరీతి సవిధం వక్త్రం ముదా సత్వతేః ।
యద్య ప్యేష బరీభరీతి చికుర స్త్యానం తమస్సఞ్చయః
సన్న స్సోఽపి యదావిర స్తి భవతీ దేదీపితప్రాఙ్కణా ॥ ౨౪ ॥

తథాపి, జ్యోత్స్నాఝుళఝుళజడీకృతచన్ద్రకాన్తః
చన్ద్ర స్తవాఙ్కపరిరమ్భణ మాతనోతు ।
జ్యోత్స్నోర్మినిర్మిత మివ స్మిత ముద్వహన్త్యా
కాన్త్యాననస్య నను సున్దరి నన్ద యైనమ్ ॥ ౨౫ ॥

[ఇతి తయా సాకం పరిక్రమ్య ఉపవిష్టః.]

నాయికా. [లజ్జాం నాటయతి.]

రాజా. అయి, వర్ణనే అనయా నిశీథలక్ష్మ్యా. పశ్య,

విదళితకేతకీకుసుమరేణుభరం సురభిం
సముపహర న్మరు త్సవిధ మేతి సుధాంశువిభోః ।
హిమసరసం రజ స్త దిద మిన్దు రదఞ్చయతి
స్వకరభరై ర్హరిద్ధరిణదృ క్ష్వనులేప మివ ॥ ౨౬ ॥

నాయికా. [సస్పృహ మాలోకయతి.]

రాజా. [స్వగతమ్] కథ మస్యాం వామప్రకృతౌ అభీప్సితలబ్ధయే సరళతా మవధారయామి. భవ త్వేవం తావత్. [ప్రకాశమ్] అయి కుతూహలిని

నాయికా. [రాజానం పశ్యతి]

రాజా. శశిమణినికురుమ్బస్యన్దిమన్దేతరామ్బు
స్నపన మనుభవన్త్యా జ్యోత్స్నయాఽయం మృగాఙ్కః ।
ద్రవయితు తవ చిత్తం దేవి దన్తాఙ్కురశ్రీ
రియ మపి భవదీయానుగ్రహా యావిరాస్తామ్ ॥ ౨౭ ॥

నాయికా. [లజ్జాం నాటయతి.]

రాజా. ప్రియే, ప్రసీద ప్రసీద,

అక్ష్ణా దళత్కువలయద్యుతి మాక్షిపన్తీ
మాస్యేన కిఞ్చ హరిణాక్షి మృగాఙ్కలక్ష్మీం ।
త్వా మమ్బుజాక్షి పున రీక్షితు ముత్సుకోఽస్మి
వాచాపి కోకిలసుధామకరన్దగర్వామ్ ॥ ౨౮ ॥

నాయికా. [సలజ్జమ్] మహాభాఅ, అలం దాణిం అసరిసోవవణ్ణణేణ.

(ఛాయా) మహాభాగ, అల మిదానీ మసదృశోపవర్ణనేన.

రాజా. [సస్మితమ్] అవలిప్తే, కి మసదృశోపవర్ణన మిదమ్ ? కి మభిమన్యసే అసదృశ మేవాత్మానమ్ ?

శశాఙ్క స్తే వక్త్రప్రతినిధిపదం యాతి కుతుకీ
పికశ్రేణీ వాణీమధురిమధురం వాచి వహతి ।
దృశో రౌపమ్యాయ స్పృహయతి చ ఫుల్లం కువలయం
తనుస్పర్ధాం ధత్తే తరుణి తనుమధ్యే తటి దియం ॥ ౨౯ ॥

నాయికా. [సలజ్జస్మితం] అంహో నిగ్ఘిణత్తణం పఆసమఞ్జరీఏ. జం మం ఏఆఇణిం ఉజ్ఝిఅ పత్థిదా. (ఛాయా) అహో నిర్ఘృణత్వం ప్రకాశమఞ్జర్యాః. య న్మామేకాకినీ ముజ్ఝిత్వా ప్రస్థితా.

రాజా [స్వగతమ్] దిష్ట్యా మమాయ మవసరలాభః, [ప్రకాశమ్] అయి కిం సకరుణ మాత్మానం మన్యసే ? పశ్య,

జయతి బిసినీతన్తుం మధ్య స్తవాఽమలకోమలం
తదభయకృతే వక్షోజాభ్యాం న చాపి తత మన్తరం ।
అపి కువలయం ఛాయాపాయాకులం తవ చక్షుషా
హరతి మృదుతా మస్య త్రస్యన్మృగాక్షి వపు శ్చ తే ॥ ౩౦ ॥

నాయికా. కాహం ఇమాణం విఅడ్ఢవఅణాణం ? (ఛాయా) కాహ మిమాసాం విదగ్ధవచనానాం ?

రాజా. [సకౌతుకం] ఏవ నిరూపయామి.

యద్దత్తకుట్మళశశిద్యుతివఞ్చితస్య
భూయః ప్రవృత్త ఇవ పుష్పశరజ్వరో మే ।
సా త్వం చిరాయ నయనామృతవర్తికేవ
పుణ్యైః ప్రయత్నరచితైః పురతో మమాఽసి ॥ ౩౧ ॥

నాయికా. ణాహ, కహం అత్తణో సోభగ్గస్స అపణ్ణావం కుణన్తో మన్దభగ్గం మం పసంససి. జం మారిసాఓ ఇత్థిఆఓ తుహ అన్తేఉరణివిట్ఠా భవిఅ మహాభాఅదంసణమెత్తం వి మహా మన్దపుణ్ణాఓ ణ సహన్తి.

(ఛాయా) నాథ, కథ మాత్మన స్సౌభాగ్యస్య అపహ్నవం కుర్వన్ మన్దభాగ్యాం మాం ప్రశమ్సని, య స్తాదృశ్యః స్త్రియః అన్తఃపురనివిష్టా భూత్వా మహాభాగదర్శనమాత్ర మపి మమ మన్దపుణ్యాయా న సహన్తే.

రాజా. [సానన్దపులక మాత్మగతమ్] అయే బలవ దుత్కణ్ఠితాఽత్రభవతీ [ప్రకాశమ్] అయి, మన్నయనచకోరచన్ద్రికే,

ప్రసృతపులకం భావస్మేరప్రసన్నవిలోచనం
మసృణహృదయం మన్దోదఞ్చత్త్రిపాలసవిభ్రమం ।
రసభరపరిశ్రాన్తం కాన్తం తవానన మీక్షణైః
సుతను పిబత స్సౌభాగ్యస్య క్వ మే వద నిహ్నవః ॥ ౩౨ ॥

తథాపి, దేహి పరిరమ్భణం మే మోహితహృదయస్య ముగ్ధలలితే స్తే ।
పాహి స్మరార్దితం మా మేహి మదుత్సఙ్గమఙ్గళం దాతుమ్ ॥ ౩౩॥

[నాయికా మఙ్కే నివేశ్య, సహర్షపులకమ్] హన్త సఫలోస్మి.

చన్ద్రారవిన్దరుచిరం చపలాయతాక్షం
చారుస్మితం చటులకుణ్డలగణ్డభాగం ।
బిమ్బాధరం బహునిషేధవచస్సుధార్ద్రం
వక్త్రం నిపీయ్య సుదృశో వయ మద్య పూర్ణాః ॥ ౩౪ ॥

[ఇతి తస్యా వదన మున్నమయతి]

నాయికా. [సమ్భ్రమం నాటయతి]

ప్రవిశ్య పటాక్షేపేణ సమ్భ్రాన్తో,

విదూషకః. వఅస్స, ఇదో పత్థిదేణ మఏ దిట్ఠా విఅడవిణిక్ఖిత్తచళణజుఅళరణరణాఅన్దణూఉరా అరత్తణీళుప్పళళచ్ఛీహిం అచ్ఛీహిం ణిప్పన్దతారేహిం ణిరూవణిజ్జకోవసంరమ్భా ముత్తాఅళీదుదేఆ దేవీ ఇదో ముహం పవుత్తా. తా మణ్ణేమి ణిరూవిదం తాఏ మహ కిదవత్తణ న్తి.

(ఛాయా) వయస్య, ఇతఃప్రస్థితేన మయా దృష్టా వికటవినిక్షిప్తచరణయుగళరణరణాయమాననూపురా ఆరక్తనీలోత్పలలక్ష్మీభ్యాం అక్షిభ్యాం నిష్పన్దతారాభ్యాం నిరూపణీయకోపసంరమ్భా ముక్తావళీద్వితీయా దేవీ ఇతోముఖం ప్రవృత్తా. త న్మన్యే నిరూపితం తయా మమ కితవత్వ మితి

[నేపథ్యే నూపురధ్వనిః.]

రాజా. [సోద్వేగమ్] వయస్య, కి మిదానీం కరణీయం?

విదూషకః. [విచిన్త్య] వయస్స, మా చిన్తాం కరేహి. ణం తురిఅం మహాపత్త రిజ్జెఇ ఒచ్ఛణ్ణాం కరేహి. జఇ ణం పుచ్ఛది అహం వి ణోదణత్థం ఠావిదా సాళ భఞ్జిఏత్తి దేవీం పచ్చాఇస్సమ్.

(ఛాయా) వయస్య, మా చిన్తాం కురు. ఏనాం త్వరితం మహాపత్త్రికయా ప్రచ్ఛన్నాం కురు. యద్యేనాం పృచ్ఛతి అహం వినోదనార్థం స్థాపితా సాల భఞ్జికేతి దేవీం ప్రత్యాయయిష్యామి.

రాజా. [తథా కరోతి.]

విదూషకః. [ఉపసృత్య] సహి, జణ్ణావణ్ణారి, ణిస్సణ్ణా హోహి. జావ ఏసా ణిగ్గ చ్ఛఇ (ఛాయా) సఖి, ..., నిషణ్ణా భవ, యావ దేషా నిర్గచ్ఛతి.

తతః ప్రవిశతి దేవీ చేటీ చ.

దేవీ. [సవిమర్శనమ్] హఞ్జే వత్తాఉళి, అవి ణామ ఏదం తేణ ఎవ్వ అణుట్ఠిదం భవే? (ఛాయా) హఞ్జే ..., అపి నామైత త్తేనైవానుష్ఠితం భవేత్?

చేటీ. దేవి కో ఎత్థ సన్దేహో? కో అణ్ణో జీవిదకామో సిఙ్గారహదయం అన్త రా దేవిఏ పడిఊళం కుణఇ. [పదస్ఖలనం రూపయిత్వా] కిం ఏదం మహ చళణే పడిక్ఖళఇ. [విలోక్య] కస్స ఉణ ఏసో చిత్తహారో చిత్తపడో?

(ఛాయా) దేవి, కోఽత్ర సన్దేహః? కోఽన్యో జీవితకామః శృఙ్గారహతక మన్తరా దేవ్యాః ప్రతికూలం కరోతి. కి మేత న్మమ చరణే పరిస్ఖలతి? కస్య పున రేష చిత్తహర శ్చిత్రపటః?

దేవీ. [సాకూతమ్] హఞ్జే, గణ్హిఅ దంసేహి (ఛాయా) హఞ్జే, గృహీత్వా దర్శయ

చేటీ. [గృహీత్వా చిత్రపట మవలోక్య చ] దేవి, పెక్ఖ పెక్ఖ. (ఛాయా) దేవి, పశ్య పశ్య.

దేవీ. [విలోక్య, సామర్షమ్] కహం ఎత్థ సా దుబ్భగా? [విభావ్య] కహం ఎత్థ అయ్యఉత్తస్స సహత్థలిహిదాఇ అక్ఖరాఇ? [స్వకళశేత్యాది పఠిత్వా, సబాష్పమ్] హఞ్జే, పెక్ఖ మహ సోభగ్గం. (ఛాయా) కథ మత్ర సా దుర్భగా? కథ మత్రార్యపుత్రస్య స్వహస్తలిఖితా న్యక్షరాణి? హఞ్జే, పశ్య మే సౌభాగ్యమ్.

చేటీ. [నివర్ణ్యర్ణ] దేవి, కిం కామలేహా మిచ్ఛావాఇణీ? (ఛాయా) దేవి, కిం కామలేఖా మిథ్యావాదినీ ?

దేవీ. [అశ్రూణి ప్రమృజ్య, సనిశ్వాసమ్] హంజే, పచ్ఛణ్ణం కరేహి ణం, దంసేహి మరదఅపీడం. (ఛాయా) హఞ్జే, ప్రచ్ఛన్నం కురేనమ్, దర్శయ మరతకాపీడమ్.

చేటీ. [తథాకృత్వా] ఇదోఇదో దేవీ. (ఛాయా) ఇత ఇతో దేవీ.

[ఉభౌ పరిక్రామతః]

చేటీ. ఏదం దువారసోవాణమ్ (ఛాయా) ఏత ద్ద్వారసోపానమ్.

దేవీ [ఆరుహ్య] దంసేహి కహిం సో జణో (ఛాయా) దర్శయ కుత్ర స జనః.

చేటీ. ఏసో దేవో. (ఛాయా) ఏష దేవః.

రాజా. [దృష్ట్వా కించి దుత్థాయ సాదరమ్] దేవి, ఇద మాసన మలఙ్క్రియతామ్.

దేవీ. [స్వగతమ్] అచ్చాదరో సంకణిజ్జో. [ఉపవిశ్య, దీర్ఘం నిశ్వస్య] అవి సిద్ధో అయ్యపుత్తస్స మణోరహో ? (ఛాయా) అత్యాదరః శఙ్కనీయః. అపి సిద్ధ ఆర్యపుత్రస్య మనోరథః ?

రాజా. [ఆత్మగతమ్] అయే సత్య మియం కుపితా. యతః.

ఆరక్త మక్షియుగళం తన్వ్యా నిష్ప్రేమనీరసం వచనమ్ ।
ప్రథయతి మనసి రుషం చ స్ఫురదధరం స్విన్న ముజ్జ్వలం వదనమ్ ॥ ౩౫ ॥

[ప్రకాశమ్] దేవి, న ఖలు జానామి సామ్ప్రతం ఈదృశో మనోరథ ఇతి.
అథవా, జానామి సిద్ధ ఏవ హి సః. య త్కిల

ప్రత్యగ్రఘర్మసలిలోత్సవమోదితాయాః
సమ్భిన్నవారిశిశిరం కబరం వహన్త్యాః ।
నిమృష్టపత్రరచనం నిరవద్యశోభమ్
వక్త్రామ్బుజం తవ నిరీక్షితు ముత్సుకోఽస్మి ॥ ౩౬ ॥

దేవీ. [సామర్షమ్] అయ్యఉత్త, ణాహం పదారణస్స జోగ్గా. జాణామి తుహ గోవణమ్ (ఛాయా) ఆర్యపుత్ర, నాహం ప్రతారణస్య యోగ్యా. జానామి తవ గోపనమ్.

విదూ. [ఆత్మగతమ్] కహం జాణాది జుణ్హామంజరీం ఉత్తరిజ్జపడేణ గోవిదం? (ఛాయా) కథం జానాతి జ్యోత్స్నామఞ్జరీ ముత్తరీయపటేన గోపితామ్? [ప్రకాశమ్] దేవి, ణ కావి ఎత్థ గోవీఅది, కిం ఉణ వఅస్సస్స

అవహాసణఫలా సాళభంజిఆ. (ఛాయా) దేవి, న కాప్యత్ర గోప్యతే కిం పున ర్వయస్యస్య అపహాసనఫలా సాలభఞ్జికా.

రాజా. [సభయ మాత్మగతమ్] హా ధిక్, మూర్ఖసంవాసఫల మనుభూయతే.

చేటీ. [జనాన్తికమ్] సుదం దేవీఏ ? (ఛాయా) శ్రుతం దేవ్యా ?

దేవీ. [సామర్షం, నిశ్శ్వస్య] హంజే, పేక్ఖ. దుబ్భగాఏ గువ్విణిఅం, జా దాణిం అసహ్ణసా ఏవ్వ అయ్యవుత్తస్స పస్సవట్టిణీ హోది, [ప్రకాశమ్] అయ్యవుత్త, మహ దంసణీఆ ఏసా సాళభంజిఆ. (ఛాయా) హఞ్జే, పశ్య దుర్భగాయా దుర్వినయం. యేదానీం అసాధ్వసైవ ఆర్యపుత్రస్య పార్శ్వవర్తినీ భవతి. ఆర్యపుత్ర, మమ దర్శనీయైషా సాలభఞ్జికా.

విదూ. [సోద్వేగం, స్వగతమ్] హద్ధి హద్ధి, మహ బాళిసత్తణం, జం మహ దడ్ఢముహాదో ణిగ్గదం పత్థుదప్పడీవం వఅణం. (ఛాయా) హాధిక్ హాధిక్, మమ బాలిశత్వం, య న్మమ దగ్ధముఖాత్ నిర్గతం ప్రస్తుతప్రతీపం వచనం.

దేవీ అయ్యవుత్త. అహం వి ణం సాళభంజిఅం పెక్ఖిదుం అహిళసేమి. (ఛాయా) ఆర్యపుత్ర, అహ మప్యేనాం సాలభఞ్జికాం ప్రేక్షితు మభిలషామి.

రాజా. [సోద్వేగం, స్వగతమ్] హన్త, గృహీతోఽస్మి. [ప్రకాశమ్] య దభిరోచతే దేవ్యై.

దేవీ. హంజే, ణిరూవేహి ణం. (ఛాయా) హఞ్జే నిరూప యైనామ్.

చేటీ. జం దేవీ ఆణవేది. (ఛాయా) య ద్దేవ్యాజ్ఞాపయతి. [పరిక్రామతి]

విదూషకః. [సక్రోధం నివార్య] హుం అణయ్యే, రక్ఖసి దాసీఏఉత్తి, మహ బ్బమ్హణస్స ఉత్తరిజ్జేణ తిరోహిదం సాళభంజిఅం తుమం ణిరువేసి.

(ఛాయా) హుం అనార్యే, రాక్షసి, దాస్యాఃపుత్రి, మమ బ్రాహ్మణస్య ఉత్తరీయేణ తిరోహితాం సాలభఞ్జికాం త్వం నిరూపయసి.

దేవీ. [సరోషసమ్భ్రమమ్] హంజే, ణివట్టస్స ణివట్టస్స. అమ్హే గచ్ఛేమో. (ఛాయా) హఞ్జే, నివర్తస్వ, నివర్తస్వ. ఆవాం గచ్ఛావః. [ఆసనా దుత్తిష్ఠతి]

రాజా. [చేలాఞ్చలే గృహీత్వా సానునయమ్] దేవి, న రోషః కార్యః. తవ ప్రసాదభూమి రేష జనః. [పాదయోః పతతి.]

దేవీ. అయ్యఉత్త, ఏసా వఞ్చణిజ్జాజాయే తుమం పసాదభామి.

(ఛాయా) ఆర్యపుత్ర, ఏషా వన్దనీయా యస్యా స్త్వం ప్రసాదభూమిః.
[ముక్తావళీహస్తా చ్చిత్రపట మాదాయ భూమౌ పాతయిత్వా సాటోపం పరిక్రమ్య నిష్క్రాన్తా ముక్తావళ్యా సహ.]

విదూషకః. [ఉపసృత్య] వయస్స, ఉత్తేహి. ఉత్తేహి. ఏసో భవం మిచ్చుము హాదో విఅ అన్తేఉరకలహాదో ముక్కోసి.

(ఛాయా) వయస్య, ఉత్తిష్ఠ. ఉత్తిష్ఠ. ఏష భవాన్ మృత్యుముఖా దివ అన్తఃపురకలహా న్ముక్తోఽసి.

రాజా. [ఉత్థాయ] వయస్య, కథ మయం దేవీం సమ్ప్రాప్త శ్చిత్రపటః ?

విదూషకః. సమ్భమప్పచలిదాఏ పఆసమఞ్జరీఏ హత్థాదో కదలీవణమగ్గపడిదో దేవీఏ గహీదో భవే

(ఛాయా) సమ్భ్రమప్రచలితాయాః ప్రకాశమఞ్జర్యా హస్తాత్ కదలీవనమార్గపతితో దేవ్యా గృహీతో భవేత్

రాజా. [సాశఙ్కమ్] వయస్య, కస్మి న్ను మత్ప్రభవతీ జ్యోత్స్నామఞ్జరీ విదితా స్యా దన్తః పురే ?

విదూషకః. మా భయేహి, తుహ రక్ఖాబన్ధం కరిస్సమ్. (ఛాయా) మా బిభీహి, తవ రక్షాబన్ధం కరిష్యామి.

[నేపథ్యే మహా న్కలకలః]

నాయికా [సాహసమ్, అవకృష్టపట మపధూయ రాజానం ససమ్భ్రమ మాలిఙ్గతి]

రాజా. [సుఖానుభవ న్నిమీల్య, సానన్ద మాత్మగతమ్.]

నిష్పీడ్య స్తనభారయా నిరన్తరోద్య
ద్రోమాఞ్చిస్విన్నశరీరయాఽనయా మే ।
వ్యాపన్నోత్ప్రాణమమికజ్ఞానం తిమిరాత్యా
సంశ్లేషః కృత ఇహ సౌహితీం తనోతి ॥ ౩౭ ॥

[పున ర్నేపథ్యే]

అబ్రహ్మణ్యం, అబ్రహ్మణ్యమ్,

క్రోధోత్థైః స్ఫులిఙ్గైరికిరవికటో బిభ్ర ద్దక్షిణ్యాదీనా
రమ్యాటోపప్రకోపప్రతిగనపరటత్ప్రోద్ధదిక్పాలసాధః ।
బభ్రిత్క్ష్మత్రప్రకామప్రతిభయవదన స్తీక్ష్ణదంష్ట్రాకరాళః
ప్రాప్తోఽసావన్ధకారః కవళయతి పురీం సవజాత స్తీవ్రవేగః ॥ ౩౮ ॥

రాజా. [సక్రోధమ్] ఆః కథ మస్మాసు సత్సు దురాత్మనోఽన్ధకారస్య ప్రచారః?

విదూషకః. వయస్స, మణ్ణే జీమూదరక్ఖసప్పవట్టిదో ఏసో త్తి. (ఛాయా) వయస్య, మన్యే జీమూతరాక్షసప్రవర్తిత ఏష ఇతి.

నాయికా. [సభయోద్వేగమ్] పరిత్తాఅదు మం ఇమాదో జీమూదరక్ఖసాదో. (ఛాయా) పరిత్రాయతాం మాం అస్మాజ్జీమూతరాక్షసాత్. [పున రపి రాజాన మాలిఙ్గతి.]

రాజా. ప్రియే, కథం భవతీ చాస్మన్మాతులదుహితా కౌముదీవ జీమూతరాక్షసాత్ భయాకులా దృశ్యసే?

విదూషకః. ణం ఇయంఅ జుణ్హామఞ్జరీ ఖు, అదో జీమూదరక్ఖసాదో భఅం ణావివి.

(ఛాయా) న న్వియమప్య్ జ్యోత్స్నామఞ్జరీ, అస్యా జీమూతరాక్షసా ద్భయ మస్యా అపి.

నాయికా. [స్వగతమ్] అజ్జవి అణ్ణం ఎవ్వ మం జాణాది వల్లహో, కిం దాణిం అత్తాణం విణ్ణవేమి? అహవా ణ సాహసం కరిస్సం. జహాగురుణిదేసం వట్టిస్సమ్.

(ఛాయా) అద్యాప్యన్యా మేవ మాం జానాతి వల్లభః. కి మిదానీ మాత్మానం విజ్ఞాపయామి. అథవా. న సాహసం కరిష్యామి. యథాగురునిదేశం వర్తిష్యే.

రాజా. [నాయికా మాలిఙ్గ్య చిబుక మున్నమయ్య] ప్రియే, మా బిభేహి. [ఉత్థాయ] కః కోఽత్ర భోః?

ప్రవిశ్య.

శస్త్రధారిణీ. జేదు భట్టా, ఇదం దేవస్స సరాసణం. ఇమే తూణీరా.

(ఛాయా) జయతు భర్తా. ఇదం దేవస్య శరాసనం. ఇమౌ తూణీరౌ.

రాజా. [గృహీత్వా ధను రారోపయన్, విదూషకం ప్రతి] సఖే, సంరక్షణీయా ప్రకృతికాతరా భవత్సఖీ.

విదూషకః. జం భవం ఆణవేది. (ఛాయా) యద్భవానాజ్ఞాపయతి.

నాయికా. [పున స్ససాధ్వస మాలిఙ్గతి.]

రాజా. సున్దరి. న భేతవ్యం, న భేతవ్యమ్.

ఏత ముత్సార్య దుర్వృత్త మన్ధకారనిశాచరం।
క్షణాదేవ సమాయాతి తవ కాన్త స్తలోదరి ॥ 3౯ ॥

[కిఞ్చి దుచ్చైః] కః కోఽత్ర భోః?

ప్రవిశ్య,

ప్రతిహారీ. ఇదో ఇదో దేవో. (ఛాయా) ఇత ఇతో దేవః.

[సర్వే పరిక్రామన్తి.]

రాజా. [సమన్తాదవలోక్య] అహో, దురాత్మనాఽన్ధకారహతకేన కబళీకృతం సర్వతోఽపి జగత్, అద్య హి.

కాళిన్దీసలిలోన్మిషత్కువలయశ్రేణీసవర్ణైః సర్వతః
ప్రాగ్భారైః పరిపీత మస్య కులటాఘుష్టాపవాదై స్తమస్సైః ।
ఉత్తాలోన్మదభీమభైరవఘుటాఘూత్కారసమ్మూర్ఛనం
తత్ఫల్గూకకదమ్బకే ష్వపి వహా త్యాభోగ మవ్యాకృతైః ॥ ౪౦ ॥

పునర్నేపథ్యే,

అత్యాహితం, అత్యాహితమ్

అన్ధ మేత ద్బలం కృత్స్నం ధ్వాన్తామ్భోనిధిమజ్జనాత్ ।
అన్ధకారేణ ఘోరేణ ఘాత్యతే హన్త సర్వశః ॥ ౪౧ ॥

రాజా. [శ్రుతి మభినీయ ససంరమ్భమ్] కథ మయ మస్తమ్యేనాపతేః ప్రకాశస్యాప్యయ మాతీర్ణ స్వరః దీర్ఘికే, త్వరితం నిర్గత్య సారథిం బ్రూహి "త్వరిత మానయ సాఙ్గ్రామికం స్యన్దన" మితి.

ప్రతిహారీ. దేవ, తహ. (ఛాయా) దేవ, తథా. [నిష్క్రాన్తా]

రాజా. [సక్రోధమ్, ఆకాశే లక్ష్యం బధ్వా] ఆః పాప దురాత్మ న్నన్ధకార, అయ మ్నభవసి. [ఉత్థితం పరిక్రమ్య సపరిజనో నిష్క్రాన్తః.]

నాయికా. [శకునం సూచయిత్వా, సత్రాసమ్] అంహో కిం ణు ఖు మహ వామేదరం ణఅణం పరిప్ఫన్దఇ. (ఛాయా) అహో, కిన్ను ఖలు మమ వామేతరం నయనం పరిస్పన్దతే

ప్రవిశ్య, సమ్భ్రాన్తో,

జీమూతః. దిష్ట్యాఽయ మభ్యన్తరలాభః, [ఇతి నాయికాం గృహ్ణాతి.]

నాయికా. [సోద్వేగమ్] హా అయ్యసింగార, కహిం సి, కహిం సి, ఏసమ్హి గహీదా జీమూదరక్ఖసేణ. (ఛాయా) హా ఆర్యశృఙ్గార, కుత్రాఽసి, కుత్రాఽసి, ఏషాఽస్మి గృహీతా జీమూతరాక్షసేన.

విదూషకః. అంహో మహ అణవహాణత్తణం. జం పఇదికాదరం ఉచ్చిఅ వయస్సస్స పిఅవళ్ళహం సమరదఃస్సణకుదూహలేణ దూరం మఏ పత్థిదం. హోదు కహిం గమిస్సమ్. [పరిక్రామతి.]

(ఛాయా) అహో, మమ అనవధానత్వం. యత్ప్రకృతి కాతరాం ఉజ్ఝిత్వా వయస్యస్య ప్రియవల్లభాం సమరదర్శనకుతూహలేన దూరం మయా ప్రస్థితం. భవతు కుత్ర గమిష్యామి.

జీమూతః. భవ త్వేనాం దివసపుర స్సీత్వా స్వరూపకూన్యాం కరిష్యే.

[నాయికా మాదాయ నిష్క్రాన్తః.]

విదూషకః. అయే, జుణ్హామఞ్జరి, కహింసి, కహింసి. [విమృశ్య] ణూణం ఏసా పిఅసహీం అణ్ణేసీఅ కదలీవణం పత్థిదా భవే. హోదు గమిస్సమ్.

(ఛాయా) అయే, జ్యోత్స్నామఞ్జరి, కుత్రాసి, కుత్రాసి. నూన మేషా ప్రియసఖీ మన్విష్య కదలీవనం ప్రస్థితా భవేత్. భవతు గమిష్యామి.

[నిష్క్రాన్తః.]

ఇతి

తృతీయోఽఙ్కః.

చ తు ర్థో ఽ ఙ్కః.

తతః ప్రవిశతి ప్రరితుష్టోఽన్ధకారః.

దీష్ట్యా విలసిత మస్మత్కులపక్షపాతినా విధినా. యతః,

సఞ్జాతా స్త్రీదశాఙ్గనాసహచరాః సవేఽపి న శ్శత్రవః
యే యే దుర్ధరవీర్యగర్వితధియ స్తత్ర ప్రకాశాదయః ।
నీతం త చ్చిరకాంక్షితఞ్చ లలనారత్నం య దార్ణవ్యాన్వై
హ స్తభ్రష్టశరాసన స్సచ రిపు స్సోమ శ్చచాఽన్తర్హితః ॥ ౧ ॥

[పురో నిరూప్య] కథ మిమా దేవస్య పాదోపజీవినా మయూరచాతకా వుపసర్పతః ?

తతః ప్రవిశతో మయూరచాతకౌ.

మయూరః. వఅస్స, కహం దాణిం దేవస్స ఓహారిదకణ్ణారఅణస్స పవుత్తిసేసం జాణీమో ? (ఛాయా) వయస్య, కథ మిదానీం దేవస్య అపహృతకన్యారత్నస్య ప్రవృత్తిశేషం జానీమః ?

చాతకః. కిం ణ పేక్ఖసి వఅస్సా. ఏసో ఉణ అన్ధఆరో అహ్మె పడిపాళఅన్తో చిట్ఠఇ. (ఛాయా) కిం న పశ్యసి వయస్యః ఏష పున రన్ధకారః ఆవాం ప్రతిపాలయం స్తిష్ఠతి [ఉభా వుపసర్పతః.]

అన్ధకారః. వత్సౌ, కుత్ర ప్రస్థితౌ ?

మయూరః. అజ్జ అన్ధఆర, ఓహారిదకణ్ణారఅణస్స దేవజీమూదస్స కహాసేసో ణాదవ్వోత్తి (ఛాయా) ఆర్య, అన్ధకార, అపహృతకన్యారత్నస్య దేవజీమూతస్య కథాశేషో జ్ఞాతవ్య ఇతి.

అన్ధకారః. వత్సౌ, నిద్రా మాం వ్యథయతి లోకాలోకగుహాప్రవేశాయ త చ్ఛీఘ్రం తవ్యం తావ త్పృచ్ఛ.

చాతకః. అజ్జ, అహిట్ఠిదసమరిఙ్కణే తుమ్హవిరద్ధే తస్సిం సోమరాఏ కహిం సమరవుత్తన్తో ? (ఛాయా) అధిష్ఠితసమరాఙ్కణే యుష్మద్విరుద్ధే త స్మిన్ సోమరాజే కథం సమరవృత్తాన్తః ?

అన్ధకారః. శ్రూయతాం యదా తావత్.

> అన్ధీకృతత్రిభువనే మహసా నిజేన
> పర్యుద్భటం రటతి తీక్ష్ణకృపాణపాణౌ ।
> కేచి న్నికృత్తశిరసః పతితా శ్చ భూమౌ
> కేచి న్మయూఖ రవలోకనమాత్రభీతాః ॥ ౨ ॥

ఉభౌ. [సహర్షమ్] సాహు కిద మజ్జేణ. (ఛాయా) సాధు కృత మార్యేణ

అన్ధకారః. తావదా కణ్ఠాభ్యాసకీలితోపనత మాత్మపక్షోపక్షయ మమర్షరోష వ్యతికరవిస్ఫారితాభ్యా న్నయనాభ్యా న్నిర్దహ న్నివ న స్సర్వాన్ సాటోప మారు థస్స్యన్దనః కరకుట్టితకోదణ్డజ్యావికర్షణవిస్ఫూర్జితనిర్భిద్యమానసనభోమణ్డలః తత్క్షణా దేవ మమాభిముఖ మస్తక ఇవ జన్తో రాపతిత స్సోమహాతకః. వత్సౌ కిం బ్రవీమి.

దోర్దణ్డమణ్డలితకార్ముకసమ్ప్రయుక్తైః
తస్యాశుగై రహ మితో విరళం ప్రచారమ్ ।
యేన క్షణా దుదయ మేత్య తదీయభృత్యాః
భూయ స్తరా మ్మదభియోగకృతోరువేగాః ॥ ౩ ॥

ఉభౌ. హద్ధి, హద్ధి, జం అజ్జేణ దాణిం అపాసూణంవి పుణోవి ఉత్థాణం. (ఛాయా) హా ధిక్, హా ధిక్, య దార్యే ణేదానీం అపాసూనా మపి పునర ప్యుత్థానమ్.

అన్ధకారః. వత్సౌ, న శోక మర్హతః. యత్ ప్రథమయుద్ధప్రవృత్తానాం జయోపి న మోదాయ అపజయోపి నావమానాయ. కిఞ్చ యే తావ దపాసవః కృతాః తే ప్రణష్టా ఏవ. కిం పున ర్యే మదవలోకనభీత్యా పురా అన్తర్ధానం గతవన్త స్తే రాజసన్నికర్షే త్సన్ధుక్షితప్రణయః దృశ్యతాం ప్రాప్తాః.

ఉభౌ. తదో తదో. (ఛాయా) తత స్తతః.

అన్ధకారః. అత్రాన్తరే.

ఆభాభి శ్శ్యామళాభి ర్జగ దఖిల మపి శ్యామయన్త స్సమన్తా
దుద్యన్తీభి స్తటిద్భిః స్ఫుటిత మివ నభ స్తత్క్షణం దర్శయన్తః ।
ఆరు హ్యోత్తుఙ్గఘణ్టానినదఘణఘణాత్కారిణో వారణేన్ద్రా
నమ్భోదేన్ద్రా స్స్వసైన్యా స్సమరభువి మహాసింహనాదం వ్యముఞ్చన్ ॥ ౪ ॥

అపిచ, గర్జత్పర్జన్యసేనాపతిభి రుదధిభి స్సేవ్యమానః స్ఫురన్త్యా
సౌదామిన్యా చ దేవ్యా సపులక మసకృ త్సమ్యగాలిఙ్గితాఙ్గః ।
అధ్యారూఢ శ్చతుర్భి స్తురగపరిబృఢై రూహ్యమానం శతాఙ్గం
జీమూతః క్రోధవహ్నిజ్వలదురునయన స్సమ్భ్రమా దావిరాసీత్ ॥ ౫ ॥

ఉభౌ. [సహర్షోన్మేషమ్] అహ్మే పుణోవి ఉజ్జీవిదహ్మో. (ఛాయా) ఆవాం పునర ప్యుజ్జీవితౌ స్వః. [పరస్పర మాలిఙ్గతః,]

అన్ధకారః. అథ క్షణేన తద్దోర్దణ్డచణ్డిమాన మఖణ్డ మసహమానః నిటిలతటఘటితవికటభ్రుకుటీకః దేవో జీమూతః ప్రతిరున్ధన్ తస్యైవ కరకిరణమరీచిగభస్తిప్రముఖాన్ కటకాధికృతాన్ వికటవినిర్గతై ర్విశిఖజాలైః ప్రకటీకృతగాత్రవ్రణా నకరోత్.

ఉభౌ. [సహర్షమ్] దిట్ఠీఏ విళసిదం విహిణా. తదో తదో? (ఛాయా) దిష్ట్యా విలసితం విధినా. తత స్తతః?

అన్ధకారః. అథ కాన్తాపహారశోదన్తం కిఞ్జపేన సన్నిహితేన ప్రభాతేన స్పష్ట మభిధీయమానః శోకాన్ధతమసే నిమగ్నః ప్రశాన్తధైర్యః ప్రక్షీణకాన్తిః ప్రభ్రష్టశరాసనః తత్క్షణా దేవ సోమః స్వమాయయాఽన్తర్హితః. అమీచ వైరివిజయసముజ్జృమ్భమాణతూర్యఘోషముఖరీభూతహరిన్ముఖాః ప్రతినివృత్య జ్యోత్స్నావతీనగరాత్ దివసపురోపకణ్ఠ ముపవేశితస్కన్ధావారా ఆసన్,

మయూరః. అహ స రాఆ కహిం? (ఛాయా) అథ స రాజా కుత్ర?

అన్ధకారః. అస్తి హ్యస్య రాజ్ఞః శోకాగారం అస్తోనామ పర్వతరాజః.

చాతకః. సువ్వఇ. (ఛాయా) శ్రూయతే.

అన్ధకారః.

> ఆకర్ణ్య కాన్తావ్యసన న్తదైవ
> ప్రవృద్ధశోకార్ణవమగ్నచేతాః ।
> పురం ప్రియాశూన్య మపృచ్ఛ్యమానః
> సాకం సుహృద్భి స్త ముపాజగామ ॥ ౬ ॥

మయూరః. హోదు, కిం జాణీఅది కహం ఉవక్కమో ఏసో త్తి? (ఛాయా) భవతు. కిం జ్ఞాయతే కథముపక్రమ ఏష ఇతి?

అన్ధకారః. [సావజ్ఞమ్] కీదృ గన్యత్. స్వమాతులం శరదారమ్భహతక మానేతు మనుప్రేషితా శ్చారా ఇతి.

ఉభౌ. అజ్జ, తస్స కణ్ణారయణస్స ఓహరణె కిం పఓఅణం పేక్ఖది మహారాఅజీమూదో? తాఏ ఉవభోఅసోభగ్గం అహవా కింవి అణ్ణం? (ఛాయా) ఆర్య తస్య కన్యారత్నస్య అపహరణే కిం ప్రయోజనం పశ్యతి మహారాజజీమూతః? తస్యా ఉపభోగసౌభాగ్యం అథవా కి మప్యన్యత్?

అన్ధకారః. వత్సౌ, నహి, నహి, అస్తి ఖలు మహారాజజీమూతస్య సపరిజనస్య కులదైవతం చణ్డాతపో నామ మహాభైరవః. తస్య త్రిభువనరమణీయరమణీ మణిబలిసమర్పణేన భూయాన్ ప్రసాదః స్వస్య భవే దితి.

ఉభౌ. జుజ్జఇ. సో ఖు అహ్మబాన్ధవాణం మహారాజజీమూతకులాణం సవ్వహా అత్తసమప్పణేణవి యోఅక్ఖేమవహ్మఓ భఅవం చన్దాదవో. (ఛాయా) యుజ్యతే. స ఖలు అస్మద్బాన్ధవానాం మహారాజజీమూతకులానాం సర్వథా ఆత్మసమర్పణేనాపి యోగక్షేమవహనో భగవాన్ చన్ద్రాతపః.

అన్ధకారః. వత్సౌ, అనుమన్యేతాం భవన్తౌ. మాం పున స్త్వరయతి లోకాలోకగిరిగుహాప్రవేశాయ నిద్రా. [ఇత్యుద్ఘాతకేన నిష్క్రాన్తః]

మయూరకః. [సాశఙ్కమ్] అహ్మో జీమూదకులకాలరత్తిదివాఅరో ఖు సరదాలమ్బహాదఓ. (ఛాయా) అహో, జీమూతకులకాలరాత్రిదివాకరః ఖలు శరదారమ్భవాతకః.

చాతకః. వఅస్స, ణ దావ అణిట్ఠం సఙ్కిదుం అరుహది భవం. ఏహి పమోదం సమ్భావేమో. (ఛాయా) వయస్య, న తావ దనిష్టం శఙ్కితు మర్హతి భవాన్, ఏహి, ప్రమోదం సమ్భావయావః. [నిష్క్రాన్తౌ.]

మిశ్రవిష్కమ్భః.

తతః ప్రవిశతి కఞ్చుకీ.

కఞ్చుకీ. [సకరుణమ్] అహో దురాత్మనో విధే ర్విషమారమ్భతా. తథాహి,

జ్యోత్స్నావతీనగరరత్నవిలాససౌధ
మాణిక్యతల్పమహిమోచితగాత్రయష్టిః ।
సోమైకలాలసమతి ర్వ్యసనానభిజ్ఞా
సా హన్త జీవతి కథం దివసే సుఘోరే ॥ ౭ ॥

ఆస్తా మిదం. తా మేవ రాజరాజాతిశాయివిభవస్య ప్రభో రతికాన్తోపనతాం దురన్తా మవస్థా మనుస్మరామి. అయం హి,

సక్త స్తోమాక్రాన్త స్త్యజతి నిజచైతన్య మచిరా
దుపావృత్తప్రజ్ఞః స్మరకదన ముచ్చైః కథయతి ।
గతాశఙ్క స్తావ త్కిరతి చ దృశా బాష్ప మధికం
వినోదస్థానేషు భ్రమతి దృఢ మున్మాదవశగః ॥ ౮ ॥

నేపథ్యే.

ఇదో ఇదో భవం. (ఛాయా) ఇత ఇతో భవాన్.

కఞ్చుకీ. [ఆకర్ణ్య, ససమ్భ్రమమ్] అయే సమభివర్తతే దేవః. [నిర్వర్ణ్య]

పరిమ్లానై రఙ్గైః ప్రసవశరపారుష్యపిశునైః
శరత్స్రోతస్విన్యాః శ్రియ మభిదధానేన వపుషా ।
నిరస్తాకల్పోఽపి ద్యుతి మనుపమా మాత్మని వహ
న్నసౌ మన్దమ్మన్దం కరుణగిరి మభ్యేతి నృపతిః ॥ ౯ ॥

తతః ప్రవిశతి దూయమానానస్థో రాజా విదూషకశ్చ.

రాజా. [సశోకాస్రమ్] హా ప్రియే, మమ నయనామృతవర్తికే, క్వాసి. దేహి మే ప్రతివచనమ్.

సారా స్తావకచారుహాసరదనా స్తా గద్గదా స్తే గిరః
తా స్తా స్సఙ్కుచితమోదకౌతుకమదవ్రీళా దృశో వ్యఞ్జనాః ।
త చ్చాకుఞ్చితమఞ్జులభ్రు వదనం త చ్చాతికాన్తం వ్రతం
హా ముగ్ధే క్వ గతాఽసి తై రవిరతం హన్తాద్య సన్తాప్య మాం ॥ ౧౦ ॥

అయి ప్రేయసి,

అలసలలితై రఙ్గై స్సఙ్గీభవద్వ్యసనాకులై
రతనుధనుషః పీడా సోఢు న్త్వయా కథ మీదృశీ ।
మసృణమధురై ర్గుణైశ్చైభి రుచైశ్చ స్తపత్తపనాపహై
దవవహుతవహజ్వాలా మల్లీమతల్లికయా కిల ॥ ౧౧ ॥

[సౌత్సుక్యమ్] ప్రియే, ప్రసీద తావ త్సమ్భావయ మామ్. నను స ఏవాహం తథా హి, భవత్యాః.

సరళకదళీగర్భస్నిగ్ధై రనఙ్గమహాజ్వర
ప్రసభవిధుతై రఙ్గై ర్మర్మచ్ఛిదా వ్యథితై రివ ।
మరుదుపవనస్వైరక్రీడా స్వసాస్తపదీనదా
య దుపరి పరిచ్ఛేదాతీతప్రసాదకిరో దృశః ॥

[సకరుణం] సఖే, య త్సత్య మనిర్వాహణశీలాః పురుషకారా ఇతి. పశ్య.

శ్రవణదివసా దారభ్యైషా మయి వ్యవసాయినీ
క్రమసముదయాత్సాదై రఙ్గై రనఙ్గమహాధినా ।
చిర మపి ధృతప్రత్యాశత్వా దథా దురువేదనా
మహహ దళితాశమ్సా వల్లీ బభూవ మృగీదృశః ॥ ౧౩ ॥

[సావేగమ్] అహో న ఖలు భోః,

త్రుటత్యాశాపాశః స్ఫుటతి హృదయం త్వేన సహసా
ఝటితి త్యావిర్భూత స్తిరయతి గరీయాన్ ప్రవిలయః ।
అపి స్వాన్తవ్యాప్తి ర్నిరవధి రుదీర్ణజ్వర ఇవ
ప్రమాథీ ప్రత్యఙ్గం దహతి విధుతః పావక ఇవ ॥ ౧౪ ॥

[మోహ ముపగతః.]

కఞ్చుకీ. [సభయమ్] హా హతాః స్మః. [సవిమర్శ మాత్మగతమ్]

న తదధిగమప్రత్యాశా స్థి ర్భజ త్యపి న త్యజ
త్యవిరతభవన్మోహాక్రాన్త మ్మనో వ్యవతిష్ఠతే ।
న చ పరిచితా న్యేవంప్రాయా ణ్యపి వ్యసనా న్యహో
థి గహహ విధే రాత్మ్యం జన్తు ష్వనాశ్రయసన్నిభమ్ ॥ ౧౫ ॥

[ప్రకాశమ్] దేవ, సమాశ్వసిహి, సమాశ్వసిహి, కథం దేవోఽపి ప్రాకృతజనపరిపాటీ మవలమ్బతే?

విదూషకః. వఅస్స, ఉత్థేహి, ఉత్థేహి. ఆణీదాఇ లడ్డుఅఖణ్డాఇ. (ఛాయా)
వయస్య, ఉత్తిష్ఠ, ఉత్తిష్ఠ. ఆనీతాని లడ్డుకఖణ్డాని.

రాజా. [ఆశ్వస్య, సనిశ్వాసమ్] సఖే. కిం దృష్టివా నని పరిహాసస్య సముచితః కాల ఇతి. మమ హి.

విష మివ కిర న్నిన్దు శ్శైత్యై ర్దహ న్నివ పావకై
ర్మరు దపి ముహుః కున్తైః క్రన్త న్నివ స్మరపాతకీ ।
నిరవధి రయ ఖ్యాధివ్యాధి ర్నికామవిజృమ్భితః.

కఞ్చుకీ. దేవ ప్రసీద,

కథ మిహ పున ర్వామ న్దైవం వ్యాకుల్గితసాహసమ్ ॥ ౧౬ ॥

రాజా. ఆర్య, కి ముపలక్షితః కరుణాచలసన్నివేశః ?

కఞ్చుకీ. [సవినయమ్] దేవ, నిరుద్ధజనసమ్బాధాశ్చ కృతా స్త ఏతే భూధరోపవనసీమానః. త దితోఽనుగృహ్యతాం దేవేన.

సమన్తా దున్మీలత్కుటజకకుభోద్భూతముకుళ
ప్రగన్ధస్వాదేన ప్రచలితమిళద్భృఙ్గపటలీ ।
ద్రవచ్చన్ద్రగ్రావస్రుతసలిలసంసిక్తతలస
ద్వృద్ధాగస్తోమా గిరివరతటీయ న్తు విపులా ॥ ౧౭ ॥

తదస్యామేవ నాతిమాత్రవర్తినః కల్హారసరసః పరిసరభువమలఙ్కరోతు దేవః యద్యేవం.

విచలితతనువీచీవిద్ధకహ్లారకోశ
ప్రహసనసముదఞ్చద్గన్ధనిష్యన్దబన్ధుః ।
అనుభవతు సకామం శీతలో మాతరిశ్వా
పరిహృతభవదార్తిః ప్రాయశః శ్లాఘనం తే ॥ ౧౮ ॥

[సర్వే పరిక్రమ్యోపవిశన్తి]

కఞ్చుకీ. స్వామి న్నితస్తావదనుగృహ్యతామ్.

పరిసరజుషః స్రోతస్విన్యాశ్శిఖణ్డభృతః స్వనైః
ప్రహసనమివ వ్యాతన్వానాః సితచ్ఛదవైరిణాం ।
దధతి తటసఙ్ఘర్షాత్ ఘుష్యత్సు నిర్ఝరవారిషు
స్ఫుటలయమమీ స్ఫీతాటోపాః స్వనర్తనకౌశలీమ్ ॥ ౧౯ ॥

[అన్యతో నిర్దిశన్] దేవ ఇతశ్చ దీయతాం దృష్టిః.

జగతి మరుతా జైత్రీం దత్తామివ స్మరపత్రికాం
చలితశిరసః స్వీకుర్వాణాః ప్రసూనశిఖామిషాత్ ।
పరిమళపరిభ్రామ్యద్భృఙ్గీవినిక్వణితచ్ఛలాత్
భువనవిజయే కేతక్యః స్వం వదన్తి కిలోద్యమమ్ ॥ ౨౦ ॥

రాజా. [సర్వతో నిర్వర్ణ్య సోద్వేగమ్] హన్త కిమాపతితమిదానీం.

ఉద్దామజ్వలితాదవిష్ఠనశిఖిస్తోమాత్ పయఃప్లావితా
దుద్భూతైరివ దృష్టిమోషపటుభి ర్ధూమై ర్హరిద్భిత్తయః ।
పీయన్తే దళితేన్ద్రనీలశకలశ్యామప్రభై రమ్బుదై
రుద్ఘోషానివ మన్మథస్య రసికై రుద్దామయద్భి ర్నవైః ॥ ౨౧ ॥

కఞ్చుకీ. [సభయమ్] కిన్న జానాతి దేవః.

ఉన్నిద్రైః కుటజై శ్శిలీన్ధ్రపటలై రుద్భాసయన్తో దిశః
స్నిగ్ధశ్యామళతోయవాహనివహై రాపూరయన్తో నభః ।
శమ్పాజృమ్భణజర్ఝరీకృతమదా శ్చక్రాఙ్గయూనామమీ
మత్తోన్నృత్యదుదారకేకివనితాకల్యాణినో వాసరాః ॥ ౨౨ ॥

రాజా. [సావేగముత్థాయ పరిక్రామతి]

విదూషకః. కహం ఏసో అట్ఠాణే అణ్ణదో పవుత్తో! (ఛాయా) కథ మేవ అ
స్థానే అన్యతః ప్రవృత్తః?

కఞ్చుకీ. [ఉపసృత్య] దేవ, కథ మయ మస్థానే సంరమ్భః? కథఞ్చ సమ్భావనీ
య మపాస్య నిర్విషయ మేవాన్యత్ర ప్రవృత్తిః? కథఞ్చి దనుగృహ్ణాతు స్వా
మీ. ఇహ హి,

ఆజిఘ్రి న్నవ కేతకీ విర్విడళయ న్వానీరశాఖావలీ
రాలిఙ్గ్య ప్రియసఙ్గబద్ధముకుళా మగ్రే కదమ్బాటవీమ్।
స్వచ్ఛన్దం వనదేవతాభి రుదితప్రేమ ప్రసూనార్చితః
పౌరస్త్యో మరు దేష శీకరజడ స్తుష్టిం సరీసృష్టి నః ॥ ౨౩ ॥

విదూషకః. వఅస్స, పేక్ఖ పేక్ఖ,

ణీవో ణిబద్ధముఉళో ణిణదం సోఊణ ణీళమేహాణం।
జం దట్ఠూణ సిహణ్డీ కేకాభక్ఖాఇ ఉగ్గిరఇ ॥ ౨౪ ॥

(ఛాయా) వయస్య, పశ్య పశ్య,

నీపో నిబద్ధముకులో నినదం శ్రుత్వా నీలమేఘానాం।
యద్దృష్ట్వా శిఖణ్డీ కేకాభక్ష్యాణి ఉద్గిరతి ॥

రాజా. [సాస్రమ్] సఖే, పశ్యామి,

పౌరస్త్యానిలవేగవేపితగిరిస్రోతస్వినీకచ్ఛభూ
వానీరప్రసవోరుసౌరభధురీపారీణధారావహాః।
ఉత్కణ్ఠాభిసరన్మయూరమణితారమ్భప్రియమ్భావుక
స్నిగ్ధోదఞ్చితచఞ్చలాపరిచయస్మేరా ఘనశ్రేణయః ॥ ౨౫ ॥

కిన్తు, సమన్తా దుల్లోలక్షితిధరదరీనిర్గతఝరీ
పయఃప్రేఙ్ఖద్వేలానిలవిదళదేలాసురభయః।
మమాత్యో రుత్పక్ష్మప్రసృతఘనబాష్పామ్బుజడయో
రమీ శైలాభోగాః క్షణ మపి న మోదం విదధతే ॥ ౨౬ ॥

[అశ్రూణి ప్రమృజ్య, పరితో విభావ్య, సౌత్సుక్యఞ్చ]
ప్రియే, సన్నిధేహి సన్నిధేహి.

ధూమ్నా శ్యామతమాలసన్తతి రియం కేశావళిస్నేహినీ
బన్ధూకస్తబక స్తవాధరపుటీసమ్బన్ధ మాకాఙ్క్షతి।
లోధ్రశ్రీ స్తవ తన్వి గాత్రసుషమా మారాద్ధు ముద్యోగినీ
కిఞ్చైషా శుకసున్దరీ తవ గిర శ్శుశ్రూషయా వర్తతే ॥ ౨౭ ॥

[సశోకావేగమ్.]

తరుణతమాలకోమలమలీమసకేశభరే
స్ఫుటితసరోరుహాక్ష్మయవిడమ్బకదృష్టిరుచే ।
ఝటితి హృతాసి కేవల మహో కథ మాత్మభవే
త్వయి మయి బద్ధముగ్ధహృదయేపి విధూయ బలాత్ ॥ ౨౮ ॥

విదూషకః. వఅస్స, అళం దాణిం అదిమెత్తేణ పళవిదేణ, ళబ్భిజ్జఇ ఖు తుహ
వళ్ళహా జఇ ఆఅమిస్సది తత్తభవం సరదాలమ్భమహారాఓ.

(ఛాయా) వయస్య, అల మిదానీ మతిమాత్రేణ ప్రలపితేన, లభ్యతే
ఖలు తవ వల్లభా యద్యాగమిష్యతి తత్రభవాన్ శరదారమ్భమహారాజః

కఞ్చుకీ. దేవ మహ్యాస్కన్దతి క ఏష శోకావేగః ? నను మహాత్యా మపి విప
త్యాం నిరాతఙ్కాః ఖలు సత్పురుషాః, నహి నపమేత ద్దుర్నియతేః
విచేష్టితం భువనేషు పశ్యతు దేవః.

సాక్షా ద్రామస్య పత్నీ జనకనృపసుతా రక్షసా కి న్న నీతా ?
పాఞ్చాల్యాః కి న్న జాతః సదసి పరిభవః పశ్యతా మీశ్వరాణాం ? ।
స క్షుద్రే పుష్కరాఖ్యే పరిహరతి మహీం నాస్థితః కిం నళోభూత్ ?
జ్ఞాతే ప్రాచా ముదన్తే కథయ నరపతే కీదృశోయం విపాకః ॥ ౨౯ ॥

త దవలమ్బతాం దేవ స్సహజధైర్యమ్, వినోద మహార్హతుచ వివిధవిస్మయ
విన్యాసచతురేణ సమయేన.

రాజా. [పురోవలోక్య, సోద్వేగమ్] హన్త కి మిద మవతీర్ణశిఖర ముద్భూత
తరం కిఞ్చన కఠోరసత్వ మాలోక్యతే ?

కఞ్చుకీ. [సభయమ్] దేవ, నహి నహి.

పరిణతఫలనద్ధస్నిగ్ధజమ్బూద్రుమాభః
ప్రతివిహితసపర్యాప్రక్రమః కేకినీనాం ।
అనుగసితవిజల్పత్కన్దరప్రాన్తదేశః
శ్రయతి హి గిరిశృఙ్గం సున్దర స్తోయవాహః ॥ ౩౦ ॥

రాజా. [సహర్ష ముత్థాయ ఉన్ముఖః ప్రాఞ్జలిః] భగవన్ ధారాధర,

చరసి భువనే సర్వత్ర త్వం నిరఙ్కుశచఙ్క్రమః
క్షణరుచిదృశా పశ్య స్వన్తాం దిశా మపి భాస్వరః ।
మమ తు దయితా విద్యుత్ప్రియా సఖీ తవ కున్తళే
యది దృశ మితా బ్రూహి త్వం మే దశాం విషమా మిమామ్ ॥ ౩౧ ॥

[విలోక్య] కిన్ను ఖలు మద్విజ్ఞాపనక్షణ ఏవ స్నిగ్ధగమ్భీరేణ స్తనితరవేణ మా మాశ్వాసయ న్నివ సముచ్ఛలితః పర్జన్యః. [సహర్షమ్] శివా స్తే సన్తు పన్థానః, త దన్యత స్సఞ్చరామి [పరిక్రమ్యావలోక్య చ] ఏష నిరన్తరోల్లసితమదిరామోదభరితకుసుమస్తబకవినిక్షిప్యమాన- మధుకరపరిచుమ్బితవిలోలపటుకరసరసీకరశీకరపూరితదిగన్తరో వఞ్జులకన్దళలతాశాఖాభి రాలోకయతి మామ్. తదిమం తత్ పృచ్ఛామి. భో మత్తమయూరశిఖణ్డిన్,

కచ్చి ద్వక్తి ప్రియసహచరీ నిఘ్న మాగ్జతి త్వాం
ప్రీతిం తస్యాః ప్రణయలళితై శ్చేష్టితై స్త్వం దధాసి ।
పర్యాప్తం వా శిశిరపయసః ప్రీణయ న్త్యమ్బుదా స్త్వాం
ప్రాయః కచ్చి ద్గృహ ముపగతా ప్రోషితా వా మిళిన్దాః ॥ ౩౨ ॥

కఞ్చుకీ. అహో మహతా ఖలూన్మాదోపరాగేణ గృహీతో దేవః.

విదూషకః. దిఢం ఖు దాసీఏ పుత్తో ఉమ్మాదో వఅస్సం ఆఉలేది. (ఛాయా)
దృఢం ఖలు దాస్యాఃపుత్ర ఉన్మాదో వయస్య మాకులయతి.

రాజా. [సావజ్ఞమ్] ధిక్ త్వా మనభిజ్ఞాతప్రణయరసం య స్త్వయా కుశల మనుయుజ్యమానోఽపి మూక ఇవావతిష్ఠసే, త దలం భవతా. [కతిచి త్పదాని గత్వా] భో భో స్తాన్యస్య నీపతరో,

త్వదీయా వల్లీవారుణరుచిలసత్పల్లవకరా
స్ఫురద్గుచ్ఛస్నిగ్ధస్తనముకుళసౌభాగ్యసుభగా ।
క్వ యాతా కిం దృష్టా వద వద వి చే న్మత్ప్రియసఖం
మహా ద్రావ్రిమభూజాయా త్సుకృత మపి మైత్రీ చ భవతు ॥ ౩౩ ॥

విదూషకః. వఅస్స, కిం ణ కహేది ఏసో అవిణీదరుక్ఖో. తా దణ్డణిజ్జో ఏసో అవిణీదాణుసాసిణా వఅస్సేణ. (ఛాయా) వయస్య. కిం న కథయ త్యేష అవినీతవృక్షః, త ద్దణ్డనీయ ఏషః అవినీతానుశాసినా వయస్యేన.

కఞ్చుకీ. [సభయమ్] హన్త, హన్త, అయఞ్చ గ్రస్త ఏవ తేన పిశాచేన, కిం కరోమి మన్దభాగ్యః. [ప్రకాశమ్] దేవ స్థావరః ఖల్వయం తరుః.

విదూషకః. అదో ఖు ణిక్కమ్పో చిట్ఠఇ. తా వఅస్స, అణ్ణం పుచ్ఛ.
(ఛాయా) అతః ఖలు నిష్కమ్ప స్తిష్ఠతి. త ద్వయస్య, అన్యం పృచ్ఛ.

రాజా. ఏష గజరాజః,

విదూషకః అహ్మో, అచ్చాహిదం, అచ్చాహిదం, జం ఏసో ముక్ఖగఓ అణువట్టిణా కణాన్తం వి పిఅతమం అబహుమణ్ణన్తో గచ్ఛఇ.

(ఛాయా) అహో అత్యాహితం, అత్యాహితం, యదేష మూర్ఖగజః అనువర్తనం కుర్వాన్తీ మపి ప్రియతమాం అబహుమన్యమానో గచ్ఛతి.

రాజా. వయస్య, కి మిదానీం కరణీయం ?

విదూషకః. ణం పణఅకోవేణ హోదవ్వమ్. తా ఇమాణం సమాహాణకజ్జే లగ్గఓ హోహి. (ఛాయా) నను ప్రణయకోపేన భవితవ్యం. తదనయోః సమాధానకార్యే లగ్నకో భవ.

రాజా. సాధు చిన్తితం సుహృదా. [కిఞ్చిదుచ్చైః] భో ధృష్టమతే మతఙ్గజ, తిష్ఠ తిష్ఠ

నికామం నేచ్ఛన్తీ త్వదభిసరణాసక్తహృదయా
ప్రవాళం సల్లక్యాః సరసమపి నిర్ధూయ కరిణీ ।
వహన్తీ గణ్డూషం పరిసర ముపాయాతి దయితా
కథం వా ప్రస్థాతుం వ్యవసిత మిదానీం జడమతే ॥ ౩౪ ॥

విదూషకః. [సక్రోధమ్] హుం దాసీఏఉత్త, తుహ తిక్ఖదణ్డం కారఇస్సం, మహారాఓ ఖు ఏసో జం ణ కస్సవి అణుణఅం పడివాళేసి. [అన్యతో విభావ్య] వఅస్స, పేక్ఖ పేక్ఖ,

(ఛాయా) హుం దాసీపుత్ర, తవ తీక్ష్ణదణ్డం కారయిష్యామి. మహారాజః ఖల్వేషః యన్న కస్యాప్యనునయం ప్రతిపాలయసి. వయస్య, పశ్య పశ్య.

రాజా. [విలోక్య, సానన్దబహుమానమ్] సాధు సాధు,

అత్యర్థం స్నిగ్ధదన్తకోటికమ్రైః కణ్డూయయన్ గణ్డయోః
కాన్తాం పుష్కరసమ్భృతేన పయసా సమ్ప్రీణయన్ సేచనైః ।
ఉద్గాఢైర్నవసల్లకీసముదయైః స్వప్రేక్ష్యద్వయం లాళయన్
మాతఙ్గః పరమానుకూల్య మయతే ధన్యోఽయ మన్యేన కిమ్ ॥ ౩౫ ॥

విదూషకః. ణం సమ్భావేహి జూహణాహం. (ఛాయా) ఏనం సమ్భావయ యూథనాథమ్.

రాజా. ఏష సమ్భావయామి. భో భో యూథనాథ, సాధు సాధు, కాన్తానువృత్తిచాతుర్యేఽపి భవత స్సాతిశయ మన్య దద్భుతఞ్చ వర్తతే. యత్ కిల.

కైర్వరోద్గీర్ణమృణాళకాణ్డకబళై రస్యా ముఖే కల్పనే
వ్యస్యస్యా ధృతసల్లకీపరిమలై గణ్డూషగన్ధామ్బుభిః ।
ఏకస్యాః ప్రమదీకరోషి హృదయం కణ్డూయలాన్దోళనై
స్తన్నిర్వ్యాధ మిథ త్వమేవ భువనే దాక్షిణ్య మూర్జస్వలమ్ ॥ ౩౬ ॥

తద్భవన్త మిదం పృచ్ఛామి. అథవా నాయ మవసరః ప్రశ్నస్య. స్వస్తి భవతే.

విదూషకః. ఏసో సిహణ్డీ. (ఛాయా) ఏష శిఖణ్డీ.

రాజా. ఏనం పృచ్ఛామి. అథ వా,

ఉన్మీలత్కుటజావళిప్రసృమర స్వాఙ్గర్తగన్ధోత్కర
ప్రహ్లాదావహమన్దవాతఘటితాయాసశ్శిఖావా నయం ।
కేకాభిః కుతుకేన చాటువచనైః కాన్తా ముపావర్తతే
కిం లభ్యేత వనీపకస్య సమయః కష్టం సమృద్ధే జనే ॥ ౩౭ ॥

అహో ను ఖలు భోః.

సుఖయతి వధూం కణ్డూం ఛిన్ద న్నవలీవదనో నఖైః
రమయతి మదభ్రామ్యన్నేత్రా శ్చకోరయువా ప్రియాం ।
మదనకలహశ్రాన్తాం కాన్తాం ముహు ర్మధుపో నిరై
శ్ఛదచలనజై ర్మన్దస్యన్దం చ వీజయతి ప్రియామ్ ॥ ౩౮ ॥

[సాస్రగద్గదమ్] హా ప్రేయసి స్మరామి.

నవపరిచయలజ్జామీలితస్నిగ్ధనేత్రం
ఘనపులకశలాకాసన్తతోన్మ్యానగణ్డం ।
రతిపరవశచిత్తానన్దవిష్పన్దమన్దం
వదనసరసిజం తే స్వాదు పీతం తదాసీత్ ॥ ౩౯ ॥

[ఇతి మూర్ఛతి.]

కఞ్చుకీ. [సకరుణమ్] తుషారకిరణేనేవ వనదహనేనేవ సుతిరా మత్యాకులం ప్రవృద్ధశోకసాగరః స్వామినః.

విదూషకః [సాస్రమ్] అమ్మో కధం ఖు మోహన్ధఆరే మగ్గో పిఅవఅస్సో. [సావేగమ్] హా కం కరిస్సమ్. ణ జాణీఅది ఎత్థ సిఅరో, హా అమ్మ, హా తాద, హా పిఅవఅస్స. (ఛాయా) అహో కథం ఖలు మోహాన్ధకారే మగ్నః

ప్రియవయస్య. హా కిం కరిష్యామి. న జ్ఞాయతే ప్రతీకారః. హా అమ్బ, హా తాత, హా ప్రియవయస్య. [సాస్రం రాజానమాలిఙ్గ్య సంస్కృతమాశ్రిత్య]

హా వయస్య,

ప్రసాదయ స్మితరుచిభి ర్ముఖామ్బుజం
ప్రరోచయ ప్రవిగళదాస్ర మీక్షణం ।
సుధాముచః ప్రకిర గిరః ప్రమోహతో
వ్యపాకురు ప్రియసుహృద స్సఖే మమ ॥ ౪౦ ॥

[మూర్ఛాన్ పతతి]

కఞ్చుకీ. ఆర్య. సమాశ్వసిహి, సమాశ్వసిహి.

విదూషకః. [ఆశ్వస్య] కేణ ఉణ దాణిం సణ్ణం లహేఇ వఅస్సో? (ఛాయా) కేన పున రిదానీం సజ్ఞాం లభేత వయస్యః ?

ప్రవిశ్య.

ప్రతిహారీ. జేదు దేవో. (ఛాయా) జయతు దేవః.

విదూషకః. అయే కహేహి (ఛాయా) అయే కథయ.

ప్రతిహారీ. దిఅహపురాదో తత్తహోదీ సఙ్ఝా ఉవట్ఠిదా. (ఛాయా) దివసపురాత్ తత్రభవతీ సన్ధ్యా ఉపస్థితా,

విదూషకః. తురిఅం పవేసేహి. (ఛాయా) త్వరితం ప్రవేశయ.

ప్రతిహారీ. [నిష్క్రమ్య సన్ధ్యయా సహ ప్రవిశతి]

సన్ధ్యా. [రాజాన మవలోక్య] కహం మూచ్ఛిదో రాఅసేహరో? (ఛాయా) కథం మూర్ఛితో రాజశేఖరః ?

విదూషకః. సఞ్ఝే, సమస్సాసేహి మే వఅస్సం. (ఛాయా) సన్ధ్యే, సమాశ్వాసయ మే వయస్యమ్.

సన్ధ్యా [ఉపగమ్య] సమస్ససదు సమస్ససదు దేవో తుహ వల్లహాప్పిఓవన్తేణ (ఛాయా) సమాశ్వసతు, సమాశ్వసతు దేవః త్వద్వల్లభాప్రియోదన్తేన.

విదూషకః. సఞ్ఝే. అవి జాణాసి జుణ్హామఞ్జరీఏ ఉత్తన్తం? (ఛాయా) సన్ధ్యే, అపి జానాసి జ్యోత్స్నామఞ్జర్యా వృత్తాన్తమ్?

సన్ధ్యా. అహ ఇమ్ (ఛాయా) అథ కిమ్

విదూషకః. వఅస్స, ఉట్ఠేహి, ఉట్ఠేహి, సమ్పత్తా తుహ వల్లహా. (ఛాయా) వయస్య, ఉత్తిష్ఠ, ఉత్తిష్ఠ, సమ్ప్రాప్తా తవ వల్లభా.

రాజా. [ససమ్భ్రమ ముత్థాయ] కథయ, కథయ,

క్వాస్తే మదీయనయనోత్పలచన్ద్రకాన్తిః ?
క్వాస్తే మదాననసరోజవిభాతవేళా? ।
క్వాస్తే మనుష్మదవానలమేఘమాలా?
క్వాస్తే మదీయజననాన్తరభాగ్యభూతిః? ॥ ౪౧ ॥

సన్ధ్యా. దేవ, అత్థి సా తుహ పిఅవఅస్సస్స దిఅహణాహస్స ధమ్మపత్తీఏ భఅవదీఏ గభత్థిదేవిఏ సంరక్ఖిదా. (ఛాయా) దేవ, అస్తి సా తవ ప్రియవయస్యస్య దివసనాథస్య ధర్మపత్న్యా భగవత్యా గభస్తిదేవ్యా సంరక్షితా.

రాజా. కథ మివ?

సన్ధ్యా. సుణాదు దేవో. తేణ జీమూదరక్ఖసేణ చణ్డాదవనామ ధేయస్స భఅవదో మహాభైరవస్స సణ్ణిహాణే ఉవహారణిమిత్తం ణైళసవేసం కదుఅ ఠావిదం దేవస్స తుఅ ప్పిఅవల్లహం ణాణిఅ భఅవదీ మహాజోగప్పభావసిద్ధసఅళభువణకజ్జవిణ్ణాణా గభత్థిదేవి తం జీమూదరక్ఖసం ణిబ్భచ్ఛిఅ ణం జాణ్ణాణఝరీం గహ్ణిఅ భఅవదో ణిజభట్టిణో దిఅహణాహస్స కరే ఠావిదవదీ.

(ఛాయా) శృణోతు దేవః. తేన జీమూతరాక్షసేన చణ్డాతపనామధేయస్య భగవతో మహాభైరవస్య సన్నిధానే ఉపహారనిమిత్తం నైశవేషం కృత్వా స్థాపితాం దేవస్య తవ ప్రియవల్లభాం జ్ఞాత్వా భగవతీ మహాయోగప్రభావసిద్ధసకలభువనకార్యవిజ్ఞానా గభస్తిదేవి తం జీమూతరాక్షసం నిర్భర్త్స్య ఏనాం జ్యోత్స్నామఞ్జరీం గృహీత్వా భగవతః నిజభర్తుః దివసనాథస్య కరే స్థాపితవతీ.

రాజా. [సహర్షోన్మేషమ్] దిష్ట్యాఽనుగృహీతోఽస్మి భగవతా దివసనాథేన గభస్తిదేవ్యా చ. [సోత్కణ్ఠమ్] సన్ధ్యే, అపినామ కల్యాణీ మాం స్మరతి!

సన్ధ్యా. అహఇమ్. జఇ సన్దేహో ఏసో తం సమేదు. (ఛాయా) అథకిం. యది సన్దేహః ఏష తం శమయతు. [ఇతి స్వోత్తరీయాన్తరితం హారమర్పయతి]

రాజా. [నిరూప్య] అయే స ఏష హారః

యస్తస్యాః ప్రణయానురోధవిధయే సాక్షాన్మయైవార్పితః
యశ్చాస్యా గళలిప్తకుఙ్కుమలిపి స్స్వాఙ్గస్య మాసాదితః ।
యస్మిన్ కుఙ్కుమభూషణేన ఫలవాన్ దృష్టోఽభిలాషద్రుమో
యశ్చ ప్రేమపరిప్లుతేన మనసా కాన్తా ముహుః ప్రైక్షత ॥ ౪౨ ॥

హా మత్కులకల్పలతే, హా ! క్వేహ ద్రక్ష్యసే [ఇతి బాష్పం వికిరతి]

నేపథ్యే.

ఆ దురాత్మన్ రాక్షస జీమూత, కిన్న జానాసి విక్షోభితభువనత్రయాణి మమ క్రోధవిస్ఫూర్జితాని. తదనుభూయతామముష్య దౌరాత్మ్యస్య ఫలమచిరేణ. పశ్యేదానీమ్.

ఉచ్చణ్డాసినికృత్తగాత్రపవనప్లుష్టాతిరక్తచ్ఛటా
లక్ష్మాజ్యప్రస్ఫుటితే భువస్తరణిస్తుత్యాకృతిస్తారకాః ।
స్యాశ్వాస్పృష్టస్య కోజ్వలాగ్నినిహాస్తూలసన్మిశ్రితా
స్వాన్వాస్త్రైర్హితతారహారవలయా రక్షోఙ్గనాశోణయః ॥ ౪౩ ॥

విదూషకః. [సహర్షమ్] అహ్మె ఉత్తిణ్ణా ఇమాదో విపత్తిసాఅరాదో. జం ఉత్థిదో తత్తభవం సరదారమ్భమహారాఓ (ఛాయా) ఉత్తీర్ణా వయమస్మాద్విపత్తిసాగరాత్. యదుపస్థితః తత్రభవాన్ శరదారమ్భమహారాజః.

రాజా. సఖ్యే, కిమాహ మే సుహృత్తమో దివసరాజ?

సన్ధ్యా. సుణాదు దేవో (ఛాయా) శృణోతు దేవః. [సంస్కృతమాశ్రిత్య.]

నిర్యాసితా మమ పురా ప్రసుహృత్తమాస్తే
సంరక్ష్యతే దయితయా మమ తే మృగాక్షీ ।
జిత్వాఖిలానపి రిపూన్ శరదాగమేన *
జ్యోత్స్నావతీం విశ పురం దయితాసనాథః ॥ ౪౪ ॥

పునర్నేపథ్యే.

దిష్ట్యా ప్రకటీభవాయ మస్తగిరిః. యతః,

---

* శరదాగమేన = శరదారమ్భేణ.

విహారవిహరద్వధూప్రౌఢహిందోళసునాద
శ్రవణచకితరోహిస్త్రిభుక్తార్ధదూర్వాః ।
అవిరళతరషణ్డక్రోశమణ్డోత్రిశనారీ
విఫలితకళకణ్ఠీకాకలా శ్శైలభాగాః ॥ ౪౫ ॥

రాజా [సహర్షం మూర్ధానం] సఖే శృఙ్గార,

విదూషకః. ఆణవేదు భవం (ఛాయా) ఆజ్ఞాపయతు భవాన్.

రాజా. సన్నికృష్టప్రసవా స్తాకులశ్శరదారమ్భః, తమేనం ప్రత్యాసన్నమేన సమ్భావయితు మిచ్ఛామి తావదితస్సన్నికటాత్యజ్యోత్స్నాతీము పేత్య సుతావ్యసనకలితం సపరివారాం కస్తూరికాం ఆకర్ణితశుభవార్తాం కురు.

విదూషకః. జం భవం ఆణవేది. (ఛాయా) యద్భవా నాజ్ఞాపయతి.

ప్రతిహారీ. ఇదో ఇదో దేవో. (ఛాయా) ఇత ఇతో దేవః.

[యథోచితం పరిక్రమ్య నిష్క్రాన్తాః సర్వే.]

ఇతి

చతుర్థోఽఙ్కః.

పఞ్చమోఽఙ్కః.

తతః ప్రవిశతి సపరివారా కస్తూరికా ప్రకాశమఞ్జరీచ.

కస్తూరికా. [సాస్రమ్] వత్సే, మదఙ్కాలఙ్కారిణి, క్వాసి? దేహి మే ప్రతివచనమ్.

కాన్తేన ప్రణయోజ్జ్వలేన గుణినా దైత్యారిణా నన్దితాం
కన్దర్పప్రథమావతారపదవీమాసాదితా మ్మాదృశః ।
ద్రక్ష్యామో ఽభినవోజ్జ్వలై ర్నఖపదై రానన్దితాళీజనాం
త్వా మిత్యుత్కలికాకులస్య మనస శ్ఛిన్నో ఽభిలాషద్రుమః ॥ ౧ ॥

పరిజనః. హా జుణ్హామఞ్జరి జుణ్హామఞ్జరి. (ఛాయా) హా జ్యోత్స్నామఞ్జరి జ్యోత్స్నామఞ్జరి.

సఖీ. [సశోకావేగమ్] హా పిఅసహి, కహం ణామమెత్తాసి సంవుత్తా? (ఛాయా)
హా ప్రియసఖి, కథం నామమాత్రాసి సంవృత్తా?

కస్తూరికా. [సబాష్పమ్] హా వత్సే సఖీజనవత్సలే.

న యస్యాః స్తన్యాశా తవ సహజజాశీశిసుహృదో
యయా సాకం జాతా స్తవ శిశువిహారా నవనవాః ।
అయి స్నిగ్ధే మాత ర్యపి భవ నుయి త్యక్తుమనసా
సఖీ స్త్రీనా మేనాం కథ మసి విహాతుం వ్యవసితా ॥ ౨ ॥

సఖీ. అమ్బ, మం అణుమణ్ణస్స. ణఖు జీవేమి ముహుత్తమ్. [సాస్రగద్గదమ్] హా
పిఅసహి, ఈరిసం తుహ అవత్థం పచ్చక్ఖిదుం జణణీఏ పసూదమ్హి మన్దభా
ఇణీ (ఛాయా) అమ్బ, మాంఅనుమన్యస్వ నఖలు జీవామి ముహూర్తకం.
హా ప్రియసఖి, ఈదృశం తవావస్థాం ప్రత్యక్షితుం జనన్యా ప్రసూతాఽ
స్మి మన్దభాగినీ [మూర్ఛాం నాటయతి]

కస్తూరికా. [సకరుణమ్] హా వత్సే,

న స్నాతి నాలఙ్కురుతే న భుఙ్క్తే న స్వపి త్యపి
త్వా మనాలోకయ న్త్యేషా కథ మద్య భవిష్యతి ॥ 3 ॥

అపిచ, నవోన్మీలద్రోమావళిమయలతాయాః స్తబకవత్
స్తనౌ తే పశ్యన్తీ తరుణిమతరో ర న్తికజుషః ।
కిర న్తీ సాకూతం దశనకిరణా నిస్తుఘవళాన్
ధృతేయం సమ్మోహోల్లసితవదనా వామనయనా ॥ ౪ ॥

హా వత్సే, మద్గృహభూమిపావనదీపికే, ఇయం మమ జీవితవేళా.

[మూర్ఛతి]

నే ప థ్యే,

సమస్ససదు హోదీ. కహం అట్ఠాణే కజ్జారమ్భో? (ఛాయా) సమాశ్వ
సతు భవతీ కథ మస్థానే కార్యారమ్భః.

పరిచారికా. సమస్ససదు, సమస్ససదు అజ్జా ఏసో ఉణ పిఅణివేదఇత్తిఓ
అజ్జసిఙ్గారో ఉవత్థిదో. (ఛాయా) సమాశ్వసతు, సమాశ్వసతు ఆర్యా.
ఏష పునః ప్రియనివేదయిత్రకః ఆర్యశృఙ్గార ఉపస్థితః.

కస్తూరికా. [చక్షుషీ ఉన్మీల్య] హాఙ్గే, కుత్ర సః ?

ప్రవిశ్య, పటాక్షేపేణ.

విదూషకః. సమస్సదు హోదీ. కహం అట్టాణే కజ్జారమ్భో? దాణిం ఏవ్వ తుమ్హాపుత్తిఆసణాహం మహ వఅస్సం పేక్ఖసి. (ఛాయా) సమాశ్వసతు భవతీ. కథ మస్థానే కార్యారమ్భః? ఇదానీ మేవ తవ పుత్రికాసనాథం మమ వయస్యం పశ్యసి.

కస్తూరికా. [అశ్రూణి ప్రమృజ్య] ఆర్య, క్వేదానీం మమ వత్సా ?

విదూషకః. సుణాదు హోదీ, తత్తహోదో దిఅహణాహస్స ధమ్మపత్తీఏ భఅవదీఏ గభత్థిదేవీఏ హత్థే రక్ఖీయది. (ఛాయా) శృణోతు భవతీ. తత్ర భవతో దివసనాథస్య ధర్మపత్న్యా భగవత్యా గభస్తిదేవ్యా రక్ష్యతే.

సర్వాః. కళ్ళాణం ణో సంవుత్తం కళ్ళాణం ణో సంవుత్తం. (ఛాయా) కల్యాణం నః సంవృత్తం. కల్యాణం న స్సంవృత్తమ్.

కస్తూరికా. అథ కథం శత్రో ర్విజయః ?

విదూషకః. తహిం ఉవట్ఠిదేణ తత్తహోదా సరదారమ్భేణ. [ఇత్యర్ధోక్తే సరోషమ్] హుం ణ కహఇస్సమ్ జం మగ్గపరిస్సన్తం బమ్హణం ణ కావి దాసీఏఉత్తీ తాళవున్తేణ అహవా ఉత్తరిజ్జపడేణ వాఅరఇ.

(ఛాయా) తత్రైవ ఉపస్థితేన తత్రభవతా శరదారమ్భేణ, హుం న కథయిష్యామి య న్మార్గపరిశ్రాన్తం బ్రాహ్మణం న కాపి దాస్యాఃపుత్రీ తాళవృన్తేన అథవా ఉత్తరీయపటేన వా వీజయతి.

నేపథ్యే.

భో భోః పురవాసినః సర్వే శృణుధ్వం. తూర్ణ మిదానీమ్.

ముక్తాభి స్సంస్క్రియన్తా ముదితమధులిహ శ్రేణయ స్తోరణానా
ముచ్ఛ్రియన్తాం సమన్తా ద్గగనతలలిహః కేతనానాం పతాకాః।
గుఞ్జన్మఞ్జీరనాద స్తిరయతు విశిఖాం వేశవామేక్షణానాం
ప్రాప్తః శ్రీమాన్ జయశ్చ ప్రవిశతి నగరీం కౌముదీజాని రేషః ॥ ౪౧ ॥

[సర్వే సహర్షసమ్భ్రమ మాకర్ణయన్తి]

కస్తూరికా. దిష్ట్యా పున రమృతబిన్దుసన్దోహా ఇవ సూక్తయః శ్రూయన్తే.

విదూషకః. [సపరితోషమ్] సమ్పత్తో దాణిం మహ మహూసవో జస్సిం సవి సేసం లబ్భిజ్జన్ది మహ భక్ఖణిజ్జాఇ. (ఛాయా) సమ్ప్రాప్త ఇదానీం మమ మహోత్సవః యస్మిన్ సవిశేషం లభ్యన్తే మమ భక్షణీయాని.

[ఇతి సహస్తతాళం నృత్యతి.]

పరిజనః. [సస్మితం] దిట్ఠిఆ అజ్జస్స ణచ్చణం దీసఇ. (ఛాయా) దిష్ట్యా ఆర్యస్య నర్తనం దృశ్యతే.

విదూషకః. హుం దాసీఏఉత్తి, మం బహ్మణం పరిహాసేది. తా ణ ణచ్చేమి. (ఛాయా) హుం దాస్యాఃపుత్రి, మాం బ్రాహ్మణం పరిహససి. తన్న నృత్యామి.

కస్తూరికా. సర్వే వయం హర్మ్యోపరిస్థితా అవలోకయామః [సర్వే పరిక్రామన్తి] [సర్వతోఽవలోక్య సహర్షవిస్మయం] హన్త క్షణార్ధేనైవ సర్వతః ప్రవృత్తపరిష్కారా రాజధానీ. తథా హి,

సౌదామిన్యః స్ఫురన్తి స్ఫుటకనకరుచా మాలిభి స్తోరణానా
ముద్ధూమైః రమ్బుదానా ముదయతి పటలీ వాసనాధూపజన్యైః ।
సాహస్రాక్షీం శరాసశ్రియ మభిదధతే రత్నవల్ల్యో విచిత్రా
స్ఫూర్జద్భేర్యో నినాదైః పిదధతి చ మహీం సర్వత స్తాడ్యమానాః ॥ ౬ ॥

పరిజనః. [దూరతో నిరూప్య] కహం గోఉరం ఉల్లఙ్ఘిఅ అబ్భన్తరవీహిం ఉవట్ఠిదో రహో. (ఛాయా) కథం గోపుర ముల్లఙ్ఘ్య అభ్యన్తరవీథీ ముపస్థితో రథః.

విదూషకః. కహం అఙ్కణివేసిదజోణ్హామఞ్జరీఏ భఅవదీఏ గభత్థిఏ సమం సపరివారో పిఅవయస్సో రహాదో ఓదరిఅ పాదఆరేణ చఉస్సాళం పత్థిదో.

(ఛాయా) కథ మఙ్కనివేశితజ్యోత్స్నామఞ్జర్యా భగవత్యా గభస్త్యా సమం సపరివారః ప్రియవయస్యః రథా దవతీర్య పాదచారేణ చతుశ్శాలం ప్రస్థితః.

కస్తూరికా. వయ మపి ప్రాసాదశిఖరా దవతీర్య చతుశ్శాలమణ్టపం ప్రవిశామః.

[సర్వే పరిక్రామన్తి]

తతః ప్రవిశతి రాజా. ప్రముగ్ధాం కౌముదీ మాదాయ గభస్తిదేవీ. కఞ్చుకీ. విభవతశ్చ పరివారః.

రాజా. [నాయికా న్నిర్వర్ణ్యన్, సకరుణమ్]

దవాక్రాన్తా వల్లీ తుహినకరవిద్ధా కమలినీ
దినక్షీణా విద్యు ద్ఘరకిరణతప్తా శశికలా ।
అయే తన్వఙ్గీయం ఘనవిరహదాహేన విధురా
ప్రమోహా ఝ్ఝానస్త స్త దపి శుచ మాపాదయతి మే ॥ ౭ ॥

గభ స్త్రీ. [నాయికాముఖ మున్నమయ్య] వత్సే, సమాశ్వసిహి సమాశ్వసిహి.

నాయికా. [కిఞ్చి దివ చక్షుషీ ఉన్మీల్య] హద్ధి హద్ధి. (ఛాయా) హా ధిక్ హా ధిక్.

[మూర్ఛతి]

కస్తూరికా. [త్వరిత ముపగమ్య తా మాలిఙ్గ్య] వత్సే, సమాశ్వసిహి, సమాశ్వసిహి, [నివర్ణ్య సాస్రమ్] హా, సన్దేహ ముపగతా వత్సా.

సఖీ. హా పిఅసహి (ఛాయా) హా ప్రియసఖీ.

రాజా. హా ప్రేయసి, హా ప్రేయసి.

గభ స్త్రీ. హా వత్సే,హా వత్సే [ఇతి సర్వే మూర్ఛాం ప్రాప్య సఙ్జ్ఞాం ప్రాప్తాః]

రాజా. [నాయికాయా ముఖం హస్తే నానులాళయన్] ప్రియే, సమాశ్వసిహి, సమాశ్వసిహి,

కృత్వాలం ఖలు సాహసం కృత మిహ చ్ఛిత్వాఽఖిలాఘద్రుమం
లబ్ధ్వాలఞ్చ దురీహితస్య నియతే ప్రత్తాదృశం వైభవం ।
రాహో శ్చన్ద్రికలా మివాననబిలా దాచ్ఛిద్య శత్రో ర్భుజాం
ల్లోకానన్దనకన్దళీ ముపగత స్త్వా మేష తే వల్లభః ॥ ౮ ॥

నాయికా. [చక్షుషీ ఉన్మీల్య స్వగతమ్] అహ్మో కహం ఏత్థ మహ జీవిదేసురో? [సహర్షసమ్భ్రమ ముత్థాయ] కహం పిఅసహి? [అన్యతో విలోక్య] కహం ఎత్థ అమ్బా కత్థూరిఆఅ? (ఛాయా) అహో కథ మత్ర మమ జీవితేశ్వరః? కథం ప్రియసఖీ? కథ మత్ర అమ్బా కస్తూరికాచ?

సఖీ. [సహర్షాతిశయం నాయికా మాలిఙ్గ్య] హళా, జణణ న్తరాదో విఅ సమ్పత్తం తుమం పేక్ఖామి (ఛాయా) హళా, జననా న్తరా దివ సమ్ప్రాప్తాం త్వాం పశ్యామి.

కస్తూరికా. [సబాష్పం కరౌ ప్రసార్య]

ఏహ్యేహి వత్సే మ త్త ప్తనయనామృతవర్తికే
ముగ్ధాయా మన్దభాగిన్యా దేహి మే పరిరమ్భణం ॥ ౯

నాయికా. [తా మాలిఙ్గ్య అధోముఖీ తిష్ఠతి.]

రాజా. [సబాష్పగద్గదమ్]

తవ ప్రియే వదనసుధాకరత్విషా
వినాకృతే విధురతరే చకోరకే।
పిపాసయా పరిచర మాస్థితే కథం
కృత స్త్వయా హృదయనికృన్తనో విధిః ॥౧౦॥

సఖీ. సఖి, చిరవిరహపయ్యుస్సుఅం మహాభాఅం సమ్భావేహి. (ఛాయా) సఖి, చిరవిరహపర్యుత్సుకం మహాభాగం సమ్భావయ.

నాయికా. [సాస్రమ్] అయ్యఉత్త, సమస్ససిహి, సమస్ససిహి (ఛాయా) ఆర్యపుత్ర, సమాశ్వసిహి, సమాశ్వసిహి.

[ఇతి చేలాఞ్చలేన తస్యాశ్రూణి ప్రమార్ష్టి.]

రాజా. అయి ప్రియే,

బాష్పవ్యాకులయా దృశా పరిగళద్వ్యాశోకార్ద్రమై ర్నిర్గమై
ర్వాచా గద్గదయా వియోగసుహృదా వస్త్రాఞ్చలే నాదరాత్।
యత్ త్వం ప్రేమపరిస్ఫురన్మృదుళ యాఙ్గ్య హ్యార్యపుత్రేతి మాం
స్వైరం మానితవ త్యతః కి మధికం స్నిగ్ధే సమాశ్వాసనమ్ ॥ ౧౧ ॥

గభస్తీ. [ఉభా వవలోక్య] వత్సౌ, కి మపి యువాం ప్రతి వక్తుకామాస్మి.

కస్తూరికా. ఆజ్ఞాపయతు భగవతీ.

గభస్తీ. [సస్నేహం నాయికా మాలిఙ్గ్య చుబుక మున్నమయ్య] అయి వత్సే,

అయ మవనిపతీనా మర్చితో మౌళిరత్నై
స్త్వ మభిజనవతీనా మఙ్గనానాం పురోగా।
అయ మనుగుణయోగ స్సమ్మత స్సత్తమానా
మనుదిన ముదయద్భి ర్వర్ధతాం ప్రేమభావైః ॥ ౧౨॥

కస్తూరికా. సమ్య గాదిశ్యతే భగవత్యా.

రాజా. సర్వం భగవత్యాః ప్రసాదనిబన్ధనం. ఇమా మభివ్యక్తస్వాభిజనా మవగన్తు మిచ్ఛామి.

ప్ర వి శ్య,

¹ప్రతిహారీ. జేదు దేవో, ఏసో ఉణ ఘుణావాఓ ఉవట్ఠిదో. (ఛాయా) జయతు దేవః. ఏష పునః ఘునాపాయః ఉపస్థితః.

రాజా. [సాకూతం] ప్రవేశయ.

ప్రతిహారీ. తహ. (ఛాయా) తథా. [నిష్క్రాన్తా.]

ప్ర వి శ్య.

ఘునాపాయః. విజయతాం దేవః. [నాయికాంప్రతి] వత్సే, కౌముది, తవ గురుణా మహారాజశరదారమ్భేణ ప్రహిత మిదం తవ పత్రం, [ఇత్యర్పయతి.]

కస్తూరికా. [సహర్ష మాదాయ వాచయతి.]

[సర్వే సకౌతుక మాకర్ణయన్తి.]

కస్తూరికా. "స్వస్తి వత్సాయై కౌముద్యై.

ఆరబ్ధ ప్రసవోత్సవా దహరహ ర్యాం కాఙ్క్షతా త్వద్వరం
స్వాన్తే కన్దలితో మనోరథతరు స్సోఽయం తవాసీత్ పతిః।
నిస్తీర్ణో విపదర్ణవశ్చ రిపవ స్సర్వేఽపి దూరీకృతాః
సర్వాన్దప్రతిమత్త్వేషా ప్రణయినా ప్రాప్తప్రమోదా భవ" ॥ ౧౩ ॥

[సర్వే విమృశన్తి.]

రాజా. కస్తూరికే, సమ్యగవగన్తు మిచ్ఛామి. యత్ త్వయా కథితం పురా "కాలాదవగచ్ఛే" తి.

కస్తూరికా. [సస్మితమ్] దేవ, భగవత్యేవ జానాతి.

రాజా. [సవినయమ్] ప్రసీదతు భగవతీ.

గభస్తిః. వత్స, శృణు తావత్. ఇయం తే మాతులస్య శరదారమ్భస్య ప్రసూతిః కౌముదీనామ. యదా తావ దిమాం "తవ చక్రవర్తినః పరిణయ మర్హతి. కిం పున రనయా ప్రతికూలదైవోపశమనాయ నామాన్తరగ్రహణప్రచ్ఛన్నస్వరూపయా సఙ్కీర్ణకుల ఏవ కతిచిద్దినా న్యతివాహనీయానీ" తిజ్యోతిర్విన్ముఖా దాకర్ణితవాన్ తదైవ సరాజా విజనగరవాస్తవ్యస్య కళకణ్ఠనామధేయస్య కుశీలవస్య వశే స్థాపితవాన్.

విదూషకః. అణ్ణం విదిఅం జహ "సోఅ కళకణ్ఠో ణాం పుక్కరఉరాదో పత్థావిఅ ఇమస్సిం జుణ్ణావఈణగరమ్మి ఇమాఏ కత్థూరిఆఏ ఘరమ్మి ఠావిదవ

ద్దో'' త్తి. (ఛాయా) అన్యదపివిదితం॥ యథా ''సచ కళకణ్ఠః ఏనాం పుష్కరపురాత్ప్రస్థాప్య అముష్మిన్ జ్యోత్స్నావతీనగరే అస్యాః కస్తూరికాయా గృహే స్థాపితవా'' నితి.

రాజా. [సవిమర్శాశ్చర్యమ్] అహో సంవరణం. [ప్రకాశమ్ నాయికాం నిర్దిశన్] కథ మియ మత్రభవతీ కౌముదీ ?

కస్తూరికా. [సస్మితమ్] దేవ న పరం సా కౌముదీ కిం పున రియఙ్చ తత్సహచరీ చన్ద్రికా. [సర్వే హర్షవిస్మయాభ్యాం స్మయమానా స్తిష్ఠన్తి.]

విదూషకః [స్వగతం] కింవి దాణిం కరిస్సమ్. [ప్రకాశమ్ సావేగ మివ] వఅస్స, మహన్తోదాణిం పచ్చవాఓ సంవుత్తో. (ఛాయా) కిమ పీదానీం కరోమి. వయస్య,మహా నిదానీం ప్రత్యవాయ స్సమ్వృత్తః.

రాజా. కీదృశ స్సః ?

విదూషకః. జం ఏఆరిసేసు మహూసవేసు మహ బ్బహ్మణస్స ణ సమప్పీఅన్ది లడ్డుఅమిళిదాఇ మోదఅఖణ్డాఇ. (ఛాయా) య దేతాదృశేషు మహోత్సవేషు మమ బ్రాహ్మణస్య న సమప్యన్తే లడ్డుకమిళితాని మోదకఖణ్డాని.

[సర్వే హసన్తి]

ప్ర వి శ్య.

చేటీ. జేదు దేవో. (ఛాయా) జయతు దేవః.

విదూషకః. అయి, లగ్గోసి దాణిం కహింవి? (ఛాయా) అయి లగ్నో సీదానీం కుత్రాపి?

రాజా. [సోద్రేకం] ముక్తావళి, కుశలం దేవ్యాః ?

చేటీ. దేవ, అహ ఇమ్ ఏసో దేవీఏ సన్దేసో (ఛాయా) దేవ, అథ కిం. ఏష దేవ్యా స్సన్దేశః. [పత్రికా ముపనయతి.

రాజా. [సభయమ్] కి మాజ్ఞాపయతి దేవీ? [లేఖాం గ్రన్థిభేదనం కరోతి.]

విదూషకః. వఅస్స, మా భయేహి, మా భయేహి. (ఛాయా) వయస్య, మా భైషీః, మా భైషీః.

రాజా. [వాచయతి.] ''స్వ స్త్యార్యపుత్రస్య మహారాజసోమస్య ఇయం తారావళ్యాః ప్రణామపూర్వికా విజ్ఞప్తిః,

కాన్తా తే భగినీ మమ ప్రియసఖీభావేన చ స్వీకృతా
స్వాజన్యఞ్చ సఖిత్వమేత దుభయం యత్రైకతః కీర్తితః ।
తత్ర, త్వాం ద్రష్టుం భగినీసమేత మధునా చేత స్సకౌతూహలం
కిం భూయో గదితేన కీర్తి రుదితా కారుణ్యపూర్ణాత్మనామ్'' ॥౧౪॥

విదూషకః. తత్తభవం అణుగ్గహీదోసి పసణ్ణాఏ దేవీఏ (ఛాయా) తత్రభవాన్ అనుగృహీతోఽసి ప్రసన్నయా దేవ్యా.

రాజా. [సప్రహర్షమ్] దిష్ట్యానుగృహీతోఽస్మి ప్రసన్నయా దేవ్యా. భద్ర ఘనాపాయ, కి మాహ మమ మాతుల శ్వరదారమ్భ మహారాజః.

ఘనాపాయః. శృణోతు దేవః, దేవీచ పితు స్సమాదేశం.

[ఉభౌ సాదర మాకర్ణయతః]

ఘనాపాయః.

భోగై ర్యజ్ఞై రపి చ పరమాం నిర్వృతిం సాధయన్తౌ
వస్మిన్లోకే దివి చ నిఖిలప్రార్థనీయానుభావౌ ।
జ్యోత్స్నాచన్ద్రావివ కువలయానన్ద ముద్భావయన్తౌ
వాకల్పాన్తా మనుపమతమాం కీర్తి మాసాదయేతం ॥ ౧౫ ॥

రాజా. సర్వథాఽనుగృహీతాః స్మః. [సర్వే మోదమానా స్తిష్ఠన్తి.]

గభస్తిః. [రాజానంప్రతి] వత్స, కిం తే భూయః ప్రియ ముపహరామి.

రాజా. [సవినయ మఞ్జలిం బధ్వా]

కాన్తా లబ్ధా కిమపి దురితం దూరతః సమ్ప్రణున్నం
జ్ఞాతం వృత్తం సకలసుహృదా మావిరాస్తేచ భద్రం ।
కీర్తి ర్జాతా కలుషతిమిరవ్యాప దుచ్చై ర్నిరస్తా
మాఙ్గళ్యానా మమ మనవధిం మాత రాప్తోఽస్మి పూరం ॥౧౬॥

తథాపీద మస్తు భరతవాక్యం.

చోళే భాతి పరి త్తియూరితి మహాగ్రామః కవేరాత్మజా
తీరే సారసనాభపాదవిలసత్స్వాన్తై ర్ద్విజేన్ద్రై ర్వృతః ।
తత్రేద్ధే కవి రేష పావితజగ త్కాకుత్స్థగాథామృతై
రాగఙ్గాతట మాచసేతు మవనౌ శ్రీకృష్ణశాస్త్రీ ద్విజః ॥ ౧౭ ॥

కిఞ్చ, వేదార్థీనాం వినయమహతాం వేదవేద్యస్య పుంసః
శ్రీమత్పాదామ్బుజశరణతాలబ్ధలక్ష్మీవిభూమ్నాం ।
వంశే ముక్తామణి రివ సతాం విద్వదుద్దామయజ్వా
శ్రీమద్వైద్యేశ్వరచరణయో ర్యోగాయ మక్రీతదాసః ॥ ౧౭ ॥

తత్కృతం కౌముదీ సోమ నాటకం నవసుస్వరం ।
మాననీయం సతా మస్తు జానకీన్దోః ప్రసాదతః ॥ ౧౮ ॥

[నిష్క్రాన్తాస్సర్వే.]

ఇతి

పఞ్చమోఽఙ్కః.

ఇతి

శ్రీ పరిత్తియూర్ కృష్ణశాస్త్రికవిమణివిరచితం

కౌముదీసోమనామకం నాటకం

సమ్పూర్ణమ్.

శ్రీరస్తు.

శ్రీరామార్పణమస్తు.

శుద్ధపత్రికా.

పుటం.	పఙ్క్తి.	అశుద్ధం.	శుద్ధం.
౧	౧౬	యసోన్యో	యతోన్యో
౨	౮	ప్రమావకాశో	ప్రమాణకాశో
౩	౫	ముపరమో	ముపవెూ
,,	౨౬	పాధం	పాధః
౪	౮	శ్రీముఖ	శ్రీ ముఖ
౫	౭	సంసతే	సం సతే
,,	౨౫	రావన్గితో	రావన్టితో
౭	౧౦, ౧౧	కస్మై	కస్మై
౬	౨౧	కౌతుహలాః	కౌతూహలాః
౭	౧౨	జేవ్యతే	శేవ్యతే
,,	౨౮	రసోన్ముఖి	రసోన్ముఖీ
౧౦	౨౮	పురస్త్రీబి	పురస్త్రీభిః
౧౪	౨౮	స్పందమ్భ	స్పన్దదమ్భ
౧౬	౭	ముగ్దస్నిగ్ద	ముగ్ధస్నిగ్ధ
౧౮	౨౫, ౨౬	సృష్టా	స్రష్టా
౧౭	౩	ద్రుష్టుం	ద్రష్టుం
,,	౨౩	హృదాః	హ్రాదాః
౨౧	౧౬	క్రీడానుబ	క్రీడామబ
౩౭	౫	ఫలవన్గ	ఫలవన్ధ
౪౮	౨౦	జాలాః	జ్వాలాః
౪౭	౯	కరిన	కరిన
౪౭	౨౧	హిమనారభి	హిమవారిభిః
౫౦	౮	అళిభవిత	అళిసంఘాస్తోభవిత
౫౧	౧౬	రయన్	లన్
౫౧	౫	సపణాప నం	సపణాపజనం

,,	౧౩	నన్వ్యవసా	న్వవ్యవసా
౬౪	౯	దణ్డా	దణ్డాః
,,	౧౮	కామలేఖాఖల్వేషా [ఇత్యాగ్రావితకేన వరా వర్ణతే] ఇతి పఠనీయం	
౬౮	౯	మిఽిల	మిగ్గిల
౭౧	౨౪	రచితేః	రచితైః
౭౨	౧౨	సఫలాః	సఫలాః
౮౨	౬	తూర్యామోష	తూర్యఘోష
౮౪	౧౮	స్తుజ్జే	స్తుగ్గే
౮౮	౧౧	నపమేత	నవమేత
౯౧	౨౮	విఅపఅ	పిఅవయ
౯౩	౨౬	సన్వే, హాః	సన్దేహాః
	౧౮	ణాణిఅ	జాణిఅ
౯౪	౧౧	ముత్తావళీ	ముక్తావళీ
౯౫	౨౭	పరిజనః	పరిజనః
౧౦౩	౨౧	దుచ్చె	దుచ్చై

THE FOLLOWING WORKS BY THE SAME AUTHOR WILL BE SHORTLY PUBLISHED.

RASANISHYANDINI. An admired commentary on some beautiful passages from the Ramayana.

KALIVILASAMANIDARPANAM A Drama

LAKSHMI NARAYANA DVISAHASRI.

MEENAKSHI SATAKAM

LAKSHMI NRISIMHA SATAKAM.

MALINI SATAKAM

&c &c